

Gospodarka społeczna ... ?

Już wiem ... !

PAKIET EDUKACYJNY

© Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych, autorzy.

Autorzy: Cezary Miżejewski, Małgorzata Oldak, Adam Piechowski,
Grzegorz Wojtanowski, Mariusz Wojtowicz, Kamil Zieliński.

Redakcja: Małgorzata Oldak

Publikacja powstała w ramach projektu „Ekonomia społeczna...? Już wiem!”
współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,
Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet VII. Promocja integracji społecznej,
Działanie 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie
7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej.

Wydawca:

Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych
ul. Ostrówek 15, 61-121 Poznań
Tel. /fax: 61 887 11 66
e-mail: biuro@spoldzielnie.org
www.spoldzielnie.org

Projekt graficzny okładki, druk:

Awir Kalisz

Nakład: 500 egz.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Przedruk całości lub części niniejszej publikacji możliwy jest wyłącznie za zgodą właścicieli praw autorskich.

Cytowanie oraz wykorzystanie zawartych w niej informacji dozwolone jest za podaniem źródła.

Treści zawarte w niniejszej publikacji nie stanowią oficjalnego stanowiska Komisji Europejskiej.

WSTĘP	5
MODUŁ I GOSPODARKA SPOŁECZNA W POLSCE I UNII EUROPEJSKIEJ	6
Adam Piechowski, Rodowód i tradycje gospodarki społecznej	7
Małgorzata Oldak, Gospodarka społeczna i przedsiębiorczość społeczna. Wprowadzenie	27
Cezary Miżejewski, Gospodarka społeczna w polityce Polski i UE	35
Mariusz Wojtowicz, Rola przedsiębiorczości społecznej w lokalnych systemach pomocy społecznej we Włoszech	58
MODUŁ II ZARZĄDZANIE PODMIOTEM GOSPODARKI SPOŁECZNEJ	84
Kamil Zieliński, Wybrane elementy zarządzania podmiotem gospodarki społecznej	85
Grzegorz Wojtanowski, Finansowo- księgowo aspekty funkcjonowania spółdzielni socjalnych	94
MODUŁ III PODSTAWY PRAWNO-FINANSOWE DZIAŁALNOŚCI PODMIOTÓW GOSPODARKI SPOŁECZNEJ W POLSCE	104
Grzegorz Wojtanowski, Podstawy prawno- finansowe działalności wybranych podmiotów gospodarki społecznej	105
Cezary Miżejewski, Publiczne źródła finansowania gospodarki społecznej w Polsce	162
DOBRE PRAKTYKI GOSPODARKI SPOŁECZNEJ NA ŚLĄSKU	185
Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być razem”	185
Dąbrowskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Otwarte serca”	186
Spółdzielnia Socjalna „Nowy horyzont”	189
Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Ratownik górniczy”	190
Śląska Fundacja ETOH- Błękitny Krzyż	190
Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczyńne	193
ANEKSY	194

ANEKSY:

Załącznik nr 1

Wzór wniosku o zwrot opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne.195

Załącznik nr 2

Wzór wniosku o dofinansowanie ze środków PFRON kosztów utworzenia i działalności warsztatu terapii zajęciowej.197

Załącznik nr 3

Wzór wniosku o dofinansowanie ze środków PFRON kosztów wynikających ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu terapii zajęciowej.201

Załącznik nr 4

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie warsztatów terapii zajęciowej.204

Załącznik nr 5

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zakładów aktywności zawodowej.213

Załącznik nr 6

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie określenia wzoru sprawozdania przedstawianego przez Centrum Integracji Społecznej.219

Załącznik nr 7

Zalecenia Ministra Rozwoju Regionalnego oraz Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych dotyczące stosowania „klauzul społecznych” w zamówieniach publicznych.220

Niniejsza publikacja jest jednym z rezultatów projektu „*Ekonomia społeczna...? Już wiem!*” współfinansowanego z Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem projektu realizowanego w ramach Poddziałania 7.2.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki było budowanie otoczenia sprzyjającego rozwojowi podmiotów ekonomii społecznej poprzez zwiększenie wiedzy w zakresie ekonomii społecznej, możliwości jej wykorzystania oraz budowania partnerstw lokalnych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Adresatami projektu byli przedstawiciele i przedstawicielki publicznych i niepublicznych instytucji rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej, w tym organizacji pozarządowych z terenu województwa śląskiego.

Publikacja ma przybliżyć tematykę ekonomii społecznej pokazując, że ten kierunek działań nie jest chwilowym trendem popularyzowanym obecnie w naszym kraju. Ekonomia społeczna, w tym spółdzielczość socjalna ma bowiem wieloletnie tradycje rozwoju nie tylko w Polsce, ale również w Unii Europejskiej, gdzie jest skutecznym narzędziem rozwiązywania problemów społecznych. Publikacja jest adresowana do szerokiego grona odbiorców. Każdy znajdzie w niej coś dla siebie - począwszy od osób zainteresowanych ekonomią społeczną w aspekcie wyłącznie edukacyjnym, poprzez osoby zainteresowane utworzeniem podmiotu ekonomii społecznej oraz praktyków wykorzystujących jej instrumenty w codziennej pracy.

Publikacja składa się z czterech części. Część pierwsza poświęcona jest ogólnie gospodarce społecznej. Historię samoorganizacji społeczeństwa polskiego począwszy od XIX wieku oraz jej ówczesne przykłady prezentuje Adam Piechowski. Małgorzata Ołdak przedstawia definicje oraz podstawowe informacje nt. potencjału sektora gospodarki społecznej w Polsce. O tym, że ekonomia społeczna ma swoje miejsce w polityce społecznej Polski i Unii Europejskiej zarówno w wymiarze programowym, jak i prawnym przekonuje Cezary Miżejewski. Natomiast o wpływie przedsiębiorczości społecznej na planowanie polityki społecznej na szczeblu lokalnym pisze Mario Wojtowicz prezentując historię oraz przykłady działalności spółdzielni socjalnych we Włoszech.

Część druga publikacji dotyczy praktycznych aspektów związanych z zarządzaniem podmiotami gospodarki społecznej. Te „specyficzne” podmioty rynkowe poza prowadzeniem działalności, której celem jest wygenerowanie nadwyżki finansowej realizują jeszcze cele dodatkowe polegające np. na przeciwdziałaniu marginalizacji czy aktywizacji oraz reintegracji zawodowej i społecznej środowisk społecznie defaworyzowanych. Aspekty praktyczne zagadnienia związane m.in. z planowaniem działalności gospodarczej, zarządzaniem strategicznym, pozyskiwaniem środków zewnętrznych – dotacji, kredytów prezentuje Kamil Zieliński. Natomiast Grzegorz Wojtanowski przedstawia kwestie związane z zarządzaniem finansami, w tym prowadzenie ksiąg rachunkowych, rodzaje funduszy oraz elementy lustracji w spółdzielniach socjalnych.

W trzeciej części publikacji znajdziemy podstawy prawne tworzenia i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej m.in. spółdzielni socjalnych, centrum integracji społecznej, zakładu aktywności zawodowej. Naturalnym uzupełnieniem kwestii formalno-prawnych działalności jest przedstawienie bezpośredniego i pośredniego systemu wsparcia finansowego władz publicznych dla podmiotów gospodarki społecznej. Zagadnienia te prezentują Grzegorz Wojtanowski oraz Cezary Miżejewski.

Ostatnia część publikacji to prezentacja działalności wybranych podmiotów ekonomii społecznej z terenu woj. śląskiego. Dziękujemy ich przedstawicielom za wypełnienie Ankiety informacyjnej i przesłanie ich do biura projektu.

Tatiana Hapek
Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych

MODUŁ I

GOSPODARKA SPOŁECZNA W POLSCE I UNII EUROPEJSKIEJ

Adam Piechowski

Rodowód i tradycje gospodarki społecznej

FORMA ZAJĘĆ

Wykład / seminarium / ew. wizyty studyjne

CEL PRZEDMIOTU

Krótkie streszczenie zawartości przedmiotu.

Celem przedmiotu jest zaznajomienie słuchaczy z najważniejszymi faktami z historii gospodarki społecznej na świecie i w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem spółdzielczości jako najsilniejszego ekonomicznie i najlepiej zorganizowanego jej filara oraz z nurtami aksjologicznymi leżącymi u jej podstaw (socjalizm utopijny, liberalizm, solidaryzm chrześcijański), a także przedstawienie wybranych historycznych przykładów praktycznych działań z zakresu gospodarki społecznej oraz zapoznanie słuchaczy z zasadami i wartościami spółdzielczymi i ich zastosowaniem do innych form przedsiębiorstw społecznych.

Cel powyższy warunkowany jest słabą znajomością tradycji gospodarki społecznej nawet wśród osób obecnie w nią zaangażowanych. Szczególnie daje się odczuć brak wiedzy o spółdzielczości, która powszechnie kojarzona jest z minionym ustrojem, przy niedostatku informacji o jej roli na ziemiach polskich okresu zaborów i w latach II Rzeczypospolitej Polskiej, a także o jej znaczeniu w krajach wysoko rozwiniętych i rozwijających się. Skutkuje to często spotykaną niechęcią wobec tej ważnej części składowej gospodarki społecznej, a wśród działaczy, menedżerów i pracowników istniejących spółdzielni – słabym utożsamianiem się ze swoimi organizacjami. Lepsza znajomość tych tradycji i konkretnych doświadczeń z przeszłości powinna być czynnikiem sprzyjającym budowie tej tożsamości oraz inspiracją do poszukiwania rozwiązań współczesnych problemów. Znajomość wartości i zasad spółdzielczych sformułowanych w Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości (Manchester, 1995) pomocna być może w lepszym zrozumieniu istoty spółdzielczości oraz upowszechnieniu i zastosowaniu tych zasad do innych form gospodarki społecznej.

Kluczowe pojęcia

Liberalizm, pan-kooperatyzm, pre-spółdzielcze formy kooperacji, socjalizm utopijny, solidaryzm chrześcijański, spółdzielnia, wartości spółdzielcze, zasady spółdzielcze .

Początki spółdzielczości i gospodarki społecznej, (wykład, 15 min.)**1**

- 1.1. Kooperacja jako podstawa współczesnej gospodarki społecznej. Samoobrona i samopomoc wobec różnego rodzaju zagrożeń, łączenie wysiłku jednostek w celu realizacji wspólnych celów w tradycyjnych społecznościach (wspólne wykonywanie pewnych czynności związanych z pojawiającymi się cyklicznie bądź okazjonalnie potrzebami życia, „spółki gospodarcze”, „pre-spółdzielcze formy kooperacji” o zasięgu bezpośredniego sąsiedztwa).
- 1.2. Przemiany społeczno-gospodarcze w I połowie XIX w. w Europie. Gwałtowny rozwój przemysłu, przekształcanie rolnictwa, rozwarstwienie społeczeństwa (wzrost liczby najbiedniejszych, utrzymujących się z pracy najemnej, pogarszanie ich warunków życia i pracy wobec bogacenia się nielicznych; degradacja ekonomiczna średniozamożnych drobnych rzemieślników i chłopów). Świeże echa Rewolucji Francuskiej (hasła „wolności – równości – braterstwa”); nośność idei liberalizmu – prawa do własności i nieskrępowanej działalności gospodarczej jako najwyższego dobra człowieka.
- 1.3. Pojawianie się inicjatyw mających za cel organizację samopomocy i samoobrony uboższych warstw społecznych. Rozwój coraz bardziej zaawansowanych form gospodarki społecznej i spółdzielczości, tworzonych z inspiracji i przy zaangażowaniu finansowym bogatych i wykształconych jednostek, filantropów: rozmaitego rodzaju stowarzyszeń, towarzystw, bractw pomocy wzajemnej i wspólnej pracy.
- 1.4. Przykład: Hrubieszowskie Towarzystwo Rolnicze Ratowania się Wspólnie w Nieszczęściach Stanisława Staszica jako jedna z pierwszych spółdzielni na świecie. Stanisław Staszic (1755-1826) – wybitna postać polskiego Oświecenia, ksiądz, podróżnik, zdobywca tatrzańskich szczytów, pisarz, uczonec i działacz społeczny, jeden z duchowych przywódców Sejmu Czteroletniego – był zwolennikiem poglądów zbliżonych do francuskiego fizjokratyzmu przywiązującego szczególne znaczenie do gospodarki rolnej, ale zarazem podkreślał znaczenie budowania więzi społecznych i solidarności. Pod koniec życia swoje idee próbował zrealizować w praktyce. W zakupionych przez siebie dobrach w sąsiedztwie Hrubieszowa na Lubelszczyźnie uwolnił chłopów od pańszczyzny i nadał im gospodarstwa w wieczyste użytkowanie z prawem dziedziczenia. W 1816 r. opracował dla nich „Ustawę”, czyli statut Hrubieszowskiego Towarzystwa Rolniczego Ratowania się Wspólnie w Nieszczęściach. Chłopi mieli indywidualnie uprawiać swoje grunty, płacili z nich czynsz, uiszczali również stałą opłatę na wspólne cele Towarzystwa. Część ziemi nie rozdysponowana pomiędzy włościan oraz urządzenia gospodarcze (karczmy i młyny) pozostały wspólną własnością i były kolektywnie eksploatowane, z czego zysk przeznaczany był na wspólne cele. Samo Towarzystwo zaś zajmowało się organizacją wspólnego płacenia podatków, pomocy wzajemnej mieszkańców wsi na przykład przy odbudowie zabudowań po pożarze, opieką nad poszkodowanymi w wyniku klęsk żywiołowych, nad starcami, kalekami i sierotami, wreszcie prowadziło kasę zapomogowo-pożyczkową, która udzielała nisko oprocentowanych pożyczek na rozwój gospodarstw, zakładanie warsztatów, handel, a także na budowę domów. Zapewniało też mieszkańcom opiekę zdrowotną (własny szpital i lekarz), socjalną (dom opieki nad starcami i kalekami, sierociniec) i edukację (pięć szkół ludowych, stypendia fundowane dla najdolniejszych uczniów w celu kontynuowania nauki w szkołach wyższego stopnia). Wszystkie te działania, finansowane z funduszy Towarzystwa, oparte były o obowiązujące członków zasady samopomocy i pomocy wzajemnej, solidarności. Na czele Towarzystwa stała demokratycznie wybierana „Rada Gospodarcza”, zatrudnieni byli „profesjonaliści” – prezes i odpowiedni urzędnicy, którzy na bieżąco administrowali majątkiem Towarzystwa. Inicjatywa ta przeżyła swego inicjatora o przeszło wiek – Towarzystwo upadło po II wojnie światowej, ostatecznie zlikwidowane zostało przez komunistyczne władze w 1952 r., a jego majątek odebrany współwłaścicielom i upaństwowiony. Staszic uważany jest za jednego z ojców założycieli spółdzielczości w Polsce, ale w gruncie rzeczy stworzył jeszcze więcej – system sprawnie działającej lokalnej gospodarki społecznej.

Lektura obowiązkowa:

Adam Piechowski, Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne w Polsce. Tradycje i przykłady, w: Ewa Leś (red.), Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.

Lektura nadobowiązkowa:

Jerzy Bartkowski, Tradycja i polityka. Wpływ tradycji kulturowych polskich regionów na współczesne zachowania społeczne i polityczne, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003;

Johnston Birchall, The international co-operative movement, Manchester University Press, Manchester and New York 1997;

Pomoc czy przeszkoda? Rola tradycji w odbudowie polskiej spółdzielczości, Zofia Chyra-Rolicz (red.), Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2005;

Zofia Chyra-Rolicz, Stanisław Staszic, prekursor spółdzielczości rolniczej, Instytut Historii Akademii Podlaskiej, Siedlce 2004;

Adam Galos, Stefan Ingot, Walentyna Najdus, Stanisław Piechowicz, Zarys historii polskiego ruchu spółdzielczego. Cz. I do 1918, Zakład Wydawnictw CRS, Warszawa 1966;

Piotr Kropotkin, Pomoc wzajemna jako czynnik rozwoju, 1902, tekst przedrukowany w: Pieniądze i Więź 2005 nr 1;

Ewa Leś, Historia dobroczynności i filantropii w Polsce, Prószyński i S-ka, Warszawa 2001;

Adam Piechowski, „Własną pracą i pomocą a siłami zjednoczonymi”. Spółdzielcze wizje i realizacje, w: Księga Polskiej Spółdzielczości tom II, Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Promocja Polska”, Bydgoszcz 2006;

Adam Piechowski, Rodowód przedsiębiorczości społecznej, w: Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red. naukowa), Collegium Civitas Press, Warszawa 2007.

2 Utopijno-socjalistyczne źródła gospodarki społecznej, (wykład, 15 min.)

- 2.1. Doktryna antagonizmu klasowego i wiara w możliwość radykalnej przebudowy porządku społecznego oraz ustroju politycznego i gospodarczego jako odpowiedź na niesprawiedliwości wczesnego kapitalizmu; wizja budowy „nowego człowieka” i nowego, sprawiedliwego społeczeństwa przez wyzwolenie pracy, dobrowolną kooperację jednostek w tworzonych zrzeszeniach.
- 2.2. Charles Fourier (1772-1837): przeciwstawienie państwu dobrowolnych, demokratycznie kierowanych i nastawionych na spełnianie podstawowych potrzeb swoich członków, a nie na przynoszenie zysku, samowystarczalnych wspólnot produkcyjno-konsumpcyjnych („falang”), w których nastąpiłoby wyzwolenie pracy i nadanie jej samoistnej wartości dla jednostek i całej zbiorowości. Falangi jako jedna z pierwszych wizji nie tylko spółdzielni wytwórczych, ale również osiedla społecznego. Próby tworzenia przez Fouriera oraz jego uczniów i kontynuatorów „falang” we Francji, Holandii i w Ameryce i ich niepowodzenie ze względu na wadliwe zarządzanie, brak funduszy i zły system rekrutacji członków. Izraelskie kibuce jako jedyne sprawnie działające totalne wspólnoty działające na podstawie spółdzielczych zasad, nawiązujące do idei Fouriera.
- 2.3. Robert Owen (1771-1858): charakter i świadomość ludzka określane przez warunki społeczno-gospodarcze, w jakich człowiek jest wychowywany. Nadrzędnym celem wszelkich działań społecznych – wychowanie nowego człowieka, pozbawionego egoizmu, zdolnego do solidarnego współdziałania z innymi na rzecz lepszej rzeczywistości. Konieczność przebudowy warunków, w których ludzie przebywają i pracują poprzez powszechną kooperację ogółu jednostek we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego,

w różnego rodzaju zrzeszeniach społeczno-ekonomicznych, których federacje z czasem zastąpią państwa. Kolonie, wioski owenowskie: komuny mające zajmować się przede wszystkim rolnictwem, ale również wytwórczością innych niezbędnych artykułów i być maksymalnie samowystarczalne, o funkcjach przede wszystkim wychowawczych. Próby tworzenia takich komun i niepowodzenia. Inspiracja dla innych inicjatyw.

- 2.4. Przykład: Roczdelskie Stowarzyszenie Sprawiedliwych Pionierów uznawane powszechnie za pierwszą spółdzielnię (spożywców). Jego założyciele (28 robotników, głównie tkacze z Rochdale), za pierwszy krok do stworzenia owenowskiej wspólnoty, a zarazem doraźnego zaradzenia swoim codziennym kłopotom w zaopatrzeniu (wysokie ceny i zła jakość towarów, nagminne fałszowanie wag przez kupców, wymuszana sprzedaż na kredyt), uznali zorganizowanie swojego własnego sklepu. Należało jednak wpierw zebrać kapitał założycielski – jak zdecydowano, po jednym funcie od każdego. Nie było to mało – zarobki tkaczy wynosiły 4 do 5 szylingów tygodniowo, to jest w najlepszym przypadku ćwierć funta. Trzeba też było znaleźć odpowiedni lokal, wreszcie zaopatrzyć się w towar, a wszystko to przerastało niemal siły prostych i słabo wykształconych ludzi bez doświadczenia w prowadzeniu własnego przedsiębiorstwa, działających we wrogim wobec takich inicjatyw otoczeniu. Trudności udało się jednak przezwyciężyć. Zebrano ostatecznie 28 funtów, co wystarczyło na wynajęcie i wyremontowanie niewielkiego magazynu w małym zaułku Toad Lane, zakupiono niezbędne sprzęty i towar, głównie bezpośrednio u wytwórców. W dniu 21 grudnia 1844 r. sklep został otwarty. Początkowo sprzedawano jedynie 5 artykułów elementarnych potrzeb: masło, cukier, mąkę, płatki owsiane i świece. Zakupów mogli dokonywać tylko członkowie, dwóch z nich też pracowało w sklepie, który otwarty był przez jeden lub dwa wieczory w ciągu tygodnia. W zamyśle założycieli miał on nie tylko zaspokoić ich podstawowe potrzeby, ale też – poprzez wspólną pracę – wychować ich, przekształcić ich samych i przyczynić się do przebudowy całego społeczeństwa. W dalszej perspektywie, zgodnie z koncepcjami Owena, chcieli bowiem stworzyć prawdziwą wspólnotę: zamierzali wybudować dla siebie mieszkania we wspólnych domach i warsztaty pracy, a nawet zakupić ziemię do uprawy, do czego prowadzenie sklepu miało być jedynie pierwszym krokiem. Te ostatnie zamysły odniosły jednak tylko połowiczny sukces i ostatecznie pionierzy skoncentrowali się na rozwoju samej spółdzielni spożywców. Spółdzielnia z Rochdale, choć nie stanowiła pierwszej tego typu inicjatywy w owych czasach, była pierwszą, która okazała się zdolną do przetrwania. Inne upadały zwykle ze względu na złe zarządzanie, przypadki nieuczciwości czy brak wsparcia społecznego. Żywotność Stowarzyszenia miała natomiast swoje źródła w dobrej organizacji, zaangażowaniu członków, a przede wszystkim w wypracowaniu pewnych reguł postępowania, będących dla niego swoistym credo i które jako Zasady Roczdelskie stały się znane na całym świecie. Sama zaś spółdzielnia z Rochdale stała się pierwowzorem dla wielu analogicznych inicjatyw tworzonych w Anglii i w innych krajach. Istnieje ona zresztą, przeżywszy – jak cały ruch spółdzielczy – wiele upadków i wzlotów, metamorfoz do dzisiaj; prowadzi obecnie duży hipermarket, a w dawnym sklepiku przy Toad Lane w Rochdale mieści się muzeum.
- 2.5. „Spółdzielczość klasowa” („robotnicza”). Poglądy działaczy i teoretyków wywodzących się z kręgu socjalistów utopijnych, a później związanych z ruchem socjalistycznym i robotniczym: przebudowa społeczeństwa, realizacja interesów i potrzeb klasowych jako nadrzędny cel działań; zanegowanie własności prywatnej i indywidualnego zysku, przeciwstawianie im własności grupowej i korzyści pozafinansowych, zwłaszcza wychowawczych. Kluczowa rola spółdzielczości spożywców, także pracy, wokół których organizowano spółdzielnie innych pionów, w tym mieszkaniowe. Związki zwolenników tego nurtu z partiami socjalistycznymi, marksistowskimi. Spółdzielnie jako jedna z form organizowania się proletariatu, który miał być motorem rewolucyjnych przemian. Tworzenie spółdzielni jako przygotowanie do rewolucji proletariackiej. W bolszewickiej Rosji spółdzielnie jako jeden z „pasów transmisyjnych” pomiędzy partią a masami, dogodne narzędzie kontrolowania ludności, zwłaszcza poddanych kolektywizacji chłopów.
- 2.6. Nurt reformistyczny – odrzucanie rewolucji jako drogi postulowanej przebudowy kapitalistycznego społeczeństwa. Różne formy przedsiębiorstw społecznych jako narzędzie zmian ewolucyjnych a nie rewolucyjnych. Charles Gide (1847-1932): więzi społeczne tworzą się dzięki naturalnemu, powszechnemu solidaryzmowi człowieka, którego współczesną formą jest kooperatyzm, czyli współdziałanie jednostek, aby zrealizować wspólny cel. Decydująca rola solidaryzmu w życiu społecznym; brak miejsca na koncepcję antagonizmu klasowego – w społeczeństwie wszystkie grupy, a więc i klasy, spełniają w harmonijny sposób swoje funkcje. Rola dobrowolnej współpracy, solidarnej kooperacji wszystkich ludzi. Możliwość ewolucyjnej przebudowy ładu społecznego i gospodarczego przez jednostki będące w pierwszym rzędzie

konsumentami, poprzez ich łączenie się w nabywaniu niezbędnych artykułów codziennego użytku od wytwórców, następnie przejmowanie w swoje ręce produkcji tych artykułów i wreszcie wszelkich innych dóbr – „wykupienie” kapitalizmu przez gospodarkę społeczną zamiast obalenia siłą.

- 2.7. Pankoooperatyzm – dążenie do stopniowego stworzenia ogólnoswiatowej „republiki spółdzielczej” w miejsce kapitalistycznych państw: sieć współdziałających ze sobą na wszystkich szczeblach dobrowolnych kooperatyw, stowarzyszeń i innych form przedsiębiorstw społecznych w miejsce dotychczasowych struktur; ustrój najpełniejszej, bezpieczeństwa demokracji niemożliwej do osiągnięcia drogą rewolucji postulowanej przez marksistów. Aktualność idei pankoooperatystów: wolność, solidarność, braterstwo, demokracja, sprawiedliwość, awans upośledzonych grup społecznych. Ch. Gide jako jeden z twórców nowoczesnego rozumienia gospodarki społecznej.

Lektura obowiązkowa:

Adam Piechowski, Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne w Polsce. Tradycje i przykłady, w: Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki, Ewa Leś (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008;

Lektura nadobowiązkowa:

Edward Abramowski, Braterstwo, solidarność, współdziałanie, Stowarzyszenie „Obywatele Obywatelom”, „Obywatel”, Krajowa Rada Spółdzielcza, Instytut Stefczyka, Instytut Spraw Obywatelskich, Łódź – Sopot – Warszawa 2009;

Johnston Birchall, The international co-operative movement, Manchester University Press, Manchester and New York 1997;

Andrzej Maliszewski, Podstawowe założenia ideologii spółdzielczych. Zasady spółdzielcze, w: Rocznik Spółdzielczego Instytutu Badawczego Nr 7, 1991;

Adam Piechowski, „Własną pracą i pomocą a siłami zjednoczonymi”. Spółdzielcze wizje i realizacje, w: Księga Polskiej Spółdzielczości tom II, Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Promocja Polska”, Bydgoszcz 2006;

Adam Piechowski, Rodowód przedsiębiorczości społecznej, w: Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red. naukowa), Collegium Civitas Press, Warszawa 2007;

Spółdzielcze formy gospodarowania, Janina Stolińska-Janic (red.), Warszawska Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 1997.

3 Rozwój przedsiębiorczości w Królestwie Polskim, (wykład. 15 min.)

- 3.1. Sytuacja społeczno-gospodarcza i polityczna w zaborze rosyjskim (Królestwie Polskim): słaby i nierównomierny rozwój gospodarczy, dominacja chłopów w strukturze społecznej, brak klasy średniej, rola ziemiaństwa, upadek znaczenia szlachty, zwłaszcza po Powstaniu Styczniowym stopniowy wzrost liczby inteligencji, robotników przemysłowych, bogatych handlowców, przemysłowców i finansistów w miastach. Kontrola i represje wobec polskich inicjatyw: większość stowarzyszeń zakazana, nawet tych o charakterze religijnym (kółka różańcowe) czy utylitarnym (wiejskie straże pożarne), działalność nielegalna niektórych (m. in. Towarzystwa Kolonii Letnich założonego przez Bolesława Prusa i Janusza Korczaka), nieliczne tolerowane przez władze carskie (np. Warszawskie Towarzystwo Dobroczynności). Dominacja wśród polskiej inteligencji, po Powstaniu Styczniowym i jego stłumieniu, pozytywistycznej ideologii „pracy organicznej” - dążenia do rozwoju gospodarczego i kulturalnego Królestwa czy „pracy u podstaw”, w celu podniesienia poziomu oświaty ludu i stworzenia lepszych warunków jego życia.
- 3.2. Zakładanie spółdzielni dla potrzebujących jako jeden z jej elementów. Trudności: konieczność uzyskania zgody Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Petersburgu do założenia spółdzielni i in. stowarzyszeń (do 1905 r.) - proces skomplikowany i długotrwały (np. Towarzystwo Kredytowe Miasta Warszawy - 30 lat!).

Pierwsze przedsiębiorstwa społeczne już od początku lat 70. XIX wieku – rozmaitego typu spółdzielnie i zrzeszenia kredytowe, rzemieślnicze, tzw. syndykaty rolne (nastawione na obsługę ziemian), kółka rolnicze.

- 3.3. Spółdzielnie spóżywców i ich dominacja w spółdzielczości zaboru rosyjskiego. Rola Aleksandra Makowieckiego, działacza społecznego i publicysty epoki pozytywizmu i jego publikacji „Spółki spóżywcze” (1868) z opisem doświadczeń zachodnich i modelu roczdelskiego oraz z praktycznymi wskazówkami jak założyć spółdzielnię. Pierwsza kooperatywa oparta o te wzory – warszawski „Merkury” (1869), zaopatrująca członków, (rzemieślników, urzędników i inteligencję) w artykuły spóżywcze, kolonialne i przemysłowe; kolejne spółdzielnie – płocka „Zgoda” (1869) i radomska „Oszczędność” (1870). Popularyzatorzy idei spółdzielczych – Bolesław Prus w czasopiśmie literackim „Ateneum” (o „Merkurym”); miesięcznik „Ekonomista”. Główny problem spółdzielni – niewłaściwe zarządzanie: traktowanie działania w nich przez przedstawicieli pozytywistycznej inteligencji jako obywatelskiego obowiązku, przy braku zainteresowania aspektami ekonomicznymi przedsięwzięcia.
- 3.4. Liberalizacja przepisów dotyczących rejestracji stowarzyszeń po rewolucji 1905 r. – zgoda wydawana przez Gubernialne Urzędy ds. Stowarzyszeń. Żywiłowy rozwój różnych form gospodarki społecznej, zwłaszcza spółdzielni spóżywców – przed wybuchem I wojny światowej niemal 300 z ok. 40 tys. członków. Od 1911 r. większość z nich zrzeszona w Warszawskim Związku Stowarzyszeń Spóżywczych. Rola „Społem” – pisma spółdzielczego wydawanego od 1906 r. Związki ze spółdzielczością czołowych intelektualistów (Bolesław Prus, Stefan Żeromski, Aleksander Świętochowski, Maria Dąbrowska, Władysław Orkan, Stanisław Berent). Rola Towarzystwa Kooperatystów założonego w 1906 r. z inicjatywy Edwarda Abramowskiego, mającego za cel krzewienie w społeczeństwie „idei i praktyki kooperacji”. Mniejszy zasięgu i potencjał gospodarczy spółdzielczości w Królestwie niż w innych zaborach lecz znaczna rola opiniotwórcza i intelektualna, zwłaszcza jej nurtu pankooperatystycznego.
- 3.5. Edward Abramowski (1868-1918), filozof, psycholog i socjolog, czołowy teoretyk i ideolog wyrastającej z tradycji socjalizmu spółdzielczości na ziemiach polskich; polski uczeń Gide’a i tłumacz jego dzieł, zapalony zwolennik pankooperatywności, przeciwnik marksistowskich projektów państwa socjalistycznego, propagator wizji „republiki spółdzielczej”. Lansował powolną i systematyczną przebudowę społeczeństwa w duchu braterstwa ludzi i poszanowania wolności jednostki, podnoszenia poziomu życia i kultury wszystkich warstw, kształtowania postaw obywatelskich, postępu cywilizacyjnego, co łączył z postulatami patriotycznymi, dążeniami do wyzwolenia narodowego. Spółdzielnie, jako jedna z nielicznych w Królestwie legalnych form polskiej działalności, doskonałym narzędziem osiągnięcia tego celu, a zarazem szkołą demokracji i praktyki gospodarczej dla swych członków, niezależną strukturą samoorganizacji społeczeństwa „konkurencyjną” wobec oficjalnych instytucji państwowych narzuconych przez zaborców. Wizja współczesnie pojmowanej gospodarki społecznej i społeczeństwa obywatelskiego.
- 3.6. Tekst: Edward Abramowski (pseud. M. A. Czajkowski), „Socjalizm a państwo. Przyczynek do krytyki współczesnego socjalizmu”, Lwów 1904. *Polityka socjalistyczna dąży do zdemokratyzowania państwa, lecz zarazem do rozszerzania jego na wszystkie dziedziny życia zbiorowości, do utożsamienia jego organizacji z wszelką organizacją społeczną (...). Ruch zaś syndykalno-kooperatywny zdradza tendencję przeciwną: stwarza on demokrację bezpaństwową i poza plecami ministerstw, parlamentów, walk wyborczych i wszelkiej biurokracji, drogą wolnego zrzeszania się usiłuje urzeczywistnić przeobrażenie ekonomiczne społeczeństwa (...) przy dalszym rozwoju normalnym tych wszystkich stowarzyszeń, przy umiejętnej ich gospodarce, łatwo może dojść do tego, że obejmą one całe społeczeństwo i wszystkie jego potrzeby wytwórcze, wymienne i kulturalne zaspokajając będą. Z tą chwilą ustrój kapitalistyczny, oparty na wyzysku i konkurencji, zemrze spokojną, naturalną śmiercią, bo nie będzie nań miejsca w społeczeństwie. A na jego miejscu zjawi się rzeczpospolita kooperatywna, wielka organizacja wszystkich kooperatyw, związków, stowarzyszeń - demokracja prawdziwa, nieprzymusowa.*
- 3.7. Inni działacze Towarzystwa Kooperatystów kontynuujące działalność po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r.: Romuald Mielczarski (1871-1926), działacz socjalistyczny, po wojnie prezes Związku Spółdzielni Spóżywców RP, Stanisław Thugutt (1873-1941), działacz ludowy i spółdzielczy, polityk, publicysta, Marian Rapacki (1884-1944), działacz i teoretyk spółdzielczości spóżywców, Stanisław Wojciechowski (1869-1953), współtwórca Polskiej Partii Socjalistycznej i Towarzystwa Kooperatystów, działacz spółdzielczości spóżywców, prominentny polityk wczesnych lat po odzyskaniu niepodległości,

w okresie 1922-1926 drugi prezydent Rzeczypospolitej, profesor Szkoły Głównej Handlowej i Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz dyrektor Spółdzielczego Instytutu Naukowego, zajmujący się teoretycznymi problemami spółdzielczymi. Współpraca z Towarzystwem Kooperatystów działaczy wywodzących się z innych opcji ideowych.

- 3.8. Przykład: „wzorowa wieś spółdzielcza”, Lisków pod Kaliszem i jej twórca ksiądz Wacław Bliziński. Niemal wiek po Hrubieszowskim Towarzystwie Rolniczym Staszica, kolejny spektakularny przykład systemu gospodarki społecznej działającej z sukcesem w środowisku lokalnym. W Liskowie, niczym niewyróżniającej się podkaliskiej wsi, załóżkiem prężnego przez 40 lat systemu stała się założona przez młodego ks. Wacława Blizińskiego (1870 – 1944), wkrótce po objęciu przez niego miejscowego probostwa w 1900r., „spółka handlowa” ze sklepem, który swymi niskimi cenami skutecznie wyparł prywatną konkurencję. Przez „spółkę” rozprowadzono także nawozy sztuczne, nasiona, środki ochrony roślin. W ciągu następnych lat, już także po odzyskaniu niepodległości, powstało w Liskowie – wciąż z inspiracji księdza Blizińskiego – kilkadziesiąt instytucji lokalnych, których jądro stanowiła spółdzielczość wiejska. Były to między innymi: wspomniany sklep, spółdzielnia spóżywców „Gospodarz”, spółdzielcza kasa oszczędnościowo-pożyczkowa, spółdzielnia ubezpieczeń od ognia, mleczarnia, piekarnia, wypożyczalnia maszyn rolniczych, punkt inseminacji bydła, „Stowarzyszenie Zbożowe”, własna elektrownia, wodociąg, łaźnia, przedszkole, różnego typu szkoły, uniwersytet ludowy, sierociniec, przytułek, straż ogniowa, biblioteka... Prowadzono skutecznie działalność antyalkoholową, oświatową, kulturalną, uporządkowano otoczenie, a wszystko to uczyniło z Liskowa kwitnącą „wieś wzorową”, którą odwiedzały wycieczki i składali w niej wizyty mężowie stanu. Sam ks. Wacław Bliziński jeszcze przed I wojną światową współpracował z Narodowym Związkiem Chłopskim (który zresztą w swoim programie przyznał spółdzielniom i kółkom rolniczym na wsi poczesne miejsce), zaś w okresie międzywojennym został posłem, a później senatorem z ramienia Obozu Zjednoczenia Narodowego. Jego zdecydowanie narodowo-prawicowe poglądy polityczne nie przeszkodziły mu współpracować na niwie spółdzielczej z Towarzystwem Kooperatystów, zaś stworzony w Liskowie wszechogarniający system spółdzielczy zbliżony był do ideałów pankooperatystycznej „rzeczypospolitej spółdzielczej”. Dziś ślady dawnej spółdzielczej świetności trudno byłoby w Liskowie odnaleźć, zostały skutecznie zniszczone w czasie II wojny światowej, a potem w okresie PRL. Pozostały jednak głęboko odcisnięte w świadomości społecznej. Nawiązuje do nich nazwa jednego z projektów EQUAL – „W stronę polskiego modelu gospodarki społecznej – budujemy nowy Lisków”...

Wsi takich i miasteczek było zresztą w Królestwie więcej - często przytaczany jest przykład Sterdyni na Podlasiu, gdzie w 1907 r. powstało kółko rolnicze, wokół którego krystalizowały się dalsze inicjatywy. Były to: Spółdzielnia Spóżywców, Towarzystwo Pożyczkowo-Oszczędnościowe oraz, już po I wojnie światowej, Wiejski Dom Towarowy, Samodzielna Spółdzielnia Piekarska, Spółdzielnia Mleczarska, szkoła spółdzielcza, spółdzielnie uczniowskie, koło młodzieżowe z odbiornikiem radiowym (!) i biblioteką. Wszystko to sprawiło, że sytuacja życiowa miejscowych rolników znacznie poprawiła się, rozwinął się wśród nich duch przedsiębiorczości, współpracy, samopomocy.

- 3.9. Późniejsze przykłady spółdzielni przyznających się do lewicowego rodowodu: Warszawska Spółdzielnia Mieszkaniowa, utworzona w 1921 r. przez grupę działaczy spółdzielczości spóżywców. Idea tanich mieszkań wyłącznie o charakterze lokatorskim oraz „osiedla społecznego” pełniącego nie tylko funkcje mieszkaniowe, ale również spełniającego wiele innych potrzeb członków i organizującego ich życie, bliska koncepcjom wywodzącym się od utopijnych socjalistów. „Kombinat spółdzielczy” WSM jako jedna z najbardziej udanych inicjatyw gospodarki społecznej okresu międzywojennego.

Lektura obowiązkowa:

Adam Piechowski, Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne w Polsce. Tradycje i przykłady, w: Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki, Ewa Leś (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.

Lektura nadobowiązkowa:

Edward Abramowski, Braterstwo, solidarność, współdziałanie, Stowarzyszenie „Obywatele Obywatelom”, „Obywatel”, Krajowa Rada Spółdzielcza, Instytut Stefczyka, Instytut Spraw Obywatelskich, Łódź – Sopot – Warszawa 2009;

Jerzy Bartkowski, Tradycja i polityka. Wpływ tradycji kulturowych polskich regionów na współczesne zachowania społeczne i polityczne, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003;

Pomoc czy przeszkoda? Rola tradycji w odbudowie polskiej spółdzielczości, Zofia Chyra- Rolicz (red.), Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2005;

Adam Galos, Stefan Inglot, Walentyna Najdus, Stanisław Piechowicz, Zarys historii polskiego ruchu spółdzielczego. Cz. I do 1918, Zakład Wydawnictw CRS, Warszawa 1966;

Ewa Leś, Historia dobroczynności i filantropii w Polsce, Prószyński i S-ka, Warszawa 2001;

Adam Piechowski, „Własną pracą i pomocą a siłami zjednoczonymi”. Spółdzielcze wizje i realizacje, w: Księga Polskiej Spółdzielczości tom II, Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Promocja Polska”, Bydgoszcz 2006;

Adam Piechowski, Rodowód przedsiębiorczości społecznej, w: Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red. naukowa), Collegium Civitas Press, Warszawa 2007;

Spółdzielcze formy gospodarowania, Janina Stolińska- Janic (red.), Warszawska Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 1997.

Liberalne źródła gospodarki, (wykład. 15 min.)

4

- 4.1. Wolna konkurencja, indywidualny zysk i własność prywatna jako trzy, „święte” i nienaruszalne prawa liberalnego porządku gospodarczego według szkoły liberalizmu (a później neoliberalizmu) ekonomicznego i politycznego, mającego swe źródła w XVIII-wiecznych koncepcjach klasycznej szkoły angielskiej ekonomii Adama Smitha i Davida Ricardo. Wolna konkurencja poprzez rynek automatycznie harmonizuje egoistyczne dążenia ludzi do własnego zysku, przez co tworzy się dobro ogólne jako suma dóbr jednostek. Koncepcja nominalizmu społecznego: społeczeństwo jest rozległą konstelacją rozmaitych jednostek, grup i instytucji powiązanych różnego typu więziami; nie jest zjawiskiem rzeczywistym, lecz konstrukcją myślową wprowadzoną dla ułatwienia zrozumienia zachowań człowieka. Najwyższym dobrem ludzkości wolność jednostki oraz jej prawo do dysponowania własnością osobistą. „Interes ogólnospołeczny” jako suma interesów osób, z których składa się społeczeństwo; decydująca rola interesów ekonomicznych. Konieczność harmonijnej współpracy w realizacji owych interesów, niekorzystna rola konfliktów. Przedsiębiorstwa społeczne jako instytucja minimalizująca konflikty i ułatwiająca współdziałanie ludzi.
- 4.2. Hermann Schulze-Delitzsch (1808-1883), saksoński sędzia, liberalny polityk i działacz spółdzielczy. Założyciel różnych stowarzyszeń, potem pierwszych spółdzielni: wspólnego zaopatrywania się w surowce szewców i stolarzy (1849), Kasy Chorych i Pogrzebowej (1850), a następnie Banków Ludowych (spółdzielczych) tworzonych przez drobnych i średnich przedsiębiorców dla udzielania sobie kredytów na cele gospodarcze (od 1852 r.), także spółdzielni wytwórczych oraz zaopatrzenia i zbytu. Autor podręcznika zakładania banków spółdzielczych (1855), który zaowocował masowym ruchem ich zakładania. Twórca i dyrektor pierwszego centralnego związku spółdzielni (1859) i pierwszego w Niemczech centralnego banku dla spółdzielni (1864). Inicjator uchwalenia pierwszego nowoczesnego prawa spółdzielczego – w Prusach (1867) i w całej Rzeszy Niemieckiej (1871), uznającego m. in. spółdzielnie za zrzeszenie osób, a nie kapitału, zasadę „jeden członek – jeden głos” na walnym zgromadzeniu oraz otwartość spółdzielni dla nowych członków, umożliwiającego też tworzenie spółdzielni drugiego stopnia i innych form prawnych współpracy gospodarczej pojedynczych spółdzielni.
- 4.3. Spółdzielnie zakładane z pobudek liberalnych jako instytucje uwzględniające interesy członków grup średniozamożnych – przedsiębiorców, kupców, rzemieślników, rolników. Umacniając swoją pozycję i rozwijając swoje firmy bądź gospodarstwa przy pomocy banków spółdzielczych i innych form spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych, dadzą oni szansę również najbardziej potrzebującym poprzez zatrudnianie ich, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu zamożności społeczeństwa. Nacisk na podmiotowość jednostek – samorządność i demokrację w przedsiębiorstwach społecznych; odrzucanie pojęcia własności grupowej (własność spółdzielni jako oddana czasowo we wspólne użytkowanie i zarządzanie własność indywidualna członków,

zawsze możliwa do wycofania). Racjonalna działalność gospodarcza i dobre dostosowanie „liberalnych” przedsiębiorstw społecznych do reguł wolnego rynku – konieczność zatrudniania fachowego personelu. Gospodarka społeczna jako środek realizacji bezpośrednich potrzeb ekonomicznych, brak zainteresowania jej funkcjami społecznymi, wychowawczymi czy szkoleniowymi, poza najwyższym przygotowaniem ludzi do lojalnego współdziałania.

- 4.4. Rozwój banków i spółdzielni opartych o wzory liberalne w innych pionach gospodarki w Niemczech i w innych krajach, przede wszystkim o tradycjach protestanckich (np. w Danii), zwłaszcza w środowiskach mieszczańskich i rzemieślniczych, a także na wsi wśród bogatszych chłopów.

Lektura obowiązkowa:

Adam Piechowski, Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne w Polsce. Tradycje i przykłady, w: Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki, Ewa Leś (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.

Lektura nadobowiązkowa:

Günther Aschoff, Eckert Henningsen, The German Co-operative System, Its History, Structure and Strength, Fritz Knapp Verlag, Frankfurt am Main 1966;

Johnston Birchall, The international co-operative movement, Manchester University Press, Manchester and New York 1997;

Andrzej Maliszewski, Podstawowe założenia ideologii spółdzielczych. Zasady spółdzielcze, w: Rocznik Spółdzielczego Instytutu Badawczego Nr 7, 1991;

Adam Piechowski, „Własną pracą i pomocą a siłami zjednoczonymi”. Spółdzielcze wizje i realizacje, w: Księga Polskiej Spółdzielczości tom II, Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Promocja Polska”, Bydgoszcz 2006;

Adam Piechowski, Rodowód przedsiębiorczości społecznej, w: Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red. naukowa), Collegium Civitas Press, Warszawa 2007;

Spółdzielcze formy gospodarowania, Janina Stolińska-Janic (red.), Warszawska Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 1997.

5 Rozwój przedsiębiorczości społecznej w Wielkopolsce, (wykład. 15 min.)

- 5.1. Sytuacja społeczno-gospodarcza i polityczna w zaborze pruskim: stosunkowo wysoki poziom gospodarczy tego regionu i nowocześniejsza niż w innych zaborach struktura społeczna z zaczątkami klasy średniej. Restrykcyjna wobec Polaków i polskości polityka zaborcy, żywe ideały „pracy organicznej”, pojawienie się znacznej grupy aktywnych działaczy gospodarczych i społecznych, dobrze rozwinięta spółdzielczość modelu H. Schulze-Delitzscha w sąsiednich Prusach, której idee przenikały do Wielkopolski, od 1867 r. obowiązywanie pruskiej ustawy regulującej działanie spółdzielni. Dwojaka presja zaborcy: ekonomiczna, przez napływ wielkiego niemieckiego kapitału niedostępnego dla rodzimych przedsiębiorców, dająca przewagę gospodarczą Niemcom i polityczna, zwłaszcza po zjednoczeniu Niemiec w 1871 r. Od upadku krótkotrwałego Powstania Poznańskiego w 1848 r. upowszechnianie się w społeczeństwie Wielkopolski przekonania, że chociaż porozumienie z zaborcą jest nierealne, nierealny jest również opór zbrojny, a walka przebiegać musi w ramach istniejącego ustawodawstwa np. dającego wolność zrzeszania się, co należało wykorzystać.
- 5.2. Rozwój idei pracy organicznej, sprowadzającej się do tworzenia podwalin gospodarki społecznej, opartej o trzy hasła: modernizacji społecznej i gospodarczej, zakładania różnego rodzaju polskich stowarzyszeń oraz solidaryzmu międzygrupowego. Rola Karola Marcinkowskiego (1800-1846), poznańskiego lekarza i filantropa, twórcy Towarzystwa Naukowej Pomocy przyznającego stypendia uzdolnionej młodzieży, inicjatora spółki ziemiańskiej prowadzącej w Poznaniu hotel „Bazar”, miejsca spotkań polskich działaczy, mieszczącego polskie firmy handlowe i rzemieślnicze. Rola Karola Libelta (1807-1875), filozofa i patrioty, autora „O stowarzyszeniach” (1844), głoszącego hasła tworzenia „asocjacji” wśród chłopów i rzemieślników.

- 5.3. Spółdzielczość nawiązująca do wzorów H. Schulze-Delitzscha, dostosowana do polskich realiów, jako najbardziej rozpowszechniona w Wielkopolsce. Jej podstawowy cel: zapewnienie polskim kupcom, rzemieślnikom, później chłopom, tanich środków kredytowych umożliwiających rozwój ich firm czy gospodarstw, co stanowiło formę oporu wobec zaborcy. Spółdzielnie oszczędnościowo-kredytowe („spółki zarobkowe”, później Banki Ludowe) – pierwsza próba w 1850 r., zasadniczy rozwój od 1861 r., od powstania Towarzystwa Pożyczkowego dla Przemysłowców miasta Poznania.
- 5.4. Przykład: Towarzystwo Pożyczkowe dla Przemysłowców miasta Poznania. Pierwszy bank spółdzielczy na ziemiach polskich założony został w 1861 r. przez Mieczysława Łyskowskiego (1825 – 1894), działacza narodowego, uczestnika dwóch powstań, sędziego, za patriotyczną działalność pozbawionego przez niemieckie władze stanowiska, a także autora podręcznika zakładania spółdzielni. Już w 1850 r. kontaktował się on z H. Schulze-Delitzschem przebywającym wówczas krótko we Wrześni, jako reprezentujący zaborcze władze sędzia; mógł on zapłodnić go swymi pomysłami. Współzałożycielem Towarzystwa był Hipolit Cegielski, właściciel słynnej, do dziś istniejącej fabryki maszyn. Wśród kolejnych członków znaleźli się rzemieślnicy, kupcy, a także lekarze, sędziowie i inni przedstawiciele inteligencji. Dla tych ostatnich przystąpienie do spółdzielni bywało nie tyle przejawem działalności gospodarczej ile manifestacją patriotyzmu, przyczyniającą się do wzmacniania ekonomicznego społeczeństwa polskiego – często nie zaciągali w ogóle kredytu! Statut Towarzystwa wzorowany był na statutach Banków Ludowych H. Schulze-Delitzscha – przewidywał samopomoc członków, solidarną ich odpowiedzialność za zobowiązania, zaś kredyty mogły być przyznawane na cele produkcyjne (zakup surowców, narzędzi), a nie konsumpcyjne. Środki na pożyczki pochodziły głównie ze składek członków – większość z nich była zatem jednocześnie dłużnikami i wierzycielami spółdzielni; zaciągano także kredyty na zewnątrz w oparciu o zgromadzony własny kapitał. Po roku istnienia Towarzystwo liczyło już 68 członków, po następnym – 84, a po czterech latach 330. Poznańskie Towarzystwo Pożyczkowe odniosło wielki sukces i okazało się modelem godnym naśladowania, jego statut stał się wzorem dla wielu następnych. Początkowo, do czasu powstania Banku Związku Spółek Zarobkowych, jako najbogatsza tego typu instytucja, udzielało również nieraz pożyczek innym spółdzielniom. Niemniej w 1891 r. zostało przekształcone w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością pod nazwą Bank Przemysłowy, który jeszcze przed I wojną światową stał się jednym z wiodących banków Wielkopolski.
- 5.5. Dalszy rozwój banków spółdzielczych: w 1871 r. – 37 banków, w 1885 r. – 64. Co dziesiąty Polak w Poznańskim składał oszczędności w Bankach Ludowych; wzrost ich wielkości: w 1913 r. przeciętnie 617 członków (były wśród nich i przeszło 1000-osobowe); zasięg działania – zwykle jeden powiat.
- 5.6. Rola współpracy pomiędzy bankami dla podwyższenia standardów zarządzania oraz zgromadzenia przez spółdzielnie większych środków finansowych na działalność kredytową. Powołanie Związku Spółek Polskich (późn. Związek Spółek Zarobkowych i Gospodarczych na Wielkie Księstwo Poznańskie i Prusy Zachodnie) na I Zjeździe Delegatów obradującym w Poznaniu w 1871 r. pod hasłem „Własną pracą i pomocą, a siłami zjednoczonymi”. Rola ks. Augustyna Szamarzewskiego (1832-1891), proboszcza w Środzie Wielkopolskiej, założyciela kasy oszczędnościowej i inicjatora innych spółdzielni, pierwszego „patrona” (bezpośredniego zarządzającego) Związku, mającego obowiązek stałego wizytowania i kontroli gospodarki zrzeszonych jednostek. Rola Banku Związku Spółek Zarobkowych (zał. w 1886 r.) jako zaplecza finansowego spółdzielni – każda z nich zobowiązana była do ulokowania w nim 10% kapitału własnego, za co mogły z niego otrzymywać na dogodnych warunkach kredyt na potrzeby swych własnych członków. Inne funkcje Związku: zatrudnianie wykwalifikowanych rewidentów, działalność wydawnicza – „Ruch Społeczno-Ekonomiczny” (1875-1881), „Poradnik dla Spółek” (1893-1939).
- 5.7. Inne typy przedsiębiorstw społecznych. Spółki i banki parcelacyjne lub ziemskie prowadzące wykup wystawionych na sprzedaż majątków ziemskich, zarówno niemieckich, jak i polskich, parcelację ich i rozdział w ręce polskich chłopów. Kółka Rolnicze tworzone od lat 70. XIX w. wśród chłopów z inicjatywy Centralnego Towarzystwa Gospodarczego i zrzeszonych w nim ziemian, dla podniesienia poziomu gospodarki wiejskiej. Wiejskie spółdzielnie rolniczo-handlowe („Rolniki” – pierwszy zał. w 1900 r. w Mogilnie przez ks. Piotra Wawrzyniaka), powiązane z systemem spółdzielczości bankowej, mające za cel zorganizowanie zaopatrzenia gospodarstw w nawozy sztuczne, paszę, nasiona, węgiel, narzędzia oraz pośrednictwa w zbyciu wyprodukowanego przez nie płodów, głównie zboża i ziemniaków; przed wybuchem I wojny światowej – 60, zrzeszających prawie 10 tys. osób. Ich rola w uniezależnieniu się chłopów od prywatnych pośredników, dzięki pozostawieniu w ich własnych rękach większej części zysku z produkcji rolnej oraz zapewnieniu konkurencyjności ich produktom, a także dobrej jakości i niskich cen niezbędnych towarów. Pierwsze spółdzielnie mleczarskie i mieszkaniowe w miastach.
- 5.8. „Wielkopolski system spółdzielczy”. Dzięki dobrej współpracy ze sobą wszystkich spółdzielni w ramach

Związku Spółek i Banku Związku i przekazywaniu właściwych środków finansowych tam, gdzie w danym momencie były szczególnie potrzebne – wyjątkowy zasięg i rozwój spółdzielczości, rola w obronie społeczeństwa polskiego przed naporem niemieckim. Daleko posunięty solidaryzm społeczny związany z wysiłkiem o utrzymanie polskości: wstępowanie do spółdzielni kredytowych inteligencji, która nie zamierzała zaciągać kredytów, lecz traktowała tę przynależność w kategoriach czynu patriotycznego. Sfinansowanie jednego z banków parcelacyjnych przez ziemiańską rodzinę Działyńskich. Wspieranie przez ziemian spółdzielczości rolniczej (sprzedaż swego zboża za pośrednictwem „Rolników”, dzięki czemu te ostatnie były w stanie płacić wyższe ceny chłopom). Wspieranie przez poznańską spółdzielnię mieszkaniową „Pomoc”, dofinansowywaną przez różne instytucje i osoby prywatne Teatru Polskiego. Zakup przez chłopą Michała Drzymałę działki w Podgradowicach pod Wolsztynem, na której postawił swój legendarny wóz cyrkowy, za kredyt uzyskany w miejscowym Banku Ludowym.

5.9. Rola duchownych w rozwoju „wielkopolskiego systemu spółdzielczego”: przed I wojną światową w 212 spółdzielniach – 296 księży, często pełniących najwyższe funkcje. Ks. Piotr Wawrzyniak (1849-1910), proboszcz ze Śremu, potem z Mogilna, twórca śremskiego Banku Ludowego (w 1873 r.), później wielu „Rolników” i spółdzielni mleczarskich; po śmierci ks. Szamarzewskiego, patron Związku Spółek, mający ogromny autorytet i rządzący Związkiem „żelazną ręką”, przyczynił się do konsolidacji organizacji i samych Banków Ludowych, uznawany za jednego z najważniejszych twórców polskiej spółdzielczości. Ks. Stanisław Adamski (1875-1967), od 1910 r. patron Związku, który przeprowadził przez trudne lata I wojny światowej (Bank Związku był nawet w stanie udzielić pomocy finansowej spółdzielniom w Królestwie), w 1918 r. przewodniczący obrad zjazdu przedstawicieli spółdzielczości wszystkich trzech zaborów w Lublinie, od 1930 r. biskup katowicki; zwolennik liberalnego modelu spółdzielczości, lecz głoszący zarazem poglądy bliskie solidaryzmowi chrześcijańskiemu, podkreślające konieczność rozwiązywania problemów społecznych przez różne formy samopomocy.

5.10. Dalsze losy liberalnego nurtu spółdzielczości polskiej. Silna pozycja po odzyskaniu niepodległości; Wielkopolska jako ostoja przedsiębiorczości społecznej II Rzeczypospolitej dzięki swojemu rozwiniętemu i zintegrowanemu systemowi. II wojna światowa – konfiskata majątku spółdzielni, aresztowania, wysiedlenie na teren Generalnego Gubernatorstwa wielu działaczy. Banki, które przetrwały, po wojnie „wtłoczone” w system PRL-owskiej spółdzielczości oszczędnościowo-kredytowej). Obecnie: przypisywanie spółdzielniom jedynie ekonomicznej roli, rezygnacja z różnych form działalności społecznej i kulturalnej, dążenie do przekształceń najprężniej działających spółdzielni w spółki prawa handlowego wywodzące się z bezkompromisowo liberalnej tradycji, a także negowanie roli produkcyjnej stowarzyszeń i fundacji w warunkach wolnego rynku i przypisywanie im wyłącznie funkcji społecznych (rzecznictwo i redystrybucja).

Lektura obowiązkowa:

Adam Piechowski, *Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne w Polsce. Tradycje i przykłady*, w: *Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki*, Ewa Leś (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.

Lektura nadobowiązkowa:

Jerzy Bartkowski, *Tradycja i polityka. Wpływ tradycji kulturowych polskich regionów na współczesne zachowania społeczne i polityczne*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003;

Pomoc czy przeszkoda? Rola tradycji w odbudowie polskiej spółdzielczości, Zofia Chyra-Rolicz (red.), Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2005;

Adam Galos, Stefan Ingłot, Walentyna Najdus, Stanisław Piechowicz, *Zarys historii polskiego ruchu spółdzielczego. Cz. I do 1918*, Zakład Wydawnictw CRS, Warszawa 1966;

Ewa Leś, *Historia dobroczynności i filantropii w Polsce*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2001;

Adam Piechowski, „*Własną pracą i pomocą a siłami zjednoczonymi*”. Spółdzielcze wizje i realizacje, w: *Księga Polskiej Spółdzielczości tom II*, Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Promocja Polska”, Bydgoszcz 2006;

Adam Piechowski, *Rodowód przedsiębiorczości społecznej*, w: *Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym*, Tom 2, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red. naukowa), Collegium Civitas Press, Warszawa 2007;

Spółdzielcze formy gospodarowania, Janina Stolińska-Janic (red.), Warszawska Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 1997;

Tadeusz Wyszomirski, *Wczoraj, dzisiaj i jutro spółdzielczości bankowej w Polsce*, Wydawnictwo Spółdzielcze, Warszawa 1986.

- 6.1. Chrześcijańska zasada miłości bliźniego i pomocy wzajemnej jako pobudka działania inicjatorów różnych przedspółdzielczych form współdziałania i samopomocy oraz twórców niektórych spośród najwcześniejszych spółdzielni.
- 6.2. Tekst: List św. Pawła Apostoła do Galatów 6:1-2,10. *Bracia, (...) jeden drugiego brzemiona noście i tak wypełniajcie prawo Chrystusowe. (...) W czynieniu dobrze nie ustawajmy, bo gdy pora nadejdzie, będziemy zbierać plony, o ile w pracy nie ustaniemy. A zatem, dopóki mamy czas, czyńmy dobrze wszystkim, a zwłaszcza naszym braciom w wierze.*
- 6.3. Szkoła „pokoju społecznego” (Francja, II poł. XIX w.). Społeczeństwo jako realnie istniejąca wspólnota, powiązana naturalnymi więziami, z podstawowym znaczeniem rodzin oraz podziału pracy. Kluczowa rola „pokoju społecznego”, rozwoju nowych struktur społecznych – wspólnot pracy, opartych o chrześcijańskie ideały miłości bliźniego i solidarności, rodzinne stosunki pomiędzy pracodawcami i zatrudnionymi oraz współwłasność, bliskich pojęciu przedsięwzięciom społecznym, ułatwiających efektywne funkcjonowanie społeczeństwa i budowanie więzi społecznych, dzięki wspólnemu zaspokajaniu indywidualnych potrzeb materialnych i duchowych członków.
- 6.4. Nauka społeczna kościoła – rola papieża Leona XIII, podejmującego w swoich encyklikach kwestię robotniczą, wywodzącego w nich (zwłaszcza w „Rerum novarum” z 1891 r.) fakt istnienia nierówności między ludźmi, własności prywatnej, konieczności pracy i władzy z prawa Boskiego i przeciwstawiającego radykalnym ruchom socjalistycznym, dążącym do obalenia istniejącego porządku, jego naprawę poprzez samoorganizację społeczeństwa w różnego rodzaju stowarzyszeniach samopomocowych i związkach zawodowych. Papież Pius XI, encyklika „Quadragesimo anno” (1931) – wzmiankowanie spółdzielni jako ważnych instytucji dla robotników, rzemieślników, rolników i „wszelkiego rodzaju najemników”. Papież Jan XXIII – podkreślanie roli spółdzielni dla rolników, wobec których pełnią nie tylko funkcję ekonomiczną, ale również zapewniają sprawiedliwy i godny poziom życia. Papież Jan Paweł II – podkreślanie roli samoorganizowania się społeczeństwa i solidarności.
- 6.5. Tekst: Encyklika „Mater et Magistra” papieża Jana XXIII (1961). *Toteż wzywamy po ojcowsku naszych ukochanych synów, rzemieślników, i spółdzielców całego świata, by zdali sobie sprawę ze swej doniosłej roli w społeczeństwie, ponieważ to oni przyczyniają się do rozbudzenia we współobywatelach poczucia odpowiedzialności i ducha współpracy, jak również podtrzymują w nich upodobanie do oryginalnych wytworów ludzkich rąk i ich wysokiej jakości.*
- 6.6. Tekst: Encyklika „Centesimus annus” papieża Jana Pawła II (1991). *Reformy te [reformy socjalne przeprowadzane w ciągu ostatnich stu lat] były też wynikiem nieskrępowanego procesu samoorganizowania się społeczeństwa; wytworzył on skuteczne mechanizmy solidarności, dzięki którym możliwy stał się wzrost gospodarczy w większym stopniu respektujący wartości osoby. Trzeba tu przypomnieć różnorodną działalność, podejmowaną także przez wielu chrześcijan, a związaną z zakładaniem spółdzielni wytwórczych, spożywców oraz spółdzielni kredytowych, z rozwijaniem oświaty ludowej i kształcenia zawodowego, z tworzeniem eksperymentalnych form udziału w życiu przedsiębiorstwa i całego społeczeństwa.*
- 6.7. Friedrich Wilhelm Raiffeisen (1818-1888), urzędnik państwowy w Nadrenii, burmistrz różnych miasteczek. Założyciel organizacji typu charytatywnego, później zwolennik zaangażowania i samo-zorganizowania odbiorców pomocy jako warunku trwałości tego typu stowarzyszeń, a nie opierania się na miłosierdziu klas bogatszych. Twórca opartych na tej zasadzie wzajemnej pomocy oraz nieograniczonej i solidarnej odpowiedzialności członków pierwszych wiejskich kas pożyczkowych w Anhausen (1862), Heddesdorf (1864) i innych, wśród drobnych chłopów, którym niezbędne były kredyty, później wśród drobnych rzemieślników i robotników. Od 1869 r. w niektórych z nich – także zaopatrzenie członków w podstawowe środki do produkcji rolnej; pierwowzór rolniczych spółdzielni wielokierunkowego działania („spółdzielni gospodarki mieszanej”), szczególnie przydatnych w ubogich rejonach wiejskich. W latach 1872-1874 inicjator regionalnych banków spółdzielczych w Nadrenii, Hesji i Westfalii, później centralnego banku i hurtowni zaopatrującej spółdzielnię prowadzącą działalność handlową, wreszcie twórca i pierwszy szef ogólnokrajowego Powszechnego Związku Spółdzielni Wiejskich Niemiec.

- 6.8. Niewielkie rozmiary spółdzielni raiffeisenowskich jako czynnik zapewniający istnienie w nich silnych więzi społecznych. Cel: nie maksymalizacja zysku i rozwój własności indywidualnej, lecz tworzenie nowych stosunków społecznych, opartych o wzajemną pomoc i odpowiedzialność członków; niemniej ani roli zysku, ani własności prywatnej członków, wynikającej z wieczystego i naturalnego prawa, nie negowano. Własność spółdzielcza jako własność prywatna oddana w użytkowanie spółdzielni, mogąca podlegać pewnym ograniczeniom w prawach do dysponowania nią w związku z realizacją wspólnego dobra. Niskie udziały członkowskie, ograniczenie wysokości dywidendy. Przeznaczanie nadwyżek na niepodzielne rezerwy, dążenie do obniżania kosztów własnych m. in. przez społeczne pełnienie funkcji kierowniczych. Przywiązywanie dużej wagi do tworzenia silnych organizacji finansowych wyższego stopnia (banków regionalnych i ogólnokrajowych) ze względu na niewielki potencjał ekonomiczny pojedynczych spółdzielni, oraz – w związku z rezygnacją z zatrudniania profesjonalnych kadr na najniższym szczeblu – do doradczych, instruktażowych i szkoleniowych funkcji związków spółdzielni oraz do lustracji, których rolą była nie tylko kontrola i wytykanie błędów, ale również pomoc w ich naprawie.
- 6.9. Bliskie związki spółdzielni typu raiffeisenowskiego z ugrupowaniami chrześcijańsko-demokratycznymi, częste inicjatywy tworzenia ich z inspiracji Kościoła, na szczeblu parafii, powszechne zaangażowanie się księży w zakładanie i prowadzenie spółdzielni. Rozwój spółdzielni raiffeisenowskich zwłaszcza na obszarach słabszych gospodarczo, w krajach o tradycji katolickiej – w części Niemiec, w niektórych kantonach Szwajcarii, w Austro-Węgrzech, we Włoszech.

Lektura obowiązkowa:

Adam Piechowski, Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne w Polsce. Tradycje i przykłady, w: Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki, Ewa Leś (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.

Lektura nadobowiązkowa:

Günther Aschoff, Eckert Henningsen, The German Co-operative System, Its History, Structure and Strength, Fritz Knapp Verlag, Frankfurt am Main 1966;

Johnston Birchall, The international co-operative movement, Manchester University Press, Manchester and New York 1997;

Andrzej Maliszewski, Podstawowe założenia ideologii spółdzielczych. Zasady spółdzielcze, w: Rocznik Spółdzielczego Instytutu Badawczego Nr 7, 1991;

Adam Piechowski, „Własną pracą i pomocą a siłami zjednoczonymi”. Spółdzielcze wizje i realizacje, w: Księga Polskiej Spółdzielczości tom II, Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Promocja Polska”, Bydgoszcz 2006;

Adam Piechowski, Rodowód przedsiębiorczości społecznej, w: Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red. naukowa), Collegium Civitas Press, Warszawa 2007;

Spółdzielcze formy gospodarowania, Janina Stolińska-Janic (red.), Warszawska Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 1997.

7 Rozwój gospodarki społecznej, (wykład. 15 min.)

- 7.1. Sytuacja społeczno-gospodarcza i polityczna w zaborze austriackim: najslabiej rozwinięta gospodarczo część kraju, biedna, przeludniona wieś, zaczątki drobnego przemysłu. Korzystna sytuacja polityczna: dobre możliwości działania dla Polaków, istnienie Sejmu Krajowego, Wydziału Krajowego (odpowiednika rządu), partii politycznych, polskich instytucji kulturalnych i naukowych, szkolnictwa, uniwersytetów. Kraków i Lwów jako najważniejsze ośrodki kultury narodowej na ziemiach polskich, przyciąganie działaczy politycznych i niepodległościowych oraz twórców kultury z pozostałych zaborów. Wysokie standardy demokracji, wolność zrzeszania się, rozwinięty samorząd lokalny, otwarta droga do awansu dla Polaków w całej Monarchii. Silna warstwa urzędników państwowych, tworzenie się inteligencji. Galicja jako „polski Piemont” – przyczółek niepodległości.

- 7.2. Pierwsze przedsiębiorstwa społeczne („Towarzystwa Zaliczkowe”, kółka rolnicze, spółdzielnie pracy, spóżywców) tworzone od lat 60. XIX w. Najpowszechniejsze: spółdzielnie raiffeisenowskie, tzw. „Kasy Stefczyka”. Rola Franciszka Stefczyka (1861-1924), filozofa i historyka, nauczyciela w Krajowej Średniej Szkole Rolniczej w Czernichowie pod Krakowem. Z ideą spółdzielni raiffeisenowskich zapoznał się z nią podczas swojej podróży do Nadrenii w 1889 r. Autor broszury „O spółkach systemu Raiffeisena” (1890, wyd. własnym sumptem), założyciel na przełomie lat 1889/1890 pierwszej raiffeisenowskiej kasy pożyczkowej w Czernichowie, inicjator wielu następnych wiejskich spółdzielni oszczędnościowo-kredytowych, twórca spółdzielni rolniczo-handlowych, propagator spółdzielczości mleczarskiej, dyrektor Krajowej Centralnej Kasy Spółek Rolniczych, teoretyk spółdzielczości, wykładowca Uniwersytetu Krakowskiego.
- 7.3. Zasady działania spółdzielni Stefczyka: lokalność (objęcie terenem działania jednej tylko parafii lub wsi), niskie udziały i wpisowe, honorowe (społeczne) pełnienie obowiązków przez zarząd, prowadzenie transakcji wyłącznie z członkami, nieograniczona odpowiedzialność członków za zobowiązania spółdzielni (w przypadku spółdzielni rolniczo-handlowych odpowiedzialność ograniczona np. do podwójnej wysokości udziałów), jednakowe oprocentowanie wszystkich udzielanych pożyczek, przeznaczanie nadwyżek na niepodzielny fundusz zasobowy, obowiązek edukowania członków.
- 7.4. Dalszy rozwój spółdzielczości: przed I wojną światową 1397 „Kas Stefczyka” z 320 tys. członków i 73 spółdzielnie mleczarskie z 15 tys. członków. Duża rola księży. Rola Krajowego Patronatu dla Spółek Oszczędności i Pożyczek (powst. w 1899 r. jako organ państwowy) – prowadzenie szkoleń i kursów, działalność wydawnicza, pomoc finansowa i organizacyjna w tworzeniu nowych spółdzielni. Rola Krajowej Centralnej Kasy Spółek Rolniczych (zał. w 1909 r.) jako instytucji kredytującej kasy. Rozwój ruchu „Kas Stefczyka” w okresie 1918 – 1939. Po II wojnie światowej – włączenie do podporządkowanego państwu systemu bankowego. Nawiązywanie do ich tradycji przez obecne Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe (SKOK-i) tworzone w Polsce po 1992 roku – największa z nich nosi imię Stefczyka.
- 7.5. Przykład: spółdzielnie narodowościowe. Osobliwością galicyjskiej spółdzielczości było pojawienie się tu bardzo aktywnych spółdzielni nie-polskich grup narodowościowych, przede wszystkim ukraińskich. Były to zwłaszcza wzorowane na polskich Towarzystwach Zaliczkowych spółdzielnie kredytowe (zakładane od 1873 r.), wśród nich znane dobrze Towarzystwo Wzajemnego Kredytu „Dnister”, które stworzyły potem swój własny Krajowy Związek Kredytowy we Lwowie. Wcześniej nawet niż analogiczne formy polskie, zaczęły działać spółdzielnie handlowe, w tym „Narodna Torhiwlja” (Handel Ludowy – od 1883 r.), która z biegiem czasu przekształcała się w rodzaj hurtowni zaopatrującej nie tylko ukraińskie spółdzielnie spóżywców, ale i prywatne sklepy w miastach i na wsi. Szczególnie liczne i znane ze względu na świetną jakość swoich produktów stały się spółdzielnie mleczarskie powstające od 1901 r., a od roku 1907 zrzeszone w swoim własnym związku z siedzibą w Stryju. Istotnym elementem ukraińskiego życia wiejskiego były „Rus`ki Narodne Domy” (Ruskie Domy Ludowe), działające na szczeblu gmin bądź parafii grecko-katolickich, będące szczególnym rodzajem spółdzielni wielokierunkowego działania – oszczędnościowo-kredytowych, rolniczo-handlowych i produkcyjnych. Od 1905 r. spółki rolniczo-handlowe miały ważną organizację „Sils`kyj Hospodar” (Wiejski Gospodarz), która znacznie przyczyniła się do podniesienia poziomu gospodarki rolnej i warunków życia na wsi. W 1904 r. powstał „Krajowy Sojuz Rewizyjny” (Krajowy Związek Rewizyjny) ukraińskich spółdzielni różnych typów zrzeszający w 1912 roku 557 jednostek. Wśród organizacji ukraińskich istniały przy tym podziały polityczne związane z orientacją prorosyjską i narodową, a niektóre spółdzielnie ukraińskie należały do odpowiednich organizacji polskich.

Swoje kasy zaliczkowe od 1864 r. zakładali też Żydzi; spółdzielnie te w 1901 r. utworzyły Powszechny Związek na Własnej Pomocy Opartych Galicyjskich Stowarzyszeń Zarobkowych i Gospodarczych. Również galicyjscy Niemcy mieli odrębne spółdzielnie, głównie kasy Raiffeisena. Spółdzielczość różnych narodowości odegrała znaczącą rolę w emancypacji i polepszeniu warunków życia ludności tych grup w Galicji, a w przypadku Ukraińców przyczyniła się również do wzrostu świadomości narodowej i rozwoju kultury.

Spółdzielnie mniejszości narodowych aktywne były nadal w niepodległej Polsce. Przed II wojną światową istniało w całym kraju przeszło 3600 spółdzielni ukraińskich i po niemal 800 niemieckich i żydowskich. Niektóre spośród nich oceniane są jednak przez historyków kontrowersyjnie. Wiele niemieckich, po dojściu do władzy nazistów, stało się narzędziem polityki III Rzeszy i przybrało charakter antypolski. Ukraińskie zaś, przyczyniając się niewątpliwie do budowy tożsamości narodowej Ukraińców, popadały w pewnych przypadkach w konflikty z ludnością i władzami polskimi i wiązały się z organizacjami nacjonalistycznymi. Członkowie spółdzielni żydowskich, którzy wyemigrowali do Palestyny, kontynuowali nieraz swoją spółdzielczą działalność w izraelskich kibucach.

7.6. „Wzorowe wsie spółdzielcze” w Galicji: podłańcuckie Albigowa i Handzlówka, dzięki zakładaniu w nich i rozwijaniu różnych, współpracujących ze sobą przedsiębiorstw społecznych, przemienione z biednych i zaniedbanych wiosek w kwitnące miejscowości. Rola ks. Antoniego Tyczyńskiego w Albigowej oraz ks. Władysława Krakowskiego i pisarza gminnego i działacza chłopskiego Franciszka Magrysia w Handzlówce. Początek – inicjatywy oświatowe (szkoła koszykarska w Albigowej i szkoła wiejska w Handzlówce), potem kółko rolnicze, czytelnia, szkoła gospodarstwa wiejskiego, szkoła ludowa, spółka mleczarska, „Kasa Stefczyka”, spółka drenarska, po I wojnie światowej dom ludowy, spółdzielnia spóżywców i wiele innych placówek.

Lektura obowiązkowa:

Adam Piechowski, Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne w Polsce. Tradycje i przykłady, w: Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki, Ewa Leś (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.

Lektura nadobowiązkowa:

Jerzy Bartkowski, Tradycja i polityka. Wpływ tradycji kulturowych polskich regionów na współczesne zachowania społeczne i polityczne, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003;

Pomoc czy przeszkoda? Rola tradycji w odbudowie polskiej spółdzielczości, Zofia Chyra-Rolicz (red.), Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2005;

Adam Galos, Stefan Ingot, Walentyna Najdus, Stanisław Piechowicz, Zarys historii polskiego ruchu spółdzielczego. Cz. I do 1918, Zakład Wydawnictw CRS, Warszawa 1966;

Ewa Leś, Historia dobroczynności i filantropii w Polsce, Prószyński i S-ka, Warszawa 2001;

Adam Piechowski, „Własną pracą i pomocą a siłami zjednoczonymi”. Spółdzielcze wizje i realizacje, w: Księga Polskiej Spółdzielczości tom II, Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Promocja Polska”, Bydgoszcz 2006;

Adam Piechowski, Rodowód przedsiębiorczości społecznej, w: Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red. naukowa), Collegium Civitas Press, Warszawa 2007;

Spółdzielcze formy gospodarowania, Janina Stolińska-Janic (red.), Warszawska Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 1997

8 Dalsze losy gospodarki społecznej w Polsce, (wykład. 15 min.)

8.1. Pierwsza wojna światowa: znaczne straty materialne. „Pierwsza Konferencja Przewodników Polskiej Kooperacji” z udziałem działaczy różnych nurtów z różnych części kraju (7-9 lutego 1918 r. w Lublinie) – wizje rozwoju spółdzielczości w wolnej Polsce, plany utworzenia jednej ogólnopolskiej organizacji i jednego banku spółdzielczego finansującego działalność spółdzielni.

8.2. Okres II Rzeczypospolitej. Pluralistyczny charakter spółdzielczości – bujny rozwój we wszystkich nurtach ideowych, na tych obszarach gospodarki, na których była już wcześniej obecna i na nowych polach. Uchwalenie przez Sejm w dn. 20 października 1920 r. ustawy spółdzielczej, jednej z nowocześniejszych regulacji prawnych dla spółdzielni, jako czynnik sprzyjający rozwojowi spółdzielczości. Problemy ujednoczenia ruchu – odmienne systemy prawne, tradycje, uwarunkowania społeczno-gospodarcze spółdzielni pochodzących z trzech zaborów; ostra, zwłaszcza na początku tego okresu, walka ideologiczna (m. in. między blokiem „Unii” reprezentującym spółdzielnie tradycji Schulze-Delitzscha a blokiem „Zjednoczenia” skupiającym spółdzielnie raiffeisenowskie, czy między spółdzielczością „klasową” a „reformistyczną”). Rola Państwowej Rady Spółdzielczej, organu skupiającego spółdzielców i przedstawicieli rządu, jako najwyższej instancji, w której spotykali się działacze różnych odłamów spółdzielczości. Potencjał spółdzielczości (ok. 1938 r.): 20% obywateli członkami spółdzielni; udział spółdzielni w handlu detalicznym – do 5% całkowitych obrotów; w skupie produktów rolnych – do 12%; 20% depozytów oszczędnościowych składana bankach spółdzielczych i „Kasach Stefczyka”. Spółdzielnie, zwłaszcza z najbardziej „uspółdzielczonych” regionów Polski (Wielkopolska, Galicja) jako ważny element krajobrazu gospodarki polskiej i tworzenia całego systemu gospodarki społecznej i społeczeństwa obywatelskiego.

- 8.3. Druga wojna światowa: ogromne straty materialne i ludzkie. Poddanie organizacji spółdzielczych kontroli niemieckich komisarzy i podporządkowanie ich gospodarce wojennej (rozprowadzanie towarów reglamentowanych, skup kontyngentów). Powszechne zaangażowanie spółdzielni w działalność konspiracyjną – udzielanie pomocy żywnościowej podziemi, fikcyjne zatrudnianie jego działaczy, ludzi nauki i kultury (co dawało prawo do otrzymywania kartek żywnościowych i chroniło przed wywózką na roboty do Rzeszy), na terenie spółdzielni konspiracyjne kontakty, tajne nauczanie na wszystkich szczeblach, imprezy kulturalne, ukrywanie Żydów i osób zagrożonych aresztowaniem. Pod pozorem legalnej działalności – zwłaszcza w kręgu warszawskiego „Społem” i WSM – poważne prace koncepcyjne, wizje przyszłej wolnej i demokratycznej Polski, w której spółdzielczość i gospodarka społeczna miały zachować kluczową pozycję.
- 8.4. Okres PRL. W pierwszych latach po wojnie względny pluralizm, próby odradzania dawnych form przedsiębiorstw społecznych. Od 1948 r. ściśle podporządkowanie ich aparatowi partyjno-państwowemu poprzez brutalne represje, likwidację „niepokornych” organizacji, tworzenie w ich miejsce nowych, których nazwy miały niewiele wspólnego z ich funkcją (np. w miejsce dawnych „Rolników” często powiązanych z PSL – nowe, „klasowe” spółdzielnie „Samopomocy Chłopskiej”, które ostatecznie wchłonęły te pierwsze i stały się podstawowym narzędziem realizacji polityki rolnej PRL; ubezwłasnowolnienie i włączenie w system gospodarki planowej „Społem”, po wojnie związanego z PPS, które w końcu zmonopolizowało handel detaliczny w miastach). Centralizacja, biurokratyzacja, etatyzacja i monopolizacja w spółdzielczości. Spółdzielczość, odgrywająca znaczną rolę ekonomiczną (wytworząca do 12% PKB), lecz nie wiele mająca wspólnego z pierwotnymi ideami założycieli ruchu, jako jedyny w praktyce dopuszczony do życia, choć ułomny, element gospodarki społecznej, nie licząc pewnych koncesjonowanych i też kontrolowanych przez władze stowarzyszeń (PCK, PKPS, LOK itp.). Krótkotrwałe okresy „odwilży”, zwłaszcza w 1956 r. i w latach 1980 – 1981 i próby odbudowy autentycznej spółdzielczości, gospodarki społecznej i społeczeństwa obywatelskiego.
- 8.5. Okres po przemianach 1989 r. Trudności odbudowy spółdzielczości i gospodarki społecznej. Powszechne utożsamianie ich z minionym ustrojem, a nie ze znacznie od niego starszymi tradycjami, ze względu na pamięć o PRL-owskiej spółdzielczości podporządkowanej państwu i realizującej interesy nie swoich członków lecz władzy i na kojarzenie gospodarki społecznej z PRL-owską „gospodarką uspołecznioną”, przy negocjowaniu miejsca dla nich w nowoczesnym, opartym o wolny rynek państwie.
- 8.6. Znaczenie przypominania dawnych idei i tradycji oraz najlepszych doświadczeń w budowie nowej gospodarki społecznej, odbudowie spółdzielczości i tworzeniu podstaw nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego.

Lektura obowiązkowa:

Adam Piechowski, Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne w Polsce. Tradycje i przykłady, w: Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki, Ewa Leś (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.

Lektura nadobowiązkowa:

Andrzej Maliszewski, Ewolucja myśli i społeczno-ekonomiczna rola spółdzielczości mieszkaniowej w Polsce, Spółdzielczy Instytut Badawczy, Warszawa 1992;

Adam Piechowski, Losy spółdzielni mieszkaniowych Warszawy w latach okupacji niemieckiej, Spółdzielczy Instytut Badawczy, Warszawa 1992;

Adam Piechowski, „Własną pracą i pomocą a siłami zjednoczonymi”. Spółdzielcze wizje i realizacje, w: Księga Polskiej Spółdzielczości tom II, Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Promocja Polska”, Bydgoszcz 2006;

Władysław Rusiński, Zarys historii polskiego ruchu spółdzielczego. Cz. II 1918 – 1939, Zakład Wydawnictw CZSR, Warszawa 1980;

Spółdzielcze formy gospodarowania, Janina Stolińska-Janic (red.), Warszawska Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 1997;

Halina Trocka, Spółdzielczość polska w kampanii wrześniowej i w antyhitlerowskim ruchu oporu na terenie Generalnego Gubernatorstwa (1939 – 1945), Spółdzielca, Warszawa 2004.

- 9.1. Geneza i znaczenie zasad spółdzielczych. Wprowadzenie swego „dekalogu” – uniwersalnych zasad, na jakich spółdzielnie opierały swoją działalność jako ważne pozytywne doświadczeniem spółdzielczości. Sukces Roczdelskiego Stowarzyszenia Sprawiedliwych Pionierów rezultatem przyjęcia takich zasad dotyczących spraw bardzo pragmatycznych (sprzedaż produktów jedynie wysokiej jakości, stosowania rzetelnych miar i wag), ale i mających ogólniejszy charakter. 8 Zasad Roczdelskich: dobrowolne i otwarte członkostwo, zachowanie demokratycznej kontroli w spółdzielni („jeden członek – jeden głos”, ograniczenie oprocentowania kapitału udziałowego (spółdzielnia nie jest bankiem i służy wspólnym celom, a nie lokowaniu pieniędzy), przeznaczanie nadwyżek pozostałych po opłaceniu wszystkich kosztów spółdzielni na cele jej rozwoju bądź wspólny pożytek, a jeśli miałyby nastąpić zwrot części tych nadwyżek członkom, to proporcjonalnie do wielkości ich zakupów, konieczność kształcenia członków i zatrudnionych osób, współpraca z innymi spółdzielniami na wszystkich szczeblach, sprzedaż tylko za gotówkę oraz neutralność polityczna i religijna. Podobne reguły wprowadzone w spółdzielniach modelu Schulze-Delitzscha i Raiffeisena. Wszystkie one podstawą sformułowania zasad, które upowszechniły się szeroko i jako zasady spółdzielcze, z pewnymi zmianami i uzupełnieniami przetrwały w światowej spółdzielczości do dzisiaj i są bardzo bliskie podstawom działania wszystkich przedsiębiorstw społecznych.”Zasady Paryskie” i „Zasady Wiedeńskie”. Aktualna redakcja Zasad Spółdzielczych przyjęta podczas Kongresu Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchester w 1995 roku w dokumencie pt. „Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości” (wprowadzenie przez wykładownicę, 5 min.).
- 9.2. Wszyscy słuchacze otrzymują tekst Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości.
- 9.3. Następuje podział słuchaczy na 9 grup (2 – 4 osoby zależnie od liczby wszystkich słuchaczy). Każda z grup otrzymuje do opracowania jeden z 9 tematów – odpowiedzi na pytanie: „Czy i w jaki sposób definicja spółdzielni / wartości spółdzielcze / I / II / III / IV / V / VI / VII zasada spółdzielcza zawarta/e w Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości mogą się odnosić do innych przedsiębiorstw gospodarki społecznej nie będących spółdzielniami?”. Czas na przygotowanie odpowiedzi w grupach – 10 min.
- 9.4. Przedstawiciele grup referują krótko (po 3 min. na grupę) przygotowane odpowiedzi – łącznie 27 min. Uwaga: ze względu na krótki czas referowania poszczególnych tematów, do zaliczenia przedmiotu każda grupa zobowiązana jest przedstawić swoje opracowanie w postaci pracy pisemnej (maksymalnie 3 str.) z uwzględnieniem kontekstu historycznego opracowywanej zasady (definicji, wartości) oraz prezentacją konkretnego przykładu przedsiębiorstwa społecznego, do którego odnosi daną zasadę (definicję, wartości).

Lektura obowiązkowa:

Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości (Tekst 9.2)

Lektura nadobowiązkowa:

Johnston Birchall, The international co-operative movement, Manchester University Press, Manchester and New York 1997;

Spółdzielczość we współczesnej gospodarce, Sławomir Dyka (red.), Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 1998;

Andrzej Maliszewski, Podstawowe założenia ideologii spółdzielczych. Zasady spółdzielcze, w: Rocznik Spółdzielczego Instytutu Badawczego Nr 7, 1991;

Ian MacPherson, Co-operative principles for the 21st century, International Co-operative Alliance, Geneva 1996;

Adam Piechowski, Międzynarodowe Zasady Spółdzielcze a praktyka działania spółdzielni, w: Krzysztof Lachowski (red.), Odmienność podmiotów spółdzielczych od spółek prawa handlowego, Krajowa Rada Spółdzielcza 2006;

Adam Piechowski, Spółdzielcze stulatki. Rzecz o wiekowych polskich spółdzielniach, Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Promocja Polska”, Bydgoszcz 2006;

Spółdzielcze formy gospodarowania, Janina Stolińska-Janic (red.), Warszawska Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 1997.

UWAGI:

1. Wykładowca może zdecydować, czy zachować proponowany powyżej porządek prezentowania zagadnień, czy zmienić go, najpierw omawiając prądy ideowe gospodarki społecznej, a następnie sytuację w poszczególnych zaborach (*tj. w kolejności pkt. pkt. 1, 2, 4, 6, 3, 5, 7, 8, 9*).

2. W przypadku prowadzenia zajęć w Warszawie można rozważyć możliwość odbycia części z nich w Muzeum Historii Spółdzielczości w Polsce Krajowej Rady Spółdzielczej (*ul. Jasna 1, 00-013 Warszawa, tel. 022 59 64 300 w. 301*), którego ekspozycja obejmuje dokumenty, fotografie, portrety itp. związane z większością zagadnień prezentowanych podczas wykładów.

3. Minimum programowe: pkt. pkt. 1.1, 1.3, 2.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.9, 4.1, 5.2, 5.3, 5.5, 5.6, 5.7, 5.8, 5.10, 6.1, 7.2, 7.3, 7.4, 8.2, 8.4, 8.5, 8.6, 9 (*całe*).

ZAŁĄCZNIKI:

Tekst: Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości
Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości uchwalona przez XXXI Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchester, 1995r

DEFINICJA

Spółdzielnia jest autonomicznym zrzeszeniem osób, które zjednoczyły się dobrowolnie w celu zaspokojenia swoich wspólnych aspiracji i potrzeb ekonomicznych, społecznych i kulturalnych poprzez współposiadane i demokratycznie kontrolowane przedsiębiorstwo.

WARTOŚCI

Spółdzielnie opierają swoją działalność na wartościach samopomocy, samo-odpowiedzialności, demokracji, równości, sprawiedliwości i solidarności. Zgodnie z tradycjami założycieli ruchu spółdzielczego, członkowie spółdzielni wyznają wartości etyczne uczciwości, otwartości, odpowiedzialności społecznej i troski o innych.

ZASADY

Zasady spółdzielcze są wytycznymi, przy pomocy których spółdzielnie wprowadzają swoje wartości do praktyki.

I Zasada: Dobrowolnego i otwartego członkostwa

Spółdzielnie są organizacjami dobrowolnymi, otwartymi dla wszystkich osób, które są zdolne do korzystania z ich usług oraz gotowe są ponosić związaną z członkostwem odpowiedzialność, bez jakiegokolwiek dyskryminacji z powodu płci, społecznej, rasowej, politycznej czy religijnej.

II Zasada: Demokratycznej kontroli członkowskiej

Spółdzielnie są demokratycznymi organizacjami kontrolowanymi przez swoich członków, którzy aktywnie uczestniczą w określaniu swojej polityki i podejmowaniu decyzji. Mężczyźni i kobiety pełniący funkcje przedstawicielskie z wyboru są odpowiedzialni wobec członków. W spółdzielniach szczebla podstawowego członkowie mają równe prawa głosu (jeden członek - jeden głos), zaś spółdzielnie innych szczebli również zorganizowane są w sposób demokratyczny.

III Zasada: Ekonomicznego uczestnictwa członków

Członkowie uczestniczą w sposób sprawiedliwy w tworzeniu kapitału swojej spółdzielni i demokratycznie go kontrolują. Co najmniej część tego kapitału jest zazwyczaj wspólną własnością spółdzielni. Jeżeli członkowie otrzymują jakąś rekompensatę od kapitału wniesionego jako warunek członkostwa, jest ona zazwyczaj ograniczona. Członkowie przeznaczają nadwyżki na jeden lub wszystkie spośród następujących celów: na rozwój swojej spółdzielni, jeśli to możliwe przez stworzenie funduszu rezerwowego, z którego przynajmniej część powinna być niepodzielna; na korzyści dla członków proporcjonalne do ich transakcji ze spółdzielnią; na wspieranie innych dziedzin działalności zaaprobowanych przez członków.

IV Zasada: Autonomii i niezależności

Spółdzielnie są autonomicznymi organizacjami wzajemnej pomocy kontrolowanymi przez swoich członków. Jeżeli zawierają porozumienia z innymi organizacjami, włączając w to rządy, lub pozyskują swój kapitał z zewnętrznych źródeł, to czynią to tylko na warunkach zapewniających demokratyczną kontrolę przez swoich członków oraz zachowanie swojej spółdzielczej autonomii.

V Zasada: Kształcenia, szkolenia i informacji

Spółdzielnie zapewniają możliwość kształcenia i szkolenia swoim członkom, osobom pełniącym funkcje przedstawicielskie z wyboru, menedżerom i pracownikom tak, aby mogli oni efektywnie przyczynić się do rozwoju swoich spółdzielni. Informują one ogół społeczeństwa – a zwłaszcza młodzież i osoby kształtujące opinię społeczną o istocie spółdzielczości i korzyściach z nią związanych.

VI Zasada: Współpracy pomiędzy spółdzielniami

Spółdzielnie w najbardziej efektywny sposób służą swoim członkom i umacniają ruch spółdzielczy poprzez współpracę w ramach struktur lokalnych, krajowych, regionalnych i międzynarodowych.

VII Zasada: Troski o społeczność lokalną

Spółdzielnie pracują na rzecz właściwego rozwoju społeczności lokalnych, w których działają, poprzez prowadzenie polityki zaaprobowanej przez swoich członków.

Małgorzata Ołdak

Gospodarka społeczna i przedsiębiorczość społeczna.
Wprowadzenie

FORMA ZAJĘĆ *Wykład*

CEL PRZEDMIOTU *Celem przedmiotu jest zaznajomienie słuchaczy z informacjami nt. gospodarki społecznej i przedsiębiorczości społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem definicji oraz podstawowych informacji nt. potencjału sektora gospodarki społecznej w Polsce.*

Kluczowe pojęcia *Gospodarka społeczna, przedsiębiorstwo społeczne.*

Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne w ujęciu definicyjnym, (wykład. 30 min.)**1****1.1. Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne w ujęciu definicyjnym.**

Rozwój gospodarki społecznej we współczesnym rozumieniu rozpoczął się w latach siedemdziesiątych we Francji, kiedy to organizacje reprezentujące sektor spółdzielczy, organizacji wzajemnościowych i stowarzyszeń 11 czerwca 1970 r. utworzyły Narodowy Związek Organizacji Wzajemnościowych, Spółdzielczych i Stowarzyszeniowych (CNLMCA)¹⁾. Nowa gospodarka społeczna²⁾, podobnie jak dziewiętnastowieczne spółdzielnie, stowarzyszenia i towarzystwa wzajemnościowe, rozwija się jako odpowiedź na trudności, na jakie napotykają gospodarki rynkowe w rozwiązywaniu dotkliwych problemów, głównie w obszarze zatrudnienia oraz integracji społecznej. Podmioty „starej” gospodarki społecznej, *„jakie powstawały na całym Zachodzie w XIX wieku, były inicjowane przez robotników przemysłowych i chłopów, których warunki bytowe były niepewne i którzy mieli utrudniony dostęp do opieki zdrowotnej. Spółdzielnie spóżywców były wynikiem zbiorowych wysiłków ludzi o skromnych dochodach, którzy chcieli kupować żywność po niższych cenach. W wypadku spółdzielni produkcyjnych- obecnie określanych mianem spółdzielni pracowniczych- powstawały one z inicjatywy rzemieślników. Starali się oni zachować swoje rzemiosło i pracować na własny rachunek, a nie popaść w system płacowy, który w żadnym razie nie zapewniał znanych nam dzisiaj świadczeń społecznych i w zupełności uniemożliwiał kontrolę pracownika nad narzędziami jego pracy.”*³⁾

Podsumowując można stwierdzić, iż rozwój zarówno „starej”, jak i „nowej” gospodarki społecznej stanowił reakcję na wyzwania społeczne, będąc jednocześnie próbą bezpośredniej ingerencji obywateli w sferę gospodarczą.

Główne cele funkcjonowania podmiotów gospodarki społecznej:

- przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu;
- tworzenie nowych miejsc pracy, często użytecznych społecznie i ekologicznie;
- integrowanie osób z problemami społecznymi;
- rozwijanie trwałej gospodarki lokalnej lub regionalnej.⁴⁾

W literaturze istnieje wiele definicji gospodarki społecznej, w zależności od tego czy większy nacisk położymy na wymiar gospodarczy czy społeczny danego przedsięwzięcia. W ujęciu ogólnym za podmiot gospodarki społecznej możemy uznać „każde zjawisko ekonomiczne, które ma wymiar społeczny, i każde zjawisko społeczne, które ma wymiar ekonomiczny”⁵⁾. W Polsce pojęcie gospodarki społecznej odnosi się najczęściej do organizacji nie związanych wyłącznie z sektorem prywatnym lub publicznym, tj. stowarzyszeń i fundacji, spółdzielni, w tym m.in. spółdzielni socjalnych, spółdzielni pracy, spółdzielni inwalidów i niewidomych, centrów i klubów integracji społecznej, zakładów aktywności zawodowej, warsztatów terapii zajęciowej oraz organizacji wzajemnościowych.

Zgodnie z definicją Europejskiej Stałej Konferencji Spółdzielni, Towarzystw Wzajemnych, Stowarzyszeń i Fundacji (CEP-CMAF) zawartą w Karcie Zasad Gospodarki Społecznej mianem gospodarki społecznej określamy *„ogół prywatnych, zorganizowanych formalnie przedsiębiorstw dysponujących autonomią podejmowania decyzji i cechujących się dobrowolnym członkostwem, które zostały stworzone w celu zaspokajania potrzeb swoich członków za pośrednictwem rynku, poprzez wytwarzanie towarów i świadczenie usług, zapewnianie ubezpieczenia i finansowania, w których ewentualny podział zysków lub nadwyżek pomiędzy członków ani podejmowanie decyzji nie wiążą się bezpośrednio z kapitałem lub wkładem wniesionym przez każdego z członków, z których każdy dysponuje jednym głosem. Gospodarka społeczna obejmuje również prywatne, zorganizowane formalnie organizacje dysponujące autonomią podejmowania decyzji i cechujących się dobrowolnym członko-*

1) José Luis Monzón, Rafael Chaves, *The European Social Economy: concept and dimensions of the third sector*, *Annals of Public and Cooperative Economics*, CIRIEC 2008, s. 553.

2) W literaturze przedmiotu pojawia się podział na „stare” i „nowe” podmioty gospodarki społecznej. Pierwsza kategoria odnosi się przede wszystkim do podmiotów powstałych przed 1989 r. (głównie spółdzielnie). Por. Ewa Leś, *Nowa ekonomia społeczna. Wybrane koncepcje*, [w:], *Trzeci Sektor 2005*, nr 2.

3) Jacques Defourny, Patric Develtere, *Ekonomia społeczna: ogólnościowy trzeci sektor*, [w:], *Trzeci sektor dla zaawansowanych. Współczesne teorie trzeciego sektora- wybór tekstów*, Stowarzyszenie Klon/ Jawor, Warszawa 2006, s. 32.

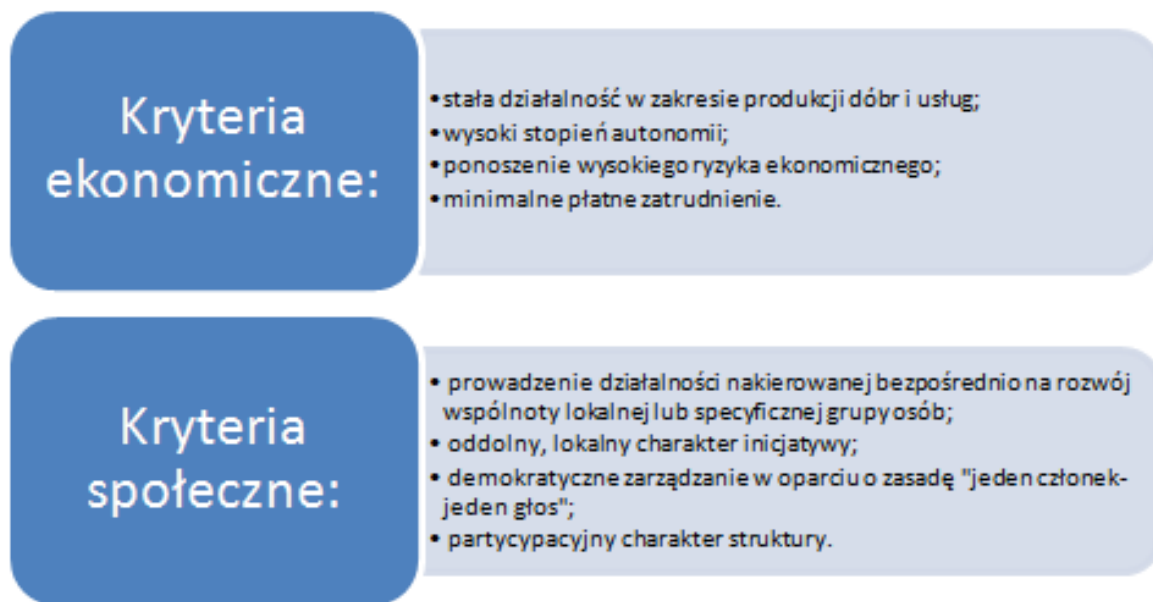
4) Karl Birkhölzer, *Rozwój i perspektywy gospodarki społecznej i trzeciego sektora w Niemczech*, [w:] Ewa Leś, Małgorzata Oldak, red., *Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym*, Collegium Civitas Press, Warszawa 2007, s. 177.

5) Jacques Defourny, Patric Develtere, *Ekonomia społeczna: ogólnościowy trzeci sektor*, [w:], *Trzeci sektor dla zaawansowanych. Współczesne teorie trzeciego sektora- wybór tekstów*, Stowarzyszenie Klon/ Jawor, Warszawa 2006, s. 15.

stwem, które świadczą usługi nierynkowe na rzecz gospodarstw domowych i których nadwyżki, o ile takowe wystąpią, nie mogą być przywłaszczone przez podmioty gospodarcze tworzące, kontrolujące lub finansujące owe organizacje.”⁶⁾

Z kolei według kryteriów wypracowanych przez grupę badawczą EMES (*The Emergence of Social Enterprises In Europe*) mianem przedsiębiorstwa społecznego określa się podmioty, które spełniają następujące kryteria ekonomiczne i społeczne:

Schemat 1. Kryteria przedsiębiorstwa społecznego

Źródło: Opracowano na podstawie Jacques Defourny, [za:], Ewa Leś, *Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Przegląd koncepcji i dobrych praktyk*, [w:], Ewa Leś (red.), *Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki*, Wydawnictwa UW, Warszawa 2008, s. 42.

1.2. Wybrane funkcje podmiotów gospodarki społecznej.

- Funkcja zatrudnieniowa (tworzenie nowych miejsc pracy, tworzenie miejsc pracy dla osób defaworyzowanych na rynku pracy);

W wielu krajach, w tym m.in. w Polsce, działalność podmiotów gospodarki społecznej, wiązana jest najczęściej z integracją przez pracę. Taki typ przedsiębiorstw społecznych określany jest od pierwszych liter anglojęzycznego terminu skrótem WISE (Work Integration Social Enterprise), czyli przedsiębiorstwo społeczne integracji zawodowej. Przedsiębiorstwa te działają w oparciu o różne modele funkcjonowania, tj.⁷⁾: przejściowe zajęcie (np. warsztaty terapii zajęciowej), tworzenie samofinansujących się, docelowych miejsc pracy (np. spółdzielnie socjalne), integracja zawodowa trwale subsydiowana (np. spółdzielnie inwalidów i niewidomych), socjalizacja przez działalność produkcyjną (np. centra integracji społecznej).

- Funkcja zaspokajania potrzeb lokalnej społeczności;

Przykłady działalności podmiotów gospodarki społecznej w sferze lokalnych usług społecznych:

oświata i wychowanie: Spółdzielnia Socjalna „Kreatywni” z Bydgoszczy prowadząca przedszkole oraz zajęcia dodatkowe dla dzieci w wieku 1-3 lata, Społeczno- Oświatowe Stowarzyszenie Pomocy Pokrzywdzonym i Niepełnosprawnym „Eduktor” z Łomży prowadzące wiejskie szkoły, Fundacja „Sto pociech” z Warszawy prowadząca Klubik Maluchów i Rodziców;

pomoc i opieka społeczna: Stowarzyszenie Organizatorów i Menadżerów Pomocy Społecznej i Ochrony Zdrowia z Molzy prowadzące Dom Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku, Spółdzielnia Socjalna 50+ z Gdyni świadcząca usługi z zakresu opieki i integracji środowiskowej dla osób chorych i niepełnosprawnych,

6) *Gospodarka społeczna w Unii Europejskiej. Streszczenie Sprawozdania sporządzonego dla Europejskiego Komitetu Społeczno-Ekonomicznego przez CIRIEC, DI CESE 96/2007*, s. 6. Źródło internetowe: www.eesc.europa.eu, dostęp: 15.04.2010.

7) C. Davister, J. Defourny, O. Gregoire, *Przedsiębiorstwa społeczne integracji zawodowej (WISE) w Unii Europejskiej: przegląd kategorii*, [w:] *Przedsiębiorstwo społeczne. Antologia kluczowych tekstów*, Fundacja Inicjatyw Społeczno- Ekonomicznych, Warszawa 2008, s. 254-255.

Stowarzyszenie „Pracownia Alternatywnego Wychowania z Łodzi prowadzące środowiskowe świetlice socjoterapeutyczne dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym oraz telefon zaufania „Zakręt”;

mieszkalnictwo: Stowarzyszenie na Rzecz Dostępnego Budownictwa Barka- Darzybór z Poznania, które współuczestniczyło w budowie osiedla 32 mieszkań socjalnych na terenie Poznania;

usługi opiekuńcze: Spółdzielnia Socjalna „Pomocna dłoń” z Bystrzycy Kłodzkiej, Spółdzielnia Socjalna „Koziołek” z Lublina oferujące usługi opiekuńcze oraz pielęgnacyjne dla osób chorych, starszych i dzieci;

ochrona zdrowia: Spółdzielnia Socjalna „Szansa i Wsparcie” z Chorzowa oferująca zakładom opieki zdrowotnej usługi profesjonalnych sanitariuszek szpitalnych, Stowarzyszenie „Lubelskie Hospicjum dla Dzieci” im. Małego Księcia, które dostarcza usługi w zakresie hospicjum domowego, gabinetu stomatologii dziecięcej, centrum terapii, ośrodka rehabilitacyjnego dla dzieci, wypożyczalni sprzętu medycznego oraz apteki;

kultura: Stowarzyszenie Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „e” z Warszawy prowadzące działania m.in. na rzecz animacji kulturalnej, szczególnie w mniejszych miejscowościach oraz wspierania i integracji młodych twórców, Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne TEATR GRODZKI prowadzące m.in. działania na rzecz zwiększenia dostępu do kultury osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

turystyka i rekreacja: Spółdzielnia Socjalna „GRÓD” z Byczyny, Spółdzielnia Socjalna „Austeria Krokus” z Rzęczki k. Walimia prowadząca gospodarstwo agroturystyczne czy Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie psychiczne” z Krakowa prowadzące Pensjonat „U Pana Cogito”.

- Funkcja demokratyczna;
- Funkcja preferowania interesów społecznych nad interesem kapitału.

Literatura obowiązkowa:

Ewa Leś, Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Przegląd koncepcji i dobrych praktyk, w: Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki, Ewa Leś (red.), Wydawnictwa UW, Warszawa 2008.

Gospodarka społeczna w Unii Europejskiej. Streszczenie Sprawozdania sporządzonego dla Europejskiego Komitetu Społeczno- Ekonomicznego przez CIRIEC, DI CESE 96/2007, s. 6. Źródło internetowe: www.eesc.europa.eu

Literatura uzupełniająca:

Jacques Defourny, Patrick Develtere, Ekonomia społeczna: ogólnościowy trzeci sektor, w: Trzeci sektor dla zaawansowanych. Współczesne teorie trzeciego sektora- wybór tekstów, Stowarzyszenie Klon/ Jawor, Warszawa 2006;

José Luis Monzón, Rafael Chaves, The European Social Economy: concept and dimensions of the third sector, Annals of Public and Cooperative Economics, CIRIEC 2008;

Ewa Leś, Nowa ekonomia społeczna. Wybrane koncepcje, [w:], Trzeci Sektor 2005, nr 2.

Potencjał gospodarki społecznej w świetle badań, (wykład. 45 min.)

2

Jak wynika z badań przeprowadzonych w ramach projektu PIW EQUAL „Tu jest praca”⁸⁾ na dzień 3 grudnia 2005 r. liczba aktywnych podmiotów gospodarki społecznej w Polsce wynosiła 78 tys., w tym:

- ok. 9,6 tys. spółdzielni;
- ok. 0,8 tys. organizacji wzajemnościowych, w tym 10 Towarzystw Ubezpieczeń Wzajemnych;
- ok. 67,3 tys. podmiotów sektora non-profit, w tym 56,2 tys. stowarzyszeń i organizacji społecznych, 5 tys. fundacji oraz 3,9 tys. organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego oraz 2,2 tys. społecznych jednostek kościelnych i wyznaniowych.

8) Administratorem projektu był Instytut Polityki Społecznej UW. Badania zostały zrealizowane pod kierunkiem dr. S. Nałęcza przez Krajowe Obserwatorium Gospodarki Społecznej w Instytucie Studiów Politycznych PAN we współpracy z Głównym Urzędem Statystycznym oraz Instytutem Polityki Społecznej UW. Objęto nimi: spółdzielnie, organizacje wzajemnościowe (towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych i pracownicze kasy zapomogowo- pożyczkowe) oraz organizacje non-profit (stowarzyszenia, fundacje, organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego, społeczne podmioty wyznaniowe i inne organizacje społeczne.

W 2005 r. udział sektora gospodarki społecznej w produkcie krajowym brutto (PKB) wyniósł 4%, zaś podmioty gospodarki społecznej zatrudniały na podstawie stosunku pracy niemal 433 tys. pracowników, co stanowiło 3,4% pracujących w gospodarce narodowej oraz 4,5% zatrudnienia najemnego w gospodarce narodowej.⁹⁾

Tabela 1. Zatrudnienie etatowe w 3 subsektorach tworzących gospodarkę społeczną (2005)

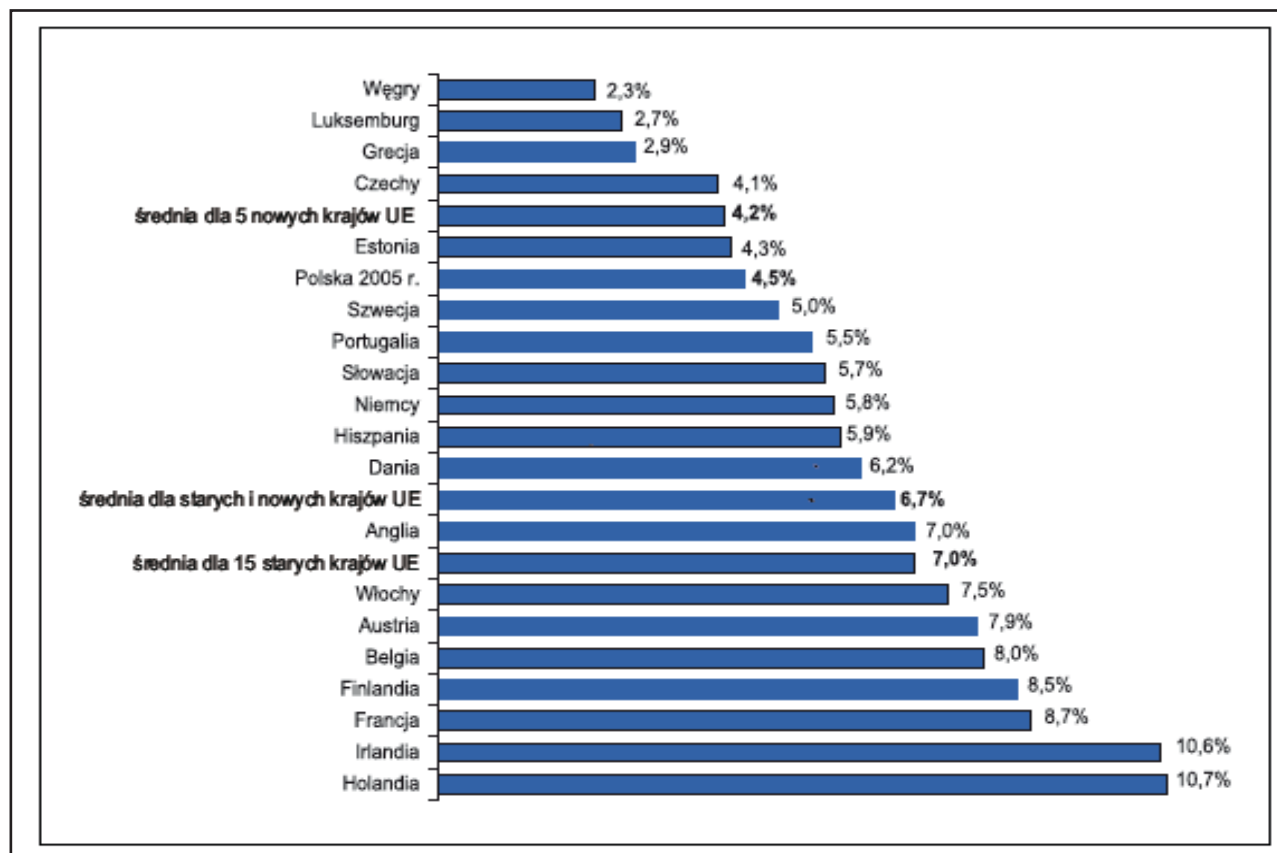
Subsektor gospodarki społecznej	Pracownicy, dla których jest to główne miejsce pracy w tys. osób	Odsetek zatrudnienia generowanego przez gospodarkę społeczną w stosunku do:	
		– pracownicy najemni w gospodarce narodowej	– pracujący (w tym samozatrudnieni) w gospodarce narodowej
Subsektor spółdzielczy	331,6	3,47%	2,6%
Subsektor organizacji wzajemnościowych ^a	0,8	0,01%	0,0%
Subsektor non-profit ^b	100,4	1,05%	0,8%
Razem sektor gospodarki społecznej	432,8	4,54%	3,4%

^a Uwzględniono tylko towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, gdyż pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe z zasady nie posiadają personelu płatnego.

^b Bez związków zawodowych i partii politycznych.

Źródło: Sławomir Nałęcz, Polska gospodarka społeczna w ujęciu tradycyjnym- synteza, w: Gospodarka społeczna w Polsce. Wyniki badań 2005-2007, Sławomir Nałęcz (red.), Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2008, s. 16.

Wykres 1. Udział gospodarki społecznej w krajowym zatrudnieniu najemnym w krajach UE (2003-2004).

Źródło: Sławomir Nałęcz, Polska gospodarka społeczna w ujęciu tradycyjnym- synteza, w: Gospodarka społeczna w Polsce. Wyniki badań 2005-2007, Sławomir Nałęcz (red.), Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2008, s. 17.

⁹⁾ Sławomir Nałęcz, Polska gospodarka społeczna w ujęciu tradycyjnym synteza, [w:] Sławomir Nałęcz, (red.), Gospodarka społeczna w Polsce. Wyniki badań 2005-2007, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2008, s. 15, 20.

Wyniki badań wskazały również na istotny, socjalny wymiar funkcji zatrudnieniowej gospodarki społecznej:

- zatrudnienie etatowe w gospodarce społecznej o 14% częściej niż w gospodarce narodowej oferowane było kobietom (59% wobec 45%), odsetek feminizacji w poszczególnych typach podmiotów wahał się od 58 do 61%;
- zatrudnienie etatowe osób niepełnosprawnych było niemal trzykrotnie wyższe niż w gospodarce narodowej (10% wobec 3,6%);
- odsetek osób w wieku produkcyjnym niemobilnym (45-60/65 lat) lub w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60/65 lat) zatrudnionych w sektorze gospodarki społecznej wynosił odpowiednio 43% i 7%, zaś w gospodarce narodowej 34% i 3%.¹⁰⁾

Tabela 2. Socjalny charakter zatrudnienia etatowego gospodarki społecznej na tle gospodarki narodowej (2005).

	kobiety w personelu etatowym	osoby niepełnosprawne w personelu etatowym	pracownicy w wieku produkcyjnym niemobilnym (45-59/64) w personelu etatowym	pracownicy w wieku poprodukcyjnym (60/65+) w personelu etatowym
Pracujący w gospodarce narodowej	45%	4%	34%	3%
Personel etatowy gospodarki społecznej	59%	10%	43%	7%
w tym				
subsektor spółdzielczy	59%	12%	46%	7%
subsektor organizacji wzajemnościowych ^a	61%	3%	31%	3%
subsektor non-profit ^b	58%	5%	34%	5%
^a Uwzględniono tylko towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, gdyż pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe z zasady nie posiadają personelu płatnego. ^b Bez związków zawodowych i partii politycznych. Źródło: <i>Rocznik Statystyczny 2006</i>, Badanie Spółdzielczości Polskiej 2006, badanie TUW 2007, badanie SOF 2006. Opracowanie: Sławomir Nałęcz.				

Źródło: Sławomir Nałęcz, Polska gospodarka społeczna w ujęciu tradycyjnym- synteza, w: *Gospodarka społeczna w Polsce. Wyniki badań 2005-2007*, Sławomir Nałęcz (red.), Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2008, s. 28.

10) Tamże, s. 27.

Potencjał społeczny sektora gospodarki społecznej w Polsce.

- 28 mln członkostw;
- Ponad 5 mln dorosłych Polaków uczestniczy w działalności podmiotów gospodarki społecznej, poświęcając przynajmniej raz w roku czas na pracę społeczną;
- Łączny czas bezpłatnej i dobrowolnej pracy wykonywanej na rzecz lub w ramach gospodarki społecznej odpowiada 55 tys. etatów przeliczeniowych.

Tabela 3. Potencjał społeczny sektora gospodarki społecznej w Polsce (2005).

Sektory gospodarki społecznej:	Liczba członków (w mln)	Liczba pracujących społecznie (w mln)	Wolumen pracy społecznej (w tys. etatów przeliczeniowych)	Stosunek wolumenu pracy społecznej do pracy płatnej (etatowej i pozaetatowej)
Subsektor spółdzielczy ^a	10	0,1	1,9	0,01
Subsektor organizacji wzajemnościowych ^b	0,7	0,004	0,1	0,07 ^c
Subsektor non-profit	17,4 ^d	5,5 ^e	53,3 ^f	0,37
Sektor gospodarki społecznej	28,1	5,6	55,4	0,12

^a Na podstawie danych z Badania Spółdzielczości Polskiej 2006
^b Na podstawie danych z badania TUW 2007 oraz analizy danych z badania SOF 2006 w zakresie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych.
^c Stosunek wolumenu pracy społecznej do wolumenu pracy płatnej wynosił w towarzystwach ubezpieczeń wzajemnych tylko 0,0003, zaś w pracowniczych kasach zapomogowo-pożyczkowych całość pracy była wykonywana społecznie.
^d Na podstawie badania SOF 2006 doszacowanego danymi z sondażu CBOS 2006, z uwzględnieniem członkostwa w związkach zawodowych (2,5 mln).
^e Na podstawie wyników badania SMG/KRC-Klon/Jawor 2004 (Gumowska, Herbst, Wygański, 2004)
^f Na podstawie danych z badania SOF 2006.

Źródło: Dane z www. źródł.
Opracowanie: Sławomir Nałęcz.

Źródło: Sławomir Nałęcz, Polska gospodarka społeczna w ujęciu tradycyjnym- synteza, w: Gospodarka społeczna w Polsce. Wyniki badań 2005-2007, Sławomir Nałęcz (red.), Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2008, s. 22.

Literatura obowiązkowa:

Sławomir Nałęcz, Polska gospodarka społeczna w ujęciu tradycyjnym- synteza, w: Gospodarka społeczna w Polsce. Wyniki badań 2005-2007, Sławomir Nałęcz (red.), Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2008.

Gospodarka społeczna w Unii Europejskiej. Streszczenie Sprawozdania sporządzonego dla Europejskiego Komitetu Społeczno-Ekonomicznego przez CIRIEC, DI CESE 96/2007, s. 6. Źródło internetowe: www.eesc.europa.eu

Cezary Miżejewski

Gospodarka społeczna w polityce społecznej Polski i UE

FORMA ZAJĘĆ

Wykłady/zajęcia dyskusyjne

CEL PRZEDMIOTU

Krótkie streszczenie zawartości przedmiotu.

Celem przedmiotu jest przedstawienie miejsca gospodarki społecznej w polityce społecznej państwa w wymiarze programowym i prawnym. Uczestnicy otrzymają wiedzę na temat umiejscowienia problematyki gospodarki społecznej w politykach publicznych horyzontalnych oraz politykach sektorowych. Przedstawiona będzie perspektywa polityki Unii Europejskiej oraz perspektywa Polski.

Kluczowe pojęcia

Strategia, planowanie strategiczne, polityka publiczna, Krajowy Plan Działań, Otwarta Metoda Koordynacji.

Gospodarka społeczna w dokumentach programowych Unii Europejskiej, (wykład. 45 min.) 1

W tej części zostanie omówione ujęcie gospodarki społecznej w dokumentach programowych UE ze szczególnym uwzględnieniem okresu programowania 2007-2013. Szczególnie uwaga zostanie zwrócona na rolę gospodarki społecznej w działaniach UE na rzecz spójności oraz w zakresie tworzenia integracyjnych rynków pracy i zasad wsparcia tego działania w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Przedstawiona zostanie również rola gospodarki społecznej w ramach europejskiego programu polityki społecznej – Agendy społecznej.

Podstawowymi kwestiami omawianymi podczas wykładu będą:

- Miejsce i rola gospodarka społeczna w europejskiej polityce społecznej;
- Gospodarka społeczna w ramach Otwartej Metody Koordynacji i zadania poszczególnych krajów;
- Priorytety w zakresie finansowania ze środków europejskich gospodarki społecznej.

Literatura obowiązkowa:

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów „Odnowiona agenda społeczna: Możliwości, dostęp i solidarność w Europie XXI wieku” KOM(2008) 412 wersja ostateczna z 2 lipca 2008 (wybrane fragmenty);

Decyzja Rady z dnia 6 października 2006 r. w sprawie strategicznych wytycznych Wspólnoty dla spójności (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 291/11 z 21.10.2006), (wybrane fragmenty);

Rozporządzenie (WE) nr 1081/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady a dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1784/1999, (wybrane fragmenty);

Literatura nadobowiązkowa:

Apel ekspertów o działania Komisji Europejskiej na rzecz łatwiejszego rozwoju ekonomii społecznej, dostępny na stronie:

[http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/544893;jsessionid=3F7BD2FE3740BA7466BF97C36E641499;](http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/544893;jsessionid=3F7BD2FE3740BA7466BF97C36E641499)

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie gospodarki społecznej (2008/2250(INI)).

Gospodarka społeczna w nowych regulacjach swobody przepływu usług, (wykład. 45 min.) 2

Przedstawione zostaną dyskusje i rozwiązania dotyczące swobody przepływu usług w UE w świetle dyrektywy dotyczącej usług na rynku wewnętrznym oraz prowadzonej równoległe dyskusji o usługach użyteczności publicznej, ich implikacji dla polskiego systemu prawnego oraz roli gospodarki społecznej w świadczeniu usług jako działaniach mających na celu wyodrębnienie sektora usług społecznych działającego nie dla zysku, z sektora usług rynkowych.

Podstawowymi kwestiami omawianymi podczas wykładu będą:

- Europejska dyskusja o roli usług społecznych użyteczności publicznej oraz o swobodzie przepływu usług;
- Miejsce gospodarki społecznej w dyskusji o usługach użyteczności publicznej;
- Implikacje dla polskiego systemu prawnego wynikające z dyskusji i przyjętych rozwiązań w UE.

Literatura obowiązkowa:

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym (Dz. U. UE L z dnia 27 grudnia 2006 r.), (wybrane fragmenty);

Komunikat Komisji Europejskiej o Usługach Społecznych Użyteczności Publicznej COM (2006)177;

Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o świadczeniu usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2010 nr 47 poz. 278).

Literatura nadobowiązkowa:

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów „Biała Księga nt. usług użyteczności publicznej” COM(2004)374 z 12 maja 2004.

3 Programowanie gospodarki społecznej w Polsce, (wykład, 45 min.)

Omówione zostaną kwestie dotyczące gospodarki społecznej w Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 (w szczególności w ramach Priorytetów: III Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości oraz Priorytetu IV Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa oraz dokumentach programowych do 2013 roku. Omówiona zostanie również systematyka strategii społecznych w systemie prawnym Polski.

Podstawowymi kwestiami omawianymi podczas wykładu będą:

- System prawny programowania polityki rozwoju i polityki społecznej w Polsce;
- Rola Strategii Rozwoju Kraju w programowaniu roli gospodarki społecznej;
- Przeniesienie zapisów Strategii Rozwoju Kraju do innych dokumentów o charakterze programowym;
- Implikacje zapisów programowych w zakresie gospodarki społecznej w realizacji polityk publicznych w Polsce;
- Dyskusje i dylematy programowania gospodarki społecznej po 2013 roku.

Literatura obowiązkowa:

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006 (wybrane fragmenty);

Ustawa o samorządzie województwa, o samorządzie powiatowym oraz o samorządzie gminnym – fragmenty dotyczące strategii;

Ustawa o pomocy społecznej – zapisy dotyczące wojewódzkiej strategii polityki społecznej, powiatowych i gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych;

Pakt na rzecz ekonomii społecznej w modernizacji modelu polityki społecznej.

Literatura nadobowiązkowa:

Plan uporządkowania strategii rozwoju, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa listopad 2009.

4 Gospodarka społeczna w polityce społecznej Polski, (wykład. 45 min.)

Omówione zostaną uwarunkowania roli gospodarki społecznej w krajowej polityce społecznej w ramach strategii polityki społecznej oraz krajowych planów działania będących dokumentem programowym Polski w ramach Otwartej Metody Koordynacji, a także zapisy Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. W szczególności wskazane zostaną zbieżności i rozbieżności pomiędzy kierunkami programowymi polityk publicznych oraz zapewnionymi źródłami finansowania inicjatyw programowych przyjętych w ramach publicznej polityki społecznej.

Podstawowymi kwestiami omawianymi podczas wykładu będą:

- Przyjęte kierunki działań w obszarze gospodarki społecznej w latach 2006 – 2010;
- Efekty realizacji działań programowych w bieżącej polityce publicznej Polski;
- Przeniesienie koncepcji działań w zakresie gospodarki społecznej w ramach finansowania projektów z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz związane z tym dylematy i dyskusje;

- Przeniesienie koncepcji działań w zakresie gospodarki społecznej w ramach finansowania projektów ze środków krajowych oraz związane z tym dylematy i dyskusje.

Literatura obowiązkowa:

Cezary Miżejewski, **Polityka państwa wobec sektora gospodarki społecznej**, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008;

Ekonomia społeczna w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki, , Stała Konferencja Ekonomii Społecznej (SKES) we współpracy z Ogólnopolską Federacją Organizacji Pozarządowych oraz w porozumieniu z Ministerstwem Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009.

Literatura nadobowiązkowa:

Strategia Polityki Społecznej na lata 2007-2013, Ministerstwo Polityki Społecznej, Warszawa 2005;

Krajowy Program „Zabezpieczenie społeczne i integracja społeczna na lata 2006-2008”, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2006;

Krajowy Program „Zabezpieczenie społeczne i integracja społeczna na lata 2008-2010”, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2008;

Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007;

Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2009-2013, Warszawa 2008.

Rozwiązania prawne i finansowe wobec gospodarki społecznej jako efekt programowania polityki społecznej, (wykład 2x45 min.) 5

Omówione zostaną podstawowe akty prawne dotyczące gospodarki społecznej wynikające z polityk publicznych:

- ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- ustawa o zatrudnieniu socjalnym;
- ustawa o spółdzielniach socjalnych;
- ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Podstawowymi kwestiami omawianymi podczas wykładu będą:

- Powiązania pomiędzy regulacjami prawnymi wynikającymi z polityk publicznych;
- Powiązania w ramach regulacji prawnych dotyczące możliwości działań sektora gospodarki społecznej;
- Podmioty gospodarki społecznej w systemie prawnym jako podmioty społeczne i gospodarcze;
- Regulacje dotyczące finansowania podmiotów gospodarki społecznej.

Literatura obowiązkowa:

Cezary Miżejewski, **Polityka państwa wobec sektora gospodarki społecznej**, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008.

Literatura nadobowiązkowa:

Marcin Juszczyk, Cezary Miżejewski, Małgorzata Ołdak, Jak założyć spółdzielnię socjalną, Krajowa Rada Spółdzielcza, Warszawa 2009;

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

Omówione zostaną możliwości gospodarki społecznej w modernizowaniu polityk społecznych oraz szanse wynikające z kwestii społecznych. Przedstawione zostaną możliwości rozwoju sektora gospodarki społecznej m.in. w systemie pomocy społecznej oraz usług opiekuńczych.

Podstawowymi kwestiami, omówionymi podczas wykładu będą:

- wyzwania dla nowej polityki społecznej i usług społecznych wynikające ze zmian demograficznych i strukturalnych;
- możliwości działań dla podmiotów gospodarki społecznej w nowych usługach społecznych;
- obszar pomocy społecznej, w tym kwestia usług opiekuńczych jako potencjalny rynek rozwoju podmiotów gospodarki społecznej;
- obszar edukacji, w tym kwestia usług przedszkolnych jako potencjalny rynek rozwoju podmiotów gospodarki społecznej;

Literatura obowiązkowa:

Cezary Miżejewski, Miejsce gospodarki społecznej w systemie pomocy społecznej w Polsce, w: Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki, Ewa Leś (red. naukowa), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008;

Anna Redlińska, Perspektywy rozwoju podmiotów ekonomii społecznej w branży usług opiekuńczych. Analiza, Bank DnB Nord Polska S.A

http://www.bezrobocie.org.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/biblioteka_eS_pliki/dnbnord/15mozliwosciPESwBranzyUslugOpiekunczych.pdf

Magdalena Głowacka, Badanie Perspektyw Rozwoju Działalności Polskich Podmiotów Ekonomii Społecznej w Branżach. Wybrana branża: edukacja – przedszkola, Bank DnB Nord Polska S.A

http://www.bezrobocie.org.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/biblioteka_eS_pliki/dnbnord/16mozliwosciPESwBranzyUslugEdukacyjnych.pdf

Literatura nadobowiązkowa:

Z teorii i praktyki gospodarki społecznej, Tom 1, Ewa Leś, Małgorzata Oldak (red. naukowa), Collegium Civitas Press, Warszawa 2006.

ZAŁĄCZNIKI:

TRAKTAT O FUNKCJONOWANIU UNII EUROPEJSKIEJ

Artykuł 14 (dawny artykuł 16 TWE)

Bez uszczerbku dla artykułu 4 Traktatu o Unii Europejskiej i artykułów 93, 106 i 107 niniejszego Traktatu oraz zważywszy na miejsce, jakie usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym zajmują wśród wspólnych wartości Unii, jak również ich znaczenie we wspieraniu jej spójności społecznej i terytorialnej, Unia i Państwa Członkowskie, każde w granicach swych kompetencji i w granicach stosowania Traktatów, zapewniają, aby te usługi funkcjonowały na podstawie zasad i na warunkach, w szczególności gospodarczych i finansowych, które pozwolą im wypełniać ich zadania. Parlament Europejski i Rada, stanowiąc w drodze rozporządzeń zgodnie ze zwykłą procedurą prawodawczą, ustanawiają te zasady i określają te warunki, bez uszczerbku dla kompetencji, które Państwa Członkowskie mają, w poszanowaniu Traktatów, do świadczenia, zlecania i finansowania takich usług.

Artykuł 106

(dawny artykuł 86 TWE)

1. Państwa Członkowskie, w odniesieniu do przedsiębiorstw publicznych i przedsiębiorstw, którym przyznają prawa specjalne lub wyłączne, nie wprowadzają ani nie utrzymują żadnego środka sprzecznego z normami Traktatów, w szczególności z normami przewidzianymi w artykułach 18 oraz 101–109.
2. Przedsiębiorstwa zobowiązane do zarządzania usługami świadczonymi w ogólnym interesie gospodarczym lub mające charakter monopolu skarbowego podlegają normom Traktatów, zwłaszcza regułom konkurencji, w granicach, w jakich ich stosowanie nie stanowi prawnej lub faktycznej przeszkody w wykonywaniu poszczególnych zadań im powierzonych. Rozwój handlu nie może być naruszony w sposób pozostający w sprzeczności z interesem Unii.
3. Komisja czuwa nad stosowaniem postanowień niniejszego artykułu i w miarę potrzeby kieruje stosowne dyrektywy lub decyzje do Państw Członkowskich.

PROTOKÓŁ W SPRAWIE USŁUG ŚWIADCZONYCH W INTERESIE OGÓLNYM

(Traktat z Lizbony z 13 grudnia 2007 r.)

WYSOKIE UMAWIAJĄCE SIĘ STRONY, PRAGNĄC podkreślić wagę usług świadczonych w interesie ogólnym, UZGODNIŁY następujące postanowienia wyjaśniające, które są dołączone do Traktatu o Unii Europejskiej i do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej:

Artykuł 1

Wspólne wartości Unii w odniesieniu do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym w rozumieniu artykułu 16 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej obejmują w szczególności:

- zasadniczą rolę i szeroki zakres uprawnień dyskrecyjnych organów krajowych, regionalnych i lokalnych w zakresie świadczenia, zlecenia i organizowania usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym w sposób możliwie najbardziej odpowiadający potrzebom odbiorców,
- różnorodność usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym oraz różnice w potrzebach i preferencjach odbiorców mogące wynikać z odmiennej sytuacji geograficznej, społecznej lub kulturowej,
- wysoki poziom jakości, bezpieczeństwa i przystępności cenowej, równe traktowanie oraz propagowanie powszechnego dostępu i praw odbiorców.

Artykuł 2

Postanowienia Traktatów nie naruszają kompetencji Państw Członkowskich w zakresie świadczenia, zlecenia i organizowania usług niemających charakteru gospodarczego świadczonych w interesie ogólnym.

DYREKTYWA 2006/123/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym

Preambuła (teza 71)

Procedura wzajemnej oceny przewidziana w niniejszej dyrektywie nie powinna wpływać na swobodę państw członkowskich we wprowadzaniu wysokiego poziomu ochrony interesu publicznego, zwłaszcza w odniesieniu do celów polityki społecznej. Ponadto konieczne jest, by w procedurze wzajemnej oceny w pełni uwzględnić specyfikę usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym oraz szczególne zadania, których realizacji służą.

Może to uzasadniać określone ograniczenia swobody przedsiębiorczości, w szczególności, gdy ograniczenia te służą ochronie zdrowia publicznego i celom polityki społecznej oraz gdy spełniają one warunki określone w art. 15 ust. 3 lit. a), b) i c). Przykładowo w odniesieniu do obowiązku przyjmowania określonej formy prawnej w celu świadczenia określonych usług w dziedzinie społecznej, Trybunał Sprawiedliwości uznał już, że zasadne może okazać się nałożenie na usługodawcę wymogu prowadzenia działalności w celu niezarobkowym.

Artykuł 1

2. Niniejsza dyrektywa nie dotyczy liberalizacji usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym zarezerwowanych dla podmiotów publicznych lub prywatnych, ani prywatyzacji podmiotów publicznych świadczących usługi.

Artykuł 2

1. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do usług świadczonych przez usługodawców prowadzących przedsiębiorstwo w państwie członkowskim.
2. Niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania do następujących rodzajów działalności:
usług o charakterze nieekonomicznym świadczonych w interesie ogólnym; (...)
j) usług społecznych świadczonych przez usługodawców upoważnionych do tego przez państwo lub organizacje charytatywne uznane za takie przez państwo, związane z budownictwem socjalnym, opieką nad dziećmi oraz pomocą rodzinom i osobom będącym stale lub tymczasowo w potrzebie.

STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2007-2013

PRIORYTET 3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości.

Wzmocniony zostanie udział sektora ekonomii społecznej – organizacji pozarządowych w procesie zatrudnienia, m.in. poprzez takie działania jak:

- realizacja programów wspierania zatrudnienia oraz promocja organizacji pozarządowych jako pracodawców, a także.
- łączenie zatrudnienia w organizacjach pozarządowych ze wsparciem grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Realizowane będą, przy jak największym udziale organizacji pozarządowych, programy zatrudnienia socjalnego i przedsiębiorstw społecznych;

PRIORYTET 4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa

Promowana będzie integracja i aktywizacja społeczna, w szczególności rozwój instytucji zatrudnienia socjalnego, spółdzielczości socjalnej, budownictwa socjalnego, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, jak też rozwój kontraktów socjalnych i innych instrumentów aktywizujących, stosowanych przez służby społeczne. Prowadzone będą działania na rzecz tworzenia integracyjnego rynku pracy dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji lub osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Aktywna polityka społeczna wymaga zaangażowania środowisk lokalnych. Aby to osiągnąć, niezbędna jest rozbudowa i kształtowanie dobrej jakości służb społecznych, a także rozwój sektora organizacji pozarządowych.

KRAJOWY PLAN DZIAŁAŃ

ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE I INTEGRACJA SPOŁECZNA 2008-2010

Przyjęty 16 grudnia 2008 r. przez Radę Ministrów

Priorytet 2. Integracja przez aktywizację

Działanie 2.4.1. Rozwój ekonomii społecznej

Rozwój sektora ekonomii społecznej wspierany jest z uwagi na połączenie działań o charakterze zatrudnieniowym z działaniami na rzecz integracji społecznej oraz budową sektora usług społecznych. Wsparcie ekonomii społecznej stanowi jeden z elementów budowania pluralistycznej polityki społecznej (*welfare pluralism*), która umożliwi rozwój dopasowanych do zindywidualizowanych potrzeb, usług lokalnych tworzących nowe obszary aktywności społecznej a jednocześnie stanowiących element polityk publicznych. Głównym realizatorem działań aktywizacyjnych prowadzonych w ramach sektora ekonomii społecznej są jednostki samorządu terytorialnego działające w ramach partnerstwa publiczno - społecznego z sektorem obywatelskim.

Budowa infrastruktury wsparcia dla ekonomii społecznej

W ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Priorytet VII) przewidziano stworzenie instytucji realizujących usługi i doradztwo na rzecz podmiotów ekonomii społecznej. Przewiduje się stworzenie i funkcjonowanie docelowo czterdziestu instytucji wsparcia sektora ekonomii społecznej (co najmniej dwie w każdym województwie), świadczących następujące usługi:

- usługi prawne, księgowo, marketingowe, doradztwo finansowe;
- doradztwo (indywidualne i grupowe) oraz szkolenia umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej;
- rozwój partnerstwa lokalnego na rzecz rozwoju ekonomii społecznej;
- promocję ekonomii społecznej i zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej.

Budowa sieci wsparcia jest jednym z celów szczegółowych w realizacji Priorytetu VII PO KL.

– Promocja integracji społecznej. Działania te, wspierane będą w ramach krajowego projektu systemowego Priorytetu I PO KL (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej) poprzez włączenie regionalnych instytucji wsparcia w ogólnokrajową sieć współpracy oraz szeroki program edukacyjno – doradczy obejmujących zarówno pracowników jednostek publicznych i pozarządowych jak również przedstawicieli władz publicznych.

Od 2008 roku planowana jest również programowa instytucjonalizacja ekonomii społecznej w formie, umocowanego w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej decyzją rządu, zespołu zadaniowego (z udziałem przedstawicieli administracji rządowej, jednostek samorządu terytorialnego, przedstawicieli ekonomii społecznej oraz ekspertów), którego głównym celem będzie przygotowanie strategii rozwoju ekonomii społecznej oraz tworzenie rozwiązań prawno-instytucjonalnych i finansowych oraz działań edukacyjnych związanych z funkcjonowaniem podmiotów ekonomii społecznej w Polsce.

Wsparcie Klubów i Centrów Integracji Społecznej

Kontynuowane będzie wsparcie osób wykluczonych poprzez realizację indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego oraz zajęć organizowanych przez Centra Integracji Społecznej i Kluby Integracji Społecznej. Dotychczasowe doświadczenia wskazują na wysoką skuteczność aktywnych form pomocy, która pozwala osiągnąć wskaźnik stopy ponownego zatrudnienia w grupach szczególnego ryzyka wykluczenia społecznego na poziomie 60 – 70%. Wśród uczestników zajęć dominują osoby w wieku 45 – 50 lat.

Średniorocznie Centra Integracji Społecznej przyjmują 2,5 tys. uczestników. Przewiduje się, iż w latach 2008-2010 tą formą aktywizacji zostanie objętych 7,5 – 10 tys. osób. W ramach projektu realizowanego

w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Priorytet I) przewiduje się realizację szeregu projektów wspierających rozwój podmiotów ekonomii społecznej, w tym w szczególności utworzenie Krajowego Ośrodka Edukacyjno-Doradczego oraz czterech ośrodków terenowych dla ekonomii społecznej i zatrudnienia socjalnego dostarczających usługi analityczne, metodyczne i edukacyjne dla pracowników instytucji zatrudnienia socjalnego, zaś w ramach Priorytetu VII możliwość finansowania tworzenia nowych i funkcjonowania dotychczasowych Centrów i Klubów.

Wśród innych działań należy wymienić stworzenie jednolitego standardu sieci informatycznej na potrzeby Centrum Integracji Społecznej oraz budowę pilotażowego internetowego systemu informacyjnego na temat dostępnych ofert pracy dla osób kończących zajęcia w Centrach.

Wsparcie rozwoju spółdzielczości socjalnej

Obecnie istnieje 149 spółdzielni socjalnych, zrzeszających blisko 1 tys. osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W celu zwiększenia dynamiki rozwoju tych podmiotów zakłada się w 2008 r. przyjęcie nowelizacji ustawy o spółdzielniach socjalnych. Wśród nowych rozwiązań planuje się złagodzenie proporcji pomiędzy osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym a pozostałymi członkami spółdzielni do stanu 50 na 50, wprowadzenie możliwości tworzenia spółdzielni socjalnych przez jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe oraz zwiększenie poziomu dotacji z Funduszu Pracy dla spółdzielni socjalnych. Przewidziano również zwiększenie wsparcia przy refundacji kosztów ubezpieczenia społecznego jak również nowe rozwiązania dotyczące klauzul społecznych w zamówieniach publicznych preferujące podmioty zatrudniające osoby wykluczone społecznie.

Ponadto w ramach Priorytetu VI Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki przewidziano dodatkowy komponent wspierający osoby niezatrudnione w tworzeniu spółdzielni (wsparcie szkoleniowe, dotacje wsparcie pomostowe). Przewiduje się, iż w wyniku wprowadzonych zmian regulacyjnych oraz wsparcia finansowego w 2013 r. w spółdzielniach socjalnych zatrudnionych będzie 7 – 10 tys. osób.

KRAJOWY PROGRAM

„ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE I INTEGRACJA SPOŁECZNA NA LATA 2006-2008”

Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 9 października 2006 roku

2.3. Integracja poprzez aktywizację

Dotychczasowe oceny skuteczności działań wobec osób zagrożonych wykluczeniem społecznym wskazują na potrzebę działań zintegrowanych, bardziej kompleksowych, obejmujących zarówno usługi w zakresie przywracania do pełnienia ról społecznych jak i przywracania na rynek pracy.

Nowa polityka integracji społecznej zmierza do reformy narzędzi i instrumentów aktywizacji zawodowej i społecznej, które umożliwią bardziej efektywne działania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie pomocy i integracji społecznej oraz budowy sektora usług społecznych w oparciu o podmioty ekonomii społecznej. Przy wdrażaniu tych działań, a w szczególności programów dotyczących aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych, rozwoju partnerstwa publiczno-społecznego i rozwoju instytucji ekonomii społecznej wykorzystane zostaną doświadczenia z wdrażania projektów w ramach projektów IW EQUAL.

Działanie 2.3.3. Rozwój instytucji ekonomii społecznej

Istotnym elementem działań podejmowanych na rzecz aktywizacji zawodowej i społecznej będzie wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej, szczególnie w odniesieniu do inicjatyw w zakresie spółdzielczości socjalnej. Ten kierunek działań to stworzenie warunków do tworzenia własnych, „alternatywnych” miejsc pracy przez osoby wykluczone z rynku pracy, które poprzez uzyskaną pomoc z instytucji działających w obszarze reintegracji społecznej i zawodowej, będą mogły ponownie powrócić do pełnienia ról społecznych i zawodowych.

Instytucje ekonomii społecznej mają ponadto za zadanie zwiększać udział obywateli w kreowaniu lokalnej polityki społecznej. W obszarze instytucji ekonomii społecznej wsparcia wymagają takie podmioty jak: centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, spółdzielnie socjalne, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej oraz organizacje pozarządowe.

Wsparcie rozwoju instytucjonalnego ekonomii społecznej przebiegać będzie w czterech obszarach:

- **wspieraniu integracji sektora** - rozumianego jako kompleksowe działania do zintegrowania planów wszystkich instytucji ekonomii społecznej. W tym celu budowana będzie przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej stała Platforma Współpracy władz publicznych i sektora obywatelskiego na rzecz rozwoju ekonomii społecznej jako ciała konsultacyjno - inicjującego rozwój przedsiębiorczości społecznej. Ta platforma będzie prowadziła okresowy monitoring rozwoju sektora ekonomii społecznej w poszczególnych regionach kraju.

- **budowy infrastruktury wspierającej** - przez co rozumieć należy rozwój systemu doradztwa i informacji dla inicjatyw ekonomii społecznej (w tym finansowanie doradztwa prawnego), wsparcia zaplecza księgowo-finansowego, instytucji doradczych i marketingowych;

- **określenia zasad dostępu do kapitału i pomocy publicznej** – poprzez rozwój regionalnych i lokalnych funduszy pożyczkowych i grantowych oraz sformułowanie zasad wspierania ze środków publicznych instytucji ekonomii społecznej;

- **promowania i edukacji** – przez co należy rozumieć kreowanie działań o charakterze promocyjnym w zakresie możliwości prawnych, promowanie dobrych praktyk i wzorcowych rozwiązań.

Rozwój infrastruktury i działania edukacyjne będą wspierane ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich i budżetu państwa oraz ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, zaś inicjatywy i formy wsparcia kapitałowego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i środków własnych jednostek samorządu terytorialnego współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Działania te będą wspierane przez programy resortowe realizowane w ramach Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej:

- Program „*Aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu*” adresowany do jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych, wspierający rozwój centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej.

- Program „*Wspieranie Rozwoju Spółdzielczości Socjalnej*”, adresowany do jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych, w celu tworzenia pilotażowych ośrodków wspierania ekonomii społecznej realizujących projekty doradcze i pożyczkowo-poręczeniowe.

**PROGRAM OPERACYJNY KAPITAŁ LUDZKI
PRIORYTET VII. PROMOCJA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ**

Istotne jest również tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi adaptacyjnych form zatrudnienia, w tym w sektorze ekonomii społecznej, która łącząc cele społeczne z ekonomicznymi, stanowi skuteczny instrument aktywizacji osób doświadczających trudności związanych z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy. W tym kontekście kluczowe znaczenie ma wspieranie przedsiębiorczości społecznej i podmiotów działających na rzecz jej rozwoju, m.in. poprzez doradztwo, szkolenia oraz usługi finansowo-legislacyjne. Wsparcie w ramach Priorytetu będzie zatem przeznaczone nie tylko dla podmiotów ekonomii społecznej, ale również dla instytucji powołanych do jej wspierania, które poprzez dostarczanie niezbędnej wiedzy i doświadczenia w zakresie zasad prowadzenia działalności gospodarczej, zarządzania zasobami ludzkimi czy stosowania przepisów prawnych, umożliwiają rozwój i funkcjonowanie gospodarki społecznej.

**SZCZEGÓŁOWY OPIS PROGRAMU OPERACYJNEGO KAPITAŁ LUDZKI
PRIORYTET VII. PROMOCJA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ**

Odpowiednie projekty realizowane w ramach działań Priorytetu VII powinny przyczyniać się do osiągnięcia odpowiednich efektów realizacji określonych dla

Priorytetu VII: (...)

4. Zapewnienia funkcjonowania instytucji wspierających ekonomię społeczną (przynajmniej dwie w każdym województwie).
5. Zapewnienia trwałości funkcjonowania jednostek ekonomii społecznej (minimum 30% przychodów ogółem powinno pochodzić z działalności własnej jednostek ekonomii społecznej).

PAKT NA RZECZ EKONOMII SPOŁECZNEJ W MODERNIZACJI POLSKIEGO MODELU SPOŁECZNEGO 2030

(PROJEKT)

Rozwój sektora ekonomii społecznej stanowi jeden z istotnych elementów debaty nad rozwojem Polski w perspektywie 2030 roku. To jeden z mechanizmów budowania nowego modelu spójności społecznej, zgodny z tym, co zapisano w **Raporcie Polska 2030**. Zgodnie z wyzwaniami rozwojowymi, spójność społeczną „w efektywny sposób odpowiadającą na wyzwania współczesności i przyszłości można osiągać z jednej strony dzięki wydobywaniu ukrytych do tej pory potencjałów, z drugiej – dzięki wspieraniu tych grup społecznych, które bez transferów społecznych sobie nie poradzą i będą skazane na trwałą marginalizację”.

Siłą ekonomii społecznej jest połączenie w niej zasad i wartości niezbędnych do budowy nowego modelu społecznego, odpowiadającego na wyzwania rozwojowe przyszłości. Ekonomia społeczna stanowi realizację konstytucyjnego pojęcia solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych w ramach społecznej gospodarki rynkowej, będącej czynnikiem wspierającym rozwój gospodarczy, przy jednoczesnym zwiększaniu spójności społecznej. Kształtuje ona odpowiedzialne postawy i zachowania obywatelskie, a jednocześnie zwiększa efektywność polityk publicznych.

Rozwój tego sektora jest widziany również jako jeden z elementów modernizacji europejskiej. Zwraca na to uwagę zarówno *Wspólne sprawozdanie o zabezpieczeniu społecznym i włączeniu społecznym za 2009 rok*¹¹⁾, jak i *Zalecenie Komisji Europejskiej z 3 października 2008 r. w sprawie aktywnej integracji osób wykluczonych z rynku pracy* czy wreszcie *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie gospodarki społecznej*.

Ekonomia społeczna stanowi jedną z dobrych praktyk polskich polityk publicznych, stosowaną w europejskim procesie otwartej metody koordynacji w obszarze zabezpieczenia społecznego i integracji społecznej. Również w średniookresowej **Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015** wskazano na rolę sektora ekonomii społecznej w tworzeniu nowych miejsc pracy oraz rozwoju wspólnot lokalnych.

Uzasadnieniem dla rozwijania ekonomii społecznej nie są tylko racje moralne i społeczne, ale także ważne racje ekonomiczne. Podmioty ekonomii społecznej sięgają po i wykorzystują takie zasoby, które podmioty gospodarki rynkowej uznają za nieprzydatne lub nieopłacalne, natomiast podmioty gospodarki publicznej nie potrafią ich zagospodarować. Podmioty ekonomii społecznej mogą zaspokajać ważne potrzeby społeczne, które w inny sposób nie zostałyby zaspokojone. Dotyczy to zwłaszcza potrzeb związanych w opieką nad dziećmi i ich wychowaniem oraz opieką nad ludźmi starszymi i aktywnością seniorów. Takie podmioty z powodzeniem podejmują działalność w wielu sferach usług społecznych i publicznych, w tym kulturze, edukacji, opiece zdrowotnej czy ochronie środowiska. Co szczególnie ważne, ekonomia społeczna aktywizuje zawodowo i włącza do gospodarki rynkowej osoby z niej wykluczone, zwłaszcza na obszarach gospodarczo zmarginalizowanych. W rezultacie ekonomia społeczna umożliwia ograniczenie luki zatrudnienia i dochodów, do której sam rynek nieuchronnie prowadzi, przede wszystkim w okresie dekonunktury i kryzysu. Ma to istotne znaczenie dla finansów publicznych, bowiem wysoka luka zatrudnienia i dochodów, oznacza w konsekwencji wysoki strukturalny deficyt i kryzysowy stan finansów publicznych. Szacunki polskich ekonomistów dowodzą, że każde dodatkowe 100 tys. bezrobotnych oznacza w naszym kraju ubytek dochodów budżetowych znacznie przekraczających 1 mld zł. Patrząc z czysto ekonomicznej perspektywy, ekonomia społeczna jest współcześnie niezbędnym uzupełnieniem gospodarki rynkowej oraz gospodarki publicznej. Bez niej ani gospodarka rynkowa ani publiczna nie będą wystarczająco efektywne i nie zapewnią rozwoju społeczno-gospodarczego.

27 czerwca 2009 r. w Stoczni Gdańskiej odbyła się **Konferencja Ekonomii Społecznej - Ekonomia Solidarności**, mająca na celu zintegrowanie krajowych i zagranicznych środowisk, przekonanych, że to właśnie ekonomia społeczna może być ważną propozycją rozwiązywania problemów społecznych. W czasie Konferencji ogłoszony został **Manifest Ekonomii Społecznej, opracowany przez stronę społeczną**, a strona rządowa zaprezentowała plan wsparcia działań podejmowanych w obszarze ekonomii społecznej. **Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 141, z dnia 15 grudnia 2008 r.** powołano **Zespół ds. rozwiązań systemowych w zakresie ekonomii społecznej**¹²⁾. Efektem jego pracy mają być propozycje rozwiązań prawnych, finansowych oraz propozycje działań edukacyjnych, ukierunkowanych na wzmocnienie roli ekonomii społecznej. Szereg istotnych propozycji – o charakterze systemowym - zbieżnych z intencją działań Zespołu, zostało przedłożonych

11) DG G 7503/09

12) Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów nr 141 z dnia 15 grudnia 2008r. w sprawie Zespołu do spraw rozwiązań systemowych w zakresie ekonomii społecznej.

w raporcie ekspertów OECD „**Poprawa potencjału integracji społecznej na poziomie lokalnym poprzez gospodarkę społeczną**” z grudnia 2009 roku, które powinny stać się istotnym elementem prac koncepcyjnych.

Stoimy dzisiaj przed potrzebą zdynamizowania partnerstwa i współpracy w tym obszarze, a także nadania nowego impulsu wspólnym działaniom publiczno – społecznym, tworzącym nie tylko nowe możliwości, ale nadającym nowy ton w kształtowaniu polityk publicznych w Polsce, zarówno w wymiarze długookresowym, jak i rozwiązań bieżących. Przekracza to wymiar działań czysto socjalnych, a staje się zespołem przedsięwzięć kształtujących politykę społeczno - gospodarczą państwa. **Pierwszym krokiem jest inicjatywa Zespołu ds. rozwiązań systemowych w zakresie ekonomii społecznej, mająca na celu podpisanie dokumentu o charakterze publiczno-społecznym, w formie zobowiązań programowych.**

Zobowiązania te ujęte zostały w postaci Paktu, jako wyrazu intencji i zobowiązań strony publicznej i społecznej, którego treść znajduje się poniżej.

Sygnatariuszami Paktu są przedstawiciele rządu RP oraz środowiska ekonomii społecznej. Dokument ten ma jednak charakter otwarty. Każda organizacja społeczna, organizacja pracodawców, związek zawodowy czy jednostka samorządu terytorialnego, akceptująca postanowienia Paktu, o ile wyrazi taką wolę, może być jego sygnatariuszem. Otwartość Paktu oznacza również, że nie wyczerpuje on wszystkich kierunków działań i rozwiązań, które potrzebne są dla rozwoju ekonomii społecznej w Polsce. Propozycje mogą być zgłaszane Zespołowi ds. rozwiązań systemowych w zakresie ekonomii społecznej i zostaną uwzględnione w trakcie prac nad długofalową polityką rozwoju ekonomii społecznej w Polsce.

Część I. Uzgodnienia w zakresie rozwiązań o charakterze systemowym

§ 1.

Strony uznają za niezbędne wypracowanie **długofalowej polityki rozwoju ekonomii społecznej w Polsce**. Polityka taka określi cele, instrumenty, harmonogram pracy i podział odpowiedzialności poszczególnych instytucji i środowisk w działaniach na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w Polsce. W szczególności polityka ta zawierać będzie opis działań w zakresie otoczenia prawnego, instrumentów finansowych (zarówno bezzwrotnych, jak i zwrotnych), edukacji oraz infrastruktury wsparcia podmiotów ekonomii społecznej. Długofalowa polityka na rzecz rozwoju ekonomii społecznej powinna stanowić odpowiedź na średnio i długookresową Strategię Rozwoju Kraju i jako taka będzie tworzona zgodnie z zasadami formułowania polityki rozwoju. Z uwagi na swój horyzontalny charakter polityka ta będzie wynikać i być spójna z kluczowymi strategiami rozwoju (w rozumieniu ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju) w szczególności ze Strategią Rozwoju Zasobów Ludzkich, Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego, Strategią Sprawne Państwo oraz Strategią Innowacyjności i Efektywności Gospodarki. W pracach nad długofalową polityką rozwoju ekonomii społecznej zostaną wykorzystane wnioski płynące z dotychczasowych działań w obszarze ekonomii społecznej (w szczególności uruchomionych w ramach **Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL**). Długofalowa polityka powinna mieć horyzontalny i międzysektorowy charakter, jako subpolityka publiczna uwzględniająca szerokie rozumienie ekonomii społecznej, zarówno w wymiarze reintegracyjnym, zawodowym jak i budowy sektora usług społecznych użyteczności publicznej. Za niezbędne uznać należy włączenie długofalowej polityki do prac nad dziewięcioma strategiami rozwoju, na zasadach i w formach uzgodnionych z poszczególnymi koordynatorami strategii.

Dokument zawiera przede wszystkim zobowiązania instytucji krajowych (w szczególności administracji centralnej), dlatego też podpisany jest, w pierwszej kolejności, przez przedstawicieli rządu RP oraz przedstawicieli ogólnopolskich instytucji ekonomii społecznej. Autorzy dokumentu i jego sygnatariusze mają jednak świadomość, że dla rozwoju ekonomii społecznej kluczowe znaczenie mają porozumienia i partnerstwa międzysektorowe na poziomie regionalnym i lokalnym. Niniejszy pakt ich nie zastąpi, ale raczej stanowić powinien zachętę do tworzenia podobnych porozumień na poziomie regionalnym i lokalnym. Intencją sygnatariuszy jest także i to, aby do działań na rzecz ekonomii społecznej włączyć również inne środowiska, w szczególności pracodawców i pracobiorców.

Za przygotowanie propozycji długofalowej polityki odpowiada Zespół do spraw rozwiązań systemowych w zakresie ekonomii społecznej, zaś ich adresatem jest Rada Ministrów, która rozpatrzy przygotowane propozycje do końca 2010 roku. Fundamentalne znaczenie będzie miał sposób prac nad tym dokumentem, w szczegól-

ności uwzględniający możliwie szeroki sposób konsultowania i uzgadniania jego zapisów. W intencji sygnatariuszy niniejszego Paktu, proces ten powinien mieć charakter modelowy, bazujący na najlepszych krajowych i zagranicznych praktykach w tej dziedzinie. Powinien również stać się podstawą do projektowania rozwiązań systemowych w zakresie tworzenia warunków partycypacji obywateli w przygotowaniu, realizacji i ocenie polityk publicznych.

Podstawowe zasady i harmonogram tego procesu określa **Aneks 1** niniejszego Paktu.

§ 2.

Strony uznają, że polskie dokonania w zakresie ekonomii społecznej uzasadniają potrzebę uwzględnienia tej problematyki w trakcie polskiej Prezydencji w Unii Europejskiej. Ekonomia społeczna może stanowić ważny komponent polskich priorytetów poświęconych modernizacji europejskiego modelu społecznego. Dlatego też strony zobowiązują się promować problematykę ekonomii społecznej we właściwych instytucjach oraz przygotowywać dla nich propozycje działań, które zostaną uznane za niezbędne. Przy tym problematyka ekonomii społecznej powinna, z inicjatywy rządu RP, stać się jednym z ważnych wymiarów Partnerstwa Wschodniego Unii Europejskiej.

§ 3.

Strony uznają za niezbędne wypracowanie regulacji prawnej - ustawy o przedsiębiorstwach społecznych lub przedsiębiorczości społecznej. Powstanie ustawy jest konieczne w celu uporządkowania stanu prawnego tak w obszarze przedsiębiorczości społecznej, działań integracyjnych, jak i rozwoju usług społecznych. Ustawa ma umożliwić rozwój sektora przedsiębiorczości społecznej oraz określić zasady wsparcia przez państwo tworzenia, funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw społecznych. Strony ustalają, że do końca drugiego kwartału 2010 r. Zespół ds. rozwiązań systemowych w zakresie ekonomii społecznej przygotowuje i przyjmie projekt założeń do ustawy, który zostanie przedłożony rządowi do dalszych prac legislacyjnych, z zamiarem skierowania go do Parlamentu w III kwartale 2010 r. Projekt ustawy powinien odpowiednio odnieść się do zakresu przedmiotowego, przygotowywanego przez Ministerstwo Gospodarki, **projektu ustawy o działalności usługowej, celem zintegrowania rozwoju usług społecznych użyteczności publicznej z rozwojem przedsiębiorczości społecznej, w zgodności z porządkiem prawnym Unii Europejskiej.**

§ 4.

Strony uznają, że niezbędnym elementem poprawy warunków działania dla sektora ekonomii społecznej jest zbudowanie spójnego i dopasowanego do specyfiki tego sektora systemu infrastruktury finansowej. System taki powinien zawierać zarówno instrumenty dotacji (poprzez wzmocnienie Priorytetu Ekonomia Społeczna w ramach funkcjonującego obecnie Programu Operacyjnego Funduszu Inicjatyw Obywatelskich), jak i systemu pożyczek i gwarancji dostępnych na poziomie krajowym i lokalnym. Strona rządowa rozważy możliwość oparcia tego systemu o wyspecjalizowany program Banku Gospodarstwa Krajowego. Strona rządowa rozważy także różne inne możliwe źródła finansowania tego rodzaju przedsięwzięć. Wszystkie zaproponowane działania związane ze wsparciem finansowym będą uzależnione od sytuacji finansów publicznych w przyszłych latach.

§ 5.

Strony uznają, że istotnym elementem zmian w świadomości społecznej, w odniesieniu do przedsiębiorczości i solidarności społecznej, jest stworzenie kompleksowej struktury edukacji społecznej, promującej działania na rzecz solidarności, również w wymiarze ekonomicznym. Szczególne znaczenie ma szeroka edukacja dzieci i młodzieży na wszystkich etapach edukacyjnych wspierająca rozwój postaw społecznych na rzecz solidarności, przedsiębiorczości, zaangażowania i odpowiedzialności. Dlatego też strony uznają potrzebę współdziałania w zakresie upowszechniania i promowania edukacji na rzecz ekonomii i solidarności społecznej.

§ 6.

Strony ustalają, że administracja rządowa będzie przedstawiała do konsultacji sygnatariuszom Paktu wszystkie dokumenty zgłaszane władzom Rzeczypospolitej Polskiej przez organy Unii Europejskiej w obszarze ekonomii społecznej, zaś podmioty ekonomii społecznej, jako sygnatariusze Paktu, będą przedstawiać swoje stanowiska.

Część II. Uzgodnienia w zakresie rozwiązań o charakterze antykrzysowym i innowacyjnym

§ 7.

Strony stwierdzają konieczność dokonywania zmian w systemie realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, obejmującym całość interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego oraz w systemach realizacji programów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (w tym w regionalnych programach operacyjnych i Programie Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka). Zmiany te powinny zmierzać do zwiększenia efektywności wykorzystania środków tak, aby przyczynić się do zwiększenia liczby trwałych miejsc pracy, w tym z uwzględnieniem celu strategicznego UE 2020 – budowy zielonej gospodarki, podniesienia jakości kompetencji osób podejmujących działalność w sektorze ekonomii społecznej, zwłaszcza osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy.

Strony uzgadniają, że rekomendacje przedstawione przez Zespół ds. rozwiązań systemowych w zakresie ekonomii społecznej będą elementem uzgodnień z Ministerstwem Rozwoju Regionalnego. Strony uznają, że istnieje szereg niezbędnych zmian, których wprowadzenie jest możliwe już od 2010 roku. Zakres tych zmian zawarty został w **Aneksie nr 2** do Paktu. Strony zobowiązują się do wsparcia swoich przedstawicieli rekomendujących powyższe zmiany w Komitecie Monitorującym oraz innych gremiach podejmujących decyzje o zmianach.

Strony uznają za niezbędne uporządkowanie kwestii udzielania pomocy publicznej dla podmiotów ekonomii społecznej. Dlatego też Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, przy współpracy z przedstawicielami Zespołu, do połowy 2010 roku, dokona doprecyzowania reguł udzielania pomocy publicznej dla podmiotów ekonomii społecznej, w ramach aktualizacji dokumentu „Zasady udzielania pomocy publicznej w ramach PO KL”.

§ 8.

Strony stwierdzają konieczność działań wspierających wprowadzenie niezbędnych zmian prawnych, wypracowanych w dokumencie „Biała Księga Prawa Przedsiębiorczości Społecznej w Polsce” przez Krajową Sieć Tematyczną Tematu Do Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL w Polsce, w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych. Rozwiązania dotyczące osób niepełnosprawnych uznane są za szczególnie istotne z uwagi na niski poziom aktywizacji zawodowej tej grupy. Strony ustalają, że w ramach grupy ds. prawnych powołana zostanie specjalna grupa z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej i przedstawicieli sektora ekonomii społecznej, celem wypracowania zmian prawnych wspierających rozwój ekonomii społecznej na rzecz osób niepełnosprawnych.

§ 9.

Istotnym osiągnięciem w rozwoju rynku usług społecznych jest wprowadzenie do Ustawy z dnia 29 stycznia 2004 Prawo zamówień publicznych¹³⁾ możliwości stosowania klauzul społecznych oraz zamówień zastrzeżonych.

Strony zgłaszają potrzebę dalszych zmian w tym zakresie, poprzez stopniowe wprowadzanie wymogu stosowania tych klauzul w zasadach podziału środków z funduszy europejskich oraz krajowych środków publicznych, w przypadku zamówień dotyczących usług użyteczności publicznej.

Organizacje reprezentujące sektor ekonomii społecznej, będące sygnatariuszem Paktu, deklarują pełne wsparcie działań administracji publicznej w tym zakresie oraz zobowiązują się do promowania klauzul społecznych we wszystkich przedsięwzięciach, w których uczestniczą.

Strony uzgadniają, że w ramach działań systemowych zostanie wypracowany podręcznik stosowania klauzul społecznych, przygotowany przy aktywnym udziale właściwych podmiotów administracji publicznej. Uruchomiona również zostanie akcja szkoleniowo - informacyjna na rzecz wprowadzania i praktycznego stosowania klauzul.

¹³⁾ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2007r., Nr 223, poz. 1655, z 2008r. Nr 171, poz. 1058, Nr 220, poz. 1420 i Nr 227, poz. 1505 oraz z 2009r. Nr 19, poz. 101, Nr 65, poz. 545 i Nr 91, poz. 742);

§ 10.

Strony uznają potrzebę wypracowania zasad funkcjonowania partnerstwa publiczno - społecznego na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Partnerstwa lokalne stanowią nieodłączny element tworzenia przyjaznego środowiska dla powstawania i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, jak również dla nowego modelu społecznego w Polsce.

Strony postanawiają wspólnie podjąć kampanię promocyjno - edukacyjną na rzecz jak najszerzego wdrożenia wszelkich form partnerstwa publiczno-społecznego, wynikających z ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r.¹⁴⁾ o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zwłaszcza po nowelizacji ustawy w 2010 roku. Kwestia ta będzie przedmiotem uzgodnień pomiędzy Zespołem a Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej.

§ 11.

Jedną z istotnych funkcji ekonomii społecznej jest tworzenie integracyjnego rynku pracy. Inwestycja w ekonomię społeczną jest szczególnie skuteczna w przypadku przeciwdziałania bezrobociu strukturalnemu. W grupie długotrwale bezrobotnych pozostają ci, którzy mają poważne trudności w samodzielnym odnalezieniu się na rynku pracy. Czasem jest to wynik własnego zaniechania, ale bardzo często dzieje się tak wskutek obiektywnie mniejszych szans na rynku pracy (np. z powodu wieku, niepełnosprawności, środowiska społecznego czy braku dostępu do dóbr, rynków i usług). Ekonomia Społeczna jest narzędziem, które umożliwia ocenę sytuacji z perspektywy zasobów i potencjału bezrobotnego, a nie jego deficytów i ograniczeń. W tym kontekście, strony uzgadniają potrzebę zmiany systemu finansowania Centrów Integracji Społecznej. Centra odgrywają istotną rolę w przygotowaniu kadry dla podmiotów ekonomii społecznej. Dotychczasowe regulacje prawne nie gwarantują trwałości finansowania i rozwoju podmiotów zatrudnienia socjalnego. Kwestia ta będzie przedmiotem uzgodnień pomiędzy Zespołem a Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej.

Strony uzgadniają, że w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej powinien być kontynuowany ministerialny „Program wspierania spółdzielczości socjalnej”. Program ten powinien stać się elementem wspierającym działania w obszarze ekonomii społecznej, finansowane ze środków Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

§ 12.

Strony uznają potrzebę promowania szerokiej formuły ekonomii społecznej, nie sprowadzając jej znaczenia jedynie do działań o charakterze zatrudnieniowym. Ekonomia społeczna, oparta na mechanizmach wzajemnościowych, właśnie dzięki większemu zaufaniu pomiędzy jej uczestnikami, ma istotny wpływ na poprawę konkurencyjności gospodarki i budowę kapitału społecznego. Ekonomia społeczna dobrze sprawdza się w działaniach na rzecz rozwoju wspólnot lokalnych, jako mechanizm dostarczania usług publicznych, usług o charakterze wzajemnym, w szczególności usług społecznych, których deficyt w dziedzinie np. opieki nad dziećmi czy osobami starszymi jest i będzie w Polsce coraz bardziej widoczny. Strony uzgadniają, że w ramach wspierania ekonomii społecznej zabiegać będą o takie właśnie szersze rozumienie i wykorzystanie instrumentów ekonomii społecznej.

Część III. Uzgodnienia w zakresie realizacji Paktu

§ 13.

Strony ustalają, że postanowienia niniejszego Paktu powinny stać się podstawą powstawania podobnych uzgodnień na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Dlatego też strony zobowiązują się do promowania powyższych rozwiązań i zachęcania jednostek samorządu terytorialnego do negocjowania oraz zawierania regionalnych i lokalnych porozumień, wspierających partnerstwo publiczno-społeczne w rozwiązywaniu problemów społeczno-gospodarczych. Strony ustalają, że treść Paktu zostanie przedstawiona do dyskusji na Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, celem wypracowania rekomendacji dla wspólnych działań w regionach i w środowiskach lokalnych.

Podmioty reprezentujące sektor ekonomii społecznej, będące sygnatariuszami Paktu, uwzględnią w swoich działaniach wspieranie administracji rządowej w promowaniu przyjętych rozwiązań prawnych w środowiskach lokalnych.

14) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003r., Nr 96, poz. 873);

§ 14.

Treść Paktu powinna stać się podstawą do dialogu z reprezentatywnymi organizacjami pracodawców i związków zawodowych odnośnie roli ekonomii społecznej w ramach dialogu społecznego i jej znaczenia dla rozwoju gospodarczego. Strony zobowiązują się przedstawić Pakt do dyskusji na forum Komisji Trójstronnej do Spraw Społeczno-Gospodarczych.

§ 15.

Realizacja zobowiązań niniejszego Paktu stanowi element działań **Zespołu ds. rozwiązań systemowych w zakresie ekonomii społecznej**, powołanego przez Prezesa Rady Ministrów.

Zespół będzie pełnić funkcję forum współpracy pomiędzy kluczowymi podmiotami sektora ekonomii społecznej a rządową administracją publiczną, oceniając postępy w realizacji Paktu i przedstawiając za pośrednictwem Przewodniczącego Zespołu dokumenty dla Prezesa Rady Ministrów.

Zespół opracuje i przedstawi szczegółowe procedury oraz harmonogram realizacji zapisów Paktu do końca 2010r.

§ 16.

Do Paktu może przystąpić każda organizacja lub podmiot, uznający postanowienia Paktu i zajmujący się lub wspierający ekonomię społeczną.

W imieniu Rady Ministrów

W imieniu Podmiotów Ekonomii Społecznej

Sposób uzgadniania i konsultowania długofalowej polityki rozwoju ekonomii społecznej wraz z proponowanym harmonogramem

A. Zasady ogólne

Konsultacje społeczne długofalowej polityki będą oparte o zasady: otwartości, powszechności, przejrzystości, rzetelności, legalizmu, bezstronności, zdolności zwrotnego reagowania na zgłaszane propozycje, dobrej woli oraz troski o interes publiczny.

W szczególności, konsultacje powinny mieć możliwie szeroki i otwarty charakter.

W żadnym razie konsultacje te nie mogą ograniczyć się do tradycyjnych partnerów społecznych czy nawet kluczowych organizacji pozarządowych. Głos wszystkich partnerów może i powinien być odpowiednio ważony stosownie do zasięgu środowiska, jakie reprezentują. W procesie konsultacji może wypowiedzieć się każda osoba lub instytucja zainteresowana przedmiotem konsultacji.

Konsultacje poza podstawową formą, jaką jest możliwość zgłaszania uwag w formie pisemnej, mogą być wzbogacone przez inne środki, takie jak: zbieranie opinii poprzez badania sondażowe, panele ekspertów oraz różne formy otwartych spotkań i wysłuchań.

Informacje o rozpoczęciu konsultacji i regułach, jakie zostały dla nich przyjęte, zostaną umieszczone na dedykowanej stronie internetowej oraz na stronach istotnych dla środowiska, którego dotyczą (zarówno na stronach instytucji sektora ekonomii społecznej, jak i administracji publicznej, w tym w szczególności resortów uczestniczących w Zespole ds. konstruowania długofalowej polityki). Na stronie dedykowanej konsultacjom umieszczane będą bieżące informacje o przebiegu i wynikach konsultacji. Witryna ta oferowała będzie także możliwość wypowiadania się za pomocą formularzy on-line oraz mechanizm subskrypcji informowania o zmianach pojawiających się na stronie (tzw. RSS).

Każda wypowiedź odnosząca się do przedmiotu konsultacji będzie (po zakończeniu czasu przeznaczonego na zbieranie opinii) dostępna publicznie wraz z identyfikacją osoby lub instytucji, która ją wyraża, chyba że w sposób wyraźny owe osoby lub instytucje nie wyrażą na to zgody.

Poza udostępnieniem informacji na stronach internetowych, do kluczowych instytucji (rządowych, samorządowych, pozarządowych, biznesowych, akademickich etc.), zostanie wysłane zaproszenie do wyrażenia opinii o proponowanej polityce, aby upewnić się, że są one poinformowane o konsultacjach i sposobach uczestniczenia w nich.

Materiał dotyczący konsultacji zostanie zorganizowany w formie kilku powiązanych dokumentów, m.in.:

- zaproszenia do konsultacji wraz z objaśnieniem przyjętych w niej reguł,
- formularza zgłoszenia zainteresowania uczestnictwem w konsultacjach,
- streszczenia Polityki,
- kluczowych pytań/dylematów dotyczących Polityki wraz z czytelnym i możliwe bezstronnym objaśnieniem konsekwencji proponowanych rozwiązań,
- pełnego tekstu proponowanej Polityki i jej załączników,
- ekspertów przywoływanych w Polityce - w szczególności tych, które tworzą jej podstawę.

Wszyscy zabierający pisemnie głos w czasie konsultacji uzyskają informację zwrotną o tym, że ich opinia dotarła do organizatora konsultacji.

Proces formalnych rządowych konsultacji Polityki zostanie przeprowadzony w ciągu 4 tygodni. W terminie 5 tygodni po zakończeniu całego procesu zbierania opinii zostanie przedstawiony (umieszczony na stronie internetowej oraz rozesłany w formie elektronicznej do zarejestrowanych uczestników) raport z przebiegu konsultacji, zawierający m.in. opis procesu konsultacji (zakres, wskaźniki liczbowe), streszczenie podstawowych kierunków zgłaszanych uwag, rozkład odpowiedzi na pytania zawarte w dokumentach konsultacyjnych oraz ewentualne

zasadnicze zmiany, jakie w ich konsekwencji zostały wprowadzone do długofalowej polityki, a także szczegółową (uporządkowaną ze względu na zagadnienia) listę uwag – wraz z identyfikacją jej autora oraz reakcją na zgłoszone uwagi ze strony podmiotu odpowiadającego za formułowanie Polityki.

Proces konsultacji będzie przedmiotem ewaluacji, której wyniki zostaną upublicznione.

B. Harmonogram prac nad długofalową polityką rozwoju ekonomii społecznej

Sygnowanie Paktu na Rzecz Ekonomii Społecznej. Przyjęcie zasad konsultacji społecznych proponowanej Polityki. Prezentacja podstawowych założeń dotyczących długofalowej polityki na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w Polsce.	marzec 2010
Uruchomienie dedykowanej strony internetowej. Rozesłanie zaproszeń do zabrania głosu w sprawie założeń do kluczowych instytucji o organizacji.	marzec 2010
Zbieranie w różnych formach opinii na temat założeń proponowanej Polityki (w szczególności spotkanie regionalne, branżowe oraz grup przygotowujących wiodące strategie na poziomie krajowym, w tym w szczególności Strategię Rozwoju Zasobów Ludzkich, Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego, Strategię Sprawne Państwo oraz Strategię Innowacyjności i Efektywności Gospodarki). Zorganizowanie minimum czterech konferencji - warsztatów regionalnych i tematycznych. Tworzenie propozycji Polityki - praca Zespołu Redakcyjnego oraz grup roboczych Zespołu ds. Ekonomii Społecznej.	marzec - maj 2010
Sformułowanie propozycji Polityki i poddanie go procesowi szerokich formalnych konsultacji (zgodnie z zasadami opisanymi w pkt. A).	marzec - maj 2010
Podsumowanie procesu konsultacji (raport z konsultacji), konferencja podsumowująca z udziałem instytucji zgłaszających uwagi w procesie konsultacji.	czerwiec 2010
Prezentacja ostatecznej wersji Polityki, wzbogaconej o wyniki konsultacji. Formalne przedłożenie Polityki Ministerstwu Pracy i Polityki Społecznej.	czerwiec 2010
Rządowe konsultacje międzyresortowe i społeczne.	lipiec - sierpień 2010
Przyjęcie przez Radę Ministrów.	wrzesień 2010

Zmiany do Systemu Realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, możliwe do wdrożenia w 2010 r.

Proponowane rozwiązania stanowią propozycję zmian w systemie realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, w szczególności w Szczegółowym Opisie Priorytetów PO KL. Proponuje się następujące zmiany, nie powodujące potrzeby zmian finansowych, zwiększające efektywność wydatkowania i skuteczność interwencji EFS:

- W definicji „podmioty ekonomii społecznej” proponuje się rozszerzenie możliwości wsparcia również na inne formy prawne poza organizacjami pozarządowymi oraz spółdzielniami i spółdzielniami socjalnymi na spółki non profit. Istnieje bowiem coraz więcej podmiotów, które w obecnej definicji nie podlegają wsparciu w ramach projektów PO KL.
- Koncentracja wsparcia dla tworzenia i funkcjonowania spółdzielni, spółdzielni socjalnych i innych podmiotów w Priorytecie VII Promocja integracji społecznej (Działanie 7.2, Poddziałanie 7.2.2). Tym samym powstałaby możliwość skutecznego tworzenia spółdzielni socjalnych oraz innych podmiotów ekonomii społecznej, a jednocześnie stworzyłoby to możliwość zwiększenia liczby tworzonych miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, kosztem minimalizacji działań mniej produktywnych.
- Wprowadzenie w powyższym poddziałaniu możliwości tworzenia spółdzielni socjalnych przez osoby prawne, z zastrzeżeniem, że spółdzielnie takie mogą powstawać w obszarach usług socjalnych. Umożliwiłoby to realizację jednocześnie trzech celów, z czego dwa bezpośrednio odnosiłyby się do celów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki: tworzenie nowych miejsc pracy dla osób wykluczonych i rozwój ekonomii społecznej. Trzeci cel odnosiłby się do rozwoju usług społecznych, np. opieki nad osobami zależnymi, który wspierałby wypełnianie innych założeń Programu, a jednocześnie motywowałby instytucje pomocy społecznej do realizacji takich działań, jak również realizował zadania na rynku, który wymaga istotnego wzmocnienia w wielu częściach kraju. Mogą to być także inne usługi związane z usługami użyteczności publicznej, realizowanymi przez gminy, zwłaszcza te, w których nie istnieją przedsiębiorstwa komunalne lub tam, gdzie nie są one w stanie zrealizować wszystkich zadań, wynikających z lokalnych potrzeb.
- Wprowadzenie możliwości tworzenia spółdzielni osób prawnych w ramach projektów systemowych ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie w ramach „Zasad przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013” jako elementu kontynuacji kontraktów socjalnych i programów aktywności lokalnej. W tym przypadku oznaczałoby to łączenie działań prozatrudnieniowych z poszerzaniem rynku deficytowych usług socjalnych.
- Obligatoryjne wprowadzenie zasady korzystania z klauzul społecznych w projektach Priorytetu VI oraz VII PO KL.
- Promocja ekonomii społecznej wśród osób z małych miejscowości oraz obszarów wiejskich. Rozwiązanie to można osiągnąć poprzez wprowadzanie kryteriów strategicznych do Planów Działań Priorytetu VII.
- Ponadto, wskazane jest przeprowadzenie kompleksowych szkoleń dla wszystkich Instytucji Pośredniczących i Komisji Oceny Projektów w zakresie rozumienia problematyki ekonomii społecznej, zbudowanie oficjalnej listy pytań i odpowiedzi dla instytucji pośredniczących w zakresie realizacji projektów ekonomii społecznej.

Osobną kwestią jest zorganizowanie w I kwartale 2010 r. spotkania Instytucji Zarządzającej PO KL oraz Instytucji Koordynującej RPO z Instytucjami Zarządzającymi Regionalnymi Programami Operacyjnymi, celem sformułowania zasad komplementarności Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki z Regionalnymi Programami Operacyjnymi. Kolejnym elementem jest wyodrębnienie kwestii ekonomii społecznej w grupach roboczych w Komitecie Koordynującym NSRO.

Mariusz Wojtowicz

Rola przedsiębiorczości społecznej w lokalnych systemach pomocy społecznej we Włoszech.

Od teorii do praktyki.

Niniejsze opracowanie podzielone jest na dwie części: w pierwszej zaprezentowana jest włoska spółdzielczość socjalna z uwzględnieniem kontekstu historycznego, ustawodawczego oraz organizacyjnego. W odniesieniu do kwestii uczestniczenia przedsiębiorstw społecznych w planowaniu systemu pomocy społecznej na poziomie lokalnym, szczególnej uwadze poddana jest ustawa 328/00 zatwierdzona na szczeblu krajowym w 2000 roku. W drugiej części, na przykładzie dwóch regionów, analizie poddane zostają różne sposoby uczestniczenia trzeciego sektora w procesie planowania lokalnej polityki społecznej. Włoski trzeci sektor składający się z takich organizacji jak: spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia, fundacje i inne organizacje pozarządowe, w niniejszym opracowaniu zostaje zaprezentowany w części dotyczącej działalności przedsiębiorstw społecznych. Najbardziej rozpowszechnioną formą przedsiębiorczości społecznej we Włoszech jest spółdzielczość socjalna.

W części dotyczącej wniosków, na podstawie części teoretyczno-opisowej i praktyczno-empirycznej, zostaną przedstawione ogólne warunki wspomagające uczestnictwo przedsiębiorstw społecznych w planowaniu lokalnych systemów pomocy społecznej.

Przedsiębiorstwo społeczne, spółdzielnia socjalna, pomoc społeczna, usługi społeczne.

CEL PRZEDMIOTU

Krótkie streszczenie zawartości przedmiotu.

Kluczowe pojęcia

1 *Przedsięwzięcia społeczne we Włoszech: spółdzielnie socjalne*

W dzisiejszych Włoszech przedsiębiorstwa społeczne odgrywają kluczową rolę w planowaniu lokalnej polityki społecznej. W szczególności dotyczy to spółdzielni socjalnych, które dzięki świadczeniu usług opiekuńczo-leczniczych, zdrowotnych czy edukacyjnych, stają się także podstawowym narzędziem integracji grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Model organizacyjny włoskiej spółdzielni socjalnej wykształcił się w wyniku doświadczeń wolontariuszy, którzy spontanicznie zrzeszając się chcieli zaspokoić społeczne potrzeby występujące w ich otoczeniu.

Od połowy lat siedemdziesiątych obserwuje się pierwsze doświadczenia, inspirowane ideą samopomocy, spółdzielni pracy, których celem było zapewnienie zatrudnienia jej członkom. W wielu przypadkach inicjatywa utworzenia tego rodzaju spółdzielni wychodziła od zaangażowanych pracowników sektora usług społecznych tj. psychologów, pedagogów czy lekarzy, którzy rozpoczynali współpracę, aby w formie wolontariatu świadczyć usługi w swoich specjalizacjach. W latach 80-tych wraz ze wzrostem zapotrzebowania na usługi i świadczenia socjalne oraz wraz ze wzrostem zainteresowania spółdzielniami ze strony samorządów, postrzeganych jako solidny partner w dziedzinie świadczenia usług społecznych, powstawało coraz więcej organizacji tego typu wyodrębniając ostatecznie dwa modele funkcjonowania organizacji.

Pierwszy model związany był z zapewnieniem zatrudnienia dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej; drugi odpowiadał na rosnące zapotrzebowanie na usługi społeczne i edukacyjne. Na podstawie tych doświadczeń w 1991 r. została przyjęta ustawa 381/91, która regulowała działalność tego typu organizacji. Ustawodawca wyodrębnił dwa rodzaje spółdzielni socjalnych: spółdzielnie typu A, powołane do świadczenia usług socjalno-edukacyjnych i opiekuńczo-leczniczych oraz spółdzielnie typu B, powołane do zapewnienia zatrudnienia osobom z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Spółdzielnie typu A świadczą usługi społeczne dla osób niepełnosprawnych fizycznie, umysłowo i psychoruchowo, osób starszych, niepełnoletnich, uzależnionych, imigrantów czy bezdomnych. Usługi te świadczone są w formie domów opieki, domów pomocy społecznej, przedszkoli, przytułków czy innych wyspecjalizowanych ośrodków opiekuńczych. Obejmują one także sektor turystyki społecznej.

Natomiast spółdzielnie drugiego rodzaju – typu B, zajmują się działalnością produkcyjną różnego rodzaju, która ma służyć reintegracji na rynku pracy tzw. grup wykluczonych, do których należą osoby niepełnosprawne fizycznie, umysłowo i psychoruchowo, osoby w trakcie leczenia psychiatrycznego oraz byli pacjenci placówek psychiatrycznych, byli więźniowie, osoby w trakcie leczenia uzależnień narkotykowych i alkoholowych, niepełnoletni w wieku pozwalającym na zatrudnienie oraz niepełnoletni z rodzin patologicznych, a także skazani wobec których zastosowano alternatywne wobec pozbawienia wolności środki zapobiegawcze. Cel reintegracji społecznej zostaje wyznaczony w ustawie 381/91, która nakłada na spółdzielnie socjalne typu B obowiązek zatrudnienia przynajmniej 30% pracowników z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Jeśli nie istnieją ku temu inne przeszkody prawne, osoby z tej grupy mogą także uzyskać statut członka spółdzielni. Spółdzielnie socjalne typu B konkurują z innymi podmiotami prywatnymi i publicznymi funkcjonującymi na rynku pracy. Działają przede wszystkim w branżach takich jak rolnictwo, przemysł, handel i usługi. Wiele spółdzielni oferuje usługi związane z utrzymaniem zieleni miejskiej, ze sprzątaniami, zapewniają także usługi cateringowe i pralnicze. Przewidziana jest również mieszana forma spółdzielni socjalnej typu A i B.

Spółdzielczość socjalna odgrywa obecnie istotną rolę w dziedzinie realizowania usług społecznych. Cechą wyróżniającą tę formę spółdzielczości jest jej zakorzenienie w lokalnym środowisku. Spółdzielnie socjalne okazały się także skuteczne w dokładnym rozpoznawaniu problemów społeczności lokalnych, a co więcej udało im się przełożyć tę wiedzę na profesjonalną ofertę usług. To właśnie dlatego cieszą się opinią solidnego partnera sektora publicznego, zarówno w fazie projektowania, jak i wdrażania lokalnej polityki społecznej.

Znaczenie spółdzielczości socjalnej wzrosło w ostatnich dziesięcioleciach wraz z kryzysem systemu państwa opiekuńczego oraz zapewnianych przez to państwo usług społecznych. W wyniku tych zmian władze lokalne zlecały organizacjom trzeciego sektora realizowanie usług społecznych, z którymi same nie mogły już sobie poradzić. Ustawa 381/91 przyznaje spółdzielniom socjalnym różnego rodzaju udogodnienia, z których te organizacje mogą korzystać właśnie ze względu na znaczenie odgrywanej przez nie roli instytucji realizującej

zadania publiczne. Funkcja ta wynika z określonego w ustawie celu działalności tych organizacji, który polega na realizowaniu „ogólnego interesu wspólnoty, opierającego się na wszechstronnym rozwoju osoby ludzkiej oraz na wzmacnianiu integracji społecznej”. Jej istnienie potwierdzają także obecne w ustawie ograniczenia prawne, które nakazują spółdzielniom socjalnym typu B zatrudnianie przynajmniej 30% z grup zagrożonych wykluczeniem oraz zakazują obu rodzajom spółdzielni dystrybucji zysku.

Wspomniane udogodnienia ustawowe dotyczą w szczególności spółdzielni typu B, które spełniają podwójnie użyteczną rolę: wytwarzają potrzebne dobra i usługi oraz zamieniają pracę w narzędzie skutecznej integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem.

Historyczne etapy rozwoju przedsiębiorczości społecznej 2

Na podstawie badań analizujących czynniki kulturowe, polityczne, organizacyjne i instytucjonalne Borzaga i Fazzi¹⁵⁾ wyodrębniają 4 etapy rozwoju przedsiębiorstwa społecznego we Włoszech:

- Pierwszy etap - „pionierski” (od początku lat '70. do połowy lat '80)

Oddolne inicjatywy obywatelskie, które mają zapewniać różnego rodzaju usługi społeczne, rozwijają się oddolnie, korzystając z przychylności opinii publicznej oraz świata polityki. Jak podkreślają autorzy, ten etap charakteryzuje się istnieniem nieformalnych relacji między organizacjami trzeciego sektora a instytucjami publicznymi oraz zlecaniem realizacji usług społecznych organizacjom pozarządowym bez stosowania mechanizmów opartych na zasadach konkurencji wolnorynkowej.

- Drugi etap - „uznania” (od połowy lat 80-tych do początku lat 90-tych)

To okres charakteryzuje pojawienie się dwóch ważnych aktów prawnych regulujących ten sektor: ustawy 381/91 o spółdzielniach socjalnych oraz ustawy 266/91, która wprowadziła pojęcie organizacji wolontariatu i uregulowała kwestie zwolnień podatkowych na rzecz tych organizacji. Aby opisać rodzaj relacji pomiędzy trzecim sektorem a sektorem publicznym, dwaj wspomniani wyżej autorzy powołują się na termin, którego użył Pasquinelli: „nieplanowane partnerstwo”. Termin ten odnosi się do warunków zewnętrznych, związanych także z brakiem środków finansowych na narastające zapotrzebowania społeczne. Dlatego państwo, na polu pomocy społecznej, decyduje się na wykorzystanie tańszych i bardziej elastycznych od sektora publicznego organizacji non-profit.

- Trzeci etap - „konsolidacji” (od początku lat 90-tych do końca lat 90-tych.)

Przedsiębiorstwo społeczne staje się głównym podmiotem realizacji polityki społecznej. Sektor spółdzielni socjalnych rozkwita, ich liczba przekracza 5 tysięcy. Borzaga i Fazzi przypominają jednakże o dwóch rodzajach trudności wynikających z kontekstu działania tych organizacji. Wiążą się one ze zmianami społeczno-kulturowymi, w wyniku których wzrasta znaczenie „indywidualizmu, podważającego podstawy społecznego konsensusu dotyczącego propagowania polityki solidarności”¹⁶⁾ oraz z negatywnymi czynnikami ekonomicznymi (zły stan włoskich finansów publicznych).

Te ostatnie przyczyny wpływają na coraz częstsze zlecanie realizacji świadczeń pomocy społecznej organizacjom trzeciego sektora. Praktyka ta, nie wynika ze świadomej polityki państwa decydującego się na wsparcie trzeciego sektora, ale jest raczej spowodowana brakiem środków finansowych. Ponadto w tym czasie wprowadzane są uregulowania wynikające z dyrektyw UE, które wymagają organizowania przetargów w przypadku zlecenia usług przez organy administracji publicznej. W większości przypadków najważniejszym kryterium wyboru zwycięzcy przetargu jest cena, z której ciągłym obniżaniem wiąże się spadek jakości świadczonych usług. Przedsiębiorstwom społecznym udaje się stawić czoła tym trudnościom, w dużej mierze dzięki ich zdolnościom do zrzeszania się w większe organizacje przedstawicielskie, które dysponują silną pozycją w stosunku do sektora publicznego. Mowa tu o konsorcjach i związkach spółdzielczych, o których będzie jeszcze mowa poniżej.

- Czwarty etap - „instytucjonalizacji” (od końca lat 90-tych do dzisiaj)

W okresie charakteryzującym się z jednej strony różnorodnością form i kultur zaangażowania społecznego, a z drugiej strony spadkiem partycypacji społecznej w organizacjach trzeciego sektora, liczba przedsiębiorstw

15) Carlo Borzaga, Luca Fazzi, *Introduzione*, w *Impresa Sociale n. 1/2004*, edizioni CGM, Brescia.

16) *Tamże*, s. 11.

społecznych i tak wzrasta. Dzieje się tak głównie dzięki tworzeniu nowych przedsiębiorstw społecznych w południowych Włoszech i na wyspach (Sycylia i Sardynia), a także dzięki rozpowszechnieniu praktyki *outsourcingu* realizacji świadczeń społecznych przez administrację publiczną. Wśród organizacji trzeciego sektora najbardziej rozprzestrzenione na poziomie krajowym okazują się spółdzielnie socjalne.

Na etapie „instytucjonalizacji”, ponownemu rozpatrzeniu poddane zostają kryteria decydujące o wyborze ofert w przetargach publicznych. Kryterium kosztów przestaje być jedynym wyznacznikiem wygranej w przetargu. Ustępuje ono miejsca wymaganiom dotyczącym jakości świadczonych usług. Punktem zwrotnym w stosunkach między sektorami publicznym i trzecim sektorem jest przyjęcie ustawy 328/00.

3 Spółdzielczość socjalna we Włoszech w świetle danych

Poniższe dane pochodzą z badań ISTAT (Narodowy Instytut Statystyki) dotyczących spółdzielczości socjalnej¹⁷⁾. Zostały one przeprowadzone na terytorium całego kraju w 2005 r. Pokazują one wymiar ilościowy oraz różnorodne kierunki rozwoju spółdzielczości socjalnej we Włoszech.

- Liczba spółdzielni socjalnych na dzień 31 grudnia 2005 wynosi 7363
- We Włoszech działa średnio 12,5 spółdzielni na 100 tysięcy mieszkańców
- Odnotowano wzrost o 19,5% w stosunku do liczby spółdzielni socjalnych w 2003 r. oraz o 33,5% w porównaniu do 2001 r.
- Ponad 70% spółdzielni socjalnych powstało po 1991 r.
- 59% całkowitej liczby spółdzielni socjalnych to spółdzielnie typu A, 32,8% typu B, 4,3% to spółdzielnie mieszane, a 3,9% to konsorcja spółdzielni socjalnych
- W sumie spółdzielnie socjalne liczą 244 tys. opłacanych pracowników, 262389 członków oraz 30 tys. wolontariuszy
- 81,1% ze spółdzielni tworzonych jest przez więcej niż jedną kategorię członków: najbardziej rozpowszechnionym modelem funkcjonowania jest typ składający się z wielu rodzajów interesariuszy (tzw. model multistakeholder)
- 71,2% kadr spółdzielni socjalnych to kobiety
- Średnia wartość produkcji na jedną spółdzielnię w 2005 r. wyniosła 951 tys. Euro w przypadku typu A, oraz 700 tysięcy Euro dla typu B i spółdzielni mieszanej, a ponad 2 miliony Euro dla konsorcjów
- Środki finansowe dla spółdzielni typu A pochodzą głównie ze źródeł publicznych (72,8%), 27,2% pochodzi z sektora prywatnego. W przypadku spółdzielni typu B finansowania ze środków publicznych odpowiada 53,1%, a ze środków prywatnych 46,9%

4 Zracjonalizowany system organizacji włoskich przedsiębiorstw społecznych: rola konsorcjów

Wysokie tempo wzrostu sektora spółdzielczego, potwierdzone także przedstawionymi powyżej danymi, w dużej mierze zależy od sprawnego funkcjonowania konsorcjów, które przejmują rolę organizacji reprezentującej interesy spółdzielni w stosunku do innych instytucji. Rola konsorcjów (przedsiębiorstwa społeczne, składające się w co najmniej 70% ze spółdzielni socjalnych) polega również na zapewnianiu swoim członkom usług

¹⁷⁾ ISTAT, *Le cooperative sociali in Italia*, Roma 2007.

doradczych w dziedzinach takich jak: zarządzanie zasobami ludzkimi, rachunkowość, doradztwo podatkowe, szkolenia, zarządzanie prawno-administracyjne, marketing, itd. Ponadto lokalne konsorcja reprezentują interesy mniejszych spółdzielni przy okazji publicznych przetargów, a w wielu przypadkach współpracują z samorządami na polu planowania lokalnej polityki społecznej.

Konsorcja spełniają rolę reprezentacji politycznej, ułatwiają zrozumienie procedur biurokratycznych, odgrywają istotną rolę dla istnienia przedsiębiorstw społecznych. Jak już wspomniano w krótkim wstępie dotyczącym historii włoskiej spółdzielczości socjalnej, ważna rola konsorcjów sprowadza się także do gwarantowania wysokiej jakości usług świadczonych przez spółdzielnie; jest to również wymóg prawny w przetargach publicznych na usługi społeczne. Konsorcja zapewniają wysoką jakość usług świadczonych przez zrzeszone z nimi spółdzielnie, ponieważ nadzorują mechanizmy konkurencyjne między spółdzielniami; konsorcja uczestniczą aktywnie w podpisywaniu porozumień pomiędzy poszczególnymi spółdzielniami, a w niektórych przypadkach doprowadzają do ich współpracy w realizacji poszczególnych zamówień. Należy również wspomnieć o innej ważnej roli konsorcjów, jaką jest rola żyranta, która pozwala im oraz zrzeszonym z nimi spółdzielniom na pozyskiwanie z banków środków finansowych na realizację projektów. Dzięki zabezpieczeniom wydawanym przez konsorcja, organizacje zrzeszone z nimi mają łatwiejszy dostęp do funduszy potrzebnych na poprawę jakości oferowanych przez nie usług. Zainteresowanych tematyką finansowania spółdzielczości socjalnej we Włoszech odsyła się do stosownej publikacji A. Piechowskiego.¹⁸⁾

Związki spółdzielcze, konsorcja krajowe i konsorcja lokalne wpływają na uporządkowanie włoskiego systemu spółdzielczości socjalnej. We Włoszech, na szczeblu krajowym, działają dwie niezależne, również pod względem propagowanych przez nie wartości organizacje zrzeszające przedsiębiorstwa społeczne (tzw. *Centrali cooperative*): Legacoop i Confcooperative. Pierwsza jest organizacją świecką, która reprezentuje wartości włoskiej lewicy. Tworzą ją organizacje większe (pod względem wielkości organizacji, obrotów i personelu) od organizacji zrzeszonych w Confcooperative. Natomiast organizacje zrzeszone w Confcooperative odwołują się do katolickich wartości, najbliższej im do politycznego centrum. Są to w większości organizacje niewielkich rozmiarów, ich siła opiera się przede wszystkim na wolontariacie i współpracy z innymi organizacjami.

W tym miejscu należy podkreślić istotną rolę, jaką odgrywa największe Krajowe Konsorcjum Spółdzielni Socjalnych (CGM). CGM oferuje różnorodne usługi wspierające zrzeszone spółdzielnie socjalne oraz regionalne konsorcja, ale rozwija także innowacyjne, na skalę regionalną i krajową, projekty dotyczące świadczenia usług społecznych. Konsorcjum to inwestuje również w badania naukowe pozwalające na stałe monitorowanie włoskiej spółdzielczości socjalnej.

Konsorcja i związki spółdzielcze są kluczowymi organizacjami w procesie podejmowania decyzji zarówno na szczeblu krajowym, jak i lokalnym. Posiadają także duże możliwości związane z wywieraniem wpływu na władzę polityczną. Udział w procesie planowania politycznego (*policy making*) to właśnie jeden z istotnych aspektów, na które nacisk położyła ustawa 328/00.

Przyjęcie „Ustawy ramowej dotyczącej wdrażania zintegrowanego systemu interwencji i usług społecznych” oznaczało ostateczne instytucjonalne uznanie organizacji trzeciego sektora, nie tylko jako podmiotów realizujących interwencje na polu usług społecznych, ale także jako instytucji odpowiedzialnej w zakresie planowania lokalnej polityki społecznej. Ustawa wprowadziła Strefowe Plany Polityki Społecznej (Piano di zona) jako narzędzie planowania i realizacji polityki społecznej na określonych obszarach odpowiadających terytorium zamieszkanemu przez ok. 100 tys. mieszkańców (tzw. kontekst administracyjny). Strefowy Plan Polityki Społecznej jest dokumentem strategicznym, zakładającym trzyletni program działania. Jest on rezultatem uzgodnień dotyczących lokalnej polityki społecznej, będących efektem pracy różnych grup interesów przy tzw. Dwóch stołach: jeden polityczno-programowy, a drugi techniczno-operacyjny.

18) Adam Piechowski, *Rozwiązania francuskie i włoskie wspierania doradczo-finansowego przedsiębiorczości społecznej*, w: Paulina Chodyra, Ewa Leś, Małgorzata Oldak (red.), *Obszary gospodarki społecznej. Doświadczenia Partnerstwa na Rzecz Rozwoju Tu Jest Praca*, Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Polityki Społecznej UW, Warszawa 2008.

Zadaniem regionu jest określenie wytycznych do lokalnego zapotrzebowania na usługi społeczne, uwzględniających dostępne na danym obszarze zasoby. Władze lokalne wraz z przedstawicielami trzeciego sektora, kierując się wspomnianymi wyżej wytycznymi zawierają tzw. porozumienia programowe (prawny dokument potwierdzający wspólne ustalenia podjęte przez podmioty administracji publicznej i organizacje pozarządowe w zakresie tworzenia Strefowych Planów Polityki Społecznej) oraz zobowiązują się podejmować konkretne działania zmierzające do realizacji określonych celów. Zidentyfikowane zasoby, którymi dysponują organizacje trzeciego sektora, stają się w ten sposób integralną częścią narzędzi służących do osiągnięcia celów strategicznych wyznaczonych i monitorowanych przez region.

Ustawa 328/00 została uznana przez wielu ekspertów za nowatorską, jednakże nie została wdrożona w jednolity sposób w całym kraju i nie przyniosła oczekiwanych rezultatów. Rok po zatwierdzeniu tej ustawy wprowadzono poprawkę w V Akcie Konstytucji, która dawała większą autonomię regionom, również w dziedzinie określania lokalnej polityki społecznej. Poprawka ta wpisuje się w zachodzące od lat we Włoszech procesy decentralizacyjne. Należy jednak podkreślić, że prawie wszystkie regiony zdecydowały się na wprowadzenie rozwiązań legislacyjnych odzwierciedlających postanowienia Ustawy nr 328.

Innym powodem niedokończenia projektu tej reformy na poziomie krajowym są braki środków finansowych na cele związane z realizacją polityki społecznej, będących w gestii władz lokalnych. Różne doświadczenia regionalne pokazują jednak, że nowy partycypacyjny model wyznaczania celów lokalnej polityki społecznej wpływa na bardziej efektywne wykorzystywanie dostępnych zasobów. Dzieje się tak w wyniku uruchomienia lokalnego kapitału społecznego, ale także dzięki możliwości korzystania z takich środków finansowych, jak: środki krajowe, unijne, regionalne, prowincjonalne, środki lokalnych jednostek opieki zdrowotnej (Aziende Sanitarie Locali) innych organizacji, a także środki samych użytkowników systemu w formie częściowej lub pełnej odpłatności za dane świadczenie.

Ponadto dokładna identyfikacja (mapowanie) zapotrzebowania na usługi społeczne na danym obszarze, będąca koniecznym elementem projektowania Strefowych Planów Polityki Społecznej, pozwala także na określenie rzeczywistych problemów lokalnej społeczności oraz na zastosowanie skutecznych sposobów interwencji społecznych, które nie marnowałyby dostępnych zasobów, czyli mogłyby uniknąć tego, co nie raz zdarzało się w przeszłości. Wiązało się to z wertykalnym sposobem zarządzania polityką społeczną; od poziomu krajowego do lokalnego.

Nowatorskie elementy Ustawy 328/00

Innowacyjne znaczenie tej ustawy wyraża się przede wszystkim w dążeniu do zachowania równowagi pomiędzy stosowaniem się do reguł subsydiarności wertykalnej i subsydiarności horyzontalnej¹⁹⁾. Z zasadą subsydiarności wertykalnej mamy do czynienia, kiedy Państwo odgórnie ustala ustawowo standardy dotyczące poszanowania podstawowych praw socjalnych i obywatelskich na terytorium całego kraju (tzw. koszyk świadczeń minimalnych - LIVEAS). Regiony są odpowiedzialne za dostosowanie lokalnej polityki społecznej i za monitorowanie realizacji planów wprowadzających, zapewniają te podstawowe prawa. Subsydiarność horyzontalna opiera się natomiast na współpracy władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi ukierunkowanej na wdrożenie konkretnych rozwiązań polityki społecznej na poziomie lokalnym. W pojęciu tym zawiera się także współprojektowanie, a także praktyczne realizowanie interwencji społecznych.

Institutionalne uznanie mechanizmów horyzontalnych w polityce społecznej odegrało kluczową rolę w propagowaniu wartości wspólnotowych oraz wpłynęło na wzrost znaczenia idei społeczeństwa obywatelskiego. Dało to początek przejściu od wertykalnego zarządzania polityką społeczną, kontrolowaną przez podmioty zinstytucjonalizowane (*government*) do zarządzania opierającego się na współpracy różnego rodzaju instytucji prywatnych i społecznych, które są w stanie lepiej współpracować dzięki bardziej rozwiniętym mechanizmom koordynującym (*governance*).

Biorąc pod uwagę sposób budowy systemu zarządzania polityką społeczną, opierający się na ścisłej współpracy wszystkich jego poziomów (krajowego, wspomnianych już wcześniej standardów LIVEAS, poziomu regionalnego i lokalnego) z podmiotami ekonomii społecznej, można stwierdzić, że wspomniana ustawa doprowadziła do powstania wielopoziomowego systemu zarządzania (*multilivel governance*)²⁰⁾. Twierdzenie to ma oczywiście zastosowanie w stosunku do regionów, w których rzeczywiście zostały zaimplementowane rozwiązania ustawy 328/00.

¹⁹⁾ Yuri Kazepow, *La dimensione territoriale delle politiche sociali in Italia*, Carocci editore, Roma 2009.

²⁰⁾ Tamże.

Kolejnym nowatorskim elementem wspomnianej ustawy jest doprowadzenie do rozprzestrzenienia się kultury planowania w polityce społecznej, która jak już wspomniano pomaga w maksymalnie efektywnym wykorzystaniu zasobów lokalnych oraz odpowiada na rzeczywiste potrzeby społeczne obywateli. W tym kontekście kluczowe okazuje się wyznaczenie wprowadzonych przez Strefowe Plany Polityki Społecznej stref terytorialnych w kraju takim jak Włochy, gdzie istnieje tak duże zróżnicowanie kulturowe, gdzie regionalne, a nawet gminne zapotrzebowania na usługi społeczne są tak odmienne.

Wymieniając innowacyjne rozwiązania ustawy 328/00 nie sposób ominąć integracji świadczeń o charakterze socjalnym ze świadczeniami o charakterze zdrowotnym (te dwie sfery tradycyjnie traktowane są oddzielnie). Integracja ta wyraża się w opracowaniu złożonych planów, łączących perspektywę polityki społecznej z perspektywą polityki zdrowotnej. Jest to wynik współpracy lokalnych jednostek opieki zdrowotnej (ASL), samorządów oraz organizacji trzeciego sektora (działających w zakresie realizacji usług społecznych). Jak podkreśla Ranci Ortigosa wraz z wprowadzeniem Strefowych Planów Polityki Społecznej „dochodzi do połączenia działań oraz strategii organizacji działających w tym samym sektorze; sumują się w ten sposób doświadczenia dotyczące planowania i finansowania różnych instytucji, które tradycyjnie cechowały się niezależnością w realizowaniu własnej polityki społecznej.”²¹⁾

Z uwagi na nowatorskie rozwiązania ustawy 328/00, wielu autorów twierdzi, że z powodu napotkanych trudności związanych z jej wdrożeniem, doświadczenia związane ze Strefowymi Planami Polityki Społecznej na poziomie krajowym należy ocenić jako straconą szansę.

Sposoby uczestnictwa przedsiębiorstw społecznych w projektowaniu planów lokalnej polityki społecznej. Analiza przypadku regionu Sardynii i regionu Friuli - Wenecja Julijska

6

W tej części porównane zostaną dwa regiony, w których funkcjonowanie spółdzielni socjalnych jest szczególnie istotne w zakresie realizowania polityki społecznej: Region Sardynia i Region Friuli-Wenecja Julijska. Dzięki porównaniu przedstawione zostaną doświadczenia dwóch regionów w dziedzinie wdrażania mechanizmów partycypacji przedsiębiorstw społecznych w planowaniu lokalnej polityki społecznej. Analizie zostanie poddany przykład doświadczenia umiarkowanie pozytywnego (Region Friuli-Wenecja Julijska) oraz przykładu systemu borykającego się z pewnymi problemami (Region Sardynii).

Punktem wyjścia dla dokonania tej analizy jest założenie mówiące, że podejście porównawcze może przyczynić się do lepszego zrozumienia niektórych aspektów włoskiej ekonomii społecznej, która jako zjawisko złożone i niejednorodne, nie tylko na poziomie regionalnym, ale także lokalnym, nie nadaje się do wyczerpującego opisu tematu, na które pozwala objętość niniejszego opracowania. Inne założenie pozwalające na dokonanie wspomnianego porównania opiera się na twierdzeniu, że wiele obserwacji dotyczących danego systemu można wywnioskować na podstawie dotyczących go przypadków problematycznych i krytycznych, a nie tylko na podstawie analizy dobrych praktyk, które to podejście wydaje się najbardziej rozpowszechnione w dziedzinie badań społecznych.

Wybór tych dwóch regionów ma tak czy inaczej charakter arbitralny i wynika z faktu, że te dwa przykłady funkcjonowania regionalnych systemów pomocy społecznej nie stanowią przeciwstawnych sobie przypadków: jednego doskonałego, a drugiego zdecydowanie negatywnego, jak byłoby to na przykład w przypadku porównania Regionu Trydent-Górna Adyga z jednym z południowowłoskich regionów. Z dwóch przywołanych powyżej regionów, jeden charakteryzuje się umiarkowaną wydajnością systemu (Region Friuli-Wenecja Julijska), a drugi ograniczonymi problemami związanymi z jego funkcjonowaniem (Region Sardynii).

Po przedstawionej poniżej interpretacji danych ISTAT odnoszących się do stanu spółdzielczości socjalnej w obydwu regionach, zaprezentowane zostaną wyniki trzech badań empirycznych: dwa dotyczące Sardynii i jedno dotyczące Regionu Friuli-Wenecja Julijska.²²⁾ Obydwa badania zajmują się kwestią stopnia uczestnic-

21) Alessandro Battistella, Ugo De Ambrogio, Emanuele Ranci Ortigosa, *Il Piano di Zona. Costruzione, gestione, valutazione*, Carocci Faber, Roma 2004, s. 9.

22) Trzy badania: Stefano Chessa i Luigi Piga (dotyczące Regionu Sardynii) i Francesco Lazzari, Luigi Gui i Anna Zanarolla (dotyczący Regionu Friuli-Wenecja Julijska), w: *I territori del welfare*, FrancoAngeli, Milano 2006.

twą trzeciego sektora w kształtowaniu Strefowych Planów Polityki Społecznej czyli narzędzia, jakie w obydwu regionach zostało wprowadzone poprzez przyjęcie lokalnych rozwiązań ustawodawczych odzwierciedlających założenia krajowej ustawy 328/2000.

Poniżej zaprezentowane są ogólne dane dotyczące obu regionów:

	Mieszkańcy		Liczba Gmin		Miasta powyżej 100 tys. mieszkańców	
	SARDYNIA	FRIULI WENECCJA JULIJSKA	SARDYNIA	FRIULI WENECCJA JULIJSKA	SARDYNIA	FRIULI WENECCJA JULIJSKA
	1.671.477	1.233.390	377	218	2	1
	Stopa bezrobocia		Deklarowany zysk netto w € w 2007r.		Ludność żyjąca poniżej progu ubóstwa względnego o* (dane procentowe)	
	SARDYNIA	FRIULI WENECCJA JULIJSKA	SARDYNIA	FRIULI WENECCJA JULIJSKA	SARDYNIA	FRIULI WENECCJA JULIJSKA
	12,2	4,9	16.200	19.369	19,4	6,4

Źródło: dane ISTAT 2009

- * Wartość wyliczona na podstawie umownego progu (progu ubóstwa), który określa wartość wydatków konsumpcyjnych, poniżej których rodzina uznaje się za ubogą

Z przedstawionych powyżej danych, uwzględniających m.in. wskaźnik stopy bezrobocia oraz wskaźnik dotyczący mieszkańców znajdujących się poniżej progu ubóstwa, wynika, że z większymi problemami gospodarczymi boryka się Sardinia, wypadając gorzej w kilku kategoriach od bogatszego Regionu Friuli-Wenecja Julijska.

Jeśli wziąć pod uwagę wydajność lokalnego systemu pomocy społecznej, według badania przeprowadzonego przez Caltabiano (2004), Friuli-Wenecja Julijska znajduje się wśród regionów efektywnych, a Sardinia lokuje się w grupie regionów, w których system pomocy społecznej znajduje się „pod presją”. Powyższe badanie, kierując się wydolnością systemów pomocy społecznej dzieli włoskie regiony na 4 grupy: „doskonałe” (Trydent i Dolina Aosty), „skuteczne” (północne regiony), „problematiczne” (regiony centralnych Włoch) oraz „kruche” w regionach południowych.

Dane dotyczące spółdzielczości socjalnej i pierwsze wnioski

Według wspomnianych powyżej danych ISTAT z 2005 r., Sardinia odnotowała największy wzrost liczby spółdzielni socjalnych - wzrost o 64,1% w ciągu 2 lat. Zgodnie z tymi danymi, Sardinia ze swoimi 29,2 spółdzielniami na każde 100 tys. mieszkańców okazuje się regionem o najwyższym we Włoszech wskaźniku występowania spółdzielczości socjalnej.

W Regionie Friuli-Wenecja Julijska działa średnio 13,4 spółdzielni na 100 tys. mieszkańców.

Na Sardynii przeważa model spółdzielczości typu A (72,1% ogółu spółdzielni socjalnych w Regionie). Jest to znacząca przewaga typu A nad B, jeśli odnieść się do średniej krajowej (59%). W Regionie Friuli-Wenecja Julijska odnotowuje się podobną przewagę typu A, pomimo tego, że znaczący jest tu także udział spółdzielni typu B (39,5%, średnia krajowa: 32,8%).

W Regionie Friuli-Wenecja Julijska 7,8% wszystkich pracujących w spółdzielni osób to wolontariusze, podczas gdy wskaźnik ten na Sardynii jest o wiele niższy - 2,7%. W skali kraju odsetek ten wynosi 10,9%.

Z danych dotyczących spółdzielczości socjalnej na Sardynii wynika, że jest ona wiele bardziej zależna od sektora publicznego niż Region Friuli-Wenecja Julijska. Przypisuje się to wysokiemu procentowo udziałowi spółdzielni typu A w ogóle spółdzielni, a jak wspomniano wcześniej typ A jest w dużej mierze finansowany przez lokalne władze samorządowe. Niewielki udział spółdzielni socjalnych typu B w kontekście wyższej niż w Regionie Friuli-Wenecja Julijska stopy bezrobocia wskazuje na to, że na Sardynii spółdzielczość socjalna nie jest wystarczająco wykorzystywana jako narzędzie powrotu osób na rynek pracy.

W przypadku Sardynii zauważa się także niski wskaźnik dotyczący zaangażowania wolontariuszy w działalność spółdzielni socjalnych, który nawet w lepszej pod tym względem Friuli-Wenecja Julijska jest i tak niższy od średniej krajowej.

Nawiązując do wspomnianego powyżej opisu historycznego rozwoju spółdzielczości socjalnej można stwierdzić że, ze względu na istotne znaczenie spółdzielczości socjalnej typu A na Sardynii, spowodowane prawdopodobnie wysokim zapotrzebowaniem administracji publicznej na *outsourcing* usług z dziedziny pomocy społecznej, region ten znajduje się na trzecim etapie rozwoju historycznego, tzw. „konsolidacji”. Praktyka zlecania organizacjom zewnętrznym realizacji usług społecznych, bardziej wydaje się jednak tymczasowym rozwiązaniem problemów budżetowych samorządu lokalnego niż świadomym działaniem na rzecz rozwoju spółdzielczości. Według autora niniejszego opracowania, niski odsetek wolontariuszy w spółdzielniach socjalnych na Sardynii potwierdza tezę o tym, że Region ten znajduje się właśnie na etapie „konsolidacji”. Teza ta wynika z omówionego wyżej procesu wzrostu znaczenia koncepcji indywidualistycznych we współczesnym społeczeństwie. Na podstawie przedstawionych danych i nawiązując do wyników badań empirycznych przedstawionych w następnej części, można określić Friuli-Wenecję Julijską, jako region lokujący się na historycznym etapie „instytucjonalizacji”.

Badania dotyczące uczestnictwa w kształtowaniu lokalnej polityki społecznej na Sardynii

Poniżej przedstawione zostaną wyniki badań empirycznych dotyczące obu regionów. Nie ma tu miejsca na przeprowadzenie szczegółowego opisu zastosowanej metodologii badań empirycznych; niemniej jednak nadmienić należy, że zastosowana metoda gwarantuje reprezentatywność wyników.

Jeśli chodzi o Sardynię „proces uczestniczenia sektora nieformalnego (*non profit*) we współprojektowaniu lokalnej polityki społecznej jest procesem trwającym i daje się w nim zaobserwować pewne trudności i sprzeczności.”²³⁾ Wśród trudności autor wymienia niedostatki środków finansowych, brak współdziałania instytucji publicznych różnego szczebla (gminy, lokalne jednostki ochrony zdrowia, sądy, itd.), zróżnicowanie terytorialne i społeczno-kulturowe Sardynii, a także problemy gospodarcze tego regionu. Wspomniane powyżej trudności utrudniają rzeczywistą integrację pomocy społecznej z opieką zdrowotną.

Niejednorodność jest także cechą charakterystyczną trzeciego sektora, którego zróżnicowanie „przekłada się na różne rodzaje istniejących relacji i różne poziomy integracji.”²⁴⁾ We wspomnianym badaniu przytoczone są także wywiady z przedstawicielami trzeciego sektora, którzy wykazują gotowość do podjęcia dialogu z instytucjami publicznymi, ponieważ mają świadomość tego, że współuczestniczenie w planowaniu lokalnej polityki społecznej generuje wartość dodaną. Ci sami przedstawiciele trzeciego sektora skarżą się jednocześnie na zbytnią biurokratyzację instytucji publicznych i ich oddalenie od rzeczywistych potrzeb obywateli. Są to podstawowe trudności związane z procesem rzeczywistego wdrażania skutecznych strategii uczestniczenia przedsiębiorstw społecznych w planowaniu polityki społecznej.

Z badań empirycznych przeprowadzonych przez Chessa wynika, że „skuteczne uczestniczenie organizacji trzeciego sektora w projektowaniu i planowaniu polityki społecznej ściśle zależy od czynników pozwalających tym organizacjom na zachowanie równowagi pomiędzy efektywnością ekonomiczną a satysfakcjonującymi wynikami na polu realizacji misji społecznej(…)” W tym kontekście „obserwuje się niewystarczający udział trzeciego sektora na etapie projektowania i planowania interwencji społecznych.”²⁵⁾ Na podstawie analizy planów polityki społecznej na poziomie lokalnym, wychodzi na jaw niewiedza samorządu terytorialnego dotycząca dostępnych na danym obszarze publicznych, prywatnych i społecznych zasobów. Problem ten wynika z błędów popełnionych na etapie badania lokalnego zapotrzebowania na usługi społeczne. Związane jest to z faktem, że współprojektowanie przez organizacje trzeciego sektora jest bardziej deklarowane „na papierze”, niż rzeczywiście realizowane. Zwraca się również uwagę na niski poziom współpracy przedsiębiorstw społecznych oraz wysoki stopień ich wewnątrzsektorowej konkurencji wobec ograniczonych środków, do których mogłyby mieć dostęp w ramach przetargów publicznych.

Na podstawie przedstawionych wcześniej danych ISTAT i badań przeprowadzonych przez Chessa, można stwierdzić, że na Sardynii funkcjonuje zbyt dużo spółdzielni socjalnych typu A w stosunku do spółdzielni typu B. Wynika to być może z trudności związanych z rozwojem działalności produkcyjnej w tym regionie. Prowadzą one do specjalizacji spółdzielni socjalnych w kierunku, który najwyraźniej daje im o wiele większy dostęp do środków publicznych. Chodzi tu zarówno o różnego rodzaju ulgi, jak i o środki dostępne do wygrania w procedurze przetargu publicznego.

23) Tamże, Luigi Piga, s. 188.

24) Tamże, s. 187.

25) Tamże, Stefano Chessa, s. 237.

Badania dotyczące uczestnictwa w kształtowaniu lokalnej polityki społecznej w Regionie Friuli

- Wenecja Julijska

Analogicznie do Sardynii, poniżej zaprezentowane zostaną wyniki badań dotyczące Regionu Friuli-Wenecja Julijska, bez poświęcania szczególnej uwagi kwestii zastosowanych metodologii.

Pierwszy wniosek dotyczy znaczącego wzrostu liczby operatorów lokalnej polityki społecznej oraz wzrostu liczby partnerstw lokalnych zawieranych pomiędzy tradycyjnymi podmiotami działającymi na polu usług społecznych, takimi jak Lokalne Jednostki Opieki Zdrowotnej (ASL) a „nowymi jednostkami zajmującymi się zarządzaniem w dziedzinie pomocy społecznej i opieki zdrowotnej, takimi jak *distretto* (odpowiednik powiatów w Polsce), spółki prywatno-społeczne czy różnego rodzaju podmioty świadczące usługi opiekuńczo-lecznicze²⁶⁾. Właśnie w takich ramach instytucjonalnych rozwija się współpraca pomiędzy takimi organami, jak: „burmistrz, przewodniczący prowincji, przewodniczący rady burmistrzów, radni, oraz kierownicy gminnych ośrodków pomocy społecznej, dyrektorzy departamentów, prezesi spółdzielni socjalnych, izby zawodowe, dyrektorzy stowarzyszeń i przytułków.”²⁷⁾ Do tej współpracy dochodzi więc w ramach instytucji, które wcześniej nie podejmowały ze sobą dialogu celem wspólnego realizowania lokalnej polityki społecznej.

W tym kontekście szczególnie dobrze wygląda współpraca pomiędzy pracownikami socjalnymi (instytucjonalni przedstawiciele, którzy realizują działania społeczne) a przedstawicielami trzeciego sektora.

Tezę o skutecznym wdrożeniu rozwiązań przewidzianych w ustawie 328/00 na poziomie Regionu Friuli-Wenecja Julijska potwierdza analiza dokumentów dotyczących planów polityki społecznej, która pokazuje wysoki stopień współpracy pomiędzy wszystkimi podmiotami realizującymi jej cele. Te dokumenty bezpośrednio nawiązują do „zasady pomocniczości, do zasady integracji systemowej, do maksymalizacji możliwości drzemających w instytucjach społeczeństwa obywatelskiego, a w szczególności do zorganizowanej reprezentacji instytucji trzeciego sektora, idei współdziałania i współprojektowania różnych usług społecznych, a także do tworzenia sieci powiązań pomiędzy podmiotami różnego typu.”²⁸⁾ Autorzy stoją na stanowisku pozytywnej roli ustawy 328/00, której udało się skutecznie wprowadzać innowacyjne rozwiązania w dziedzinie lokalnego systemu pomocy społecznej, zarówno jeśli wziąć pod uwagę pozytywny wpływ na kulturę polityczną, jak i na kulturę techniczno-profesjonalną.

To w tym kontekście potwierdzone zostaje znaczenie „relacji międzyinstytucjonalnych opierających się na wzajemnym zaufaniu, które pomagają w tworzeniu więzi pomiędzy wspólnotą lokalną, stowarzyszeniami a spółdzielczością socjalną.”²⁹⁾

Rozwiązania wprowadzone przez ustawę 328/00, a więc zintegrowanie świadczeń zdrowotnych z usługami społecznymi wydaje się sprzyjać rzeczywistej reintegracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych. Na tej prowadzącej ku usamodzielnieniu drodze, kluczowymi okazują się narzędzia zapewniane przez spółdzielczość socjalną.

Istotna obserwacja autorów badania staje się podstawą dla wyciągnięcia przez nich następujących wniosków: Region Friuli-Wenecja Julijska, ze względu na kontekst kulturalny i instytucjonalny uznawany jest za sprzyjający wdrażaniu rozwiązań ustawy 328/00. Jest to efektem tego, że w ciągu ostatnich dwudziestu lat świadczenia pomocy społecznej na tym obszarze były realizowane w ramach okręgów zdrowotnych, tzw. „obszarów administracyjnych”, na bazie których stworzono Strefowe Plany Polityki Społecznej wprowadzone przez ustawę 328/00.

Wywiady telefoniczne we Friuli-Wenecja Julijska i na Sardynii

Aby potwierdzić hipotezę o różnym stopniu zaangażowania organizacji trzeciego sektora we współprojektowaniu lokalnej polityki społecznej (wynikającego z założeń ustawy 328/00), a więc hipotezę o wysokim współuczestnictwie w Regionie Friuli-Wenecja Julijska i niskim na Sardynii, przeprowadzono wywiady telefoniczne z przedstawicielami 2 lokalnych konsorcjów: *Consortio Solidarieta'* z Sardynii i *Il Mosaico* z Friuli. Przy wyborze próby (niereprezentatywnej) zostało uwzględnione kryterium wielkości i kryterium aksjologiczne. Jeśli chodzi o kryterium wielkości, oba konsorcja składają się z podobnej liczby organizacji zrzeszonych (14 -17) i jednocześnie są jednymi z największych organizacji w swoich regionach. Odnosnie kryterium aksjologicznego, obydwie

26) *Ibidem*, Francesco Lazzari, Luigi Gui i Anna Zanarolla, s. 215.

27) *Tamże*, s. 215.

28) *Tamże*, s. 219.

29) *Tamże*, s. 223.

organizacje należą do Związku Spółdzielni „Federsolidarietà”, więc bardzo prawdopodobnym jest, że poprzez przynależność do tego samego związku będą charakteryzować się pewnym podobieństwem kulturowym, o czym wspomniano już w poprzedniej części niniejszej pracy.

W przypadku Regionu Sardynii praktycznie potwierdzone zostały wnioski z przedstawionych badań empirycznych. Jeśli chodzi o pytanie dotyczące rzeczywistego wdrożenia rozwiązań ustawy 328/00, które zwiększałyby współuczestnictwo w projektowaniu lokalnej polityki społecznej, przedstawiciel konsorcjum twierdzi, że „Jest jeszcze sporo do zrobienia. Władze lokalne muszą jednoznacznie się określić. Nie doszło jeszcze do włączenia się w ten proces spółdzielni socjalnych. Można by wiele mówić, ale na pewno trudnym jest przejście ze starego, tradycyjnego systemu do nowego, który co prawda wprowadza właściwe zmiany, ale jego rozruch wydaje się trudny. Należy połączyć działania różnego typu instytucji, które nie są przywykłe do rozmawiania ze sobą. Także spółdzielnie socjalne są słabo przygotowane. Mają umiejętności techniczne, ale brak im rozeznania w kwestiach administracyjno-prawnych. Nasze konsorcjum zapewnia wsparcia w tych dziedzinach (...)”³⁰⁾

W przypadku Regionu Friuli-Wenecja Julijska wywiad telefoniczny nie potwierdza optymistycznych wniosków płynących z badania empirycznego. Rozmówca ocenia doświadczenie z wdrażaniem Strefowych Planów Polityki Społecznej jako niezadowolające, szczególnie ze względu na brak środków finansowych koniecznych do przeprowadzenia reformy. Natomiast zwraca on uwagę na interesujący aspekt: począwszy od końca lat 90-tych, a więc jeszcze przed wdrożeniem rozwiązań ustawy 328/00, Konsorcjum wraz z Lokalną Jednostką Opieki Zdrowotnej (ASL) zarządzały wspólnie niektórymi świadczeniami opieki zdrowotnej w zakresie leczenia chorób psychicznych. Od początku działania te charakteryzowały się znaczącą integracją usług społecznych ze świadczeniami zdrowotnymi, a także przeznaczeniem istotnych środków finansowych na programy lecznicze pacjentów, a nie na dofinansowanie instytucji świadczących te usługi. Połączono zasoby będące w gestii sektora publicznego oraz trzeciego sektora, dzięki czemu uzyskano efekt racjonalizacji tzw. „budżetu indywidualnego” określonego na podstawie strategii wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem. Strategie te są definiowane przez tzw. „jednostkę oceniającą”, która składa się z ekspertów reprezentujących zarówno sektor publiczny, jak i trzeci sektor.

Powodzenie tego doświadczenia pomogło w wykształceniu się rozwiązania modelowego, które rozszerzyło ten sposób postępowania z działalności na polu opieki nad osobami chorymi umysłowo na inne świadczenia tj.: dla osób starszych, niepełnosprawnych i innych grup zagrożonych wykluczeniem. Ta inicjatywa została uznana przez Region za sukces i aktualnie sprawdzane są możliwości dalszego integrowania usług społeczno-zdrowotnych oraz zacieśniania współpracy pomiędzy sektorem publicznym a prywatnym sektorem usług społecznych w opracowywaniu wytycznych do Strefowych Planów Polityki Społecznej dotyczących danego obszaru.

30) Osoba odpowiedzialna za przetargi w Konsorcjum Solidarietà z Sardynii.

WNIOSKI

Jak wspomniano powyżej, niniejsze opracowanie nie pretenduje do prezentacji całego spektrum poziomów uczestnictwa przedsiębiorstw społecznych w procesie określania lokalnych polityk społecznych w całym kraju. Opierając się jednak na zaprezentowanych powyżej częściach: teoretyczno-opisowej i praktyczno-empirycznej, wydaje się, że można wyciągnąć ogólne wnioski, których trafność sprawdziłaby się też poza Włochami. Tego typu praktyczne wnioski opierają się na obserwacji przypadków powodzenia lub niepowodzenia konkretnych rozwiązań legislacyjnych, określonych jako innowacyjne we właściwym sobie kontekście historycznym (Ustawa nr 381 z 1991 r. Ustawa nr. 328 z 2000 r.), w stosunku do ich zdolności odpowiadania na konkretne zapotrzebowania społeczne występujące na danym obszarze.

Stwierdza się, że w zakresie usług socjalnych, opierających się w wysokim stopniu na więziach międzyludzkich, pewne, nawet modelowe rozwiązania legislacyjne nie muszą uzyskać pozytywnych wyników na danym obszarze, jeśli nie występowały tam wcześniej mniej lub bardziej sformalizowane schematy współpracy, które włączałyby różnorodne podmioty (osoby, funkcje i organizacje) w proces projektowania i wdrażania tych usług. Poza wymiarem ilościowym, dla dobrego wdrażania rozwiązań prawnych, kluczowe jest istnienie wysoko rozwiniętego, skoordynowanego oraz sprawnie funkcjonującego systemu instytucji reprezentujących organizacje zrzeszone, który pomógłby usprawnić komunikację między wszystkimi poziomami.

Niektóre elementy niniejszej pracy potwierdzają powyższą tezę. W odniesieniu do ustawy 381/91 przypomina się, że kluczową rolę w jej sprawnym wdrożeniu odegrały 30-letnie doświadczenia spółdzielczości socjalnej, która rozwinęła się jeszcze przed wejściem w życie samej ustawy, a potem umocniła się dzięki upowszechnianiu dobrych praktyk w zakresie tworzenia konsorcjów, jako skutecznych organizacji reprezentujących. Jeśli chodzi o ustawę 328/00 nawiązuje się do przedstawionych powyżej dobrych praktyk integrowania usług pomocy społecznej z usługami opieki zdrowotnej, które wynikały ze współpracy sektora publicznego i przedsiębiorstw społecznych zaimplementowanych w Regionie Friuli-Wenecja Julijska jeszcze przed przyjęciem późniejszej ustawy. Te doświadczenia pozwoliły potem na skuteczniejsze wdrożenie rozwiązań ustawy 328/00. Powyższy proces nie zaistniał na Sardynii, ponieważ funkcjonuje tam zbyt biurokratyzowany, niedofinansowany system lokalnej pomocy społecznej, który również obecnie okazuje się niewydolny w realizowaniu potrzeb społecznych występujących na jego obszarze działania. Sygnały zmian dochodzą z sektora spółdzielczego, ale władze lokalne wydają się być jeszcze dalekie od wprowadzenia prawdziwego współdziałania na polu polityki społecznej.

Biorąc pod uwagę wyjściową tezę, należy podkreślić, że przejście od teorii do praktyki w zakresie współprojektowania przez podmioty społeczne lokalnych planów uwzględniających dostępne na danym terytorium usługi, wymaga podejmowania nieustannego wysiłku na rzecz prowadzenia dialogu pomiędzy instytucjami społecznymi, prywatnymi i publicznymi, które realizują usługi socjalne. Każda z tych instytucji może wносить dodatkowe zasoby z właściwego sobie obszaru działalności. Mogą one być dodatkowo pomnożone przez działania, które kładą nacisk na efektywną komunikację międzyinstytucjonalną. Właściwe rozwiązania legislacyjne są bardzo ważne, ale bez umiejętności prowadzenia efektywnego dialogu, który jest najlepszym narzędziem służącym budowaniu kultury współuczestniczenia i współdecydowania, nawet najbardziej innowacyjne rozwiązania prawne zostają pozbawione swojego potencjału. W tym kontekście, komunikowanie w najszerszym znaczeniu tego słowa, powinno oznaczać poszukiwanie celów, strategii i planów, które są podzielane pomiędzy wszystkimi uczestniczącymi w procesie podmiotami. Jest to trudne wyzwanie, ale co potwierdzają przykłady dobrych praktyk zrealizowanych w celu osiągnięcia „dobra wspólnego”, daje ono największą szansę na osiągnięcie konkretnych rezultatów.

Literatura:

Marisa Anconelli, Flavia Franzoni, *La rete dei servizi alla persona*, Carocci Faber, Roma 2003;

Alessandro Battistella, Ugo De Ambrogio, Emanuele Ranci Ortigosa, *Il Piano di Zona. Costruzione, gestione, valutazione*, Carracci Faber 2004;

Carlo Borzaga, Luca Fazzi, *Introduzione w Impresa Sociale* n. 1/2004, edizioni CGM, Brescia;

Obszary Gospodarki społecznej. Doświadczenia Partnerstwa na Rzecz Rozwoju Tu Jest Praca, Paulina Chodyra, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red.), Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Polityki Społecznej UW, Warszawa 2008;

Cristiano Coltabiano, *Il prisma del welfare: analisi dei regimi socio-assistenziali nelle regioni italiane*, in *Impresa Sociale* n. 1/2004, edizioni CGM, Brescia;

Pierpaolo Donati, *La cittadinanza societaria*, Laterza, Roma 1993;

Luca Fazzi, (pod redakcja), *Cultura organizzativa del non profit*, FrancoAngeli, Milano 2001;

Paolo Guidicini, Carla Landuzzi (pod redakcja), *I territori del welfare*, FrancoAngeli, Milano 2006;

ISTAT, *Le cooperative sociali in Italia*, Roma 2007;

ISTAT, *Anagrafe della popolazione*, Roma 2009;

ISTAT, *La poverta' in Italia*, Roma 2009;

Yuri Kazepow (pod redakcja), *La dimensione territoriale delle politiche sociali in Italia*, Carocci editore, Roma 2009;

Rosemary Serra, *Logiche di rete*, FrancoAngeli, Milano 2001;

Ustawa z dnia 8 listopada 1991 nr 381 o spółdzielniach socjalnych, [w:], *Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym*, Tom 2, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red.), Collegium Civitas Press, Warszawa 2007, s. 247.

Załączniki:

ZARZĄDZANIE DOMAMI OPIEKI DLA OSÓB STARSZYCH. PRZYKŁAD DOBRYCH PRAKTYK Z WŁOCH³¹⁾

WSTĘP

Poniższy artykuł przedstawia kompleksową analizę organizacji zapewniającej usługi pobytowe dla osób starszych. Mowa o włoskiej Grupie S.P.E.S. Trento, składającej się z czterech spółek, z których najważniejszą jest Spółdzielnia Socjalna S.P.E.S.³²⁾ Trento. Zarządza ona czterema domami opieki dla osób starszych (Residenza Sanitaria Assistenziale) i jednym domem zapewniającym usługi szpitalne, działającymi na terenie prowincji Trydent. Po krótkim wstępie dotyczącym struktury organizacyjnej oraz historii rozwoju Grupy, omówione zostaną innowacyjne aspekty oferowanych przez S.P.E.S., które uznane zostały za przykład dobrych praktyk w tej dziedzinie.

W następnej kolejności zostanie zaprezentowana interpretacja struktury organizacji, ze szczególnym uwzględnieniem tych właściwości S.P.E.S., które umożliwiły tej organizacji rozwój zarówno pod względem ekonomicznym, jak i pod względem poziomu oferowanych usług. Na koniec niniejsza praca odniesie się do wspomnianych aspektów krytycznych, związanych z funkcjonowaniem Grupy S.P.E.S.. Tego typu podejście opiera się na założeniu, iż prezentacja przykładów dobrych praktyk w badaniach społecznych powinna spełniać warunki analizy naukowej, a więc opisywać także słabości systemu. Badanie zostało opracowane na podstawie bezpośredniej obserwacji organizacji dokonanej przez autora, wywiadów jakościowych przeprowadzonych z pracownikami S.P.E.S., *desk research*, m.in. na podstawie Raportu Społecznego i Raportu Zdrowotnego publikowanych przez S.P.E.S. oraz prac magisterskich, dotyczących tego tematu i publikacji naukowej, dotyczącej badań przeprowadzonych w domach opieki należących do Grupy S.P.E.S.. Okazją do dokonania bezpośrednich obserwacji przez autora niniejszej pracy były wizyty polskich delegacji we Włoszech, mające na celu poznanie modelu funkcjonowania włoskiej i trydenckiej spółdzielczości socjalnej.

Wyjazdy te zostały zorganizowane we współpracy z Trydencką Federacją Spółdzielczość (jej członkiem jest S.P.E.S.), która często proponuje delegacjom zagranicznym wizyty w domach opieki dla osób starszych zarządzanych przez Grupę S.P.E.S., aby podzielić się swą wiedzą i wieloletnim doświadczeniem w tym zakresie. Należy podkreślić, że Trydent Górna Adyga jest uznawany za jeden z europejskich regionów o najwyższym poziomie kultury spółdzielczej, zarówno pod względem liczby spółdzielni, jak i poziomu oferowanych przez nie usług. Niniejsza praca pokaże jednak również te cechy Grupy S.P.E.S., które odróżniają ją od tradycyjnego modelu organizacyjnego włoskich spółdzielni socjalnych.

W sumie zorganizowano trzy wizyty polskich delegacji w domach opieki zarządzanych przez Grupę S.P.E.S. Miały one miejsce w 2007, w 2008 i w 2009 roku. Były zorganizowane w formie półdniowych szkoleń, podczas których kadra zarządzająca Grupy prezentowała poszczególne domy, odwiedzane następnie przez delegację (były to w szczególności dwa z domów opieki S.P.E.S.). Na potrzeby niniejszej pracy przeprowadzono wywiady z Dyrektorem Generalnym całej organizacji, Dyrektorem jednego z domów opieki, Dyrektorem ds. zasobów ludzkich oraz Kierownikiem ds. Jakości. Jedną z mniej formalnych okazji do zebrania materiałów niezbędnych do przeprowadzenia badań był wyjazd studyjny do Polski w lutym 2010 r. dla kadry zarządzającej Grupy S.P.E.S. (w sumie 19 osób), współorganizowany i koordynowany przez autora niniejszej pracy.

Celem tego trzydniowego wyjazdu było zapoznanie się z niektórymi aspektami usług świadczonych osobom starszym w Polsce. Każdego roku kadra zarządzająca Grupy S.P.E.S. uczestniczy w wyjazdach zagranicznych, których celem, oprócz poznania sposobów działania innych systemów opieki dla osób starszych, jest również rozwój umiejętności pracy grupowej pracowników, osiągany dzięki zastosowaniu metody *team building*. Dla autora niniejszej pracy wizyta delegacji z Trydentu w Polsce była również okazją do rozmów z przedstawicielami kadry zarządzającej Grupy S.P.E.S..

Ze względu na ograniczony czas bezpośredniej obserwacji funkcjonowania całej organizacji niniejsza praca skoncentruje się na analizie systemu usług świadczonych przez spółdzielnię socjalną oraz przez pięć domów opieki. Dlatego badanie to nie będzie poruszać tematów dotyczących funkcjonowania spółek zależnych, Zarządu S.P.E.S. Trento czy szczegółowej specyfiki każdego z domów opieki. Punktem odniesienia analizy będzie w szczególności jeden z domów opieki („Via Veneto”), traktowany jako przykład obrazujący model zarządzania usługami społecznymi przez Grupę S.P.E.S.. Omówienie innowacyjnych aspektów działalności S.P.E.S. Trento

31) Tekst powstał w ramach projektu PIW EQUAL „Tu jest praca”. Administratorem projektu był Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego.

32) S.P.E.S. w języku włoskim jest skrótem od głównych obszarów działalności przedsiębiorstwa: *Postuga duszpasterska, usługi edukacyjne i społeczne*.

oraz analiza jego struktury organizacyjnej będzie opierać się na kompleksowej obserwacji współdziałających ze sobą domów opieki i centrali Grupy (Dyrektor Generalny i Zarząd), których nadrzędnym celem jest świadczenie usług opiekuńczo-leczniczych (podstawowa działalność organizacji) oraz na opisie niektórych zależności zachodzących między wszystkimi aktorami tego procesu. Punktem odniesienia dla niniejszego badania będzie przede wszystkim analiza obecnego stanu Grupy S.P.E.S. oraz ostatnie lata jej rozwoju.

W formułowaniu tez wykorzystywane zostaną tradycyjne pojęcia socjologii organizacji: struktura i kultura organizacji, a także pojęcie przywództwa.

POWSTANIE I ROZWÓJ GRUPY S.P.E.S

Organizacja powstała w 1975 jako Trydenckie Stowarzyszenie Kobiet, związane z Włoską Akcją Katolicką. W 1980 r. została przekształcona w spółdzielnię socjalną, której celem jest wykorzystanie nieruchomości przekazanej przez stowarzyszenie religijne w celu świadczenia usług pobytowych dla osób starszych.

Grupa składa się z trzech podmiotów: S.P.E.S., S.T. SERVIZI, S.T. Gestioni;

- S.P.E.S., spółka matka, zarządzająca pięcioma domami opieki;
- S.T. SERVIZI, spółka z o.o. powołana w 2002 r. celem wsparcia organizacyjnego, administracyjnego, szkoleniowego, a także związanego z zarządzaniem nieruchomościami;
- S.T. Gestioni, spółdzielnia socjalna, zarządzająca domem opieki w Tione, który różni się od innych ze względu na mniejszą strukturę (22 łóżka), jak i z uwagi na zakres oferowanych usług („paraszpital”).

Oprócz wspomnianych wyżej organizacji istnieje także działająca w formie konsorcjum usług społecznych i opieki medycznej C.S.S.S., spółdzielnia socjalna świadcząca usługi pielęgniarskie, lekarskie oraz opiekuńczo-lecznicze. Pozostałe domy opieki zarządzane przez S.P.E.S. Trento to Casa Famiglia (dysponujący 65. łózkami), Villa Belfonte (78 łózek), Villa Alpina (63 łózek) i la Residenza di via Veneto (72 łózek). Casa Famiglia i Residenza di via Veneto prowadzą swoją działalność na terenie Trydentu. Pozostałe domy zlokalizowane są w prowincji Trydent. Wszystkie domy opieki różnią się między sobą, zarówno ze względu na położenie geograficzne, jak i na właściwy danej strukturze system zarządzania. Czynniki te zostaną szczegółowo zanalizowane w późniejszych częściach tej pracy.

W prowincji Trento działa około 45 domów opieki: 40 publicznych oraz 5 zarządzanych przez S.P.E.S., który stanowi jedyną prywatną alternatywę dla usług świadczonych przez system publiczny. Jeśli chodzi o ilość miejsc, S.P.E.S. dysponując 300 miejscami pokrywa 6,2% zapotrzebowania w prowincji Trydent na usługi dla osób starszych.

Ze świadczeń oferowanych w domach opieki S.P.E.S. mogą korzystać wyłącznie obywatele włoscy, mieszkających w prowincji Trydent. Aby skorzystać z usług opiekuńczo-leczniczych osoba starsza lub członek jej rodziny składają stosowny wniosek do władz prowincji. Instytucją, która na podstawie analizy odpowiednich parametrów, podejmuje decyzję dotyczącą tego, czy dana osoba jest uprawniona do skorzystania ze świadczeń jednego z akredytowanych domów opieki jest UVM - Jednostka Oceny Multidyscyplinarnej. Ciało to składa się z pracowników służby zdrowia, pracowników socjalnych i specjalistów w dziedzinie geriatrici. Koszty dziennego utrzymania pacjenta w 60% są refundowane przez prowincję. Odpowiada to wartości świadczeń zdrowotnych, których dzienny koszt kształtuje się na poziomie 65 euro; pozostałe 40% kosztów pobytowych (około 45 euro dziennie) jest pokrywane przez pacjenta lub jego rodzinę. Całkowita dzienna stawka utrzymania pacjenta w domach opieki zarządzanych przez S.P.E.S. kształtuje się więc na poziomie ok. 110 euro.

Metody zarządzania spółdzielnią od chwili jej powstania aż do 2000 roku były bardzo zachowawcze. W ciągu ostatnich 10 lat, czyli od czasu zatrudnienia aktualnego Dyrektora Generalnego, Grupa S.P.E.S. rozwijała się bardzo dynamicznie. Od 2001 do 2008 obroty wzrosły z 2,5 mln euro do ponad 12 mln euro. W tym samym okresie odnotowano także wzrost ilościowy w odniesieniu do liczby miejsc, którymi dysponuje Grupa: od 125 do 300, dzięki stopniowemu nabywaniu nowych domów opieki, aż do ich obecnego stanu w liczbie pięciu. Rozwojowi ilościowemu towarzyszył także wzrost jakości świadczonych usług. Przed dokonaniem szczegółowej analizy specyfiki rozwiązań organizacyjnych S.P.E.S., które przyczyniły się do tego, że działalność Grupy jest uznawana za przykład dobrych praktyk w zakresie usług opiekuńczo-leczniczych, zaprezentowane zostaną metody pracy z osobami starszymi, ukierunkowane na zadowolenie pacjentów.

PACJENT A KWESTIA JAKOŚCI ŚWIADCZONYCH USŁUG

Raport Społeczny i Zdrowotny (BSS) jest publikowanym rocznie dokumentem podsumowującym działalność Grupy, dotyczącym jej sytuacji finansowej, a także opisującym posiadany kapitał nie tylko o charakterze ekonomicznym, ale także strukturalnym, relacyjnym i ludzkim. „Kapitał strukturalny to łączny obraz kapitału organizacyjnego całej grupy, poszczególnych domów opieki, siedziby Grupy, systemów informatycznych, procesów komunikacyjnych i mechanizmów koordynujących. Kapitał ludzki to umiejętności i możliwości pracowników, średni wiek i płynność kadr. Na kapitał relacyjny składają się relacje z klientami i dostawcami, ze społecznościami lokalnymi, z organami administracji samorządowej, krajowej i międzynarodowej.” (SPES, 2007: 11). Raport Społeczny i Zdrowotny opisuje również charakterystykę wykonywanych usług i podejmowanych działań, a zwłaszcza koncentruje się na kwestiach strategicznych dotyczących misji całej organizacji. Właśnie w części Raportu społecznego i Zdrowia dotyczącej strategii rozwoju zostaje podkreślony fakt, że „pełne zadowolenie szerokiego grona osób korzystających ze świadczeń (zarówno pacjenci, jak i ich krewni) jest podstawowym celem działalności spółdzielni S.P.E.S.” (*ibidem*, s. 10). Wskazuje się również, że „polityka jakości, opierająca się na systemie zarządzania jakością ISO 9001:2000 w najlepszy sposób oddaje strategiczne założenia Grupy S.P.E.S.”, dlatego też Zarząd zobowiązuje się wprowadzać w życie rozwiązania, mające w centrum uwagi dobro osoby ludzkiej, gwarantujące wysoką jakość świadczonych usług dzięki inwestowaniu w pracowników, dzięki właściwemu zarządzaniu informacjami o pacjencie, a także poprzez wspieranie innowacyjności, promowanie kultury i wiedzy oraz integracji z lokalnym środowiskiem”.

Powyższe sześć zasad unaocznia specyficzne podejścia Grupy S.P.E.S. w stosunku do gamy świadczonych przez tę organizację usług, podkreślając przy tym, że nie chodzi tutaj o efektowne formuły marketingowe (co niestety zdarza się w przypadku raportów społecznych niektórych organizacji, które opisując swoją misję używają chwytów czysto retorycznych). Sześć naczelnych zasad, określonych w założeniach dotyczących polityki jakości widocznych jest w praktyce działania Grupy, w sposobie jej organizacji oraz w panującej w niej kulturze pracy.

Z uwagi na to, że centralnym podmiotem działalności S.P.E.S. Trento są pacjenci, poniżej zostaną zaprezentowane ogólne dane ich dotyczące za rok 2008.

Analiza danych wskazuje, iż rośnie średni wiek pacjentów przebywających w domach opieki, aktualnie wynosi on 86,4 lat, podczas gdy jeszcze w 2006 r. wynosił 84,3 lat. Kobiety stanowią ponad 80% pacjentów. Jeśli chodzi o choroby przewlekłe, na pierwszym miejscu znajdują się choroby dotyczące układu sercowo-naczyniowego (27,13%), przed chorobami nerwowo-mięśniowymi (14,02%) i zaburzeniami psychicznymi (13,59%). Wśród tych ostatnich najczęściej występuje demencja starcza i choroba Alzheimera (64% z pacjentów mających zaburzenia psychiczne). Jeśli chodzi o obowiązki związane z opieką, najbardziej absorbują uwagę personelu pacjenci z zaburzeniami psychicznymi oraz ci ze schorzeniami mięśniowo-szkieletowymi. Inną tendencją zwykłą jest współwystępowanie różnych chorób u pacjentów, co wymaga wprowadzania coraz bardziej skomplikowanych rozwiązań terapeutycznych.

W porównaniu do 2006 roku spadł wskaźnik długości pobytu gości w domu opieki, oznacza to skrócenie oczekiwanego okresu życia, który w 2001 r. wynosił około 6,5 lat, natomiast w 2008 r. obniżył się do poziomu 3,6 lat. Około 40% pacjentów umiera w ciągu pierwszego roku pobytu w domach opieki. Dane te wynikają z faktu, że pacjenci trafiają do domów S.P.E.S. w bardziej zaawansowanym wieku i w poważniejszym stanie. Na taką sytuację, oprócz czynników demograficznych, które na poziomie krajowym pokazują wzrost oczekiwanej długości życia oraz wzrost liczby chorób przewlekłych u osób w podeszłym wieku, ma także wpływ ogólna sytuacja służby zdrowia we Włoszech. Od 2006 r. we włoskich szpitalach finansowanych ze środków publicznych został wprowadzony system tzw. DRG (*Diagnosis Related Groups*), który określa około 500 klas przypadków terapeutycznych, jednorodnych ze względu na koszty leczenia i długość zalecanego pobytu w szpitalu. W rezultacie, ze względu na oszczędności budżetowe, szpitale stosują bardzo krótkie okresy hospitalizacji pooperacyjnej (np. w formie tzw. *day hospital*). W związku z tym domy opieki coraz częściej spełniają rolę amortyzatora, przekształcając się częściowo w ośrodki opieki dla osób terminalnie chorych, które nie są już w stanie funkcjonować niezależnie w własnym domu. Proces ten wpływa na dalszy wzrost złożoności świadczonych w domach opieki S.P.E.S. usług, które wymagają wprowadzania kosztownych i czasochłonnych sposobów rehabilitacji. W tym miejscu należy również wspomnieć o statystykach wskazujących, że prowincja Trydent ma największy we Włoszech odsetek mieszkańców w podeszłym wieku. Pomimo rosnącego znaczenia technologii

medycznych, w swojej działalności Grupa S.P.E.S. przywiązuje ogromną wagę do społecznych aspektów oferowanych usług, które wynikają z chęci promowania rozwiązań, mających w centrum uwagi dobro osoby ludzkiej we wszystkich sferach jej życia.

CENTRALNE ZNACZENIE DOBRA OSOBY LUDZKIEJ

„Każda osoba traktowana jest jako zbiór wartości ogólnoludzkich i osobistych. Ochrona godności osoby ludzkiej, uznanie i potwierdzenie wszystkich jej możliwości, pozwala na pełną realizację jej potencjału.” (Tamże, s. 10.)

Świadczone usługi przekraczają podstawowy wymiar opiekuńczy. Są one kompleksową odpowiedzią na potrzeby różnego rodzaju: fizyczne, funkcjonalne, psychologiczne, społeczno-relacyjne, etyczne i duchowe.

Praca specjalistów pracujących w domach opieki, w szczególności w odniesieniu do trzech pierwszych kategorii potrzeb (fizycznych, funkcjonalnych i psychologicznych) jest ukierunkowana na zachowanie potencjału pacjentów oraz na działaniach stymulujące ich rozwój, poprzez ciągłe monitorowanie postępów i niepowodzeń. Przed omówieniem stosowanych w takiej pracy metod terapeutycznych, przedstawiony zostanie krótki opis struktury organizacyjnej jednego z domów opieki. W celu dokonania takiej analizy użyty zostanie przykład domu opieki dla osób starszych „Via Veneto”. Ze względu na trudności związane z zarządzaniem coraz bardziej wyspecjalizowaną ofertą usług medycznych kierowaną do pacjentów z różnymi schorzeniami i o różnym stopniu samowystarczalności, usługi opiekuńczo-lecznicze świadczone są przez wyspecjalizowane komórki organizacyjne. Są one zlokalizowane na czterech piętrach budynku i tworzą społeczności pacjentów z podobnymi dolegliwościami. Podział pacjentów został dokonany według kryterium stanu zdrowia, rodzaju schorzeń i stopnia zaawansowania chorób. Na pierwszym piętrze i na drugim, gdzie znajduje się gabinet pielęgniarstwa, przebywają pacjenci w najcięższym stanie. Tutaj najbardziej rozpowszechniona jest choroba Parkinsona oraz przypadki osób z wieloma współwystępującymi schorzeniami. Na pierwszym piętrze znajdują się pacjenci o minimalnie wyższym stopniu samowystarczalności (np. osoby z chorobą Alzheimera), którzy wymagają jednak odpowiedniego nadzoru. Pacjenci z trzeciego i z czwartego piętra charakteryzują się natomiast większym stopniem autonomii. Taki podział jednostki pozwala na dostosowanie zabiegów do potrzeb znajdujących się na danym piętrze pacjentów. Wszystkie usługi są świadczone przez wykwalifikowanych specjalistów: lekarza, pielęgniarkę i pomoc pielęgniarską³³⁾, fizjoterapeutę i animatora. Ponadto należy wspomnieć o działalności specjalisty, jakim jest koordynator techniczny ds. usług opiekuńczych (RTA). Współpracuje on z dyrektorem domu opieki, ale jego działalność koncentruje się bardziej na koordynacji świadczeń opiekuńczo-leczniczych i na koordynowaniu pracy wszystkich osób zaangażowanych w wykonywanie szeroko pojętych zabiegów zdrowotnych. Pełna opieka medyczna jest gwarantowana 24 godziny na dobę i 7 dni w tygodniu dzięki pracy w systemie zmianowym. Usługi opiekuńcze (członkowie personelu towarzyszą pacjentom w czasie wszystkich codziennych czynności, takich jak: posiłki, toaleta, przemieszczanie się, itd.) mają za zadanie stymulować pacjentów do aktywnego uczestnictwa. Takie podejście kładzie nacisk na utrzymanie pacjentów oraz zapobiega spadkowi ich sprawności psychofizycznej. Animacja ma na celu utrzymanie wysokiego poziomu integracji pacjentów. Obejmuje ona m.in.: organizację koncertów, festynów, imprez kulturalnych, grup zainteresowań, wycieczek, kolacji tematycznych. Warto zauważyć, że z pomocą animatorów pacjenci mają możliwość pisania własnych opowiadań, przemyśleń, czy po prostu przepisów kulinarnych publikowanych później w specjalnym dwumiesięczniku wydawanym przez dom opieki. Dom opieki jest wyposażony w sprzęt niezbędny do leczenia chorych o niskim poziomie autonomii: podnośniki, wózki, baseny kliniczne, baseny ultradźwiękowe, itp.

W odniesieniu do nowoczesnych technologii, o których wspomniano wcześniej, najbardziej innowacyjny jest komputerowy system zarządzania kartami pacjentów. Narzędzie SIspez służy do zarządzania i przetwarzania danych dotyczących leczenia każdego z pacjentów. System dostarcza narzędzi do sprawnego zarządzania całą organizacją. Pełni także rolę platformy wymiany informacji pomiędzy domami opieki S.P.E.S. i siedzibą Grupy. Dzięki opracowywanemu wspólnie z rodziną pensjonariusza Indywidualnemu Planowi Opieki Zdrowotnej (PAI), określone są założenia dotyczące pobytu i leczenia, takie jak: rodzaj zalecanej terapii, zajęć rehabilitacyjnych i zajęć artystyczno-kulturalnych, które najbardziej odpowiadają potrzebom danego pacjenta. Dane te trafiają potem do systemu SIspez, do którego mają dostęp wszyscy pracownicy opiekujący się osobami starszymi.

Gwarantowanie wysokiej jakości świadczonych usług dzięki inwestowaniu w pracowników.

„Dom opieki reprezentuje potencjał profesjonalnych umiejętności. Inwestowanie w każdą osobę stanowi bodziec do jej uaktywnienia i do ciągłego doskonalenia każdego z aspektów działalności, co tworzy ostateczny rezultat przynależny do wszystkich” (*ibidem*, str. 10).

33) We Włoszech funkcjonują dwa rodzaje specjalistów w pomocy pielęgniarstwa, którzy zajmują się bezpośrednią opieką nad pacjentami: OSS i OSA. OSS ma bardziej rozwinięte umiejętności techniczne, które pozwalają na wykonywanie prostych zabiegów medycznych; zakres wykonywanych obowiązków lokuje tę specjalizację pomiędzy kompetencjami pielęgniarki i asystenta.

Jest to stwierdzenie kluczowe dla zrozumienia filozofii S.P.E.S.. Dynamiczny rozwój Grupy w ostatnich latach był możliwy dzięki inwestowaniu w profesjonalizm kadry zarządzającej, zarządu oraz wszystkich pracowników domów opieki. Inwestycje te miały charakter bezpośrednich i pośrednich inwestycji materialnych oraz inwestycji o charakterze relacyjnym. Przykładem bezpośredniej inwestycji materialnej są umowy o pracę, które gwarantują wszystkim pracownikom lepsze warunki zatrudnienia niż te przewidziane na poziomie krajowym dla przedsiębiorstw spółdzielczych, działających w tej branży. Statystyczny pracownik Grupy S.P.E.S. zarabia więcej niż pracownik innego domu opieki zarządzanego przez inną spółdzielnię socjalną we Włoszech. Przykładami pośrednich inwestycji w pracowników są zapewniane przez Grupę S.P.E.S. różnego rodzaju szkolenia, dające możliwości ciągłego rozwoju zawodowego. Inwestowanie w kapitał relacyjny zaczyna się od przejrzystego ustalenia zasad dotyczących stosunku pracy, opierających się na przestrzeganiu praw i obowiązków pracowniczych. Warunki umów są ściśle przestrzegane i zostają jasno określone oczekiwania i obowiązki odnoszące się do zadań wykonywanych przez poszczególnych specjalistów. Dyrektor ds. zasobów ludzkich zaznacza: „W relacjach z naszymi pracownikami największy nacisk kładę na transparentność. Stworzyliśmy broszury, które opisują, jak działa organizacja. Jasność, przejrzystość i uznawane przez wszystkich reguły bardzo pomagają(...). Do nowo zatrudnionej osoby piszę na przykład, że w pierwszym tygodniu spotka się koordynatorem technicznym ds. usług opiekuńczych (RTA). Piszę do takiej osoby o umiejętnościach, które powinna opanować i na podstawie których jej praca będzie oceniana.” Innym ważnym aspektem relacyjnym jest uwaga zwracana przez Grupę S.P.E.S. na potrzeby pracowników związane z ich życiem rodzinnym. W domach opieki większość pracowników stanowią kobiety, tradycyjnie częściej wykonujące zawody opiekuńcze: w grudniu 2008 w S.P.E.S. pracowało łącznie 211 kobiet i 41 mężczyzn. Aby zapewnić lepsze warunki godzenia życia rodzinnego i pracowniczego, każdego roku części pracownikom proponuje się pracę na pół etatu. Z rocznym wyprzedzeniem pracownik może zapisać się na listę osób zainteresowanych takim rozwiązaniem. Na przykład pracownicy, powracający z urlopu macierzyńskiego często wybierają pracę w niepełnym wymiarze godzin. Wspomniane udogodnienia dla pracowników, biorąc pod uwagę ich złożoność, która przekłada się na zwiększoną liczbę obowiązków dla osób zarządzających nimi, wymaga zaangażowania i poparcia ze strony organizacji. Jest to jednakże inwestycja, która procentuje w czasie, stosunki oparte na dialogu i pozytywne środowisko pracy wspomaga bowiem identyfikację pracowników z organizacją. Poczucie przynależności leży u podstaw tożsamości grupowej i chęci realizacji wspólnej misji, czyli projektu rozwoju całej Grupy S.P.E.S., opierającego się na zaangażowaniu poszczególnych osób. Są to mechanizmy świadomie wykorzystywane w polityce S.P.E.S.. Wspomniane aspekty są tym bardziej ważne, jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że osoby pracujące w domu opieki mają ograniczone możliwości awansu zawodowego, z uwagi na fakt, że w większości są to pracownicy o wyraźnie określonych, technicznych specjalnościach, zatrudnione w celu wykonywania jednoznacznie określonych funkcji. To, że pracownik pomocy pielęgniarstwa może zostać kierownikiem jednego z oddziałów pacjentów, stanowi wyjątek od reguły. Na poziomie centralnym możliwości awansu mogłyby być większe, ale także w tym przypadku ścieżki rozwoju kariery są raczej ograniczone.

Warto zauważyć także pozytywne relacje z działającymi w S.P.E.S. związkami zawodowymi, stosunki te opierają się na dialogu i na dbałości o przestrzeganie potrzeb obu stron.

Gwarantowanie wysokiej jakości świadczonych usług dzięki właściwemu zarządzaniu informacjami o pacjencie - wspieranie innowacyjności.

„Proces zarządzania informacjami dotyczącymi pacjentów osób musi być kompletny i systemowo zintegrowany, aby umożliwić pracownikom jak najlepsze spełnianie potrzeb użytkowników” – „Struktura organizacyjna domu opieki musi być nowoczesna i otwarta na nowe idee; takie podejście przynosi wartość dodaną do zgromadzonego wcześniej doświadczenia. Poprzez działalność badawczo-rozwojową spółdzielni S.P.E.S. Trento dąży do efektywnego zaspokajania potrzeb klienta-użytkownika” (Tamże, s. 10).

Te dwie zasady dotyczące polityki jakości analizowane są razem, ponieważ należą do tego samego obszaru tematycznego.

Odnosnie kwestii zarządzania informacjami, poza wspomnianą wcześniej platformą SIspez, należy wspomnieć o komunikacyjnych obowiązkach pracowników, odpowiedzialnych za zbieranie informacji i przekazywanie ich pozostałym członkom zespołu. Istotnym wkładem w budowę właściwej polityki komunikacyjnej są organizowane na różnych szczeblach zebrania, usprawniające swobodny obieg informacji o pacjencie oraz pozwalające na interdyscyplinarne porównania stanu jego zdrowia.

System informatyczny SIspez jest skutecznym narzędziem do opracowywania i korzystania z danych dotyczących poszczególnych pacjentów. System budowany od 2002 r. we współpracy z Uniwersytetem z Trydentu,

powstał na podstawie doświadczeń związanych z zarządzaniem, organizacją i rozwiązaniami technologicznymi stosowanymi w domach opieki S.P.E.S. Jest to internetowa (*web-based*) platforma wymiany informacji, do której różni specjaliści mają bardziej lub mniej ograniczone możliwości dostępu. Każdy z pracowników wprowadza dane związane ze swoją pracą oraz z codzienną ewidencją pacjentów. Na przykład wprowadzane są informacje dotyczące podawanych leków, ewentualnego upadku pacjenta, nasilenia objawów, braku apetytu, itp. Architektura systemu, o czym wspomniano wcześniej, opiera się na danych karty zdrowotnej pacjenta. Wprowadzone dane są integrowane z informacjami wprowadzonymi wcześniej. Daje to bezpośredni dostęp do podsumowanych informacji dotyczących danego pacjenta, co jest podstawą do zastosowania najbardziej właściwych form opieki, do podejmowania działań zapobiegających nasileniu się schorzeń, do ciągłego monitorowania stanu zdrowia pacjenta, a w niektórych przypadkach także do zmiany leczenia. Przetworzone dane są wykorzystywane w późniejszych projektach badawczych, przeprowadzanych także poza poszczególnymi domami opieki. Na poziomie centrali Grupy S.P.E.S. dostęp do danych systemu możliwy jest w każdej chwili, podobnie jak obserwacja mniej lub bardziej ogólnych trendów: poczynając od sytuacji dotyczącej danego pacjenta, aż po ogólny obraz wszystkich pensjonariuszy. Z systemem informatycznym zintegrowana jest także tzw. platforma dokumentów STlab, utworzona celem zapewnienia dostępu do materiałów, takich jak: protokoły zebrań, artykuły naukowe, raporty, itp. Konstrukcja funkcjonującej przez wiele lat platformy została zmieniona także dzięki wiedzy dostarczonej przez system SIsPes. Filozofię całego systemu bardzo dobrze wyraził jego pomysłodawca, Dyrektor Generalny Grupy S.P.E.S.: „centralnym punktem jest świadczenie usług. To musi być odzwierciedlone w wymiarze projektowym, jakim jest system informatyczny przedsiębiorstwa. Grupę tworzą ludzie zajmujący się świadczeniem usług; oczywiście jej częścią jest komponent finansowy, ale także komponent dotyczący wiedzy i znajomości sytuacji, który istnieje dzięki informacjom wprowadzanym przez pracowników do bazy danych. W przeciwnym wypadku wiedza zostałaby utracona(...). Ważne czynności, które wykonujemy, muszą również znaleźć swoje odzwierciedlenie w informacjach przekazywanych od pracowników do systemu informatycznego i z powrotem: od systemu informatycznego do pracowników. To daje nam szansę tworzenia inteligentnego systemu, czyli systemu, który uczy się i zmienia. Zebrane dane stają się biblioteką informacji, nad którymi możemy się zastanawiać, z których możemy korzystać uruchamiając programy szkoleniowe. Jako przykład wprowadzania dalszych, innowacyjnych transformacji systemu informatycznego, przywołuje się zmianę wprowadzoną, aby wspomóc wdrażanie działań korygujących w świadczonych usługach. W 2008 r. do struktury platformy SIsPes wprowadzono nowy panel roboczy o nazwie STqua, w którym rejestrowane są usługi niezgodne z procedurami, które wymagają wprowadzenia pewnych korekt.

SIsPes jest również doskonałym narzędziem zarządzania wewnętrznego w poszczególnych domach opieki oraz komunikacji z pracownikami zatrudnionymi na wszystkich szczeblach. Jeśli na przykład w danym dniu część sal jest niedostępna, informacja ta przekazywana jest poprzez system informatyczny z dużym wyprzedzeniem. Skuteczność SIsPes w organizowaniu pracy domu opieki oraz łatwość jego użytkowania zostały potwierdzone przez personel w badaniu Tell: „przeprowadzone ankiety pokazały, że oprócz dużego znaczenia komunikacji ustnej i bezpośredniego kontaktu, bardzo ważne są nowoczesne technologie, które czynią komunikację jeszcze bardziej wydajną. Ocena systemu SIsPes jest pozytywna; potwierdzają ją opinie dotyczące jego funkcjonalności oraz wsparcia, jakie oferują w codziennej działalności, zwłaszcza dzięki szybkiemu dostępowi do zawsze aktualnych informacji. Uwidocznili się ogólny pogląd, że obecność takiego narzędzia oferującego dostęp do dużej ilości danych, jeśli tylko jest dobrze zarządzane i używane, pozwala zapewnić lepszą jakość usług, zwłaszcza tych, których wysoki standard zależy od pracy zespołowej i ciągłości podejmowanych działań. Nie zostały uwidocznione szczególne trudności związane z korzystaniem z systemu SIsPes, który okazał się bardzo dobrze zintegrowany z całą strukturą organizacji. Praca z nim okazała się intuicyjna oraz spełniająca oczekiwania użytkowników”. (Tell, 2004, s. 84).

Proces opracowania i korzystania z informacji jest możliwy dzięki zaangażowaniu pracowników różnych specjalizacji i wykonujących różne funkcje. Dlatego niezbędna okazuje się rola osób odpowiedzialnych za łączenie danych różnego rodzaju, jak i organizowanie zebrań umożliwiających omówienie kluczowych kwestii. Jak podkreśla Dyrektor domu opieki „Via Veneto”: „Korzystając z pomocy wielu współpracujących z nami specjalistów, staramy się zaspokoić wszystkie potrzeby pacjentów. Osiągamy ten cel dzięki pracy różnych osób o konkretnych specjalizacjach i umiejętnościach. Następnie informacje dotyczące usług świadczonych przez poszczególnych pracowników są łączone, dzięki czemu uzyskujemy globalny obraz sytuacji danego pacjenta. Dlatego niezbędnymi okazują się narzędzia koordynujące i kontrolujące: spotkania, zebrania, wymiana informacji, specjaliści koordynatorzy zajmujący się zbieraniem danych, a także efektywny system informatyczny.” Zadania opiekuńczo-lecznicze są wykonywane w zgodzie z globalnym obrazem stanu pacjenta; jest on ciągle monitorowany i dostosowany do zmieniającej się sytuacji klinicznej i organizacyjnej. Dlatego okazują się niezbędne różnego rodzaju spotkania i zebrania: te codzienne (organizowane trzy razy dziennie przy

okazji nowej zmiany), cotygodniowe zebrania interdyscyplinarne, comiesięczne zebrania pracowników danej specjalizacji i na końcu zebrania dotyczące Indywidualnych Planów Opieki Zdrowotnej (PAI), organizowane raz na sześć miesięcy. Inną okazją do wymiany poglądów są często organizowane szkolenia, podczas których omawiane są konkretne przypadki oraz zebrania zarządu z kierownictwem poszczególnych domów opieki (np. spotkanie dyrektorów zwoływane na ogół raz w miesiącu). Jeśli chodzi o pracowników zajmujących się koordynowaniem procesu wymiany informacji i zbieraniem różnego rodzaju danych w poszczególnych domach opieki kluczowa okazuje się rola spełniana przez koordynatora technicznego ds. usług opiekuńczych (RTA) oraz pomoc pielęgniarska (OSS): w domu opieki „Via Veneto” na każdym piętrze wyznaczony jest właśnie specjalista ds. pomocy pielęgniarskiej, który odpowiada za koordynowanie procesu wymiany informacji.

Propagowanie kultury i wiedzy

„Innowacyjność jest zgodna z aktywnym i pełnym inicjatywy stosunkiem do pracy. Innowacyjność przekłada się na spójny rozwój tylko wtedy, gdy jest zakorzeniona w uznawanej i propagowanej przez przedsiębiorstwo kulturze, która zachęca do pogłębiania wiedzy poprzez zapewnienie szerokiej oferty szkoleniowej, która jest inwestycją o znaczeniu strategicznym” (Tamże, s. 10).

Wcześniej wspomniano już o wadze, jaką Grupa S.P.E.S. przywiązuje do kształcenia, którego celem jest wprowadzanie innowacyjnych, coraz bardziej elastycznych i skutecznych usług. Aby lepiej zrozumieć kwestie związane z wprowadzaniem polityki jakości dotyczącej propagowania kultury i wiedzy, niniejsza praca odwołuje się do wyników *action research*, przeprowadzonego w domach opieki Grupy S.P.E.S., które dotyczyło badania kwestii związanych z odczuwaniem bólu. W badaniu postawiono hipotezę mówiącą, że dolegliwościom bólowym często nie poświęca się wystarczającej uwagi. Pokazano wzajemną zależność między bólem i innymi schorzeniami psychicznymi, fizycznymi i funkcjonalnymi, które razem prowadzą często do stałej utraty niezależności. „Lekceważenie dolegliwości bólowych wiąże się z wzrostem zaburzeń chodu, z upadkami, niedożywieniem, wzrostem prawdopodobieństwa współwystępowania różnych chorób, niepełnosprawnością ruchową, zaburzeniami snu, zmniejszeniem socjalizacji, depresją, zaburzeniami układu odpornościowego, wzrostem pobudzenia oraz koniecznością hospitalizacji. (Giraud, 2009: 55, Trabucchi, Franzoni, Giraud). Szczególnie pacjenci z poważną demencją wymagają intensywnego i długotrwałego leczenia uśmierzającego ból. Opierając się na takim założeniu przeprowadzono szkolenia pracowników Grupy S.P.E.S., którego celem było „uwrażliwienie ich na tematykę związaną z bólem, przekazanie odpowiednich umiejętności oraz wprowadzenie ujednoliconej metody postępowania, diagnozowania i leczenia bólu u osób cierpiących na demencję starczą” (ibidem, s. 81). Bez szczegółowego opisywania badania oraz wprowadzonej w jego wyniku nowej metody leczenia bólu, można zauważyć, że dzięki przeprowadzonemu szkoleniu już po trzech miesiącach stosowania nowych terapii odnotowano poprawę stanu ogólnego pacjentów. Zmniejszeniu poziomu bólu u pacjentów z demencją towarzyszyło ograniczenie powiązanych z tym zaburzeń. Zaangażowanie Grupy S.P.E.S., która była nie tylko skłonna przeprowadzić eksperyment tego typu, ale była także współautorem i podmiotem finansującym badania, pokazuje właściwą Grupie metodę propagowania wiedzy: od wykrycia problemu (w tym przypadku leczenie bólu w domach opieki), przez określenie narzędzi niezbędnych do rozwiązania problemu (*action research* i szkolenie zorganizowane we współpracy z uznanym instytutem naukowym, Grupa Badań w zakresie Geriatrii z Brescii) i zaangażowanie wszystkich pracowników domów opieki aż po późniejsze publikowanie wyników badań naukowych (wyniki powyższych badań stały się podstawą do publikacji pracy naukowej wydanej w skali całego kraju).

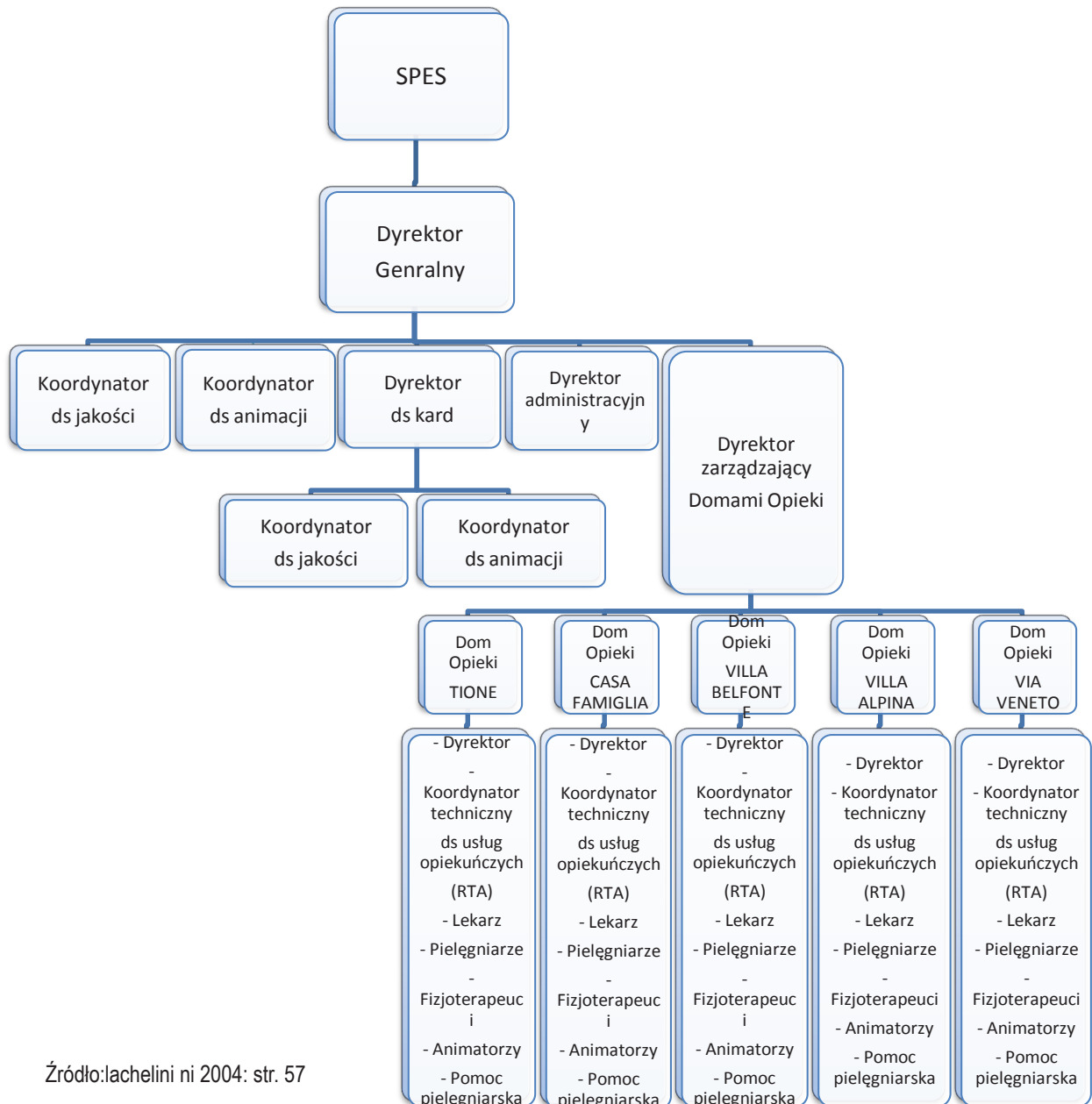
Propagowanie integracji z lokalną społecznością

„Dom opieki musi otwierać się na lokalną społeczność, na terenie której działa.”(S.P.E.S., 2007: 10). Dom opieki „Via Veneto” w ciągu roku propaguje różnego rodzaju inicjatywy, które angażują także mieszkańców pobliskiej dzielnicy. Wynika to z filozofii jego działalności, która podkreślając znaczenie integracji z lokalnym środowiskiem, pomaga propagować socjalizację pacjentów ich rodzin oraz mieszkańców. Ogród domu opieki jest wyposażony w plac zabaw dla dzieci; sama instytucja aktywnie zachęca wolontariuszy do włączenia się w jego działalność (w 2008 r. pracowało tu 23 wolontariuszy).

Otwarcie się na potrzeby lokalnej społeczności wyraża się również w decyzji Grupy S.P.E.S. o zleceniu części potrzebnych im usług przedsiębiorstwom zewnętrznym, realizującym społecznie użyteczny cel. Mowa tu o współpracy ze spółdzielniami socjalnymi typu B, które we Włoszech spełniają ważną rolę dotyczącą reintegracji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem. Usługi pralnicze zostały zlecone jednej ze spółdzielni socjalnych z Trydentu.

Jeśli chodzi o współpracę z organami instytucji publicznych są one bardziej intensywne w przypadku domów opieki działających poza miastem, w mniejszych społecznościach lokalnych. Grupa S.P.E.S. współpracuje również z władzami samorządowymi.

SPECYFICZNE ROZWIĄZANIA ORGANIZACYJNE, KTÓRE SPRAWIAJĄ, ŻE GRUPA S.P.E.S. JEST UZNAWANA ZA PRZYKŁAD INSTYTUCJI GWARANTUJĄCEJ WYSOKĄ JAKOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG DLA OSÓB STARSZYCH. PUNKTY KRYTYCZNE.

Źródło: Iachellini 2004: str. 57

Zostały zidentyfikowane 4 najważniejsze cechy S.P.E.S. Trento jako organizacji, które pozwalają jej na świadczenie wysokiej jakości usług. Są to: umiejętności przywódcze jej Dyrektora Generalnego, umiejętności poszczególnych pracowników, poczucie przynależności do grupy lub grup wykonujących poszczególne obowiązki kierowników, administrację i poszczególne grupy zawodowe. Wszystkie razem tworzą zintegrowaną strukturę, spójną w dążeniu do osiągnięcia założonych celów. Na końcu należy wspomnieć o modelu organizacyjnym, który powinien charakteryzować się elastycznością. Obecna struktura organizacyjna jest częścią projektu autorstwa Dyrektora Generalnego, który niewątpliwie ma poparcie grupy kompetentnych osób, prezentujących spójny sposób myślenia. Mimo wszystko jest to wizja narzucona z góry. Nawiązując do tradycyjnych koncepcji przywództwa (Lewin, Lippit, White) można stwierdzić, że typ przywództwa obserwowany w Grupie S.P.E.S. jest nowoczesną hybrydą, która łączy autokratyczne, demokratyczne i nieingerujące sposoby sprawowania władzy. Ten typ ma cechy nowoczesne, ponieważ nawiązuje do najnowszych osiągnięć nauki na polu zarządzania, promujących na przykład rezygnację z biurokratycznych form kontroli na rzecz bardziej wyrafinowanego dyscyplinowania poprzez przyswajanie wartości i celów przy wykorzystaniu mechanizmów typu normatywnego. Taka forma autokracji nie opiera się więc na logice centralnego sterowania, ale raczej na charyzmie, umiejętno-

ściach i determinacji Dyrektora Generalnego w świadomym wykorzystywaniu możliwości wpływania na proces decyzyjny, na różnych szczeblach hierarchii grupy, uporządkowanej według kryterium możliwości decydowania. Organizacja dysponuje zaawansowanymi i skutecznymi narzędziami pośredniej kontroli wewnętrznej dotyczącej pewnych procedur, takich jak np. wprowadzanie danych dotyczących pacjentów do systemu SISpes przez pracowników. Większe uprawnienia kontrolne przysługują w nim pracownikom, którzy mają większy zakres odpowiedzialności. Mogą oni kontrolować wszystkie czynności wykonywane przez podległych im pracowników. Jak podkreśla Thompson „środowiska pracy, w których w dużym stopniu występują rozwiązania techniczne instrumentalne mają tendencję do rozbudowy złożonych systemów kontroli” (cyt. za Gui, 2009: s. 47). Konieczność kontroli związana jest również z rodzajem organizacji, która charakteryzuje się wysokim stopniem zinstytucjonalizowania, co wynika wprost z ograniczeń prawnych, nakazujących domom opieki spełnienie określonych wymogów w celu uzyskania akredytacji ze strony systemu publicznego. U źródeł struktury organizacyjnej leży więc obowiązek wypełnienia określonych wymogów prawnych.

Demokratyczne elementy przywództwa są widoczne w postaci konsensusu większości członków Grupy w stosunku do stylu sprawowania władzy przez Dyrektora Generalnego. Jest to na pewno potwierdzenie jego kompetencji oraz zdolności charyzmatycznych, stanowi również uznanie rezultatów dotyczących rozwoju Grupy, dostrzegalnych zarówno w postaci wskaźników ekonomicznych, jak i w formie wdrożonych w ostatnich latach innowacyjnych rozwiązań. Wspomniany konsensus formalnie opiera się na zaufaniu łączącym zarząd i jego Prezesa z Dyrektorem Generalnym, który działając na mocy udzielonego mu pełnomocnictwa może wykonywać wszystkie czynności wchodzące w zakres zwykłego zarządu. Zarząd jest organem, który gwarantuje ciągłość wypełnianej misji, w szczególności w osobie Prezesa, który współuczestniczy w podejmowaniu decyzji, dotyczących wdrażanej przez Dyrektora Generalnego polityki. Demokratyczny styl zarządzania opiera się także na horyzontalnej wymianie wewnątrzsystemowej, gwarantowanej przez trzeci element przywództwa, czyli podejście nieingerujące. Jest to aspekt kluczowy dla zrozumienia mechanizmów, które doprowadziły do osiągnięcia takiego poziomu rozwoju przez całą grupę. Dyrektorzy poszczególnych domów opieki, z uwzględnieniem ogólnych zasad podzielanych przez Dyrektora Generalnego, mają dużą autonomię w wykonywaniu swoich funkcji, ograniczaną oczywiście przez kwestie budżetowe. Różnego rodzaju strategie organizacyjne, wdrażane dzięki istniejącej autonomii w zarządzaniu, umożliwiły poszczególnym domom opieki, aby stały się one miejscem innowacyjnych eksperymentów. Jak podkreśla Kierownik ds. Jakości: „wszyscy świadczą te same usługi i wykorzystują do tego te same narzędzia, ale robią to w charakterystyczny dla danej jednostki sposób, zarówno jeśli chodzi o styl przywództwa, jak i uwarunkowania wynikające z określonej lokalizacji geograficznej.” Pozwala to zdobyć wiele cennych doświadczeń związanych ze świadczeniem usług, które wpływają również na rozwój ogólnej kultury pracy. Przekrojowe porównanie funkcji spełnianych przez różnych pracowników S.P.E.S. (dyrektorów, koordynatorów i innych specjalistów) pomaga w ponownym zrozumieniu ich sposobu działania, który różni się od zwykłego sposobu pracy i jest otwarty na możliwości udoskonalenia świadczonych usług. Można stwierdzić, za słowami Dyrektora Generalnego, że S.P.E.S. to „inteligentny system”, taki, który jest zdolny do samorozwoju i charakteryzuje się wewnętrzną spójnością i poczuciem przynależności do organizacji.

Poza zasadą podziału władzy oraz poza zasadą łączenia faz pracy w odpowiednie procesy, spójność Grupy wynika z wyjątkowej umiejętności planowania polityki rozwoju przez jej Dyrektora Generalnego. Jego rola polega na dalekowzrocznym określaniu misji całej organizacji oraz na zdolności do zaangażowania w ten proces innych. Jak podkreśla Dyrektor Działu Zasobów Ludzkich: „Zdolności przywódcze Dyrektora Generalnego opierają się na jego charyzmie i na umiejętności motywowania. Udaje mu się doprowadzać do kompromisowych rozwiązań między dyrektorami, określić wspólną dla wszystkich linię działania. Jest człowiekiem pełnym pomysłów, nowych koncepcji. Jest zawsze o jeden krok przed wszystkimi, szuka okazji do wymiany i porównania doświadczeń, poglądów (...)”.

Innym ważnym aspektem rozwoju poczucia przynależności do grupy oraz wzmocnienia jej spójności jest ciągłe inwestowanie w procesy komunikacyjne. Przepływ różnego rodzaju informacji, skierowanych do różnych odbiorców, odbywa się w oparciu o jasną i przejrzystą strukturę organizacyjną. Domy opieki są instytucją, w której wykonywanie usług opiera się na istnieniu relacji międzyludzkich. Jest to zatem kompleksowy system komunikacji w którym komunikaty przekazywane są na różnych poziomach: od tych proceduralnych i rutynowych po te wynikające z obserwacji i przemyśleń pracowników. Znaczenie metod przepływu informacji dla poczucia przynależności grupowej okazuje się istotne. Swobodny przepływ obserwacji i przemyśleń pracowni-

ków, przekazywanych zarówno drogą kanałów informatycznych (np. SIspeS), jak i drogą kanałów tradycyjnych stanowi specyficzną charakterystykę S.P.E.S.. Jest to cecha systemu „zdolnego do uczenia się”, który jest integralną częścią kultury organizacyjnej, przyswojonej przez pracowników wszystkich szczebli. Kultura, która kształtuje się pod wpływem historii grupy i problemów, z jakimi grupa ta mierzy się w czasie. Taka interpretacja jest zgodna z koncepcją kultury przedstawioną przez Schein, które nie traktuje jej jako pojęcie abstrakcyjne, ale jako „odpowiedź na konkretne problemy, wymagające rozwiązań, które dopiero należy wymyślić lub znaleźć, aby następnie stały się one przedmiotem przyswojenia przez nowych członków grupy.”(Bonazzi, 2002: 162).

Także w odniesieniu do profesjonalnych umiejętności kadry zarządzającej oraz kluczowych dla realizacji misji specjalistów, zwraca się uwagę na znaczenie cech przywódczych, które są w stanie utrzymać wysoki poziom zaangażowania w wykonywaną pracę. Chodzi o mechanizmy przekazywane później na wszystkich szczeblach hierarchicznej struktury organizacyjnej.

Elastyczność systemu organizacyjnego Grupy S.P.E.S. opiera się na zdolności do: dostosowania działalności operacyjnej do różnego poziomu podziału lub zintegrowania usług, decentralizacji lub centralizacji procesów decyzyjnych, wymiany informacji zgodnej z logiką sieciową albo piramidalną, wpływania na zachowania poszczególnych pracowników lub nie ingerowania w podejmowane przez nich decyzje. Środki, najbardziej odpowiednie do zamierzonego efektu, mogą być właściwie dobierane dzięki pozytywnej atmosferze pracy, która panuje w organizacji silnie zorientowanej na realizację misji, jaką jest osiągnięcie użytecznego społecznie celu.

Hybrydowy charakter organizacji wynika przede wszystkim ze stylu przywództwa, ale jest także widoczny od strony formalnej: zgodnie z regulaminem organizacja działa w formie spółdzielni socjalnej, ale biorąc pod uwagę praktyczną stronę jej modelu organizacyjnego, wydaje się łączyć cechy fundacji (z uwagi na fakt, że powstała w wyniku przekazania jej znacznej darowizny majątkowej) i nowoczesnego, konkurencyjnego przedsiębiorstwa.

W podsumowaniu zostaną omówione dwie potencjalne słabości systemu S.P.E.S.

Pierwsza jest związana z planami dalszej ekspansji grupy, uwzględniającymi otwarcie nowych domów opieki. Są to projekty mogące z pewnością przynieść pozytywne wyniki, zarówno ze względu na rozwój Grupy, jak i ze względu na znaczenie społeczne związane z rozpowszechnianiem sprawdzonego modelu, dotyczącego świadczenia usług dla osób starszych. Przypuszcza się jednak, że dalszy rozwój mógłby przyczynić się do rozluźnienia kontaktów pomiędzy kadrami zarządzającą na poziomie centralnym, a dyrektorami poszczególnych domów opieki. Aktualnie zrównoważone relacje między Dyrektorem Generalnym a Dyrektorami domów na osi niezależność/ograniczenia mogłyby zostać zerwane, ze względu na nieunikniony wzrost obowiązków Dyrektora Generalnego Grupy, który w przypadku ekspansji musiałby w większym stopniu poświęcić się nowym projektom. Skutki naruszenia takiej równowagi miałyby wpływ na całą organizację i na skład historycznej grupy członków S.P.E.S.. Rozwiązaniem mogłoby być mianowanie na poziomie zarządu centralnego nowej osoby, która wypełniałaby obowiązki odpowiadające tym aktualnie sprawowanym przez Dyrektora Generalnego. Dyrektor Generalny mógłby w pełni poświęcić się określaniu celów strategicznych związanych z rozwojem, planowaniem polityki ekspansji, rozwojowi innowacyjnych rozwiązań informatycznych, działalnością naukową, nawiązywaniu nowych kontaktów międzynarodowych, a także nadzorowi. Jego odpowiednik albo zastępca przejąłby obowiązki związane z działalnością operacyjną i utrzymywaniem bezpośredniego kontaktu z poszczególnymi domami opieki.

Dругa potencjalna słabość systemu dotyczy obaw związanych ze świadczeniem usług. Z obserwacji niektórych domów opieki i z analizy danych charakteryzujących ich użytkowników wynika, że zbyt często pacjenci w ciężkim stanie leczenia są w tym samym domu opieki, w której przebywają pensjonariusze o dużej niezależności funkcjonalnej. Podział domu opieki „Via Veneto” na wyspecjalizowane komórki operacyjne i sama struktura budynku nie wydaje się wystarczająca, potrzebne są rozwiązania organizacyjne, które zapewnią usługi lepiej dopasowanych do potrzeb tych grup pacjentów. Jednym z nich mogłoby być oddzielenie domów opieki przeznaczonych dla pacjentów wymagających intensywnej opieki medycznej od tych przeznaczonych dla pacjentów bardziej niezależnych. Taki podział pozwoliłby na większą racjonalizację świadczonych usług (od rehabilitacji do animacji kulturalno-artystycznej). Pozwoliłby także na wprowadzenie systemu zmian, który umożliwiłby naprzemienne łączenie okresów pracy z pacjentami w poważnym stanie z okresami pracy z pacjentami bardziej niezależnymi. Rozdział struktur byłby bardzo kosztowną i trudną w realizacji operacją, nawet tylko choćby ze względu na związaną z tym możliwością umieszczenia pacjenta w danym domu opieki. Decyzje te nie leżą bowiem w gestii S.P.E.S., ale zależą od decyzji władz samorządowych, które wysyłają pacjentów do akredytowanych ośrodków.

Rozwiązaniem kompromisowym mogłoby być określenie możliwości zmian wewnątrz poszczególnych domów opieki, uwzględniających sposób zarządzania personelem, organizację przestrzeni i konstrukcję budżetu danej jednostki, które pozwoliłyby na oddzielenie pacjentów i odpowiadającej im oferty świadczeń, zaprojektowanej według poziomu samodzielności danego pensionariusza.

W niniejszej pracy przedstawiony został przykład dobrej praktyki w zakresie usług dla osób starszych. Zwrócono uwagę na takie cechy Grupy SPES jak przedsiębiorczość i ciągłe dążenie do doskonalenia modelu swojej działalności, które pozwalają jej zapewniać wysokiej jakości świadczenia dla osób starszych. Podkreślony został fakt, iż metody funkcjonowania Grupy S.P.E.S. nie są reprezentacyjne dla innych działających w tej formie prawnej organizacji, czyli spółdzielni socjalnych typu A, które we Włoszech dostarczają usługi społeczno-edukacyjne i opiekuńcze. Członkami tradycyjnych spółdzielni socjalnych są zazwyczaj ich pracownicy, inaczej niż w przypadku S.P.E.S., gdzie żaden z pracowników nie jest członkiem spółdzielni.

Forma prawna spółdzielni socjalnej ułatwia funkcjonowanie Grupy z punktu widzenia obciążeń podatkowych. S.P.E.S. nie musi płacić IRAP (podatku regionalnego od kosztów pracy) i korzysta z obniżonej 4% stawki VAT (dla przedsiębiorstw prywatnych jest ona na poziomie 20%). Natomiast najważniejszy konkurent Grupy czyli sektor publiczny w ogóle nie płaci VAT-u. Organizacja systemu podatkowego przyczynia się do realizacji celów strategicznych organizacji, ponieważ S.P.E.S. jako spółdzielnia socjalna musi reinwestować zyski w swój rozwój. Można więc stwierdzić, że ulgi związane z funkcjonowaniem w formie spółdzielni socjalnej pomagają w realizowaniu innowacyjnej polityki rozwoju.

Hybrydowy charakter organizacji, która łączy aspekty charakterystyczne dla fundacji, spółdzielni socjalnej i konkurencyjnego przedsiębiorstwa, sprawia, że S.P.E.S. jest modelowym przykładem nowoczesnego przedsiębiorstwa społecznego i jako taki powinien być propagowany we Włoszech i nie tylko.

BIBLIOGRAFIA:

Giuseppe Belelli, Marco Trabucchi, (pod redakcja) *Riabilitare l'anziano*, Carocci Faber, Roma 2009;

Giuseppe Bonazzi, *Come studiare le organizzazioni*, il Mulino, Bologna 2002;

Luigi Gui (pod redakcja), *Organizzazione e servizio sociale*, Carocci Faber, Roma 2009;

Monica Iachelini, *Analisi dei processi di comunicazione per condividere la conoscenza in azienda. Un caso di studio*, Tesi di Laurea Università degli studi di Trento, 2004;

Laura Tell., *La comunicazione e gli strumenti tecnologici nei processi di coordinamento: un caso studio*, Tesi di Laurea Università degli studi di Trento, 2004;

S.P.E.S., *Bilancio sociale e di salute*, Trento 2007;

S.P.E.S., *Bilancio sociale e di salute*, Trento 2008;

S.P.E.S., *Bilancio di struttura e di salute, unità operativa R.S.A. Via Veneto*, Trento 2008;

Marco Trabucchi, Simone Franzoni, Floriana Luisa Giraudo (pod redakcja), *Il Dolore nelle residenze sanitarie assistenziali*, Carocci Faber, Roma 2009.

MODUŁ II

ZARZĄDZANIE PODMIOTEM GOSPODARKI SPOŁECZNEJ

Kamil Zieliński

Wybrane elementy zarządzania
podmiotem gospodarki społecznej

FORMA ZAJĘĆ

Wykład teoretyczny połączony z dyskusją oraz ćwiczenia w formie studium przypadku (case study).

CEL PRZEDMIOTU

Krótkie streszczenie zawartości przedmiotu.

Celem przedmiotu jest zapoznanie słuchaczy z tematyką zarządzania „specyficznym” podmiotem rynkowym, jakim jest podmiot gospodarki społecznej. Zarządzanie ww. podmiotem, ze względu na specyfikę działalności, osób, celów oraz wyników finansowych, znacząco odbiega od przyjętych powszechnie systemów zarządzania podmiotami gospodarującymi na wolnym rynku. Ponieważ oprócz celów związanych efektywnym wykorzystywaniem zasobów tj.: ziemia, praca, majątek i kapitał, stosowanych w celu wygenerowania nadwyżki finansowej, celami dodatkowymi są m.in. reintegracja zawodowa i społeczna, przeciwdziałanie zjawisku marginalizacji, czy aktywizacja środowisk społecznie defaworyzowanych. Niemniej jednak podmioty gospodarki społecznej funkcjonują na wolnym rynku i posiadają „pełnię praw” konkurencyjnych, by sprostać oczekiwaniom klientów.

Istotnym, poruszonym także zagadnieniem w zakresie usług i produktów rynkowych, świadczonych/ produkowanych przez podmioty gospodarki społecznej jest konkurencja właśnie na rynku.

Ponadto poruszana będzie także istota planowania działalności gospodarczej, poprzez tworzenie planu biznesu – szeregu analiz, w znacznej mierze myślowych o charakterze koncepcyjnym, mających składać się na biznesplan. Tematyka biznesplanowania poruszana będzie w trzech aspektach:

- planowania rozpoczęcia działalności,
- planowania rozwoju działalności,
- aplikacji o fundusze publiczne i UE, kredyty oraz środki pomocowe.

Kolejną poruszaną tematyką będzie planowanie i zarządzanie strategiczne w podmiocie gospodarki społecznej, czyli dbanie o długofalowy rozwój i trwanie na rynku, poprzez wyznaczanie celów długoterminowych i konsekwentną ich realizację.

Elementem „spinającym” tematykę biznesplanowania w podmiocie gospodarki społecznej jest obszar marketingu i planowania marketingowego, czyli odpowiedź na pytania: co produkować, dla kogo produkować, gdzie produkować oraz za jaką cenę? (dotyczy także usług, a określenie produkcja używane jest zamiennie z terminem świadczenie).

Ramowy plan zajęć.

1. Zarządzanie podmiotem gospodarki społecznej
2. Konkurencja na gruncie działalności podmiotów gospodarki społecznej.
3. Biznes plan w podmiocie gospodarki społecznej
 - plan rozpoczęcia działalności,
 - plan rozwoju działalności,
 - plan w zakresie aplikacji o fundusze publiczne i UE, kredyty oraz środki pomocowe.
4. Planowanie i zarządzanie strategiczne w podmiocie gospodarki społecznej
5. Marketing w podmiocie gospodarki społecznej – planowanie marketingowe.

Kluczowe pojęcia

Kluczowe pojęcia Zarządzanie, biznesplan, strategia, planowanie strategiczne, planowanie operacyjne, cele przedsiębiorstwa, analiza finansowa, analiza ekonomiczna, analiza SWOT, marketing, marketing relacji (relacyjny), marketing szeptany.

Wprowadzenie do zagadnień zarządzania, (wykład, 90 min.)

1

1.1. Pojęcie organizacji oraz cechy wspólne różnych organizacji. Praca w organizacji, cel funkcjonowania. Komunikacja w organizacji: pracodawcy- pracownicy. Otoczenie organizacji. Formy własności majątku organizacji. Wiedza indywidualna vs. wiedza firmy. Cykl życia organizacji. Zarządzanie decyzjami – decyzje zarządcze. Działalność w warunkach niepewności. Ryzyko vs. niepewność.

Organizacja – w rozumieniu podmiotowym, może być traktowana jako uporządkowany zespół zasobów (ludzkich, kapitałowych i rzeczowych), które połączone świadomie i optymalnie winny cechować się efektem synergii, tj. razem winny dać większą efektywność, niż każdy z nich z osobna. Ludzie funkcjonujący w ramach danej organizacji winni wspólnie określać i wyznaczać cele jej funkcjonowania oraz być świadomi konsekwencji ze współuczestniczenia w tworzeniu/trwaniu/rozwoju organizacji. Celem każdej organizacji jest realizowanie konkretnych zamierzeń, głównie poprzez działalność „społecznie użyteczną”, „non profit” bądź „profit”.

Organizacją może być państwo, przedsiębiorstwo, szkoła, policja, grupa terrorystów, tak samo jak podmiot gospodarki społecznej. Różnią się one m.in. celem funkcjonowania, zasięgiem, strukturą, itp.

Podmioty gospodarki społecznej są specyficznym typem organizacji, gdzie głównym elementem składającym się na synergiczny efekt jest chęć świadczenia pracy na rzecz organizacji i rzecz własną. Ponadto działalność ta nie zawsze jest działalnością nastawioną na osiągnięcie zysku.

Każda organizacja posiada swoje zasoby materialne i niematerialne. Najprościej rzecz ujmując zasobami materialnymi określa się wszystkie rzeczowe aktywa – ruchomości, nieruchomości, sprzęt, wyposażenie biurowe, itp., na których i dzięki którym organizacja prowadzi swoją działalność. Zasobami niematerialnymi organizacji jest wszystko to czego fizycznie „dotknąć” się nie da, a co jest niezbędne do realizacji celów organizacji. Oprócz zasobów niematerialnych takich jak np. oprogramowanie komputerowe, należałoby wyróżnić dwa elementy:

- wiedza indywidualna członków,
- wiedza organizacji – „know how”.

Zarządzanie i podejmowanie decyzji w organizacji bardzo często związane jest z cyklem życia organizacji oraz jej charakterem.

Przykłady:

Pan Kowalski założył jednoosobową działalność gospodarczą. Przetwał pierwszy rok z wynikiem finansowym bliskim „0”. Wiele się podczas tego roku nauczył o prowadzeniu firmy, problemach z pozyskiwaniem klientów, problemach w zakresie realizacji zleceń, itp. Niemniej jednak ma szansę na stałe zlecenie ale nie jest w stanie sam podjąć temu zadaniu, potrzebuje więc zatrudnić pracowników...

W tym przypadku nowi pracownicy „z marszu” muszą wykonywać polecenia p. Kowalskiego przynajmniej przez ten sam okres, który był potrzebny p. Kowalskiemu, by poznać specyfikę prowadzenia działalności i delegować część swoich uprawnień na „niższy szczebel” i zająć się zwiększaniem rozmiarów firmy i jej rozwojem...

Państwo polskie najprościej ujmując jest organizacją mającą „bronić” Polaków. Na czele tej organizacji stoi wybierany w demokratycznych wyborach Prezydent. Poprzez wybór delegatów – posłów i senatorów, wójtów, burmistrzów, prezydentów, radnych... Polacy mają możliwość „współorganizowania” Polski. Polacy także poprzez płacenie/nie płacenie podatków przyczyniają się do wzrostu/spadku zasobów kapitałowych organizacji. Kolokwialnie rzecz ujmując - Istotą powodzenia organizacji tj. Polska jest „mądrość” jej obywateli – przekładająca się na racjonalne gospodarowanie i dbanie o mienie i dobro wspólne, oraz mądre dokonywanie wyborów delegatów i aktywne współuczestnictwo w określaniu kierunków rozwoju i funkcjonowania tej organizacji.

Podmioty gospodarki społecznej opierają się w szczególności na współdecydowaniu o losach danej organizacji w każdym cyklu rozwoju tej organizacji. Winny cechować się także współodpowiedzialnością za losy organizacji i losy członków organizacji.

Ryzyko i niepewność w aspekcie działalności

Pojęcia bardzo często łączone i błędnie traktowane wymiennie. Nie ma jednoznacznych definicji określających te dwa stany. Przyjmuje się, iż działanie w warunkach ryzyka i niepewności może przynieść skutki: pozytywne i negatywne, przy czym wiedza o tych skutkach w wypadku niepewności jest nieznana i niemożliwa do oszacowania. Natomiast w przypadku działalności w warunkach ryzyka da się przewidzieć/oszacować prawdopodobieństwo wystąpienia przyszłych zdarzeń.

Każda organizacja patrząc przez pryzmat jej cyklu życia będzie funkcjonować w różnych aspektach ryzyka, początkowo zaczynając od zasadności podjęcia działalności, wystąpienia problemów organizacyjnych, pozyskania klientów, poprzez rozszerzenie działalności i uzyskanie względnej stabilizacji jej funkcjonowania.

Lektura obowiązkowa:

Zarządzanie – teoria i praktyka, Andrzej K. Koźmiński, Włodzimierz Piotrowski, (red.), Warszawa, PWN, 2005.

Lektura nadobowiązkowa:

John R. Schermerhorn, Zarządzanie – kluczowe koncepcje, PWE, Warszawa, 2008.

Andrzej K. Koźmiński, Zarządzanie w warunkach niepewności. Podręcznik dla zaawansowanych, PWN, Warszawa, 2008.

2 Konkurencja rynkowa na gruncie działalności podmiotów gospodarki społecznej,

Podstawowa determinanta funkcjonowania konkurencji? Czy konkurencja jest dobra dla podmiotów funkcjonujących na rynku? Czy Państwo powinno ograniczać konkurencję? Czy wpływa ona na wzrost jakości produktów /usług? Jakie działania ograniczają wolną konkurencję na rynku? Niewidzialna ręka rynku A. Smitha. Popyt i podaż w aspekcie konkurencyjności. Strategie konkurencyjne.

Zbieżne i zbiorowe potrzeby oraz zbieżne pomysły na ich zaspokajanie, ponadto naśladownictwo, zmienne gusta i preferencje w najprostszy sposób obrazują rodowód konkurencji. Dalej różnice w poziomie jakości, wzrost wymagań klientów, a także chęć osiągania podobnych i wyższych profitów, również wpisują się w determinanty funkcjonowania konkurencji.

Przedsiębiorstwa np. japońskie z branży Hi – Tech. od kilkunastu lat inwestowały ogromne pieniądze na badania w celu wytworzenia telewizorów plazmowych, później LCD. Początkowo w sklepach ceny tych TV opiewały na kilkanaście tysięcy, w związku z czym znakomita większość np. Polaków nie miała możliwości finansowych w celu dokonania zakupu ww. sprzętu. Dziś – po kilku latach znakomita większość Polaków taki sprzęt już w domu posiada i nie traktuje to jako „dobro luksusowe”.

Organizacja innowacyjna „wypuszczająca” na rynek innowacyjny produkt, musi z założenia żądać zań ceny znacznie przewyższającej koszty produkcji tego produktu. W tej cenie oprócz marży na sprzedaży, do kosztów wytworzenia produktu musi zaliczyć koszty prowadzonych przez dany okres badań nad jego wytworzeniem.

W ten prosty sposób można pokazać, iż dzięki konkurencji na rynku oraz „naśladownictwu” mamy w domu TV plazmowe oraz LCD.

Podmioty gospodarki społecznej zazwyczaj nie tworzą innowacyjnych (w sensie rynkowym) produktów. Prowadzą bardzo często działalność na „względnie mało” rentownych i niszowych rynkach. Zatem cena produktów nie może z założenia być „wysoka”.

Państwo, rynek a konkurencja

Konkurencją na rynku steruje mechanizm rynkowy – „niewidzialna ręka rynku” A. Smitha oraz strona popytowa (konsumenci) i strona podaźowa (producenci).

„Niewidzialna ręka rynku” jest metaforą użytą przez Adama Smitha w jego książce *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów* (1776). Za jej pomocą Smith starał się opisać mechanizm charakterystyczny dla gospodarek kapitalistycznych, a polegający na tym, że działania poszczególnych jednostek, wynikające z ich egoistycznych chęci zaspokojenia własnych potrzeb w istocie przyczyniają się również do realizowania potrzeb społecznych. Poprzez niewidzialną rękę rynku Smith stara się wykazać, że mechanizm rynkowy jest zdolny do samodzielnej regulacji procesu zaspokajania potrzeb społecznych i tym samym odrzuca konieczność interwencji i protekcjonizmu państwowego, jako warunków realizacji interesu publicznego.

„...człowiek (...) myśli tylko o swym własnym zarobku, a jednak w tym, jak i w wielu innych przypadkach, jakaś niewidzialna ręka kieruje nim tak, aby zdążył do celu którego wcale nie zamierzał osiągnąć. Społeczeństwo zaś, które wcale w tym nie bierze udziału, nie zawsze na tym źle wychodzi. Mając na uwadze swój własny interes człowiek często popiera interesy społeczeństwa skuteczniej niż wtedy, gdy zamierza służyć im rzeczywiście. „

I tak Smith podaje przykład piekarza, który całą noc piecze bułki i chleb, nie po to by ludzie nie byli głodni i mieli je na rano, ale po to by otrzymać zysk z tytułu ich sprzedaży. Jest to właśnie wyraz egoistycznych przesłanek prowadzenia działalności w organizacji, przekładający się na zaspokojenie konsumpcyjnych potrzeb zbiorowych.

Problem pojawia się w przypadku działalności nierentownych, które są niezbędne tylko dla niszowych odbiorców – których rynek nie zaspokaja. Kto więc winien zaspokoić tę lukę popytowa?

W przypadku dóbr publicznych i społecznie użytecznych zapewnia to właśnie organizacja np. państwo. Ponadto w pewnych dziedzinach funkcjonowanie mechanizmu rynkowego powodowałoby znaczną marginalizację pewnych jednostek – w tych przypadkach również niezbędny jest interwencjonizm Państwowy. Co przekłada się na ustalenie zasad funkcjonowania organizacji.

Te niedoskonałości mechanizmu rynkowego są szansą dla podmiotów gospodarki społecznej, niemniej jednak duża rola jest Państwa by umożliwić funkcjonowanie podmiotów gospodarki społecznej w tych niszowych sektorach.

Istotnym i spornym elementem jest „mierzenie chęci na zamiary” – czyli chęć prowadzenia określonej „nie niszowej” działalności przez podmioty gospodarki społecznej na wolnym rynku i interwencjonizm państwowy w tym zakresie.

Dyskusja: *Czy wsparcie podmiotów gospodarki społecznej w „nie niszowych” branżach nie zakłóca wolnej konkurencji na rynku?*

Lektura obowiązkowa:

Michael Porter, Porter o konkurencji, PWE, Warszawa 2000.

Lektura nadobowiązkowa:

Adam Smith, *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, PWN, Warszawa, 2008;

Gerald Zaltman, *Jak myślą Klienci – podróż w głąb umysłu rynku*, Wydawnictwo Rebis, Poznań 2008.

Planowanie, jako czynnik rozwoju przedsiębiorstwa, (wykład, 30 min.)

3

Sens planowania vs fikcja planowania.

Czy planowanie jest niezbędne – czy warto poświęcać czas na sporządzanie planów krótko, średnio i długookresowych? Założenia i przesłanki planistyczne i prognostyczne. Skutki planowania. Odpowiedzialność za planowanie w organizacji. Plan organizacyjny – cele strategiczne w sferze organizacyjnej.

Podstawowym oporem większości ludzi w zakresie planowania są:

- „zapeszanie”,
- błędna rozumienie, iż plany nigdy się nie sprawdzają,

- brak wiedzy na temat istoty planowania,
- nieuporządkowane i nieracjonalne przewidziane działania,
- myślenie typu „jakoś to będzie”.

„Jakość efektów, a jakieś efekty”

Planowanie winno spełniać dwie podstawowe funkcje. Winno być ono wynikiem chęci podjęcia działania, a także scenariuszem realizacji zamiarów. Głównym kryterium wagi każdego planu, jest rozmiar przewidzianego do realizacji działania, czy „wielkość” decyzji.

W przypadku podmiotu gospodarki społecznej, jakim jest np. spółdzielnia socjalna, planowanie jest jednym z najpoważniejszych elementów „powodzenia przedsięwzięcia”.

- 5 os. bezrobotnych z kręgu „wykluczonych społecznie”, bez majątku, „rynkowej”, specjalistycznej wiedzy, mówi zgodnie: zakładamy spółdzielnię socjalną = zaplanowano prowadzenie działalności w formie prawno organizacyjnej, jaką jest spółdzielnia socjalna;
- wybrano branżę: sprzętanie nieruchomości = zaplanowano rodzaj i charakter prowadzenia działalności;
- określono jaki sprzęt będzie niezbędny = zaplanowano wielkość niezbędnych do prowadzenia działalności zasobów materialnych;
- wizyta w urzędzie pracy w celu uzyskania informacji odnośnie możliwości dofinansowania zakupu niezbędnego sprzętu = zaplanowano pozyskanie środków finansowych na rozpoczęcie działalności;
- otrzymano informację o warunkach i możliwościach = dostosowanie planu działania i określenie możliwości realizacji zamierzeń.

Powyższy schemat logiczny jest obrazem istoty planowania rozpoczęcia działalności, ponieważ plan jest podstawą działania. Natomiast dobry plan i skuteczna jego realizacja jest podstawą osiągnięcia zamierzonych efektów.

Planowanie jest procesem i występuje podczas każdej fazy cyklu życia organizacji. Dalej pojawią się pytania o źródła pozyskiwania klientów, możliwości rozwoju, np. poprzez zakup nowego sprzętu czy dywersyfikację działalności.

Cel funkcjonowania każdej organizacji winien być określony poprzez plan jego osiągnięcia. Reasumując, plan jest przede wszystkim koncepcją myślową, uporządkowaniem zamiarów i działań przewidzianych do realizacji w przyszłości. W organizacjach za planowanie odpowiedzialny jest zarząd organizacji, który może korzystać z wiedzy i pomysłów jej członków. W demokratycznych, współzarządzanych i partnerskich organizacjach, za planowanie odpowiedzialni są wszyscy jej członkowie

Lektura obowiązkowa

Ewa Filar, Jerzy Skrzypek, Biznes Plan, Warszawa 2005

Lektura nadobowiązkowa

Tom Gorman, Realizacja. Droga do wykonania planów, Onepress, Gliwice 2009.

4 Biznesplanowanie, (wykład, 120 min.)

4.1. Plan rozpoczęcia działalności gospodarczej – analiza rynku i ryzyko niepowodzenia:

- funkcja biznesplanu,
- zawartość,
- dane do biznesplanu.

4.2. Plan rozwoju działalności – projekt, analiza rynku i ryzyko niepowodzenia.

4.3. Plan aplikacji o fundusze publiczne i UE, kredyty oraz środki pomocowe.

Omówienie źródeł danych zewnętrznych (dane statystyczne z rejestrów, banków i baz danych) i wewnętrznych (dane księgowo i sprawozdania finansowe) Szacowanie danych.

Ocena biznes planu przez banki – przedsięwzięcia inwestycyjne, prognozy finansowe, efektywność inwestycji, ryzyko przedsięwzięć.

Uwarunkowania współfinansowania projektu inwestycyjnego ze środków UE w latach 2007 – 2013: studium wykonalności, wartość pieniądza w czasie, wskaźnik NPV.

Lektura obowiązkowa:

Krzysztof Marecki, Maciej Wieloch, Biznesplan – elementy planowania działalności rozwojowej, SGH, Warszawa 2008;

Ewa Filar, Jerzy Skrzypek, Biznes Plan, Poltext, Warszawa 2005;

Marlena Ciechan – Kujawa, Biznes Plan – standardy i praktyka, Dom Organizatora, Toruń 2007r.

Lektura nadobowiązkowa:

Lucyna Kowalczyk, Biznesplan, czyli jak poznać kredytobiorcę, Twister, Warszawa 1996;

Zasady sporządzania analiz ekonomiczno – finansowych (Biznesplanów) oraz Wytyczne dla Wnioskodawców, do realizacji Studiów wykonalności w ramach RPO Dolny Śląsk. (Dokumentacja dla pozostałych Województw na stronach i podstronach Urzędów Wojewódzkich), <http://dolnyslask.pl>

Planowanie i zarządzanie strategiczne w podmiocie gospodarki społecznej, (wykład, 120 min.)

5

Rynkowe ujęcie produktu. Analiza bazy produkcyjnej. Techniczno – technologiczne ujęcie produktu. Działalność inwestycyjna w środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne. Procesy wspomagające decyzje zarządcze. Środki obrotowe i fundusze. Dostawcy i zaopatrzenie. Odbiorcy – dystrybucja – koszty i kanały dystrybucji Analiza rynku i konkurencji. Techniki sprzedaży. Planowanie zatrudnienia i płac. Wydajność pracy vs. wzrost wynagrodzeń. Koszty pracy – elastyczne formy zatrudnienia.

Wszystkie materialne zasoby służące do prowadzenia działalności ulegają zużyciu po pewnym okresie. Okres ten nazywany jest okresem amortyzacji. Amortyzacja majątku trwałego jest kosztem w rozumieniu ustawy o rachunkowości, natomiast nie stanowi ona fizycznego wydatku.

By utrzymać „zdolność produkcyjną” – możliwość produkcji, czy świadczenia usług niezbędne jest ponoszenie wydatków na inwestycje sprzętowe. Ponadto w zależności od charakteru prowadzenia działalności i branży, dla zwiększenia efektywności realizowanych zadań stosuje się procesy i elementy wspomagające decyzje zarządcze i zarządzanie. Są to w szczególności oprogramowanie komputerowe ogólnego użytku i specjalistyczne, pozwalające np. w przypadku podmiotów – producentów określić zapotrzebowanie na materiały i półprodukty, niezbędne do procesu produkcji. A co za tym idzie skierowanie zamówienia dla dostawcy.

Dyskusja:

Czy producent winien mieć jednego odbiorcę na swoje usługi czy kilku mniejszych?

W jaki sposób zdywersyfikować ryzyko niewykonania dostaw?

Czy w przypadku bardzo dużego zamówienia, opłaca się szybko rozbudowywać zdolności produkcyjne, czy zatrudniać nowych pracowników?

Techniki sprzedaży:

- sprzedaż bezpośrednia,
- marketing szeptany,
- e-sprzedaż,
- sprzedaż do instytucji publicznych.

Dyskusja: „Każdy ma takiego Klienta, na jakiego sobie zasłużył...”

Lektura obowiązkowa:

Leszek Kupiec, Tomasz Dębowski, Biznes Plan jako instrument zarządzania firmą, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Białystok 2003.

Lektura nadobowiązkowa:

Ewa Filar, Jerzy Skrzypek, Biznes Plan, Poltext, Warszawa 2005;

Marlena Ciechan–Kujawa, Biznes Plan – standardy i praktyka, Dom Organizatora, Toruń 2007.

6 Zarządzanie operacyjne (zarządzanie operacjami), (wykład, 60 min.)

Identyfikacja procesów w działalności. Czym są procesy operacyjne? Operacje w produkcji, operacje w usługach. Podejmowanie decyzji w organizacji. Misja, wizja, cele operacyjne. Zarządzanie jakością.

W każdej działalności wyróżnić możemy poszczególne procesy, które łącznie traktowane są jako prowadzenie działalności.

Proces jest uporządkowaną, celową (formalnie, bądź nieformalnie) formą wykonywania czynności/zadań. Wiąże się on ze zmianą stanu osób i rzeczy oraz trwa w trybie ciągłym.

Realizacja procesów przynosi wymierne korzyści organizacji, np.: finansowe, bądź stabilizuje jej działalność pod kątem organizacyjnym. Dzięki procesowej organizacji dany podmiot staje się bardziej mobilny i elastyczny na zmiany zachodzące w otoczeniu. Potrafi lepiej reagować na zmieniające się wymagania klienta, a także w naturalny sposób eliminuje działania zbędne, koncentrując się na „wytwarzaniu” wartości istotnych dla klienta.

Każda podmiot w ramach swojej działalności wykonuje zadania – operacje, związane z produkcją, bądź realizacją usług. Procesy operacyjne łączą poszczególne operacje. Np.: elementy sprzedaży łączą się w proces sprzedaży itp.

Istotnym z punktu widzenia każdej organizacji winna być standaryzacja procesów – czyli ustalenie norm i zasad realizacji określonych działań z „wyłączeniem” konkretnego człowieka. Chodzi tu o to by np.: w przypadku przejścia pracownika odpowiedzialnego za wykonywanie danej czynności na chorobowe, inna osoba w zastępstwie generowała taką samą „ilość wytworzonego produktu” co zastępowany.

Standaryzacja procesów i „rozłożenie” organizacji na poszczególne procesy pozwala eliminować błędy i zbędne elementy jej funkcjonowania.

Funkcjonowanie organizacji z uporządkowanymi i zestandaryzowanymi procesami, w znaczący sposób wpływa także na jakość funkcjonowania, produkcji, czy świadczenia usług.

Lektura nadobowiązkowa:

Donald Waters, Zarządzanie operacyjne – towary i usługi, PWN, Warszawa 2001.

7 Analiza SWOT i Plan marketingowy podmiotu gospodarki społecznej, (wykład, 120 min.)

Identyfikacja kluczowych kompetencji organizacji – elementy różnicujące organizację wobec konkurencji. „Adwokat diabła” – spostrzeżenie organizacji przez pryzmat jej negatywnych cech. Benchmarkingowe porównywanie organizacji. Identyfikacja mocnych, słabych stron, szans i zagrożeń podmiotu – SWOT. Analiza strategiczna i pozycja strategiczna przedsiębiorstwa.

7.1. Relacje marketingowe, planowanie marketingowe, narzędzia realizacji strategii. Kontrola realizacji wyników. Strategie pasywne, aktywne, ofensywne i defensywne. Strategie adaptacyjne. Marketing mix - mieszanka marketingowa - zasada 4P. Cykl życia produktu. Zabiegi socjotechniczne. Racjonalność zachowań konsumenta.

Kluczowe kompetencje organizacji to umiejętności, które trudno jest skopiować lub zdobyć konkurencji. Pozwalają na prezentację organizacji, jako oferującej „unikalne” produkty i usługi. To umiejętności powszechne, ale niezbędne dla funkcjonowania w danym sektorze. Ich zawartość nie powinna być zatem zbliżona do zawartości kompetencji kluczowych innych organizacji z tego samego sektora. Powinny być dopasowane do aktualnej strategii działania, ale głównie w oparciu o przyszłe cele organizacji.

Benchmarking – czyli porównywanie własnej organizacji (całości bądź części – procesów) z innymi, w szczególności liderami na rynku, dokonywane jest w celu doskonalenia własnej organizacji. Potocznie traktowane jako naśladownictwo – jednak nie ma na celu bezmyślnego kopiowania, a wyraz uczenia się na błędach innych.

Wyróżnienie własnych kluczowych kompetencji oraz porównania benchmarkingowe z konkurentami są podstawą do analizy strategicznej własnej organizacji. Czyli analizy możliwości długofalowego trwania i analiz możliwości rozwoju. Najprostszym narzędziem do pozycjonowania organizacji na rynku jest analiza SWOT określająca zarówno elementy wewnętrzne – te pozytywne jak i negatywne oraz szanse i zagrożenia ze strony otoczenia organizacji.

Większość produktów/usług sprzedawanych na wolnym rynku opiera się w mniejszym, bądź większym stopniu na działaniach marketingowych. Nie ma uniwersalnych form sprzedażowych – każdy rodzaj działań marketingowych jest oparty o produkt, miejsce, klienta (target) docelowego. Ponadto istotne jest czy realizowana jest faktyczna sprzedaż, czy np. promuje się określone postawy np.: społeczne. Dla których także prowadzone są kampanie marketingowe.

Bardzo istotne z punktu widzenia strategii marketingowej jest obok planu (którym de facto strategia jest) kontrola realizacji wyników. Pozwala ona określić czy prowadzone działania są skuteczne oraz w jakim stopniu.

Marketing mix - jest to inaczej kompozycja marketingowa, czyli takie elementy (instrumenty) za pomocą których możemy oddziaływać na rynek. Najbardziej popularna koncepcja marketingu mix to zasada tzw. „4p” czyli z ang.: product, price, place, promotion.

- Mówiąc o produkcie omawiamy m. in.: asortyment, jakość, markę, opakowanie, usługi. Współcześnie mówiąc o cechach produktu koncentrujemy się na potrzebach docelowych klientów, jakie produkt ma zaspokajać. W tym elemencie zawierają się działania wspierające produkt (gwarancja, pomoc techniczna, nazwa),
- Cenę charakteryzuje się za pomocą: polityki cenowej, rabatów, warunków płatności,
- Dystrybucja – Strategia dystrybucji, omawia zarówno kanały dystrybucji jak i rozwiązania logistyczne
- Promocja, w tym: promocja osobista, reklama, promocja dodatkowa (inaczej: promocja uzupełniająca, promocja sprzedaży), public relations, zaliczamy do niego także: sponsoring

7.2. Przedstawienie klasycznej koncepcji cyklu życia produktu.

Klasyczny cykl życia produktu obejmuje fazy tj.: wprowadzenie na rynek, wzrost sprzedaży, dojrzałość rynkową, czyli osiągnięcie pełnego rozwoju, spadek, wycofanie produktu przestarzałego.

Dyskusja: *zabiegi socjotechniczne, zachowania konsumentów.*

Lektura obowiązkowa:

Ewa Filar, Jerzy Skrzypek, Biznes Plan, Poltext, Warszawa, 2005;

Krzysztof Marecki, Maciej Wieloch, Biznesplan – elementy planowania działalności rozwojowej, SGH, Warszawa 2008.

Lektura nadobowiązkowa:

Philip Kotler, Kotler o marketingu, Jak tworzyć, zdobywać i dominować na rynkach, Onepress, Gliwice 2006.

Grzegorz Wojtanowski

Finansowo- księgowo aspekty funkcjonowania
spółdzielni socjalnych

Wykład

FORMA ZAJĘĆ

1. Spółdzielnia socjalna jako przedsiębiorca, pracodawca i podatnik.
2. Podstawowe zagadnienia związane z prowadzeniem ewidencji działalności spółdzielni (zasady, dowody księgowe, sposoby ewidencji).
3. Polityka rachunkowości w spółdzielni socjalnej.
4. Praktyczne aspekty prowadzenia ewidencji księgowej: rozliczanie dotacji, fundusze spółdzielni.
5. Lustracja w spółdzielniach socjalnych.
6. Najczęściej spotykane problemy i nieprawidłowości.

CEL PRZEDMIOTU

Krótkie streszczenie zawartości przedmiotu.

Spółdzielnie socjalne rachunkowość, podatki, lustracja

Kluczowe pojęcia

1 Rachunkowość spółdzielni socjalnych - pełna czy uproszczona księgowość?

Rachunkowość spółdzielni socjalnej powinna być prowadzona w sposób określony ustawą o rachunkowości. Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o rachunkowości, spółdzielnia socjalna może prowadzić uproszczoną rachunkowość (księga przychodów i rozchodów) jeśli przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy nie przekroczyły równowartości 1 200.000 euro w walucie polskiej. W przypadku przekroczenia podanej wyżej kwoty spółdzielnia socjalna powinna prowadzić tzw. „pełną księgowość”.

Obecnie problematykę prowadzenia księgowości uproszczonej (księga przychodów i rozchodów) określają przepisy ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych i wydane na podstawie art. 24a ust.7 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 15 grudnia 2000 r. w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów. Przepisy te dotyczą tylko osób fizycznych lub prowadzących działalność gospodarczą spółek cywilnych osób fizycznych, spółek jawnych osób fizycznych, spółek partnerskich. Zapis pozwalający prowadzić uproszczoną rachunkowość spółdzielniom socjalnym (osoba prawna) winien się również znaleźć w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych. Do tego momentu nie wydaje się możliwe prowadzenie przez spółdzielnię socjalną uproszczonej rachunkowości w formie podatkowej księgi przychodów i rozchodów.

1.1 Księgowość pełna

Można zlecić prowadzenie ksiąg handlowych biurom rachunkowemu bądź doradcy podatkowemu. Przy outsourcingu księgowym jednostka zobowiązana jest poinformować o tym urząd skarbowy na druku NIP-2.

Umowa z biurem rachunkowym 1. *W przypadku spółdzielni socjalnej konieczne jest wskazanie nazwy spółki, adresu siedziby, numeru wpisu do KRS i osoby uprawnionej do reprezentacji. Warto również przy podpisywaniu umowy przedstawić odpis z KRS.*

2. *Dokładnie opisz zakres umówionych usług i inne zobowiązania biura Umowa z biurem rachunkowym powinna oczywiście zawierać dokładny opis zakresu usług, do wykonywania których zobowiązuje się biuro. Przykładowo może chodzić o prowadzenie ksiąg rachunkowych albo książki przychodów i rozchodów, ewidencji sprzedaży dla potrzeb VAT, sporządzanie deklaracji podatkowych, sporządzanie sprawozdań finansowych itd. Warto też zapisać dodatkowe zobowiązania biura, np. do zachowania w tajemnicy informacji, które otrzymało w trakcie realizacji umowy. Biuro mieć będzie przecież w dokumenty księgowe spółdzielni, więc musi dołożyć starań, by informacje te nie „wyciekły” na zewnątrz. Wszystkie obowiązki biura powinny być dokładnie wymienione. Jeżeli na etapie umowy określimy i zapiszemy te obowiązki zaoszczędzimy sobie niepotrzebnych wątpliwości i sporów potem.*

3. *Trzeba określić sposób i zakres współpracy stron W umowie trzeba określić zakres współpracy stron. Powinny zobowiązać się do przekazywania sobie wszystkich informacji i dokumentów, związanych z wykonywaniem zlecenia. Trzeba ustalić w jakich terminach i w jaki sposób przekazywać należy między sobą dokumenty księgowe, sporządzone deklaracje, czy sprawozdania.*

4. *Czas trwania umowy W umowie należy określić terminy, w jakim biuro dokonuje zleconych mu czynności. Zawsze też trzeba wskazać datę i miejsce sporządzenia umowy.*

5. *Wynagrodzenie Oczywiście niezbędne jest dokładne określenie wynagrodzenia. W umowie trzeba wskazać jego wysokość (precyzując, czy jest to kwota z VAT, czy bez VAT) oraz termin i sposób jego zapłaty.*

6. *Podpisy Strony powinny własnoręcznie podpisać umowę. Sprawdź, czy biuro rachunkowe reprezentuje właściwa osoba posiadająca stosowne uprawnienia lub pełnomocnictwa. Jeszcze przed podpisaniem umowy warto sprawdzić, czy ma ono ważną polisę OC.*

Na rachunkowość jednostki, którą prowadzi się w języku polskim oraz w walucie polskiej, składają się:

- dziennik,
- księga główna,
- księga pomocnicza,
- zestawienia: obrotów i sald kont księgi głównej oraz sald kont ksiąg pomocniczych,
- wykaz składników aktywów i pasywów (inwentarz).

Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera za równoważne z nimi uważa się odpowiednio zasoby informacyjne rachunkowości, zorganizowane w formie oddzielnych komputerowych zbiorów danych, bazy danych lub wyodrębnionych jej części, bez względu na miejsce ich powstania i przechowywania.

Księgi rachunkowe powinny być:

- trwale oznaczone nazwą jednostki, której dotyczą, nazwą danego rodzaju księgi rachunkowej oraz nazwą programu przetwarzania;
- wyraźnie oznaczone co do roku obrotowego, okresu sprawozdawczego i daty sporządzenia;
- przechowywane starannie w ustalonej kolejności.

Obok ksiąg głównych, spółdzielnia zobowiązana jest do prowadzenia ksiąg pomocniczych, na które składają się:

- środki trwale, w tym także środki trwale w budowie, wartości niematerialne i prawne oraz dokonywanych od nich odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych;
- rozrachunki z kontrahentami;
- rozrachunki z pracownikami, a w szczególności imienne ewidencje wynagrodzeń pracowników zapewniającą uzyskanie informacji, z całego okresu zatrudnienia;
- operacje sprzedaży (kolejno numerowane własne faktury i inne dowody);
- operacji zakupu (obce faktury);
- kosztów i istotnych dla jednostki składników aktywów;
- operacji gotówkowych w przypadku prowadzenia kasy.

Powyższe obowiązki wynikają z art. 13 i 17 ustawy o rachunkowości.

Na podstawie zapisów na kontach księgi głównej sporządza się na koniec każdego okresu sprawozdawczego, nie rzadziej niż na koniec miesiąca, zestawienie obrotów i sald, zawierające:

- symbole lub nazwy kont;
- salda kont na dzień otwarcia ksiąg rachunkowych, obroty za okres sprawozdawczy i narastająco od początku roku obrotowego oraz salda na koniec okresu sprawozdawczego;
- sumę sald na dzień otwarcia ksiąg rachunkowych, obrotów za okres sprawozdawczy i narastająco od początku roku obrotowego oraz sald na koniec okresu sprawozdawczego.

Obroty tego zestawienia powinny być zgodne z obrotami dziennika lub obrotami zestawienia obrotów dzienników częściowych. Spółdzielnia socjalna nie może korzystać z dobrodziejstw prowadzenia uproszczonej księgowości – czyli między innymi z podatkowej księgi przychodów i rozchodów. Pełna księgowość ma swoje wady i zalety. Niewątpliwym plusem jest uporządkowanie oraz nadzór nad dokumentami i przepływem pieniądza w jednostce. Wszelkie ruchy gotówkowe znajdują swoje odzwierciedlenie w raporcie kasowym, a obowiązek księgowania wyciągów bankowych kontroluje przepływ bezgotówkowe.

Zaletą tego typu rachunkowości jest również uproszczenie przy sporządzaniu zestawień kosztów i przychodów. Kierownictwo spółdzielni w prosty sposób może uzyskać zestawienia i raporty obrazujące wydatki i koszty podzielone na rodzaje oraz ośrodki generowania kosztów. Prowadząc kilka rodzajów działalności można tak ustalić plan kont aby uzyskać informacje o wyniku finansowym na każdym rodzaju działalności. Nie przysparzając wielu problemów jest również przygotowanie analiz związanych z rodzajami ponoszonych przez spółdzielnie kosztów – czynsz, media, zużycie energii elektrycznej czy koszty amortyzacji, można to wyczytać wprost z kont księgowych.

Do czasu kiedy spółdzielnia nie ugruntuje swojej pozycji finansowej oraz gospodarczej może się wydawać, że pełna księgowość to tylko zbiór męczącej i niepotrzebnej biurokracji. Nowo powstała spółdzielnia jak i każdy

inny podmiot ma ogrom spraw związanych ze zdobywaniem kontrahentów, reklamą i innymi działaniami, że niewiele uwagi przywiązuje do tego obowiązku. Wraz jednak z rozwojem działalności, powstawaniem nowych rodzajów usług, które oferuje spółdzielnia, doceni się ten aspekt prowadzenia podmiotu. To właśnie dzięki pełnej księgowości można zapoznać się z całokształtem sytuacji majątkowej i finansowej jednostki i w oczach potencjalnych kontrahentów stać się równoważnym partnerem przedstawiając mu swój bilans, rachunek wyników czy wiarygodność istnienia dzięki informacjom zawartym w Krajowym Rejestrze Sądowym. Zaufani partnerów biznesowych jest z pewnością dużo większe gdy jednostka jest osobą prawną, ze sprawnie działającą kadrą zarządzającą, która korzystając z danych zawartych w księgach rachunkowych wydaje adekwatne decyzje kierownicze.

Istnieją również wady prowadzenia tego typu księgowości, które dla wielu spółdzielców mogą przeważać nad widocznymi zaletami. Bo czy nie prościej byłoby prowadzić rachunkowości w oparciu o podatkową księgę przychodów i rozchodów? Wówczas wszelkie wydatki księgowano by się w odpowiednich kolumnach księgi nie dbając o odpowiedni przydział kont księgowych.

Brak obowiązku sporządzania raportów kasowych, sporządzania bilansu, rachunku wyników czy wielu innych obowiązków wynikających z ustawy o rachunkowości z pewnością ograniczałoby czas związany z księgowym aspektem działania jednostki.

Co zrobić jednak z rozliczeniem grantu czy dotacji otrzymanych przez spółdzielnie? Jak rozliczyć środki przyznane na założenie spółdzielni socjalnej? Jak ująć w uproszczonej księgowości fundusze zakładane przez spółdzielnie? Jak rozliczyć wynik finansowy jednostki?

Większość grantodawców udzielając dotacji jednostkom w umowie zastrzega sobie obowiązek prowadzenia wyodrębnionej księgowości dla celów danego projektu. W takim przypadku prowadzenie pełnej księgowości wraz z podziałem każdej dotacji na poszczególne kontach, ułatwia proces realizacji projektu oraz sporządzenie sprawozdania z jego wykonania.

Wszelki nakład pracy związany z odpowiednim ułożeniem planu kont oraz opracowaniem polityki rachunkowości zwróci się w postaci zestawień i analiz, których kadra zarządzająca będzie mogła użyć do podejmowania niezbędnych decyzji gospodarczych.

- Opracowana i przyjęta uchwałą polityka rachunkowości jednostki powinna zawierać:
- ogólne zasady prowadzenia ksiąg rachunkowych (miejsce prowadzenia ksiąg rachunkowych, określenie roku obrotowego, zasady i sposoby prowadzenia ksiąg rachunkowych, metody i terminy sporządzania inwentaryzacji)
- obowiązujące metody wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyników finansowego
- zakładowy plan kont – niezwykle istotny element, ponieważ jego odpowiednie przygotowanie ułatwi sporządzanie sprawozdań rocznych.

Przyjęte zasady rachunkowości należy stosować w sposób ciągły, dokonując w kolejnych latach obrotowych jednakowego grupowania operacji gospodarczych, wyceny aktywów i pasywów, w tym także dokonywania odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych, ustalania wyniku finansowego i sporządzania sprawozdań finansowych tak, aby za kolejne lata informacje z nich wynikające były porównywalne. Istotną zaletą sporządzania sprawozdań finansowych jest porównywalność danych zawartych w księgach rachunkowych.

1.2. Fundusze w spółdzielni socjalnej

Ponieważ spółdzielnie socjalne działają w oparciu o ustawę z dnia 27 kwietnia 2006r. o spółdzielniach socjalnych oraz prawo spółdzielcze to w nich muszą szukać informacji na temat swoich funduszy założycielskich. Podstawowymi kapitałami, które tworzą tego typu jednostki są:

- fundusz udziałowy;
- fundusz zasobowy;
- fundusz inwestycyjny.

Spółdzielnia może w swoim statucie określić także inne fundusze, które ma prawo tworzyć.

Fundusz udziałowy powstaje z wpłat zadeklarowanych przez członków spółdzielni. Zwiększa się go także o odpisy z podziału nadwyżki bilansowej. Jego cechą charakterystyczną jest to, że podlega zwrotowi w chwili wystąpienia członka ze spółdzielni bądź jej rozwiązania. Tego rodzaju fundusz jest obok funduszu zasobowego podstawowym źródłem majątku w spółdzielniach. Oprócz zwrotu udziałów członkom spółdzielni, funduszy ten, wykorzystuje się także na pokrycie straty bilansowej. Członek spółdzielni zobowiązany jest do zadeklarowania i wpłacenia jednego udziału, chyba że statut spółdzielni zobowiązuje członków do deklarowania i wpłacenia większej ilości udziałów. Statut może także określić liczbę udziałów, jaką członek jest obowiązany zadeklarować i wpłacić w zależności od sumy rocznych obrotów, lub innych kryteriów wskazanych w statucie. W takim wypadku statut powinien określać sposób i terminy dopłaty lub zwrotu różnicy pomiędzy tak ustaloną kwotą udziałów, a kwotą udziałów poprzednio wpłaconych – wynika to wprost z ustawy.

Fundusz zasobowy powstaje z wpłat wpisowych dokonanych przez członków spółdzielni. Co ważne nie podlega on zwrotowi i podziałowi między członków, a w chwili likwidacji spółdzielni jest przeznaczony na cele spółdzielni lub społeczne.

Zwiększenie tego funduszu następuje poprzez:

- wpłat wpisowego – statut określa wysokość wpisowego oraz zasady i terminy jego wnoszenia;
- część nadwyżki bilansowej spółdzielni.

Statut jednostki może stanowić, że wysokość wpisowego wynosi albo określoną kwotę, albo iloraz określonej w statucie części ułamkowej funduszu zasobowego spółdzielni podzielonej przez liczbę członków spółdzielni - według stanu na koniec roku poprzedzającego przystąpienie członka do spółdzielni – również i taka możliwość wynika wprost z ustawy.

W razie wystąpienia w spółdzielni strat, pokrywane są one w pierwszej kolejności z funduszu zasobowego, w przypadku jego niewystarczalności również z funduszu udziałowego.

Fundusz inwestycyjny w spółdzielni socjalnej powstaje z podziału wyniku finansowego. Podział zysku spółdzielni w maksymalnie 20% może przypadać na zwiększenie tego funduszu.

1.3. Sprawozdawczość roczna spółdzielni socjalnych

Spółdzielnia prowadząc swoją rachunkowość w oparciu o przepisy ustawy o rachunkowości (księga handlowa) jest zobowiązana do sporządzania sprawozdań finansowych. Sporządza się je na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych oraz na każdy inny dzień bilansowy.

Zgodnie z art. 12 ustawy o rachunkowości, księgi rachunkowe zamyka się na:

- na dzień kończący rok obrotowy;
- na dzień zakończenia działalności jednostki, w tym również jej sprzedaży, zakończenia likwidacji lub postępowania upadłościowego, o ile nie nastąpiło jego umorzenie;
- na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej;
- w jednostce przejmowanej na dzień połączenia związanego z przejęciem jednostki przez inną jednostkę, to jest na dzień wpisu do rejestru tego połączenia;
- na dzień poprzedzający dzień podziału lub połączenia jednostek, jeżeli w wyniku podziału lub połączenia powstaje nowa jednostka, to jest na dzień poprzedzający dzień wpisu do rejestru połączenia lub podziału;
- na dzień poprzedzający dzień postawienia jednostki w stan likwidacji lub ogłoszenia upadłości.

Zazwyczaj dniem kończącym rok obrotowy jest 31 grudnia i to właśnie na ten dzień jednostka zobowiązana jest do sporządzenia rocznego sprawozdania finansowego.

Sprawozdanie finansowe składa się z:

- bilansu;
- rachunku zysków i strat;
- informacji dodatkowej, która obejmuje wprowadzenie do sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i objaśnienia.

Bilans jest to obustronne zestawienie aktywów i pasywów jednostki na dzień bilansowy. Aktywa w bilansie porządkuje się według ich stopnia płynności od najmniej do najbardziej płynnych. Pasywa natomiast, układa się według stopnia ich wymagalności. Od najmniej do najbardziej wymagalnych. W bilansie przedstawia się dane za rok bieżący w porównaniu do roku poprzedniego.

Rachunek zysków i strat, którego wzór również stanowi załącznik do ustawy o rachunkowości sporządza się w jednym z dwóch wariantów:

- kalkulacyjnym;
- porównawczym.

Jest to zestawienie za bieżący i poprzedni rok obrotowy wszystkich przychodów i odpowiadających im kosztów poniesionych przez spółdzielnię socjalną.

Informacja dodatkowa, która sporządza podmiot to zbiór jak sama nazwa wskazuje, dodatkowych informacji, których nie ma w bilansie czy rachunku zysków i strat. Zawiera informacje, które pozwolą wszechstronnie określić sytuację finansową oraz majątkową danej jednostki.

Sprawozdanie z działalności jednostki – nie jest to część sprawozdania finansowego, ale stanowi ono jego uzupełnienie. Sporządzają ją między innymi zarządy spółdzielni socjalnych. Sprawozdanie to powinno zawierać między innymi informacje o:

- rzeczowej działalności spółdzielni w minionym roku;
- ważniejszych wydarzeń, które w danym roku miały miejsce w jednostce;
- przewidywanym kierunku rozwoju podmiotu;
- aktualnej oraz przyszłej sytuacji finansowej spółdzielni.

Sprawozdanie finansowe oraz sprawozdanie z działalności jednostki należy sporządzić się w języku polskim i w walucie polskiej.

Dane liczbowe można wykazywać w zaokrągleniu do tysięcy złotych, w przypadku kiedy nie zniekształca to obrazu jednostki zawartego w sprawozdaniu finansowym oraz w sprawozdaniu z działalności.

Bilans, rachunek zysków i strat oraz informacja dodatkowa stanowią załącznik do ustawy o rachunkowości, a więc spółdzielnia sporządzając swoje sprawozdanie finansowe może je wykorzystać i ewentualnie dodatkowo wzbogacić o dane szczegółowe.

W przypadku niewielkich jednostek, ustawa o rachunkowości zezwala na uproszczone przedstawianie danych w sprawozdaniu finansowym. Aby można być uznanym za taką właśnie niewielką jednostką, spółdzielnia socjalna musi spełnić dwa z trzech poniższych warunków:

- średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło nie więcej niż 50 osób;
- suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego w walucie polskiej nie przekroczyła równowartości 2.000.000 euro;
- przychody netto ze sprzedaży produktów i towarów oraz operacji finansowych w walucie polskiej nie przekroczyły równowartości 4.000.000 euro.

W takim przypadku można sporządzić sprawozdanie finansowe w formie uproszczonej, wykazując informacje w zakresie ustalonym w załączniku nr 1 ustawy o rachunkowości tylko literami i cyframi rzymskimi. Jeżeli chodzi o informację dodatkową to również można ją sporządzić w odpowiednio uproszczonej formie.

Bardzo ważną kwestią jest to, że za prawidłowe i terminowe sporządzenie sprawozdania finansowego odpowiada kierownik jednostki. To on zapewnia sporządzenie rocznego sprawozdania finansowego nie później niż w ciągu 3 miesięcy od dnia bilansowego i przedstawia je właściwym organom, zgodnie z obowiązującymi jednostkę przepisami prawa, postanowieniami statutu. A więc w przypadku kiedy rok obrotowy pokrywa się z rokiem podatkowym, sprawozdanie finansowe powinno być sporządzone do dnia 31 marca.

Podział wyniku finansowego, jaki wypracowała spółdzielnia określony jest ustawą o spółdzielniach socjalnych. Zgodnie z art. 10 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 nadwyżka bilansowa podlega podziałowi na:

- zwiększenie funduszu zasobowego - nie mniej niż 40%;

- cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 i 3 tej ustawy, a więc między innymi na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji jej członków oraz ich środowiska - nie mniej niż 40%;
- fundusz inwestycyjny.

To o czym należy pamiętać dzieląc wynik finansowy spółdzielni socjalnej to to, że nadwyżka bilansowa nie może podlegać podziałowi pomiędzy członków spółdzielni, w szczególności nie może być przeznaczona na zwiększenie funduszu udziałowego, jak również nie może być przeznaczona na oprocentowanie udziałów.

Odpowiednio przygotowane sprawozdanie finansowe należy oczywiście podpisać. Podpisuje je - podając zarazem datę podpisu - osoba, której powierzono prowadzenie ksiąg rachunkowych spółdzielni oraz kierownik jednostki. W przypadku gdy jednostką kieruje organ wieloosobowy - wszyscy członkowie tego organu.

Rzetelnie przygotowane i podpisane sprawozdanie podlega jeszcze zatwierdzeniu przez organ zatwierdzający, nie później niż 6 miesięcy od dnia bilansowego. Organem tym w przypadku spółdzielni socjalnych jest walne zgromadzenie członków spółdzielni. W praktyce może się zdarzyć sytuacja, w której sprawozdanie zostało sporządzone, podpisane i zatwierdzone a jednostka otrzymała jeszcze informacje mające wpływ na wynik finansowy jednostki.

Co wówczas zrobić? W takiej sytuacji zgodnie z zasadami określonymi w ustawie:

Jeżeli po sporządzeniu rocznego sprawozdania finansowego, a przed jego zatwierdzeniem, jednostka otrzymała informacje o zdarzeniach, które mają istotny wpływ na to sprawozdanie finansowe, lub powodujących, że założenie kontynuowania działalności przez jednostkę nie jest uzasadnione, powinna ona odpowiednio zmienić to sprawozdanie, dokonując jednocześnie odpowiednich zapisów w księgach rachunkowych roku obrotowego, którego sprawozdanie finansowe dotyczy, oraz powiadomić biegłego rewidenta, który sprawozdanie to bada lub zbadał. Jeżeli zdarzenia, które nastąpiły po dniu bilansowym, nie powodują zmiany stanu istniejącego na dzień bilansowy, to odpowiednie wyjaśnienia zamieszcza się w informacji dodatkowej.

Jeżeli jednostka otrzymała informacje o zdarzeniach po zatwierdzeniu rocznego sprawozdania finansowego, to ich skutki ujmuje w księgach rachunkowych roku obrotowego, w którym informacje te otrzymała.

Po przygotowaniu sprawozdania finansowego oraz jego zatwierdzeniu pozostają jeszcze inne obowiązki sprawozdawcze. Otóż w terminie 10 dni od daty zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego przez organ zatwierdzający, sprawozdanie powinno być przesłane do urzędu skarbowego wraz z uchwałą organu zatwierdzającego o podziale ewentualnej nadwyżki finansowej.

Ponadto spółdzielnie socjalne zobowiązane są do przekazania swojego sprawozdania finansowego w terminie 15 dni od daty jego zatwierdzenia do Krajowego Rejestru Sądowego oraz jako podmioty prowadzące działalność gospodarczą, ogłosić je w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

1.4. Podatek dochodowy

Spółdzielnia socjalna jako osoba prawna uzyskiwane przez siebie dochody opodatkowuje zgodnie z zasadami zawartymi w ustawie z dnia 15-02-1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych.

W ciągu roku obrotowego jest ona zobowiązana do wpłacania na konto urzędu skarbowego zaliczek na podatek dochodowy w terminie do 20. dnia każdego miesiąca za miesiąc poprzedni. Wyjątek stanowi zaliczka za ostatni miesiąc roku obrotowego – wówczas zaliczkę wpłaca się w wysokości zaliczki za miesiąc poprzedni, do 20 dnia ostatniego miesiąca roku podatkowego. Ostatecznego rozliczenia podatku dochodowego dokonuje się w zeznaniu rocznym, które to spółdzielnia socjalna zobowiązana jest złożyć w terminie do trzech miesięcy od końca roku obrotowego.

Podstawą opodatkowania podatkiem dochodowym jest dochód, a więc różnica między przychodami a kosztami uzyskania przychodów.

Kosztami uzyskania przychodów – są wszystkie te koszty, które zostały poniesione w celu uzyskania lub zabezpieczenie źródła przychodu.

Wyjątki wydatków, które mimo tego, że zostały poniesione przez spółdzielnie w celu uzyskania przychodów to ich nie stanowią – zostały wymienione w art. 16 ust.1 ww. ustawy.

Zgodnie z tym artykułem do wydatków niestanowiących kosztów uzyskania przychodów zalicza się między innymi:

- wynagrodzenia pracownicze, które w danym roku nie zostały wypłacone albo pozostawione do dyspozycji pracowników;
- niezapłaconych składek do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych od łącznej sumy wypłaconych wynagrodzeń;
- odpisów z tytułu zużycia samochodu osobowego w części ustalonej od wartości samochodu przewyższającej równowartość 20.000 EURO przeliczonej na złote według kursu średniego EURO ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z dnia przekazania samochodu do używania;
- koszty egzekucyjne związane z niewykonaniem zobowiązań;
- grzywny i kar pieniężnych orzeczonych w postępowaniu karnym, karnym skarbowym, administracyjnym i w sprawach o wykroczenia oraz odsetek od tych grzywny i kar.

Jeżeli spółdzielnia socjalna poniosła wydatki w walucie obcej, przelicza się je na złote według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień poniesienia kosztu.

W ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych wprowadzono zwolnienie dla spółdzielni socjalnych. Zgodnie z art. 17 ust.1 pkt 43 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych wolne od podatku dochodowego są: *dochody spółdzielni socjalnej wydatkowane w roku podatkowym na cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. nr 94, poz. 651), na zasadach określonych w tej ustawie, w części niezaliczonej do kosztów uzyskania przychodów.* W takim przypadku wypracowany przez spółdzielnie w danym roku podatkowym dochód wydany na cele m.in. zawodowej i społecznej reintegracji swoich członków jest wolny od podatku dochodowego.

Niejasność interpretacji stosowania art. 10 ustawy o spółdzielniach Socjalnych dotyczących tworzenia funduszy przez spółdzielnie i tworzenia funduszu reintegracji społecznej i zawodowej, który nie stanowi podstawy opodatkowania od osób prawnych CIT oraz art. 17 w ust. 1 pkt 43 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

Wyjaśnienie terminu korzystania z ulgi w podatku dochodowym od osób prawnych określonej w art. 17 ust. 1 pkt. 43. Przy obecnym zapisie można dojść do wniosku, że spółdzielnia winna skorzystać z ulgi od dochodów poniesionych w tym samym roku podatkowym. Zgodnie z ustawą prawo spółdzielcze (art. 75 w zw. z art. 39) podział nadwyżki bilansowej następuje w roku następnym po roku w którym nadwyżka wystąpiła.

Na mocy obowiązującego od 6.7.2006 r. art. 17 ust. 1 pkt 43 dodanego przez art. 22 ustawy z 27.4.2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. Nr 94, poz. 651) wolne od podatku są dochody spółdzielni socjalnych wydatkowane w roku podatkowym na cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych, na zasadach określonych w tej ustawie, w części niezaliczonej do kosztów uzyskania przychodów.

Pojawiły się komentarze dotyczące art. 17 ust. 1 pkt 43 np. taki:

„Ze zwolnienia korzystają dochody wydatkowane w roku podatkowym. Nie wystarczy ich przeznaczenie na określony w ustawie cel. Przy czym „wydatkowanie” powinno być interpretowane ściśle, jako faktyczne zrealizowanie wydatku w znaczeniu kasowym.” – komentarz do „Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych”

A także postanowienia US np. poniższe:

„Biorąc pod uwagę powyższe, należy stwierdzić, iż przeznaczenie uzyskanego w trakcie roku podatkowego dochodu Spółdzielni Socjalnej na społeczną i zawodową, reintegrację jej członków nie stanowi przesłanki do zwolnienia od podatku dochodowego od osób prawnych. Jedynie dochody osiągnięte i wydatkowane w roku podatkowym na wyżej wymienione cele w części niezaliczonej do kosztów uzyskania przychodów zwolnione są od podatku dochodowego.” - postanowienie Naczelnika US w Gorlicach z 9.1.2007 r., PDOP-423/1/2007, strona internetowa MF.

W związku z powyższym proponujemy zmianę zapisu art. 17 w ust. 1 pkt 43 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych poprzez wykreślenie słów w roku podatkowym - „ dochody spółdzielni socjalnej wydatkowane na cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. Nr 94, poz. 651), na zasadach określonych w tej ustawie, w części niezaliczonej do kosztów uzyskania przychodów”

1.5. Podatek VAT

Kwestią, która warto jeszcze na koniec omówić jest opodatkowanie przedmiotu działalności spółdzielni socjalnej podatkiem od towarów i usług. Regulacje w tym zakresie określone są w ustawie z dnia 11 marca 2004 o podatku od towarów i usług. Zgodnie z nią, opodatkowaniu podatkiem VAT podlega:

- odpłatna dostawa towarów i odpłatne świadczenie usług na terytorium kraju;
- eksport towarów;
- import towarów;
- wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów za wynagrodzeniem na terytorium kraju;
- wewnątrzwspólnotowa dostawa towarów.

Spółdzielnia nie od razu zostaje podatnikiem tegoż podatku, ponieważ ma możliwość skorzystać ze zwolnienia podmiotowego albo przedmiotowego.

Zwolnienie przedmiotowe – stosuje się w odniesieniu do zakresu działalności spółdzielni.

Zwolnienie podmiotowe – stosuje się w oparciu o wysokość obrotu spółdzielni.

Zwalnia się od podatku podatników, u których wartość sprzedaży opodatkowanej nie przekroczyła łącznie w poprzednim roku podatkowym kwoty 50.000 zł.

Warto podkreślić, że limit ten odnosi się do podatników, którzy działalność swoją prowadzą przez cały rok. Dla podatników rozpoczynających działalność w trakcie roku podatkowego, limit uprawniający do zwolnienia podatkowego oblicza się w proporcji do okresu prowadzonej działalności gospodarczej w roku podatkowym i kwoty 50.000 zł.

W momencie kiedy spółdzielnia staje się czynnym podatnikiem VAT zamiast wystawiać rachunki, wystawia faktury VAT. Opodatkowanie swojej działalności podatkiem VAT to również dla spółdzielni dodatkowe obowiązki – począwszy od składania deklaracji VAT do płacenia tego podatku.

Wpłacie do urzędu skarbowego podlega nadwyżka pomiędzy podatkiem VAT należnym, a więc tym ze sprzedaży – a podatkiem VAT naliczonym, na który składa się podatek kumulowany z szeroko rozumianych faktur kosztowych.

To w jakim wariantcie spółdzielnia będzie dokonywała płatności zależy tylko od niej. Do wyboru ma dwie możliwości:

- składanie deklaracji miesięcznie, a co za tym idzie dokonywanie płatności w cyklu comiesięcznym;
- składanie deklaracji kwartalnych, a więc i dokonywanie ewentualnych płatności co trzy miesiące.

Wybór każdej z opcji, powinien być poprzedzony analizą sytuacji finansowej spółdzielni, ponieważ dla jednym deklaracja kwartalna może pozwolić na dodatkowy obrót gotówką zanim się ją wpłaci do urzędu, a dla innych takie kwartalne rozliczenie może być nie lada wyzwaniem finansowym.

Literatura obowiązkowa:

Kazimiera Winiarska, Rachunkowość Stowarzyszeń, Fundacji, Organizacji non-profit INFOR.PL.

<http://ksiegowosc.infor.pl/rachunkowosc/rachunkowosc-organizacji-non-profit/54006,Specyfika-rachunkowosci-organizacji-pozarzadowych.html>

MODUŁ III

ZARZĄDZANIE PODMIOTEM GOSPODARKI SPOŁECZNEJ PODSTAWY PRAWNO-FINANSOWE DZIAŁALNOŚCI PODMIOTÓW GOSPODARKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Grzegorz Wojtanowski

Podstawy prawno-finansowe działalności wybranych podmiotów
gospodarki społecznej

FORMA ZAJĘĆ Wykład / zajęcia dyskusyjne

CEL PRZEDMIOTU Celem niniejszego scenariusza zajęć jest przedstawienie podstaw prawnych i finansowo- księgowych wybranych podmiotów gospodarki społecznej, tj.:

Instytucje trzeciego sektora Wśród organizacji pozarządowych są takie, które w swoich działaniach używają instrumentów ekonomicznych do realizacji celów społecznych (niekoniecznie związanych z zatrudnieniem grup defaworyzowanych). Dotyczy to około 1/5 organizacji i łącznie generuje istotną część dochodów całości sektora. Nie zmienia to faktu, że dla większości organizacji dochody tego rodzaju są znikomą częścią ich całociowego budżetu. Ledwie 5% organizacji ze źródeł tych uzyskuje więcej niż 50% rocznego dochodu. Oczywiście nie wszystkie organizacje pozarządowe są przedsiębiorstwami społecznymi. W zależności od ostrości zastosowanych kryteriów (np. udziału dochodów z działalności ekonomicznej, zatrudniania stałego personelu) odsetek przedsiębiorców społecznych w środowisku tradycyjnie rozumianego trzeciego sektora (a zatem głównie stowarzyszeń i fundacji) szacować można na 4 do 9%. Można powiedzieć, że sektor pozarządowy ekonomizuje się dość powoli. Jednak wzięwszy pod uwagę ogólną liczbę fundacji i stowarzyszeń, jest to pokaźny liczbowo zbiór (do 4 tys. instytucji) i być może z tego punktu widzenia najbardziej obiecujący, jeśli chodzi o zwiększenie skali działań przedsiębiorczości społecznej w Polsce

**Nowe Instytucje „ekonomii społecznej”
Spółdzielnie socjalne** Najbardziej chyba charakterystyczne są w tym względzie spółdzielnie socjalne (wprowadzone ustawą z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy). Są one formą prawną mającą umożliwić jej członkom (zasadniczo tylko osobom wykluczonym społecznie i dotkniętym przez los – bezrobotnym, niepełnosprawnym, uzależnionym itp.) powrót do uregulowanego życia społecznego i rynku pracy. Spółdzielnia socjalna, jako rodzaj spółdzielni pracy, opiera się na zasadzie osobistego świadczenia pracy przez jej członków. Spółdzielnie socjalne działają w bardzo różnych sektorach (np. budowlanym, gastronomicznym, ochronie środowiska, turystyce). Jednak skazane są na duże ryzyko z uwagi zarówno na skład członkowski, jak i brak mechanizmów wspomagających funkcjonowanie, w tym podwyższanie jakości usług, działania adaptacyjne, dostęp do środków na inwestycje (najczęściej – a i to nie zawsze – mają jedynie pieniądze na tzw. rozruch). Wiele z nich nie jest w stanie obecnie obronić się na otwartym rynku.

CIS i ZAZ Stworzono też całą grupę przedsięwzięć takich jak Centra Integracji Społecznej czy Zakłady Aktywności Zawodowej. Podmioty te mogą być tworzone przez sektor publiczny i instytucje niepubliczne. W sensie ścisłym w tym pierwszym przypadku (a zatem kiedy jest to instytucja prowadzona przez administrację) trudno jednak mówić o przynależności do sektora ekonomii społecznej.

Przepisy powołujące do życia ZAZ stworzone zostały w 1997 roku. ZAZ to instytucja działająca w sferze zatrudnienia wspieranego i pomocy osobom niepełnosprawnym na rynku pracy. Biorąc pod uwagę czas, jaki minął od uchwalenia ustawy, takich zakładów powstało dotąd stosunkowo niewiele. ZAZ-om brakuje środków na inwestycje, ich działania często ogranicza biurokracja i wynikający z niej brak elastyczności działań (koniecznej przy pracy z różnymi rodzajami niepełnosprawności dotykającymi ich podopiecznych).

Inną formą prawną są Centra Integracji Społecznej oraz Kluby Integracji Społecznej. Powołane zostały do życia przepisami ustawy o zatrudnieniu socjalnym w 2003 roku. Zgodnie z założeniami mają one przygotowywać osoby zagrożone wykluczeniem do wejścia na otwarty rynek pracy przez zatrudnienie lub założenie spółdzielni socjalnej. Same w sobie CIS nie miały być przedsiębiorstwami, choć nie oznacza to, że nie mogą prowadzić działalności gospodarczej (obecnie robi to ok. 50%). W założeniu te formy działalności mogą być powoływane zarówno przez instytucje publiczne, jak i prywatne, jednak najczęściej ich założycielami są władze lokalne lub instytucje administracji publicznej działające w sferze pomocy społecznej.

Kluczowe pojęcia Spółdzielnia socjalna, stowarzyszenie, fundacja, centrum integracji społecznej, zakład aktywności zawodowej, przedsiębiorstwo społeczne w formie spółki z o.o.

1.1 Wprowadzenie

Dnia 6 lipca 2006 r. weszły w życie przepisy Ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, opublikowanej w Dzienniku Ustaw nr 94 poz. 651. Przyjęcie ustawy wynika z przekonania, że spółdzielnie socjalne tworzą szansę na skuteczne rozwiązywanie problemów osób, które mają największe trudności z funkcjonowaniem w życiu społecznym i zawodowym, w tym głównie na rynku pracy. Ustawa uzupełnia istniejące regulacje w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej. Zapewnia warunki do powstawania nowych podmiotów społeczno-gospodarczych, które staną się alternatywnymi miejscami pracy dla osób wymagających integracji społecznej. Ustawa wpisuje się w realizację założeń Strategii Lizbońskiej oraz wspólnotowego programu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Spółdzielnie socjalne istnieją w wielu krajach Unii Europejskiej: w Wielkiej Brytanii, Finlandii, Hiszpanii, Portugalii, Grecji i we Włoszech. We Włoszech istnieje około 4,5 tys. takich spółdzielni, z czego 70 proc. świadczy usługi socjalne, a 30 proc. prowadzi programy reintegracji zawodowej. W spółdzielniach zatrudnionych jest przeciętnie 40-50 osób. Funkcjonujące już w Polsce spółdzielnie socjalne działały na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Pierwsza w Polsce quasi-spółdzielnia socjalna została założona w 2001 r. w Poznaniu przez Fundację Pomocy Wzajemnej Barka. Spółdzielnia ta, w pomieszczeniach dzierżawionych od władz miasta, utworzyła introligatornię, stolarnię, zakład krawiecki i budowlany.

Przegląd aktów prawnych o podstawowym znaczeniu dla spółdzielni socjalnych

Podstawowym aktem prawnym regulującym działanie spółdzielni socjalnych jest **ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych** (Dz.U. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.). Ustawa między innymi określa:

- a. kto może założyć spółdzielnię socjalną;
- b. zasady, na jakich spółdzielnia może się podzielić, połączyć i kiedy przechodzi w stan likwidacji;
- c. co jest przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej;
- d. wewnętrzne zasady funkcjonowania spółdzielni socjalnej;
- e. odpowiedzialność i zasady rozliczania się z przekazanych do spółdzielni funduszy publicznych.

Stwierdza również, iż „w sprawach nieuregulowanych niniejszą ustawą do spółdzielni socjalnych stosuje się przepisy odnoszące się do spółdzielni pracy zawarte w **ustawie z dnia 16 września 1982 r. Prawo Spółdzielcze** (tekst jedn. Dz.U. z 2003r., Nr 188, poz. 1848, z późn. zm.)

Inne przydatne akty prawne dla spółdzielni socjalnych:

1. ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w zakresie osób bezrobotnych (Dz. U. z 2004r., Nr 99, poz. 1001), tekst jednolity z dnia 9 kwietnia 2008 r. (Dz. U. Nr 69, poz. 415 z późn. zmianami);
2. ustawa z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. z 2003r., Nr 122, poz. 1143 z późn. zm);
3. ustawa z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776), t. j. z dnia 18 stycznia 2008 r. (Dz. U. Nr 14, poz. 92)
4. ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003r., Nr 96, poz. 873 z późn. zm.);
5. ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2004r., Nr 173, poz. 1807 z późn. zm.);
6. rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie określenia wzorów zaświadczeń dołączanych do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego z dnia 3 sierpnia 2007 r. (Dz. U. Nr 149, poz. 1051);

7. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie szczegółowych warunków i trybu dokonywania refundacji ze środków Funduszu Pracy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego, przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej oraz form zabezpieczenia zwrotu otrzymanych środków z dnia 21 listopada 2005 r. (Dz. U. Nr 236, poz. 2002 z późn. zm.)

1.2. Kto może założyć spółdzielnię socjalną ?

Osoby bezrobotne w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, czyli:

1. osoby niezatrudnione i niewykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej, albo jeżeli są to osoby niepełnosprawne, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, nieuczące się w szkole, z wyjątkiem tych, którzy uczą się w szkole dla dorosłych lub przystępują do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły, albo też uczą się w szkole wyższej w systemie wieczorowym, zaocznym lub eksternistycznym, są zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli:

a. ukończyły 18 lat,

b. nie ukończyły 60 lat (kobiety) lub 65 lat (mężczyźni),

c. nie nabyły prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej albo po ustaniu zatrudnienia czy innej pracy zarobkowej, po zaprzestaniu prowadzenia działalności pozarolniczej, nie pobierają zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego lub macierzyńskiego,

d. nie są właścicielami albo posiadaczami – samoistnymi lub zależnymi – nieruchomości rolnej, w rozumieniu przepisów ustawy z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93, ze zm.), o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe, nie podlegają ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonkowie lub domownicy w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,

e. nie uzyskują przychodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym z działów specjalnych produkcji rolnej, chyba że dochód z działów specjalnych produkcji rolnej, obliczony dla ustalenia podatku dochodowego od osób fizycznych, nie przekracza wysokości przeciętnego dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 2 ha przeliczeniowych ustalonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie przepisów o podatku rolnym, nie podlegają ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonkowie lub domownicy w takim gospodarstwie,

f. nie podjęły działalności pozarolniczej od dnia wskazanego w zgłoszeniu do ewidencji do dnia wyrejestrowania tej działalności, nie podlegają na podstawie odrębnych przepisów obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,

g. nie są tymczasowo aresztowane, nie odbywają kary pozbawienia wolności,

h. nie uzyskują miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych,

i. nie pobierają, na podstawie przepisów o pomocy społecznej, zasiłku stałego,

j. nie pobierają, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania,

k. nie pobierają po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego z funduszu szkoleniowego.

Osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt. 1-4, 6 i 7 ustawy z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, to:

1. bezdomni realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,

2. uzależnieni od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,
3. uzależnieni od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,
4. chorzy psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
5. zwalniani z zakładów karnych, mający trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów pomocy społecznej,
6. uchodźcy realizujący indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, podlegający wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową niebędący w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdujący się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

W rozumieniu ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych za niepełnosprawną uważa się osobę, której niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem o:

1. zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (lekki, umiarkowany, znaczny) lub,
2. całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów lub,
3. niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16 roku życia.

1.3. Pozostałe zagadnienia dotyczące członkostwa

Ustawa o spółdzielniach socjalnych po nowelizacji daje możliwość zakładania spółdzielni innym osobom niż wymienionym w punktach poprzednich, o ile liczba tych osób nie stanowi więcej niż 50% ogólnej liczby założycieli. **Założyć spółdzielnię socjalną mogą także organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jednostki samorządu terytorialnego oraz kościelne osoby prawne.** Liczba założycieli spółdzielni socjalnej nie może być mniejsza niż pięć, jeżeli założycielami są osoby fizyczne, i dwa, jeżeli założycielami są osoby prawne. <https://legalis.net.pl/misc.do?link=NOTKA-%5B%5D11638527>. Spółdzielnia socjalna liczy nie mniej niż pięciu i nie więcej niż pięćdziesięciu członków. Ustawa dopuszcza jednak wyjątek – w odniesieniu do spółdzielni socjalnych, które powstaną w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych liczba członków może wynosić więcej niż 50.

Ustawa określa również problem nabywania członkostwa w spółdzielni socjalnej przez osoby, które nie spełniają wymogów art. 4 ustawy, ale posiadają szczególne kwalifikacje, których nie posiadają pozostali członkowie spółdzielni. Jednak liczba takich osób nie może być większa niż 50% ogólnej liczby członków spółdzielni. Przekroczenie tego limitu trwające nieprzerwanie przez okres 6 miesięcy stanowi podstawę do postawienia spółdzielni w stan likwidacji.

Ustawa ta zezwala na nabywanie członkostwa w spółdzielni przez osoby prawne, mianowicie organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz gminne osoby prawne, których statutowym zadaniem jest działanie na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mieszkańców gminy (w takim przypadku nie stosuje się art. 182. par. 1 ustawy Prawo spółdzielcze, który mówi o obowiązku pozostawania członka spółdzielni w stosunku pracy ze spółdzielnią).

Członkostwo spółdzielni socjalnej mogą nabyć osoby niemające lub mające ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Osoby takie nie mogą być jednak członkami organów samorządowych spółdzielni, a w walnym zgromadzeniu członków mogą brać udział wyłącznie przez swoich przedstawicieli ustawowych (art. 15 par. 3 prawa spółdzielczego).

Członek spółdzielni ma prawo:

- a. uczestniczenia w walnym zgromadzeniu lub zebraniu grupy członkowskiej;
- b. wybierania i bycia wybranym do organów spółdzielni;

- c. otrzymania odpisu statutu i regulaminów, zapoznania się z uchwałami organów spółdzielni, protokołami lustracji, rocznymi sprawozdaniami finansowymi, umowami zawieranymi przez spółdzielnię z osobami trzecimi;
- d. żądania rozpatrzenia przez właściwe organy spółdzielni wniosków dotyczących jej działalności;
- e. udziału w nadwyżce bilansowej – nie dotyczy to spółdzielni socjalnych, ponieważ w spółdzielni socjalnej całość nadwyżki bilansowej dzielona jest zgodnie z art. 10 ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, która wprowadziła zasadę, iż nadwyżka bilansowa przeznaczana jest na zwiększenie funduszu zasobowego (w co najmniej 40%), na cele związane ze społeczną i zawodową integracją członków spółdzielni, na działalność pożytku publicznego (co najmniej 40%) oraz na fundusz inwestycyjny. Ustawa ta stwierdza również jednoznacznie, iż „nadwyżka bilansowa nie może podlegać podziałowi pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, w szczególności nie może być przeznaczana na zwiększenie funduszu udziałowego, jak również nie może być przeznaczana na oprocentowanie udziałów (art.10. ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych),
- f. do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności. Art. 18 par. 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze.

Członek spółdzielni ma obowiązek: przestrzegania przepisów prawa, postanowień statutu opartych na nich regulaminach; dbania o dobro i rozwój spółdzielni oraz uczestniczenia realizacji jej zadań statutowych”. *Art. 18 par. 5 ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.*

Członek spółdzielni może wystąpić z niej za wypowiedzeniem, którego termin i okres powinien być określony w statucie. Za datę wystąpienia uważa się następnny dzień po upływie okresu wypowiedzenia. Wypowiedzenie powinno być złożone w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

1.4. Zatrudnienie

Spółdzielnie socjalne działają na tych samych zasadach, co spółdzielnie pracy, w związku z tym ich podstawową ideą jest zapewnienie zatrudnienia członkom spółdzielni, a przez to zaspokojenie ich potrzeb społecznych i bytowych.

Spółdzielnie socjalne, tak jak spółdzielnie pracy, mają obowiązek pozostawania ze swymi członkami w stosunku pracy nawiązanym przez spółdzielczą umowę o pracę. Rozwiązanie takiej umowy jest niedopuszczalne w czasie trwania członkostwa, poza przypadkami ściśle określonymi w ustawie. Statut może jednak przewidywać zatrudnienie wszystkich lub niektórych członków nie na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, lecz na podstawie umowy o pracę nakładczą, umowy zlecenia lub umowy o dzieło, jeżeli jest to uzasadnione rodzajem działalności spółdzielni. Spółdzielnia ma wówczas obowiązek równomiernie rozdzielać pracę. Członek ma prawo do zatrudnienia stosownie do swoich kwalifikacji zawodowych i osobistych oraz aktualnych możliwości gospodarczych spółdzielni. Oznacza to również, że spółdzielcza umowa o pracę na początku funkcjonowania spółdzielni może być zawarta na $\frac{1}{2}$ lub $\frac{1}{4}$ etatu, a dopiero po uzyskaniu pewnej stabilizacji finansowej członkowie mogą być zatrudnieni na pełnym etacie.

Stosunek pracy między spółdzielnią socjalną a jej członkiem nawiązuje się na podstawie spółdzielczej umowy o pracę oraz w formach określonych w art. 201 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze. (umowy cywilnoprawne). Przepis art. 185 ustawy wymienionej w zdaniu pierwszym stosuje się odpowiednio. Spółdzielnia socjalna może zatrudniać także pracowników niebędących członkami spółdzielni, z tym, że łączna liczba osób, o których mowa w art. 4 ust. 1, nie może być niższa niż 50 % w stosunku do ogółu członków spółdzielni i osób zatrudnionych w spółdzielni socjalnej. W stosunku do osób wymienionych w art. 4 ust. 1, zatrudnionych na zasadach, o których mowa w ust. 1, część wynagrodzenia odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadająca składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby spółdzielni a spółdzielnią może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy, do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia. Zwrotu opłaconych składek dokonuje starosta, w okresach kwartalnych na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni, w terminie 30 dni od dnia jego złożenia. Na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni starosta może przekazać co miesiąc zaliczkę na opłacanie składek.

1.5. Wsparcie finansowe spółdzielni socjalnych

Działalność spółdzielni socjalnej może zostać wsparta ze środków budżetu państwa lub środków budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w szczególności poprzez:

- 1) dotacje,
- 2) pożyczki,
- 3) poręczenia,
- 4) usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym,
- 5) zrefundowanie kosztów lustracji.

Wsparcie, o którym mowa wyżej udzielane jest w drodze uchwały, przez właściwe organy jednostek samorządu terytorialnego lub w ramach programu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego określonego w przepisach o pomocy społecznej, na cele związane z rozwojem spółdzielni socjalnych.

W roku 2007 Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej ogłosiło konkurs w ramach programu „Wspieranie Rozwoju Spółdzielczości Socjalnej”. Celem konkursu było wyłonienie podmiotów, które utworzą **Ośrodki Wspierania Spółdzielczości Socjalnej** (OWSS). Zadaniem OWSS jest prowadzenie działalności doradczej, obejmującej usługi doradcze w zakresie profilu działalności i metod ich realizacji, poradnictwa prawnego oraz obsługi księgowej a także udzielanie wsparcia finansowego spółdzielniom socjalnym w formie grantów, poręczeń, pożyczek. Obecnie działa jedna OWSS, w Poznaniu **Wielkopolski Ośrodek Wspierania Spółdzielczości Socjalnej** (prowadzony przez Stowarzyszenie na rzecz Spółdzielni Socjalnych) znajduje się on w dzielnicy Śródka przy ul. Ostrówek 15 /nr tel.: 061 887 11 66/.

Szansą wsparcia organizacyjnego i finansowego dla spółdzielni socjalnych stała się **Inicjatywa Wspólnotowa EQUAL**. Kilka partnerstw w ramach Tematu D, czyli Ekonomii Społecznej, przyjęło za cel stworzenie w ramach swoich projektów spółdzielni socjalnych, złożonych z konkretnych grup, na przykład osób niepełnosprawnych, imigrantów lub po prostu osób bezrobotnych, jednak projekty finansowane w ramach IW EQUAL trudno zaliczyć do systemu wsparcia spółdzielni socjalnych w Polsce. Niewątpliwie przyczyniły się one jednak do poszerzenia rozmiarów tego sektora. Obecnie w ramach **Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Priorytecie VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich Działaniu 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia**, którego celem jest promocja idei spółdzielczości socjalnej poprzez prowadzenie działań w zakresie szeroko rozumianej reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wspieranie powstających spółdzielni socjalnych jako inicjatyw zmierzających do tworzenia nowych miejsc pracy, można uzyskać dofinansowanie na założenie spółdzielni socjalnej. Osoby uczestniczące w projektach, które chcą założyć spółdzielnię socjalną, a którzy ukończą cykl szkoleniowy, po zarejestrowaniu spółdzielni socjalnej będą mogli składać wnioski o udzielenie jednorazowego wsparcia inwestycyjnego oraz wsparcia pomostowego. Wysokość środków finansowych przewidzianych na jednorazowe wsparcie inwestycyjne wynosi maksymalnie 20000 zł. dla jednego uczestnika. Wsparcie pomostowe będzie udzielane uczestnikom w formie wsparcia szkoleniowo-doradczego oraz wsparcia finansowego. Wsparcie pomostowe finansowe ma na celu pokrycie niezbędnych bieżących opłat, bezpośrednio związanych z prowadzeniem spółdzielni socjalnej.

Rodzaje kosztów, na jakie może być przeznaczony wsparcie pomostowe:

- a. daniny publicznoprawne, z wyjątkiem kar i grzywien,
- b. koszty opłat telekomunikacyjnych (telefon, internet itp.),
- c. wydatki na media (woda, gaz, elektryczność itp.),
- d. koszty dzierżawy, czynszu, najmu lokali,
- e. koszty najmu, dzierżawy maszyn i urządzeń,
- f. koszty ubezpieczeń majątkowych i osobistych,
- g. koszty zlecenia usług związanych bezpośrednio z działalnością gospodarczą (np. zlecenie obsługi księgowej, prowadzenie strony internetowej itp.).

Zatrudnienie wspierane

Zgodnie z art. 16. ustawy o zatrudnieniu socjalnym po zakończeniu uczestnictwa w zajęciach w Centrum Integracji Społecznej, a w uzasadnionych przypadkach także przed jego zakończeniem, na wniosek kierownika Centrum, pracownika socjalnego i uczestnika – lub po uczestnictwie w klubie integracji społecznej na wniosek pracownika socjalnego lub uczestnika – uczestnicy mogą podjąć wspólną działalność gospodarczą w formie spółdzielni socjalnej, na zasadach określonych w ustawie z 27 kwietnia 2006 o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. 94, poz. 651). Ustawa o spółdzielniach socjalnych rozszerzyła możliwość podejmowania zatrudnienia wspieranego również na wszystkich pełnoprawnych członków spółdzielni socjalnej.

W przypadku podjęcia przez uczestników CIS działalności w formie spółdzielni socjalnej, przysługują im uprawnienia, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Zwrot kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa

Ponadto koszty pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa w podjęciu działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej mogą być dofinansowane ze środków Funduszu Pracy do wysokości 80% udokumentowanych kosztów pomocy prawnej, konsultacji lub doradztwa, w wysokości nieprzekraczającej jednak przeciętnego wynagrodzenia.

Zwrot składek ubezpieczeniowych

W przypadku podjęcia działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej w stosunku do osób zatrudnionych na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, będących uprzednio uczestnikami Centrum Integracji Społecznej, a obecnie wszystkich członków spółdzielni socjalnej, *część wynagrodzenia odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadająca składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby spółdzielni a spółdzielnią, może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy przez okres 12 miesięcy od dnia zatrudnienia*. Zwrotu opłaconych składek dokonuje starosta w okresach kwartalnych na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni, w terminie 30 dni od dnia jego złożenia.

Wzór wniosku o zwrot składek oraz tryb ich zwrotu określa rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 10 grudnia 2003 r. w sprawie wzoru wniosku o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu (Dz.U. z 2004r., Nr 3, poz. 18). Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia do wniosku o zwrot składek należy dołączyć kserokopie dokumentów potwierdzających opłacenie składek, w szczególności komplet kopii deklaracji rozliczeniowych i przelewów składek na ubezpieczenia społeczne oraz kopii imiennych raportów miesięcznych o należnych składkach i wypłaconych świadczeniach (ZUS, RCA) za osoby, których dotyczy wnioski.

Prace interwencyjne i roboty publiczne

Ponieważ spółdzielnie socjalne są przedsiębiorstwami od niedawna działającymi na rynku, nie wykształciła się jeszcze praktyka korzystania z różnych możliwości uzyskania wsparcia przy zatrudnieniu. Spółdzielnie socjalne, będąc przedsiębiorcami, mogą starać się o możliwość zatrudniania pracowników w ramach:

- a. prac interwencyjnych – starosta zwraca pracodawcy, który zatrudnił w ramach prac interwencyjnych co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy na okres do 6 miesięcy skierowanych bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, część kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenia społeczne skierowanych bezrobotnych w wysokości uprzednio uzgodnionej, nieprzekraczającej jednak kwoty połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę i składek na ubezpieczenia społeczne od refundowanego wynagrodzenia za każdą osobę bezrobotną,
- b. robót publicznych i w związku z tym korzystać z refundacji kosztów zatrudnienia pracowników w wymiarze określonym odpowiednimi przepisami – rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z 13 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowego sposobu i trybu organizowania prac interwencyjnych i robót publicznych oraz jednorazowej refundacji kosztów z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne (Dz.U. 2004.161.1683).

Środki z Funduszu Pracy dla Spółdzielni Socjalnych

Zgodnie z art. 46 ust. 1 pkt. 2 ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2004r., Nr 99, poz. 1001), tekst jednolity z dnia 9 kwietnia 2008 r. (Dz.U. Nr 69, poz. 415 z późn. zmianami), starosta może ze środków Funduszu Pracy przyznać bezrobotnemu jednorazowo środki na podjęcie działalności gospodarczej, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związane z podjęciem tej działalności, w wysokości określonej w umowie, nie wyższej jednak niż 6-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia, a w przypadku gdy działalność jest podejmowana na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych, wysokość przyznanych bezrobotnemu środków nie może przekraczać 4-krotnego przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka założyciela spółdzielni oraz 3-krotnego przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka przystępującego do spółdzielni socjalnej po jej założeniu. Przy czym osoba, która otrzymała z Funduszu Pracy jednorazowo środki na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej, jest obowiązana dokonać zwrotu otrzymanych środków wraz z odsetkami, jeżeli była członkiem spółdzielni socjalnej przez okres krótszy niż 12 miesięcy albo naruszone zostały inne warunki umowy dotyczące przyznania tych środków (Art. 46 pkt. 2 ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy).

Szczegółowe warunki i tryb przyznawania środków na podjęcie działalności gospodarczej określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 21 listopada 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu dokonywania refundacji ze środków Funduszu Pracy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego, przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej oraz form zabezpieczenia zwrotu otrzymanych środków (Dz.U. z 2005r., Nr 236, poz. 2002 z późn. zm.). Na podstawie § 5 powyższego rozporządzenia bezrobotny zamierzający podjąć działalność gospodarczą może złożyć do starosty właściwego ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu, albo ze względu na miejsce prowadzenia działalności, wniosek o przyznanie ze środków Funduszu Pracy jednorazowo środków na jej podjęcie, w tym kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa dotyczących tej działalności. Wniosek o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej powinien określać:

- a. kwotę wnioskowanych środków;
- b. rodzaj działalności gospodarczej, którą bezrobotny zamierza podjąć;
- c. kalkulację kosztów związanych z podjęciem działalności, jakie zostaną poniesione do dnia poprzedzającego dzień jej rozpoczęcia, źródła ich finansowania oraz wskazanie działań podjętych na rzecz rozpoczęcia działalności, dotyczących w szczególności pozyskania lokalu, uzyskania niezbędnych pozwoleń oraz odbycia szkoleń;
- d. szczegółową specyfikację wydatków przeznaczanych w szczególności na zakup środków trwałych, materiałów, towarów, pozyskanie lokalu, opłatę wpisowego lub wkładu do spółdzielni socjalnej oraz harmonogram wydatków w ramach wnioskowanych środków;
- e. proponowaną formę zabezpieczenia zwrotu środków;
- f. przewidywane efekty ekonomiczne prowadzenia działalności gospodarczej.

Przy czym bezrobotny zamierzający przystąpić do istniejącej spółdzielni socjalnej składa wniosek zawierający jedynie informacje, o których mowa w pkt. a), d) i e).

Do wniosku o przyznanie środków na podjęcie działalności gosp. bezrobotny powinien dołączyć oświadczenia o:

- a. korzystaniu lub niekorzystaniu, w okresie 5 lat poprzedzających dzień złożenia wniosku, ze środków Funduszu Pracy lub innych funduszy publicznych na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej;
- b. spełnianiu określonych w rozporządzeniu warunków do otrzymania środków na podjęcie działalności gospodarczej lub przystąpienia do istniejącej spółdzielni socjalnej;
- c. nieprowadzeniu działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
- d. wykorzystaniu przyznanych środków zgodnie z przeznaczeniem;
- e. niepodejmowaniu zatrudnienia w okresie 12 miesięcy po dniu rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej;

- f. niekaralności w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeksu karnego;
- g. niezłożeniu wniosku o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej lub wniosku o przystąpieniu do spółdzielni socjalnej do innego starosty.

Bezrobotny zamierzający przystąpić do istniejącej spółdzielni socjalnej nie składa oświadczenia o niepodejmowaniu zatrudnienia w okresie 12 miesięcy po dniu rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej, musi natomiast dołączyć do wniosku pisemną informację tej spółdzielni o:

- a. przyjęciu bezrobotnego do spółdzielni socjalnej jako członka, po wniesieniu wpłaty w wysokości określonej w informacji oraz spełnieniu innych warunków określonych w tej informacji;
- b. niezaleganiu przez spółdzielnię socjalną w dniu wydania informacji z opłacaniem w terminie składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, innych danin publicznych oraz nieposiadaniu nieuregulowanych w terminie zobowiązań cywilnoprawnych.

Zgodnie z § 6 omawianego rozporządzenia wniosek o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej może być przez starostę uwzględniony w przypadku spełniania przez bezrobotnego następujących warunków:

- w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku nie odmówił bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniego zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, szkolenia, stażu, przygotowania zawodowego w miejscu pracy, wykonywania prac społecznie użytecznych, prac interwencyjnych lub robót publicznych;
- nie otrzymał w okresie 5 lat poprzedzających złożenie wniosku pożyczki z Funduszu Pracy lub z innych funduszy publicznych środków na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej;
- nie otrzymał dotychczas z Funduszu Pracy bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej;
- spełnia warunki, o których mowa w § 1 ust. 3 i 5 rozporządzenia (przepisów rozporządzenia nie stosuje się do środków przyznawanych na podjęcie działalności gospodarczej w zakresie transportu krajowego towarów (rzeczy) oraz transportu krajowego osób taksówkami oraz do pomocy udzielanej w sektorze transportu, w zakresie działalności związanej z produkcją, przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów wymienionych w załączniku nr 1 do Traktatu WE, pomocy udzielanej dla działalności związanej z eksportem, jeżeli pomoc jest bezpośrednio związana z ilością wywożonych produktów, ustanowieniem i funkcjonowaniem sieci dystrybucyjnej lub wydatkami bieżącymi dotyczącymi działalności eksportowej, pomocy uwarunkowanej pierwszeństwem użycia towarów produkcji krajowej przed towarami importowanymi);
- spółdzielnia socjalna, do której ma zamiar przystąpić, nie zalega z opłacaniem w terminie składek i innych danin publicznych oraz nie posiada nieuregulowanych w terminie zobowiązań cywilnoprawnych;
- nie prowadził działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej;
- nie był w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku skazany za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeksu karnego.

O uwzględnieniu lub odmowie uwzględnienia wniosku starosta powiadamia bezrobotnego w formie pisemnej w terminie 30 dni od dnia złożenia wniosku i innych niezbędnych do jego rozpatrzenia dokumentów.

Przyznanie bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej jest dokonywane na podstawie umowy zawartej przez starostę z bezrobotnym na piśmie pod rygorem nieważności i po spełnieniu przez bezrobotnego warunków w niej określonych.

Umowa o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej powinna zawierać w szczególności zobowiązanie bezrobotnego do:

- a. udokumentowania i rozliczenia w określonym w umowie terminie wydatkowania w okresie od dnia zawarcia umowy do dnia podjęcia działalności gospodarczej zgodnie z przeznaczeniem środków otrzymanych przez bezrobotnego;
- b. zwrotu, w ciągu 30 dni od dnia otrzymania wezwania starosty, przyznanych środków wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od dnia ich uzyskania, jeżeli:

- otrzymane środki wykorzysta niezgodnie z przeznaczeniem,
- będzie prowadził działalność gospodarczą lub będzie członkiem spółdzielni socjalnej przez okres krótszy niż 12 miesięcy; do okresu prowadzenia działalności gospodarczej zalicza się przerwy w jej prowadzeniu z powodu choroby lub powołania do odbycia zasadniczej lub zastępczej służby wojskowej,
- podejmie zatrudnienie w okresie pierwszych 12 miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej,
- do wniosku o przyznanie środków dołączył niezgodne z prawdą oświadczenie,
- naruszy inne warunki umowy.

Formami zabezpieczenia zwrotu przez podmiot refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy oraz zwrotu przez bezrobotnego środków otrzymanych na podjęcie działalności gospodarczej mogą być:

- a. poręczenie,
- b. weksel z poręczeniem wekslowym,
- c. gwarancja bankowa,
- d. zastaw na prawach lub rzeczach,
- e. blokada rachunku bankowego,
- f. akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika.

Środki z Funduszu Pracy przyznane jednorazowo bezrobotnemu na podjęcie działalności gospodarczej na podstawie przepisów powyższego rozporządzenia stanowią pomoc de minimis (*Zasada de minimis ma zastosowanie bez względu na wielkość podmiotu ubiegającego się o pomoc. Pomoc de minimis jest to pomoc, której wartość nie przekracza 100 tys. euro, przy czym sumowaniu podlega tylko pomoc de minimis uzyskana przez przedsiębiorcę w ciągu trzech kolejnych lat. Do pomocy de minimis nie wlicza się pomocy zatwierdzonej przez Komisję – udzielanej zarówno w ramach programu pomocowego, jak i pomocy indywidualnej – jak również pomocy na szkolenia, na zatrudnienie oraz dla małych i średnich przedsiębiorców udzielanej zgodnie z warunkami określonymi we właściwych rozporządzeniach.*), w rozumieniu przepisów rozporządzenia Komisji (WE) nr 69/2001 z 12 stycznia 2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady de minimis (Dz.Urz. WE L 10 z 13.01.2001 r., str. 0030-0032).

Spółdzielnia socjalna jako zakład pracy chronionej

Zgodnie z ustawą z 27 kwietnia 2006 spółdzielnia socjalna powstała w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub niewidomych mających status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej uzyskuje status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej, jeżeli wystąpi z takim wnioskiem w terminie 3 miesięcy od daty wpisu do KRS. Pod warunkiem, że spełni wymogi pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej, może korzystać z ulg i szczególnych uprawnień. – *Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z 27 sierpnia 1997 r. oraz rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania przy udzielaniu zakładom pracy chronionej pomocy finansowej ze środków PFRON (Dz.U.03.125.1161).*

Prowadzący zakład pracy chronionej jest zwolniony z:

- a. podatków (nie dotyczy – podatku od gier, VAT, akcyzy, cła, dochodowego, od środków transportowych), z tym, że z podatków od nieruchomości, rolnego i leśnego zwolniony jest na zasadach określonych w przepisach odrębnych,
- b. podatku od czynności cywilnoprawnych – jeżeli czynność przez niego dokonana pozostaje w bezpośrednim związku z prowadzeniem zakładu,
- c. opłat, z wyjątkiem opłaty skarbowej.

Prowadzący zakład pracy chronionej może otrzymać ze środków PFRON:

- a. dofinansowanie w wysokości do 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych, pod warunkiem wykorzystania tych kredytów na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych,
- b. zwrot kosztów za szkolenie zatrudnionych osób niepełnosprawnych w związku z koniecznością zmiany profilu produkcji,

- c. jednorazową pożyczkę w celu ochrony istniejących w zakładzie miejsc pracy osób niepełnosprawnych,
- d. dofinansowanie lub refundację wynagrodzeń osób niepełnosprawnych u których stwierdzono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, epilepsję oraz pracowników niewidomych – w wysokości 75% najniższego wynagrodzenia,
- e. dofinansowanie w związku z zatrudnieniem osób niepełnosprawnych w przypadku braku podstaw do zwrotu VAT lub gdy jest on niższy o 90% od wynikającego z wyliczenia dokonanego na podstawie odrębnych przepisów.

Szczególne uprawnienia: częściowe finansowanie z budżetu państwa i PFRON wynagrodzenia odpowiadającego należnej składce pracownika na ubezpieczenie społeczne.

Klauzule społeczne

Nowelizacja ustawy o spółdzielniach socjalnych wprowadziła do polskiego Prawa zamówień publicznych instytucję tzw. klauzul społecznych. W wyniku wprowadzenia tego przepisu rozwiązania będą zgodne z zaleceniami dyrektywy unijnej. Dzięki nowelizacji zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, dotyczące:

- zatrudnienia osób:
 - a) bezrobotnych lub młodocianych w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
 - b) niepełnosprawnych, o których mowa w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
 - c) innych niż określone w lit. a lub b, o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym – lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
- utworzenia funduszu szkoleniowego w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, w którym wpłaty pracodawców stanowić będą co najmniej czterokrotność najniższej wpłaty określonej w tych przepisach.

Literatura obowiązkowa:

Henryk Cioch, Zarys prawa spółdzielczego, Wolters Kluwer Polska- Lex, Warszawa 2007;

Marcin Juszczyk, Cezary Miżejewski, Małgorzata Ołdak, Jak założyć i prowadzić spółdzielnię socjalną? Poradnik, Krajowa Rada Spółdzielcza, Warszawa 2009;

Anna Bulka, Aldona Okraszewska, Jacek Kwiatkowski, Spółdzielnia socjalna krok po kroku, Kraków 2008;

Zalecenie Ministra Rozwoju Regionalnego oraz Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych dotyczące stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, Warszawa 2009.

Literatura uzupełniająca:

Zeszyty Gospodarki Społecznej:

Z teorii i praktyki gospodarki społecznej, Tom1, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red. naukowa), Collegium Civitas Press, Warszawa 2006;

Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red. naukowa), Collegium Civitas Press, Warszawa 2007;

Nowa gospodarka społeczna w rozwoju regionalnym i lokalnym, Tom 3, Ewa Leś, Małgorzata Ołdak (red. naukowa), Collegium Civitas Press, Warszawa 2008.

2.1. WSTĘP

Działalność społeczna może przyjmować formy mniej lub bardziej zorganizowane i sformalizowane. Często włączamy się w akcje społeczne, które przyciągają z powodu ważnego naszym zdaniem celu i których organizatorzy budzą nasze zaufanie. Sami również możemy stać się inicjatorami takich przedsięwzięć, jeśli tylko mamy ciekawe pomysły, dużo energii i oczywiście czas. Prawo tworzenia i działania w organizacjach społecznych jest prawem zapewnionym przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej (art. 12): „Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji.” Zorganizowana działalność społeczna może przyjmować różne formy przewidziane przez prawo. Opisuje się ją jako działalność sektora pozarządowego, odróżniając tym samym od sektora państwowego (finansów publicznych) i sektora prywatnego (organizacji oraz instytucji, których działalność nastawiona jest na zysk).

Sektor pozarządowy, nazywany też często III sektorem, tworzą organizacje działające społecznie non-for-profit (nie dla zysku). Oficjalna definicja organizacji pozarządowych została sformułowana w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zgodnie z nią „organizacjami pozarządowymi są niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i niedziałające w celu osiągnięcia zysku osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia”. Celem niniejszej broszury jest przedstawienie podstawowych informacji dotyczących powoływania jednego z podstawowych typów organizacji pozarządowych w Polsce – fundacji. W kolejnych rozdziałach znajdują się odpowiedzi na pytania, czym jest fundacja, kto może ją ustanowić i w jaki sposób oraz informacje o podstawowych obowiązkach związanych z rozpoczęciem działalności. Ostatnie rozdziały zawierają wzory uchwał oraz wskazówki, gdzie możemy szukać pomocy, jeśli zdecydujemy się założyć fundację. Dodatkowo wymieniono publikacje, które uzupełniają niniejszy tekst o informacje dotyczące konstruowania statutu fundacji i rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym.

2.2. CO TO JEST STOWARZYSZENIE, DLACZEGO I KIEDY WARTO JE ZAŁOŻYĆ

Co to jest stowarzyszenie?

Co jest potrzebne, aby dojść do stowarzyszenia, od czego trzeba zacząć? Motorem działania stowarzyszenia są ludzie (członkowie). Często jest to grupa przyjaciół, którzy postanowili „coś” razem zrobić (np. zorganizować konkurs recytatorski), bądź też osoby, którym „coś” przeszkadza i chcą to zmienić (np. wesprzeć osoby niepełnosprawne). Na początku można prowadzić działalność społeczną jako **grupa nieformalna**. Np. może to być kilku miłośników filmu animowanego, którzy organizują mały, otwarty pokaz filmów animowanych i okazuje się on sukcesem. Powstaje pomysł, by rozwinąć tę działalność, zwłaszcza, że na pokazie zjawili się inni entuzjaści tej dziedziny. I może to być już tylko krok od sformalizowania tej działalności, ponieważ łatwiej jest prowadzić pewne działania (np. zbierać pieniądze na zorganizowanie kolejnego przeglądu filmów) jako zarejestrowane stowarzyszenie.

Stowarzyszenie to grupa ludzi skupionych wokół wspólnego celu, wspólnej idei.

Podstawowe cechy każdego stowarzyszenia to:

- **dobrowolność** – oznacza swobodę tworzenia stowarzyszeń, dobrowolność przystępowania i występowania członków – nikt nie może nas zmusić do bycia członkiem stowarzyszenia,
- **samorządność** – to niezależność wobec podmiotów zewnętrznych i swoboda ustalania norm oraz reguł wewnętrznych,
- **trwałość** – oznacza, że istnieje ono niezależnie od konkretnego składu osobowego swoich członków (pod warunkiem, że będzie ich co najmniej 15 w stowarzyszeniu zarejestrowanym lub 3, jeśli jest to stowarzyszenie zwykłe),
- **niezarobkowy cel** – oznacza, że celem stowarzyszenia nie jest przysparzanie członkom korzyści majątkowych (nie można podzielić majątku stowarzyszenia pomiędzy członków), w przeciwieństwie do spółek.

Polskie ustawodawstwo gwarantuje równe, „bez względu na przekonania, prawo czynnego uczestniczenia w życiu publicznym i wyrażania zróżnicowanych poglądów oraz realizacji indywidualnych zainteresowań” (preambuła ustawy Prawo o stowarzyszeniach). Prawo to może być ograniczone, jeśli w grę wchodzi m.in. ochrona praw i wolności innych osób (np. ktoś został zmuszony do wstąpienia do stowarzyszenia). Zakazane jest również tworzenie stowarzyszeń „przyjmujących zasadę bezwzględnego posłuszeństwa ich członków wobec władz stowarzyszenia” (art. 6 ust. 1).

2.3. Kto może tworzyć stowarzyszenia?

Stowarzyszenia mogą tworzyć obywatele polscy, mający pełną zdolność do czynności prawnych (osoby, które ukończyły 18 lat i nie są ubezwłasnowolnione) i niepozbawieni praw publicznych (art. 3 ust. 1). Małoletni poniżej 16 lat może należeć do stowarzyszenia, jeśli wyrażą na to zgodę jego przedstawiciele ustawowi (np. rodzice), nie może jednak korzystać z biernego i czynnego prawa wyborczego. Natomiast małoletni w wieku 16-18 lat, mający ograniczoną zdolność do czynności prawnych, może należeć do stowarzyszenia oraz korzystać z biernego i czynnego prawa wyborczego, ale w składzie zarządu tego stowarzyszenia większość muszą stanowić osoby o pełnej zdolności do czynności prawnych. Cudzoziemiec, niemający miejsca zamieszkania na terytorium Polski, może wstąpić do stowarzyszenia, którego statut przewiduje taką możliwość. Cudzoziemiec, mający miejsce zamieszkania w naszym kraju, może tworzyć stowarzyszenia zgodnie z przepisami obowiązującymi obywateli polskich (art. 4).

2.4. Jakie są rodzaje stowarzyszeń?

W uproszczeniu stowarzyszenia można podzielić na:

- stowarzyszenia zwykłe,
- stowarzyszenia zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS),
- związki stowarzyszeń,
- kluby sportowe, tzw. stowarzyszenia kultury fizycznej, które działają na podstawie odrębnej ustawy.

O stowarzyszeniach zwykłych i zarejestrowanych w KRS piszemy w dalszej części opracowania.

Związek stowarzyszeń

Stowarzyszenia mogą tworzyć związki stowarzyszeń i innych osób prawnych, czasem nazywane federacjami. Aby taki związek powstał, muszą się zebrać przynajmniej 3 stowarzyszenia. Związek wspólnie z tymi 3 stowarzyszeniami mogą tworzyć jeszcze inne osoby prawne, które nie mają celów zarobkowych (np. fundacje). Nie jest możliwe stworzenie związku/federacji tylko przez fundacje. Inne osoby prawne, które mają cele zarobkowe (np. spółka), mogą być jedynie członkiem wspierającym w związku stowarzyszeń (oznacza to, że nie mają czynnego i biernego prawa wyborczego, czyli nie mogą być wybierani do zarządu oraz nie mogą innych wybierać do zarządu). Związek stowarzyszeń rejestruje się w KRS podobnie jak stowarzyszenie i podlega takim samym przepisom.

Klub sportowy działający w formie stowarzyszenia

Klub sportowy jest „podstawową jednostką organizacyjną realizującą cele i zadania kultury fizycznej”. Cele te zostały sformułowane w ustawie o kulturze fizycznej jako „dbałość o prawidłowy rozwój psychofizyczny i zdrowie wszystkich obywateli”, a realizowane są poprzez wychowanie fizyczne, sport, rekreację ruchową, rehabilitację ruchową.

Kluby sportowe, działające jako stowarzyszenia, rejestrują się:

- u starosty właściwego ze względu na siedzibę tych klubów (jeśli nie prowadzą działalności gospodarczej)
- lub w Krajowym Rejestrze Sądowym (jeśli prowadzą działalność gospodarczą).

Szczególnym rodzajem klubu sportowego jest uczniowski klub sportowy. Jego członkami mogą być uczniowie, rodzice i nauczyciele. Uczniowski klub sportowy działa na zasadach przewidzianych w ustawie Prawo o stowarzyszeniach, ale nie dotyczą go przepisy o rejestracji. Uzyskuje on osobowość prawną w momencie wpisania do ewidencji starosty właściwego ze względu na siedzibę klubu.

Co to jest stowarzyszenie zwykłe?

Stowarzyszenie zwykłe (art. 40-43) mogą utworzyć co najmniej 3 osoby:

- Uchwalają one nazwę, cel, określają regulamin działalności (pełni taką rolę jak statut w stowarzyszeniu zarejestrowanym), teren działania i siedzibę oraz wybierają swojego przedstawiciela, który będzie reprezentował stowarzyszenie.
- Następnie zgłaszają (pisemnie) utworzenie stowarzyszenia do organu nadzorującego – zwykle jest to wydział spraw obywatelskich w starostwie powiatowym, właściwym ze względu na przyszłą siedzibę.

O to, jakie dokumenty są potrzebne, aby uzyskać wpis do ewidencji stowarzyszeń u starosty, najlepiej zapytać we właściwym dla siedziby organizacji starostwie.

Stowarzyszenie zwykłe może rozpocząć działalność, jeśli w ciągu 30 dni od dnia uzyskania informacji o założeniu stowarzyszenia starostwo powiatowe nie zakaże jego działalności (np. z powodu niezgodności regulaminu z przepisami prawa). Utworzenie stowarzyszenia zwykłego jest prostsze niż rejestracja stowarzyszenia w KRS, ale powstałe stowarzyszenie zwykłe ma ograniczone możliwości podejmowania czynności prawnych. Mówiąc językiem prawnym – stowarzyszenie zwykłe nie jest podmiotem praw i obowiązków w zakresie prawa cywilnego (nie ma zdolności prawnej) oraz nie ma zdolności do czynności prawnych. W praktyce oznacza to, że np. nie może zawierać umów o przyznaniu dotacji czy o wykonaniu zadania publicznego lub innej usługi.

Stowarzyszenie zwykłe nie ma wielu uprawnień, jakie przysługują stowarzyszeniu zarejestrowanemu – **nie może** (art. 42):

- powoływać swoich oddziałów terenowych,
- łączyć się w związki stowarzyszeń,
- zrzeszać osób prawnych,
- prowadzić działalności gospodarczej,
- przyjmować darowizn, spadków, zapisów, otrzymywać dotacji, korzystać z ofiarności publicznej.

Jedynymi dozwolonymi przez prawo przychodami stowarzyszeń zwykłych są składki członkowskie.

Stowarzyszenie zwykłe nie ma osobowości prawnej, ale jest organizacją społeczną i w związku z tym ma **zdolność sądową**. Oznacza to, że może występować przed sądem jako strona, w sprawach związanych z celami zapisanymi w swoim regulaminie (art. 64 k. p. c.) Nadzór nad stowarzyszeniami zwykłymi, tak jak nad stowarzyszeniami zarejestrowanymi, pełni starosta (lub prezydent miasta, jeśli stowarzyszenie ma siedzibę w mieście na prawach powiatu).

Obowiązki stowarzyszenia zwykłego

Stowarzyszenie zwykłe musi uzyskać numer REGON i NIP, konto bankowe. Informacje o tych formalnościach znajdują się w rozdziale VI broszury.

Stowarzyszenia zwykłe muszą prowadzić taką samą księgowość jak stowarzyszenia, które są zarejestrowane w KRS, ale nie prowadzą działalności gospodarczej. Wynika to z ustawy o rachunkowości, która – podobnie jak ustawa podatkowa – nie wyłącza z obowiązków księgowych stowarzyszeń zwykłych. To samo dotyczy sprawozdawczości. Stowarzyszenia zwykłe muszą sporządzić roczne sprawozdanie finansowe, zgodne z rozporządzeniem ministra finansów o szczególnych zasadach rachunkowości organizacji nieprowadzących działalności gospodarczej i złożyć je do właściwego urzędu skarbowego wraz z roczną deklaracją CIT-8.

Co to jest stowarzyszenie zarejestrowane w KRS?

Stowarzyszenie zarejestrowane w rejestrze stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) to kolejna forma prowadzenia działalności społecznej.

Stowarzyszenie to dobrowolne, samorządne, trwałe zrzeszenie, tworzone w celach niezarobkowych (art. 2 ust. 1). Swoją pracę opiera na działalności społecznej swoich członków – z tym, że do pracy w stowarzyszeniu może zatrudnić pracowników (art. 2 ust. 3).

Podstawowe różnice między stowarzyszeniami zarejestrowanymi w KRS i zwykłymi:

do założenia stowarzyszenia zarejestrowanego potrzebnych jest co najmniej 15 osób (w stowarzyszeniu zwykłym wystarczą 3 osoby),

- działalność w oparciu o statut,
- bardziej złożona struktura organizacyjna,
- bardziej zawile (i płatne) formalności rejestracyjne,
- osobowość prawna,

możliwość korzystania z różnych źródeł finansowania (nie tylko ze składek członkowskich, ale także np. dotacji), możliwość prowadzenia działalności gospodarczej.

Polskie przepisy, na tle uregulowań krajów Unii Europejskiej, są dość wymagające w odniesieniu do liczby członków założycieli stowarzyszenia. We Francji do założenia stowarzyszenia wystarczą dwie osoby, podobnie w Holandii, a w Niemczech potrzebnych jest siedem osób.

O tym, którą formę stowarzyszenia wybrać, decydują założyciele stowarzyszenia, biorąc pod uwagę przede wszystkim to, czym i jak chcą się zajmować. Może okazać się, że akurat w naszym przypadku warto pomyśleć o zarejestrowaniu stowarzyszenia w Krajowym Rejestrze Sądowym. Powstanie i prowadzenie takiego stowarzyszenia wiąże się z większymi wymaganiami formalno-prawnymi (nie ominie nas kilka wizyt w urzędach), ale także z większymi możliwościami działania.

Co daje rejestracja w KRS? Główną korzyścią płynącą z rejestracji stowarzyszenia w KRS jest nabycie przez organizację osobowości prawnej. To z kolei znacznie poszerza możliwości działania.

Stowarzyszenie zarejestrowane w KRS może:

- przyjmować darowizny, spadki, zapisy, otrzymywać dotacje, korzystać z ofiarności publicznej,
- podejmować finansową współpracę z administracją publiczną i biznesem,
- zawierać umowy na realizację zadań publicznych,
- prowadzić działalność gospodarczą,
- łączyć się w związki stowarzyszeń,
- zrzeszać osoby prawne,
- powoływać oddziały terenowe,
- ubiegać się o status organizacji pożytku publicznego.

2.5. ETAPY REJESTRACJI STOWARZYSZENIA W KRS

Statut stowarzyszenia

Stowarzyszenie zarejestrowane powołuje co najmniej 15 osób, które uchwalają statut stowarzyszenia i wybierają komitet założycielski (art. 9). Następnie składają dokumenty o rejestrację w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Najpierw trzeba napisać statut, a potem go uchwalić, czyli postanowić, że statut będzie wyglądał tak, a nie inaczej. Trzeba to zrobić przed złożeniem wniosku o rejestrację organizacji w Krajowym Rejestrze Sądowym, ponieważ jest on jednym z najważniejszych załączników (dokumentów), które dołączamy do wniosku o rejestrację. Sąd sprawdza, czy statut jest zgodny z prawem.

Wstępny projekt statutu dobrze jest przygotować wcześniej, czyli przed zwołaniem zebrania założycielskiego i dostarczyć go do wglądu wszystkim członkom przyszłego stowarzyszenia. Taki projekt statutu stowarzyszenia musi być uchwalony, zatwierdzony przez członków założycieli na zebraniu założycielskim. Przygotowujemy dwa egzemplarze statutu.

STATUT musi zawierać takie podstawowe informacje o stowarzyszeniu, jak (art. 10):

- nazwę (odróżniająca dane stowarzyszenie od innych organizacji, instytucji itp.),
- teren działania i siedzibę,
- cele i sposoby ich realizacji,
- sposób nabycia/przyczyny utraty członkostwa, prawa i obowiązki członków,

- władze stowarzyszenia, sposób ich wyboru, kompetencje (w tym zasady działania: walnego zebrania członków, zarządu, komisji rewizyjnej),
- sposób reprezentowania, zaciągania zobowiązań majątkowych, warunki ważności uchwał,
- sposób uzyskiwania środków finansowych i płacenia składek członkowskich,
- zasady wprowadzania zmian w statucie,
- sposób rozwiązania się stowarzyszenia.

Wymienione zapisy muszą znaleźć się w statucie stowarzyszenia. Możemy jednak umieścić w nim i inne regulacje dotyczące, np. tworzenia jednostek terenowych czy też podjęcia działalności gospodarczej.

Pamiętajmy, że statut to najważniejszy wewnętrzny dokument regulujący działalność stowarzyszenia. Warto dołożyć starań, by dokładnie zrozumieć, co trzeba, a co warto i w jakiej formie umieścić w statucie zakładanego stowarzyszenia.

Dobry statut musi zawierać takie informacje, zapisy, które pozwalają na sprawne funkcjonowanie stowarzyszenia. Oczywiście statut musi być też zgodny z obowiązującym prawem.

Zebranie założycielskie – przygotowanie, przebieg i niezbędne uchwały

Następnym krokiem prowadzącym do zarejestrowania stowarzyszenia jest zwołanie **zebrania założycielskiego**. Na zebraniu założycielskim przede wszystkim podejmujemy uchwałę o powołaniu do życia stowarzyszenia i wybieramy komitet założycielski.

Nie obawiamy się formalności związanych z zebraniem. Najpierw ustalamy termin zebrania oraz miejsce, w którym ma się odbyć. W zebraniu musi wziąć udział co najmniej 15 osób – tym samym staną się one członkami założycielami naszego stowarzyszenia. Dla pewności lepiej jest zaprosić na zebranie kilka osób więcej niż wspomniane 15, gdyby okazało się, że ktoś z jakiegóż przyczyny nie dotrze na zebranie. Warto też wcześniej znaleźć osobę, która sprawnie poprowadzi zebranie (przewodniczący), a także osobę, która spíše protokół z zebrania (sekretarz, protokolant).

Przed zebraniem założycielskim, o czym pisaliśmy wcześniej, przygotowujemy wstępny projekt statutu. Dostarczamy go do wglądu wszystkim członkom przyszłego stowarzyszenia. Głosowanie za przyjęciem statutu, zgłoszenie ewentualnych zmian i zatwierdzenie statutu musi mieć miejsce na zebraniu założycielskim. Następnie przygotowujemy różne dokumenty:

1. Listę członków założycieli z danymi: imię i nazwisko, data i miejsce urodzenia, adres zameldowania, numer dowodu osobistego, PESEL, własnoręczny podpis (bardzo ważne!). Listę możemy mieć pełną lub możemy ją uzupełnić o brakujące informacje przed zebraniem lub w trakcie.

Wygodnie jest, jeśli ta sama lista zawiera też oświadczenie członków założycieli o: posiadaniu obywatelstwa polskiego, pełnej zdolności do czynności prawnych i pełni praw obywatelskich (art. 3 ust. 1).

Listę tę przygotowujemy w dwóch egzemplarzach, które składamy w KRS. Uczestnicy spotkania podpisują oba egzemplarze.

2. Teksty uchwał, które muszą być podjęte w trakcie zebrania:

- uchwała o powołaniu stowarzyszenia, w dwóch egzemplarzach, podpisana przez przewodniczącego i sekretarza zebrania,
- uchwała o przyjęciu statutu, w dwóch egzemplarzach, podpisana przez przewodniczącego i sekretarza zebrania,
- uchwała o wyborze komitetu założycielskiego, w dwóch egzemplarzach, podpisana przez przewodniczącego i sekretarza zebrania

Uchwała o wyborze komitetu jest konieczna, ponieważ stowarzyszenie musi mieć komitet założycielski (art. 9), nawet, jeżeli na zebraniu założycielskim zostanie też wybrany zarząd i komisja rewizyjna. To członkowie komitetu założycielskiego składają i podpisują dokumenty o rejestrację stowarzyszenia. Zwyczajowo do komitetu są wybierane 2-3 osoby.

Na zebraniu założycielskim można podjąć uchwałę o wyborze zarządu oraz uchwałę o wyborze organu kontroli wewnętrznej, np. komisji rewizyjnej, ale nie mamy takiego obowiązku. Władze można też wybrać dopiero po re-

jeźdźcy w KRS. Po co więc wybierać od razu zarząd i komisję? Ze względów praktycznych – to rozwiązanie ma bowiem tę zaletę, że nie trzeba tuż po zarejestrowaniu w KRS zwoływać walnego zebrania, aby wybrać zarząd i komisję rewizyjną, a dodatkowo płacić za zgłoszenie zmian do KRS.

Uchwały można dołączyć jako załączniki do protokołu lub wpisać w treść protokołu zebrania.

Proponowany przykładowy przebieg zebrania:

- Przedstawienie celu zebrania oraz jego uczestników; podpisanie listy członków założycieli.
- Ustalenie sposobu głosowania i podejmowania uchwał (tzn. czy uchwały są podejmowane w głosowaniu tajnym, jawnym, jaką większością głosów).
- Wybór przewodniczącego (prowadzi spotkanie) i sekretarza (sporządza protokół z zebrania) – kandydaci mogą zgłosić się sami lub zostać zgłoszeni przez inne osoby. Ostateczny wybór dokonywany jest w głosowaniu jawnym – przechodzą osoby, które uzyskają najwięcej głosów.
- Wybór komisji skrutacyjnej, która zbiera i liczy głosy (komisję powołujemy, jeżeli głosowanie jest tajne, czyli jeśli statut przewiduje taki sposób głosowania).
- Podjęcie uchwały o powołaniu stowarzyszenia (uchwała nr 1).
- Dyskusja nad statutem, zgłoszenie i ewentualne zatwierdzenie poprawek oraz uwag.
- Podjęcie uchwały o przyjęciu statutu (uchwała nr 2).
- Zgłoszenie kandydatów i wybór komitetu założycielskiego (np. 2-3 osoby) stowarzyszenia w głosowaniu jawnym (podjęcie uchwały o wyborze komitetu założycielskiego – uchwała nr 3).

Ewentualnie:

- *Wybór władz stowarzyszenia: zarządu i organu kontroli wewnętrznej (podjęcie 2 uchwał o wyborze władz).*
- *Podjęcie uchwały w sprawie wyboru prezesa, skarbnika i innych osób mających pełnić określone funkcje w zarządzie stowarzyszenia.*
- Zamknięcie zebrania.

Po zakończeniu zebrania komitet założycielski odpowiada za formalności związane z rejestracją, czyli musi wypełnić właściwe formularze oraz skompletować wymagane dokumenty i załączniki (art. 12).

Komitet założycielski musi też dopilnować, aby został spisany protokół zebrania założycielskiego (protokół podpisuje przewodniczący i sekretarz zebrania).

Złożenie wniosku o rejestrację w KRS

Sądem właściwym dla rejestracji stowarzyszeń (i fundacji) jest sąd rejonowy, mający siedzibę w mieście będącym siedzibą wojewody (sąd rejestrowy). Obejmuje on obszar danego województwa. Do Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) wpisują się m.in. stowarzyszenia, fundacje. Do KRS wpisuje się też prowadzenie działalności gospodarczej.

Jak wygląda złożenie wniosku w sądzie?

Wniosek rejestracyjny to formularze i dokumenty (załączniki). Cały wniosek rejestracyjny (czyli wszystkie formularze i wszystkie dokumenty) składamy w dwóch oryginalnych egzemplarzach.

Druki formularzy KRS otrzymujemy w sądzie. Można je również skserować lub wydrukować ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości: www.ms.gov.pl (zakładka „Krajowy Rejestr Sądowy”).

Jak wypełniamy formularze?

- Czytamy instrukcje na formularzach!
- Wypełniamy czytelnie na maszynie, komputerowo lub ręcznie, drukowanymi literami.
- Wypełniamy tylko pola jasne.
- Pola, których nie wypełniamy przekreślamy (od lewego górnego do prawego dolnego rogu).
- We wszystkie pola, w których istnieje możliwość wyboru stawiamy znak X w odpowiednim kwadracie.
- Wszystkie formularze podpisujemy.

Wniosek rejestracyjny można zanieść do biura podawczego właściwego sądu rejonowego (sądu gospodarczego). Można też wysłać go pocztą na adres sądu – w takim przypadku najlepiej jest wysłać wniosek listem poleconym

i koniecznie zachować dowód nadania (jeśli wniosek zagubi się, to będziemy mieli potwierdzenie daty, kiedy go złożyliśmy).

Możemy też złożyć wniosek elektronicznie, wysyłając wypełnione formularze i dokumenty mailem (art. 19 pkt 2b ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym).

Musimy jednak opatrzyć wniosek bezpiecznym podpisem elektronicznym, który będzie weryfikowany przy pomocy ważnego certyfikatu.

Z czego składa się wniosek o rejestrację?

Podstawowy formularz służący do rejestracji nowego stowarzyszenia w KRS to formularz **KRS-W20**.

Do formularza **KRS-W20** dołączamy:

1. Formularze:

- **KRS-WK** – Organy podmiotu/wspólnicy uprawnieni do reprezentowania spółki (informacje o organie uprawnionym do reprezentacji podmiotu, osób wchodzących w jego skład oraz sposobie reprezentacji) – tu podajemy informacje o zarządzie i komisji rewizyjnej (w dwóch oddzielnych załącznikach; na jednym formularzu KRS-WK możemy wpisać dane dwóch osób, zatem jeśli np. do zarządu/komisji rewizyjnej wybraliśmy po 3 osoby to wypełniamy po dwa takie formularze – i dla zarządu i dla komisji)
- **KRS-WF** – Założyciele (informacje o osobach wchodzących w skład komitetu założycielskiego) – składamy ten formularz tylko wtedy, gdy rejestrujemy stowarzyszenie, które na zebraniu założycielskim nie wybrało władz.
- **KRS-WM** – Przedmiot działalności (składamy go tylko wtedy, gdy zgłaszamy jednocześnie wpis działalności gospodarczej do rejestru przedsiębiorców).
- Przykłady wypełnionych formularzy wniosków do KRS znajdują się w serwisie www.poradnik.ngo.pl.

2. Dokumenty (muszą to być oryginały lub kopie notarialnie poświadczone):

- statut stowarzyszenia – dwa egzemplarze, podpisane przez komitet założycielski (lub przez zarząd, jeśli zostanie wybrany),
- protokół z zebrania założycielskiego – dwa egzemplarze, podpisane przez przewodniczącego i sekretarza zebrania
- lista członków założycieli – dwa egzemplarze, podpisane przez przewodniczącego i sekretarza zebrania
- podjęte na zebraniu uchwały – wszystko w dwóch egzemplarzach, podpisane przez przewodniczącego i sekretarza zebrania (uchwały opisywane powyżej, w części poświęconej zebraniu założycielskiemu: o powołaniu stowarzyszenia, o przyjęciu statutu, o wyborze komitetu założycielskiego; jeśli takie uchwały podjęliśmy to także uchwałę o wyborze zarządu i uchwałę o wyborze komisji rewizyjnej).

3. Jeśli stowarzyszenie rejestruje działalność gospodarczą, składa również uwierzytelnione notarialnie albo złożone przed sędzią lub upoważnionym pracownikiem sądu **wzory podpisów** osób upoważnionych do reprezentowania stowarzyszenia (art. 19a ustawy o KRS), czyli zazwyczaj są to członkowie zarządu (sposób reprezentacji określa statut); nie mają jednak obowiązku uwierzytelniania swoich podpisów osoby reprezentujące stowarzyszenie nieprowadzące działalności gospodarczej.

O czym jeszcze warto pamiętać?

Wnioskujący o wpis do KRS powinien też załączyć zaświadczenie o wniesieniu **opłaty** za rejestrację (opłatę wpłaca się na rachunek sądu lub do kasy sądu, w którym składany jest wniosek) lub wniosek o zwolnienie z opłaty. Jednak, ponieważ art. 17 ust. 4 ustawy o stowarzyszeniach zwalnia stowarzyszenia z opłat za wpis do KRS, to nie mają one obowiązku płacenia za wpis. Zwolnienie to nie obejmuje wpisu do rejestru przedsiębiorców, czyli wtedy, gdy stowarzyszenie rejestruje działalność gospodarczą.

Nie ma obowiązku składania **dokumentu potwierdzającego tytuł prawny wnioskodawcy do lokalu/nieruchomości** (np. umowy najmu), w którym ma być wykonywana działalność stowarzyszenia. Ale sąd może zażądać takiego dokumentu na podstawie art. 23 ust. 2 ustawy o KRS.

Nawet, jeżeli KRS nie zażąda umowy użyczenia lub najmu lokalu, to warto jednak zadbać o sporządzenie takiego dokumentu, ponieważ będzie on niezbędny, gdy po zarejestrowaniu stowarzyszenia będziemy starać się w urzędzie skarbowym o nadanie organizacji numeru NIP.

W ilu egzemplarzach składamy wniosek?

Cały wniosek rejestracyjny składamy w dwóch oryginalnych egzemplarzach (wszystkie formularze i wszystkie dokumenty). Sądy wymagają często złożenia dwóch egzemplarzy formularzy wraz z załącznikami, powołując się na przepis art. 13 ust. 2 ustawy o stowarzyszeniach, który nakazuje sądowi rejestrowemu doręczenie organowi nadzorującemu odpisu wniosku o rejestrację. Dlatego też formularze wraz z załącznikami oraz wszystkie wymienione w dalszej części tekstu dokumenty należy złożyć w dwóch oryginalnych egzemplarzach.

Ponieważ praktyka w poszczególnych sądach nie jest jednolita warto przed złożeniem wniosku skontaktować się z właściwym oddziałem KRS. Dla przykładu niektóre sądy wymagają tylko jednego egzemplarza wniosku o rejestrację. Pamiętajmy, że złożenie w sądzie niewydanego, dodatkowego dokumentu, nie grozi nam żadnymi negatywnymi konsekwencjami. Natomiast niezłożenie któregoś potrzebnego dokumentu powoduje przedłużenie rejestracji. Warto też jedną kopię wszystkich wniosków i dokumentów, składanych do KRS, zachować w archiwum stowarzyszenia.

Kto podpisuje formularze?

Wniosek o rejestrację nowego stowarzyszenia w Krajowym Rejestrze Sądowym i wszystkie formularze podpisuje komitet założycielski. W praktyce zdarza się, że jeśli wybrany jest zarząd, to pod wnioskiem podpisują się członkowie zarządu. Jednak nie wszystkie KRS akceptują takie rozwiązanie i żądają czasem, aby wniosek i dokumenty podpisał komitet założycielski. Dobrym rozwiązaniem może okazać się wybranie tych samych osób do komitetu założycielskiego i zarządu. Dla pewności można też zapytać w swoim KRS o to, kto musi złożyć wniosek.

W jakim terminie trzeba złożyć wniosek o rejestrację?

Członkowie komitetu założycielskiego muszą, w ciągu 7 dni od dnia zamknięcia zebrania założycielskiego, złożyć we właściwym sądzie formularze o rejestrację w Krajowym Rejestrze Sądowym wraz z wymaganymi dokumentami (art. 22 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym).

Czy płaci się za wpis stowarzyszenia do KRS?

Na mocy z art. 17 ust. 4 ustawy Prawo o stowarzyszeniach postępowanie w sprawach o wpis stowarzyszenia do KRS jest wolne od opłat sądowych i stowarzyszenie nie powinno płacić za rejestrację w KRS.

Stowarzyszenie wnoszące o wpis do KRS musi jednak liczyć się z opłatami za:

- wpis do rejestru przedsiębiorców w KRS (czyli jeśli rejestruje działalność gospodarczą), opłata = 1000 zł
- ogłoszenie wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym (czyli jeśli rejestrują się w rejestrze przedsiębiorców, ponieważ chce prowadzić działalność gospodarczą); opłata = 500 zł; sąd nie może zwolnić z opłaty za ogłoszenie w MSiG.

Tak więc rejestracja stowarzyszenia, które nie rejestruje działalności gospodarczej powinna być bezpłatna. A rejestracja stowarzyszenia, które rejestruje jednocześnie działalność gospodarczą będzie kosztowała 1500 zł (1000 zł za wpis do rejestru przedsiębiorców + 500 zł za ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym). Jeśli jednak KRS zażąda wniesienia opłaty za rejestrację w KRS to możemy wnioskować o zwolnienie z tej opłaty na mocy ustawy o kosztach sądowych.

Ile czasu ma sąd na rejestrację?

Sąd ma 3 miesiące, od dnia złożenia wniosku, na rozstrzygnięcie wniosku o zarejestrowanie stowarzyszenia (art. 13 ust. 1). Oczywiście przy założeniu, że nie ma żadnych uchybień formalnych, np. niekompletne dokumenty, źle wypełnione formularze, zastrzeżenia do treści statutu. Jeśli są takie braki to oczekiwanie na zarejestrowanie może się przedłużyć.

Sąd, przed wydaniem postanowienia o rejestracji, może też zwołać posiedzenie wyjaśniające (z udziałem uczestników postępowania), jeśli uzna za niezbędne złożenie dodatkowych wyjaśnień (art. 15).

Sąd rejestrowy wysyła do starosty (organ nadzorujący) odpis wniosku o rejestrację wraz z załącznikami. Starosta ma 14 dni, licząc od dnia doręczenia wniosku, na ustosunkowanie się do złożonego wniosku (art. 13 ust. 2).

Sąd rejestrowy zawiadamia założycieli i organ nadzorujący (przesyła mu też statut) o wpisaniu stowarzyszenia do KRS (art. 17 ust. 3).

Stowarzyszenie uzyskuje osobowość prawną z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego, czyli od daty postanowienia podjętego przez sędziego/referendarza o wpisaniu stowarzyszenia do rejestru stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji społecznych.

Co może być przyczyną odmowy rejestracji? Odwołanie.

Krajowy Rejestr Sądowy przesyła informację o zarejestrowaniu stowarzyszenia listem poleconym na adres korespondencyjny podany w formularzu KRS-W20.

Możemy jednak dostać wezwanie do uzupełnienia braków (np. z powodu złego wypełniania dokumentów) lub informację o odmowie rejestracji (np. z powodu niezgodności zapisów statutowych z obowiązującym prawem). Jeśli nie zgadzamy się z decyzją, możemy się od niej odwołać.

Jak, do kogo i kiedy można odwoływać się?

Z KRS-u dostajemy informację o decyzji podjętej przez referendarza sądowego, np. zostajemy wezwani do zmiany statutu. Jeśli nie zgadzamy się z tą decyzją, to możemy zaskarżyć ją do sądu rejonowego. Mamy na to 7 dni od daty otrzymania decyzji (np. przyjęcia listu poleconego). Jeśli wnosimy skargę, to orzeczenie referendarza sądowego traci moc.

Sąd rejonowy rozpatruje naszą skargę jako sąd I instancji. Od postanowienia wydanego przez sąd rejonowy (I instancja) przysługuje zażalenie do sądu okręgowego (II instancja). Wnosi się je za pośrednictwem sądu I instancji w terminie tygodniowym od dnia doręczenia postanowienia.

W postępowaniu rejestrowym od postanowień sądu II instancji w sprawie wpisu do rejestru przysługuje również kasacja do Sądu Najwyższego. Kasację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone postanowienie w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem stronie skarżącej (obowiązuje tu przymus adwokacko-radcowski, czyli kasacji nie może wnieść strona).

Szczegółowe zasady wnoszenia środków odwoławczych zawarte są w Kodeksie postępowania cywilnego.

Jakie są terminy składania odwołań, uzupełniania braków w KRS dla stowarzyszenia rejestrującego się pierwszy raz w KRS?

Jeśli sąd zwróci wniosek (nieprawidłowo opłacony, źle wypełniony), możemy go poprawić i ponownie złożyć w ciągu 7 dni od daty doręczenia zwrotu. Informację o tym ile mamy czasu i co powinniśmy uzupełnić, poprawić powinniśmy otrzymać w piśmie z KRS. Jeśli termin nie jest podany to przyjmuje się, że mamy na to 7 dni.

Jeżeli KRS zwróci wniosek, a my go ponownie, poprawnie złożymy – termin przewidziany na załatwienie naszej sprawy w KRS biegnie od daty złożenia pierwszego wniosku, a nie od daty ponownego złożenia poprawionego wniosku (art. 19 ust. 4 ustawy o KRS). Taka sama sytuacja będzie mieć miejsce, jeżeli sąd zwróci nasz wniosek ponownie z powodu braków uprzednio niewskazanych przez referendarza.

Odwołania i odmowa rejestracji stowarzyszenia

Co może być przyczyną odmowy rejestracji? Krajowy Rejestr Sądowy wydaje postanowienie o niezarejestrowaniu stowarzyszenia, jeśli stwierdzi, że jego statut nie jest zgodny z Konstytucją i innymi przepisami prawa oraz jego założyciele nie spełniają wymagań określonych ustawą (art. 16). Zakładane stowarzyszenie nie może odwoływać się w swoim statucie np. do totalitaryzmu, nazizmu, nakłaniać do nienawiści rasowej czy stosowania przemocy (niezgodność z art. 13 Konstytucji RP).

NIEZBĘDNE FORMALNOŚCI ZWIĄZANE Z ROZPOCZĘCIEM DZIAŁALNOŚCI (REGON, KONTO, NIP)

Wymienione poniżej formalności, których powinniśmy dopełnić, służą głównie celom statystycznym (REGON) lub mają umożliwiać identyfikację różnych podmiotów (NIP, konto).

Każda organizacja, po rejestracji w KRS a przed podjęciem działalności, musi załatwić następujące formalności:

REGON

Gdzie?: urząd statystyczny (lub jego oddział) właściwy ze względu na siedzibę stowarzyszenia; wniosek można złożyć osobiście lub przesłać pocztą.

Dokumenty: organizacja wypełnia druk RG-1 i załącznik. Formularze RG-1 są dostępne m.in.: na stronie internetowej GUS: **www.stat.gov.pl** (tutaj znajduje się też szczegółowa instrukcja, jak wypełnić wniosek), w urzędach statystycznych i ich oddziałach oraz w KRS.

REGON jest wydawany w ciągu 7 dni od daty otrzymania formularza RG-1 przez urząd statystyczny. Złożenie formularza osobiście w urzędzie statystycznym lub jego oddziale daje możliwość uzyskania zaświadczenia o numerze REGON „od ręki”. Wniosek RG-1 o pierwszy wpis do REGON można też złożyć we właściwym KRS jednocześnie ze zgłoszeniem wniosku o pierwszy wpis do rejestru przedsiębiorców.

Uzyskany numer REGON mamy obowiązek zgłosić do KRS na urzędowym formularzu KRS-Z20, do którego dołączamy obowiązkowo formularz KRS-ZY (do pobrania w sądzie lub ze strony internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości; warto pamiętać, żeby wziąć ten formularz przy okazji pierwszej wizyty w sądzie rejestrowym). Za zgłoszenie numeru REGON do KRS nie płaci się.

Konto bankowe.

Gdzie?: wybrany bank, który określa wymagane dokumenty.

Numer Identyfikacji Podatkowej - NIP

Gdzie?: urząd skarbowy (właściwy, ze względu na siedzibę stowarzyszenia).

Dokumenty: organizacja wypełnia druk NIP-2; wymagana jest decyzja o nadaniu numeru REGON.

Wpis do rejestru przedsiębiorców

Działalność gospodarczą możemy od razu zarejestrować w KRS, razem z wnioskiem o pierwszą rejestrację, używając do tego formularza KRS-WM. Jeśli jednak tego nie zrobiliśmy od razu, czyli stowarzyszenie najpierw zarejestrowało się tylko w rejestrze stowarzyszeń, a później okazuje się, że chciałoby podjąć działalność gospodarczą, to musimy złożyć wniosek o rejestrację w rejestrze przedsiębiorców.

Wpis do rejestru przedsiębiorców to także wpis do KRS. Wpis ten odbywa się na urzędowym formularzu KRS-W9, do którego załączamy formularze: KRS-WM i KRS-ZY. Wpis do rejestru przedsiębiorców i jego ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym kosztuje 1500 zł.

Opłaty za rejestrację

Na mocy art. 17 ust. 4 ustawy Prawo o stowarzyszeniach wpis stowarzyszenia do KRS jest wolny od opłat sądowych. Tak więc stowarzyszenie nie powinno płacić za rejestrację w KRS i w praktyce, najczęściej tak się dzieje. Jednak, ponieważ obowiązuje również ustawa o kosztach sądowych, która mówi, że opłata za wpis do KRS wynosi 250 zł, to w związku z tym mogą powstawać różnice w opłatach pobieranych przez KRS za rejestrację. Jeśli wiemy więc, że akurat w naszym KRS pobierana jest opłata za wpis stowarzyszenia, to można wówczas złożyć, razem z wnioskiem o rejestrację, wniosek o zwolnienie z tej opłaty.

Pamiętajmy, że możliwość zwolnienia z opłaty nie dotyczy wpisu do MSiG, czyli wtedy, gdy rejestrujemy w KRS działalność gospodarczą, zawsze zapłacimy za wpis do rejestru przedsiębiorców.

2.6. FUNDACJA – WYJAŚNIENIE POJĘĆ

Czym jest fundacja?

Fundacje powstają i działają na podstawie przepisów Ustawy z dn. 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach – dalej w tekście zwanej ustawą. Ustawa nie zawiera definicji fundacji, ale z poszczególnych zapisów wynikają podsta-

wowe cechy tego typu organizacji. Odwołując się do tych zapisów, można podać następującą definicję fundacji.

Fundacja jest organizacją pozarządową powoływaną dla celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, wyposażoną w majątek przeznaczony na realizację tych celów, ustanawianą przez fundatora w akcie fundacyjnym, uzyskującą osobowość prawną z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego.

Istotą fundacji jest zatem istnienie majątku przeznaczonego przez fundatora na publicznie użyteczny cel. Opiekę nad majątkiem oraz odpowiedzialność za realizację celów przejął, po zarejestrowaniu fundacji, zarząd.

Czy fundacja jest organizacją społeczną?

Fundacja może skupiać wokół siebie ludzi chcących wspierać jej działalność jako darczyńcy, jako wolontariusze, może zatrudniać pracowników. W fundacji nie istnieje jednak członkostwo (tak jak np. w stowarzyszeniu). Z tego faktu, między innymi, wynikały rozbieżności w orzecznictwie sądowym, co do możliwości uznania fundacji za organizację społeczną. Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził jednak, że często stosowane w prawie pojęcie „organizacji społecznej” nie jest doprecyzowane i nie są znane kryteria, na podstawie których można zakwalifikować daną organizację jako organizację społeczną. NSA ustalił, że **fundacji przysługuje status organizacji społecznej i jako taka organizacja może zgłaszać swój udział w roli uczestników w postępowaniach przed sądami administracyjnymi.**

2.7. Etapy zakładania fundacji:

Od pomysłu na powołanie fundacji do chwili rozpoczęcia przez nią działalności musimy przejść przez kilka etapów. Są one niezbędne, aby fundacja mogła uzyskać osobowość prawną.

Niezbędne dla powołania fundacji są:

1. Wola fundatora, aby założyć fundację, wyrażona w tzw. akcie fundacyjnym.
2. Opracowanie statutu, czyli dokumentu określającego organizację i sposób działania fundacji.
3. Złożenie wniosku rejestrowego o wpisanie fundacji do Krajowego Rejestru Sądowego (KRS).
4. Wpisanie fundacji do KRS.

Trzy pierwsze zadania należą zasadniczo do fundatora (zasadniczo, bo fundator może wyznaczyć pełnomocnika, który będzie działał w jego imieniu, a wniosek do KRS może złożyć też zarząd). Ostatnie zadanie, czyli wpis do KRS, należy do sądu.

FUNDATOR – AKT FUNDACYJNY

Fundator – kto może założyć fundację

Osobę tworzącą fundację nazywamy **fundatorem**. Fundatorem może zostać zarówno obywatel polski jak i cudzoziemiec, ponieważ, zgodnie z ustawą, „fundację mogą ustanowić osoby fizyczne niezależnie od ich obywatelstwa i miejsca zamieszkania” (art. 2 ust. 1).

Fundację może powołać również osoba prawna (np. uczelnia wyższa, firma prywatna), której siedziba mieści się w Polsce lub za granicą. Fundatorów może być kilku – kilka osób fizycznych, kilka osób prawnych lub grupa składająca się z jednych i drugich.

Rolą fundatora jest ustanowienie fundacji poprzez złożenie odpowiedniego oświadczenia i sporządzenie statutu. Fundator może też wyznaczyć inną osobę, jako odpowiedzialną za te zadania (więcej na ten temat – w rozdziałach o akcie fundacyjnym i statucie fundacji). Warto pamiętać, że rola fundatora po zarejestrowaniu fundacji jest zakończona, a odpowiedzialność za majątek i działania fundacji przejął zarząd. Fundator, który chciałby włączyć się w działania ustanowionej przez siebie fundacji (np. wejść w skład zarządu), może to zrobić tylko wówczas, kiedy statut fundacji będzie zawierał zapisy określające funkcję, którą fundator miałby pełnić.

Czym jest akt fundacyjny?

Fundator wyraża wolę powołania fundacji w akcie fundacyjnym. Akt fundacyjny to oświadczenie woli zmierzające do ustanowienia fundacji, określające cel fundacji i majątek przeznaczony na realizację tego celu. Ustawa wymaga, żeby oświadczenie woli fundatora o ustanowieniu fundacji miało formę aktu notarialnego. Fundator składa je więc przed notariuszem. Wyjątkiem od powyższej sytuacji jest ustanowienie fundacji w testamencie – art. 3 ust. 1 – 3.

Jeśli fundatora reprezentowałby pełnomocnik, to osoba ta musi mieć pełnomocnictwo ustanowione również w formie aktu notarialnego (art. 99 par. 1 k. c. w zw. z art. 3 ust. 1 ustawy o fundacjach).

Oświadczenie woli o ustanowieniu fundacji może zostać złożone również za granicą. Ma ono wówczas taką samą moc, jak złożone przed notariuszem w Polsce, pod warunkiem jednak, że sporządzone jest przez polskiego konsula i po uzyskaniu od Ministra Sprawiedliwości pisemnego upoważnienia wydanego na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych (art. 19 ust. 4 i 5 Ustawy z dn. 13 lutego 1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej).

Oświadczenie woli o ustanowieniu fundacji musi zawierać informację o celu powstania fundacji oraz majątku przeznaczonym na jego realizację.

Zanim fundator uda się do notariusza (który sporządzi akt notarialny), najpierw podejmuje decyzję, jakiej wartości majątek przeznaczy dla fundacji i jakim celom ten majątek posłuży. Jeśli fundatorów jest kilku, to muszą rozstrzygnąć między sobą, jakie dokładnie środki przekaże każdy z nich. Gdy na fundusz założycielski składają się, np. dzieła sztuki, dom, samochód, to muszą zostać wcześniej wycenione.

Już w oświadczeniu o ustanowieniu fundacji fundator może wskazać właściwego ministra, który będzie sprawował nadzór nad organizacją. Wybierając ministra, należy przywrzeć się głównym celom fundacji i wskazać tego, z którego zakresem działań one się wiążą.

Czy można odwołać akt fundacyjny?

Akt fundacyjny ma charakter zobowiązania, co oznacza, że fundator zobowiązuje się w nim do przekazania określonego majątku na rzecz tworzonej fundacji. Obowiązek ten musi zostać zrealizowany po uzyskaniu przez fundację osobowości prawnej, a do tego czasu jest zawieszony. Konsekwencją tego jest dopuszczalność odwołania aktu fundacyjnego (art. 61 §. 1 k. c.). Odwołanie jest możliwe do czasu wpisu fundacji do KRS, i powinno mieć formę aktu notarialnego.

Oświadczenie o odwołaniu aktu fundacyjnego może złożyć fundator, a jeśli fundatorów było kilku – to wszyscy fundatorzy łącznie. Jeśli fundator nie wywiąże się ze zobowiązania, to po uzyskaniu przez fundację osobowości prawnej, czyli po dokonaniu przez sąd wpisu do KRS, fundacja może dochodzić swoich praw na zasadach ogólnych, czyli określonych w kodeksie cywilnym.

Zatrzymajmy się teraz przy dwóch obowiązkowych elementach oświadczenia woli o ustanowieniu fundacji, czyli celu fundacji i majątku przeznaczonym na realizację tego celu.

Dla jakich celów można powołać fundację?

Fundacja może zostać ustanowiona dla realizacji celów zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej, celów społecznie lub gospodarczo użytecznych (art. 1).

Podstawowe wartości Rzeczypospolitej Polskiej określone zostały w Konstytucji, w rozdziale „Rzeczpospolita”. Cele fundacji powinny być zatem zgodne z tymi wartościami. Jeśli będą im przeczyć – sąd odmówi zarejestrowania fundacji.

Oprócz pozostawania w zgodzie z podstawowymi interesami Polski, cele fundacji muszą być istotne z punktu widzenia społecznego lub gospodarczego. W ustawie, jako spełniające ten warunek, przykładowo zostały wymienione: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami. Oznacza to, że cele fundacji muszą mieć charakter publiczny, służyć dobru ogółu, a nie wyłącznie zaspokojeniu potrzeb osoby indywidualnej, np. pożytkowi fundatora lub osób z nim związanych.

Czasem może się wydawać, że cel, dla którego chcielibyśmy powołać fundację, jest jak najbardziej użyteczny. Przykładowo – pragniemy udzielać pomocy finansowej, w formie wieloletniego stypendium, konkretnemu osieroconemu dziecku.

Wyżej podany cel nie ma jednak charakteru publicznego. Aby takiego charakteru nabrał, należałoby raczej zapisać w statucie, że celem fundacji będzie wspieranie osieroconych dzieci, tworzenie im godnych warunków życia, umożliwienie edukacji itd. Jako sposoby realizacji celów (które wymienimy już nie w akcie fundacyjnym,

a w statucie) zapiszemy natomiast, jakie konkretnie działania będziemy prowadzić. I tutaj możemy zapisać, że fundacja będzie realizowała cele przez: stypendia, pomoc psychologiczną, propagowanie idei tworzenia rodzin zastępczych itp.

Rzeczą, na którą warto zwrócić uwagę, jest fakt niedochodowości celów fundacji. Fundacja powstaje i działa nie dla zysku. Wszelkie dochody (zarówno z majątku, w który została wyposażona przez fundatora, jak i ze środków uzyskiwanych spoza funduszu założycielskiego, np. dochodów z działalności gospodarczej) muszą być przeznaczane na realizację celów, dla których powstała.

Jaką wartość może mieć fundusz założycielski?

Zgodnie z zapisami ustawy, fundator, oprócz określenia celu fundacji, musi przeznaczyć pewien majątek na realizację tego celu. Na ten tzw. fundusz założycielski składać się mogą pieniądze, papiery wartościowe, rzeczy ruchome i nieruchome oddane na własność fundacji (art. 3 ust. 2-3).

Majątek przeznaczony na realizację celu fundacji powinien umożliwić jej rozpoczęcie działań. Decyzję co do wysokości funduszu założycielskiego podejmuje fundator.

W ustawie nie zostało sprecyzowane, ile powinna wynosić minimalna wartość składników majątkowych w przypadku fundacji, która będzie prowadziła wyłącznie działalność statutową. Przyjęło się, że minimalna wysokość funduszu założycielskiego wynosi od 500 do 1000 zł. Trudno jednak autorytarnie stwierdzić, że majątek przeznaczony na realizację celu fundacji musi zawierać się przynajmniej w tym przedziale. Zdarza się, że fundatorzy wyznaczają mniejsze kwoty mające tworzyć fundusz nowej organizacji i sądy rejestrują takie fundacje.

Inaczej niż w przypadku fundacji zamierzających prowadzić wyłącznie działalność statutową, wygląda sytuacja w przypadku tych, które będą prowadziły również działalność gospodarczą. Podział środków majątkowych tworzących fundusz założycielski powinien wskazywać, że działalność statutowa jest działalnością podstawową fundacji, dlatego kwota przeznaczona na nią powinna być wyższa od przeznaczonej na działalność gospodarczą. W ustawie dokładnie określono jedynie minimalną kwotę, którą fundator musi przekazać na działalność gospodarczą. Jest to 1000 zł. Jeśli zatem fundacja miałaby zamiar podjąć działalność gospodarczą, to na tę działalność powinno się przeznaczyć minimum 1000 zł, a na działalność statutową nie mniej niż na działalność gospodarczą, czyli również przynajmniej 1000 zł.

Przykładowo, minimalna wartość majątku fundacji mogłaby wynosić, np. 2500 zł., z czego 1500 zł. przeznaczone byłoby na realizację celów statutowych fundacji, a 1000 zł. na działalność gospodarczą.

W przypadku fundacji prowadzącej działalność gospodarczą z funduszu założycielskiego powinny zostać wydzielone środki na działalność statutową i gospodarczą, przy czym na działalność statutową muszą być przeznaczone środki wyższe. Na aktywność gospodarczą nie można natomiast przeznaczyć mniej niż 1000 zł. W przypadku zaś fundacji, która nie chce podjąć działalności gospodarczej, minimalna wartość środków majątkowych nie została określona.

Jakie są koszty aktu notarialnego?

Za sporządzenie aktu notarialnego pobierana jest taksa notarialna. Jej wysokość zależy od wartości majątku przeznaczonego na realizację celu fundacji. Maksymalne stawki taksy od poszczególnych wartości w przypadku dokonania czynności notarialnych ustala Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 28 czerwca 2004 r. w sprawie maksymalnych stawek taksy notarialnej (Dz.U. Nr 148, poz. 1564 i z 2005 r., Nr 11, poz. 83).

STATUT FUNDACJI

Czym jest statut i kto go tworzy?

Fundacja działa na podstawie przepisów ustawy o fundacjach oraz statutu (art. 4). Statut jest niezbędnym dla fundacji dokumentem, którego rola polega na uzupełnieniu regulacji ustawowych. Inaczej mówiąc, jest dla danej fundacji źródłem prawa wewnętrznego.

Postanowienia statutu muszą być zgodne z przepisami ustawy oraz z postanowieniami aktu fundacyjnego.

Napisaniu statutu warto poświęcić odpowiednio dużo czasu, gdyż powinien być jak ubranie szyte na miarę. To jego zapisy będą później rozstrzygały o możliwości podjęcia pewnych działań przez fundację lub nie. Nie musimy zlecać tworzenia statutu prawnikowi, bo to my najlepiej będziemy wiedzieć, jakie chcemy prowadzić działania, z ilu osób powinien składać się zarząd, na jak długi czas powinien być wybierany itd.

Dobrze jest, przed przystąpieniem do pisania statutu, przyjrzeć się statutom istniejących już fundacji. Pamiętajmy jednak, że bezkrytyczne, automatyczne przekopiowanie ich zapisów może przysporzyć w przyszłości więcej kłopotów niż przynieść pożytku.

Sporządzenie statutu jest zasadniczo rolą fundatora. Fundator może jednak wyznaczyć kogoś innego do tego zadania – inną osobę fizyczną lub prawną (art. 6).

Ze względu na to, że statut powinien być sporządzony w formie pisemnej, upoważnienie dla innej osoby do przygotowania statutu powinno mieć również formę pisemną. Może też, choć nie musi, być wyrażone w akcie notarialnym zawierającym oświadczenie woli o ustanowieniu fundacji. Jeśli fundacja zostanie ustanowiona w testamencie, a fundator nie sporządzi statutu albo nie wskaże osoby, która w jego imieniu powinna statut ustalić, wówczas obowiązek ten przypada spadkobiercom lub wykonawcy testamentu.

Po sporządzeniu statutu, dokument ten powinien zostać podpisany przez fundatora, a jeśli fundatorów jest kilku, to przez każdego z nich (podpis własnoręczny, zawierający przynajmniej nazwisko). Statut jest dołączany do wniosku o zarejestrowanie fundacji. Zadanie sądu polega na sprawdzeniu, czy nasz podstawowy dokument zawiera wszystkie wymagane przez ustawę zapisy i czy jego postanowienia są zgodne z przepisami prawa.

Obowiązkowe i uzupełniające elementy statutu fundacji

Istnieją pewne elementy obowiązkowe statutu i takie, które pojawić się mogą, choć nie są wymagane.

Obowiązkowymi zapisami statutu każdej fundacji są zapisy określające:

- nazwę fundacji,
- siedzibę,
- majątek,
- cele, zasady, formy i zakres działalności fundacji,
- skład i organizację zarządu, sposób powoływania oraz obowiązki i uprawnienia tego organu i jego członków.

Oprócz tych wymaganych zapisów, statut może zawierać dodatkowe postanowienia dotyczące, np. zezwolenia na prowadzenie przez fundację działalności gospodarczej, dotyczące zmiany celu, zmiany statutu, a także tworzenia innych władz niż zarząd.

Poniżej omówione zostały podstawowe zagadnienia związane z obowiązkowymi elementami statutu.

Nazwa fundacji. Ustawa nie narzuca żadnych reguł w konstruowaniu nazwy fundacji. Nie stawia też wymogu, aby nazwa różniła się od nazw istniejących już fundacji. Nie ma obowiązku, aby istniał w niej sam wyraz „fundacja”, chyba że zamierzamy prowadzić działalność gospodarczą (art. 435 k. c.). Warto jednak pamiętać, że nazwa nadaje organizacji indywidualny charakter. Podstawową zasadą przy jej wyborze jest to, aby nie zawierała sformułowań wprowadzających w błąd, co do celu organizacji i rodzaju osoby prawnej. Nie może więc zawierać wyrazów, których użycie (np. „bank”) wprowadzałoby w błąd przez zasugerowanie, że mamy do czynienia z innym rodzajem osoby prawnej.

Sąd nie ma obowiązku stania na straży odmienności nazw rejestrujących się fundacji. Ochrony nazwy fundacji można jednak domagać się na podstawie przepisów kodeksu cywilnego. Nazwa fundacji korzysta z ochrony cywilnoprawnej lub w przypadku prowadzenia przez organizację działalności gospodarczej – z ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Jeśli istniejąca już fundacja nie godzi się z faktem, że inna posługuje się taką samą nazwą, może wystąpić do sądu z roszczeniem o ochronę dóbr osobistych (art. 23, 24, 43 k. c.).

Siedziba fundacji powinna znajdować się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Siedzibę określa się przez wskazanie miejscowości. Fundacja, która prowadzi działalność na terenie jednego województwa, a nie np. całego kraju, powinna mieć siedzibę właśnie w tym województwie.

Majątek fundacji. Statut powinien zawierać te same zapisy, które znalazły się w oświadczeniu woli o ustanowieniu fundacji, czyli informacje o majątku, jaki przeznacza fundator na fundusz założycielski. Oprócz tego, statut wskazuje źródła dochodów fundacji, jakimi mogą przykładowo być: darowizny, spadki, zbiórki publiczne, odsetki bankowe, dochody z działalności gospodarczej (jeśli prowadzenie takiej działalności przewiduje statut). Warto pamiętać, że w przypadku, gdyby majątek uległ wyczerpaniu, fundacja podlega likwidacji.

Działalność statutowa. Ustawa stawia wymóg, aby statut fundacji zawierał określenia celów, zasad, form i zakresu działalności fundacji. W praktyce, formy, zakres działalności opisywane są w statucie jako sposoby realizacji celów. Te rodzaje działań, które może prowadzić fundacja, aby realizować postawione sobie cele, stanowią jej działalność statutową. Sposoby realizacji celów wskazują, na co przeznaczony może być majątek fundacji. Powinny zatem być opisane precyzyjnie i wyczerpująco. **Fundacja nie może podjąć działań, których nie ma uwzględnionych w statucie.**

Działalność statutowa może być prowadzona jako działalność nieodpłatna i jako działalność odpłatna. Działalność nieodpłatna to oferowanie usług całkowicie za darmo. Działalność odpłatna polega natomiast na sprzedaży usług, towarów za cenę mniejszą lub równą poniesionym kosztom bezpośrednim. Statutowa działalność odpłatna musi być prowadzona w sferze zadań publicznych określanych jako działalność pożytku publicznego (art. 4, 6, 8-10 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie).

W tym miejscu warto zaznaczyć, że wpisanie do statutu określonych celów i sposobów ich realizacji, a później podejmowanie określonych działań, daje fundacji możliwość uzyskania zwolnienia od podatku dochodowego. Fundacja jako osoba prawna podlega przepisom ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. z 2000 r., Nr 54, poz. 654 z późn. zm.). W związku z tym musi płacić podatki. Nie jest zwolniona z płacenia podatku dochodowego tylko dlatego, że jest organizacją pozarządową. Fundacja może podlegać natomiast zwolnieniu przedmiotowemu (podmiotowemu, jeśli uzyska status organizacji pożytku publicznego). Oznacza to, że jej dochód będzie zwolniony z podatku dochodowego, jeśli zostanie przeznaczony na realizację celów, którymi są przykładowo: działalność naukowa, oświatowa, kulturalna, ochrona środowiska, dobroczynność (wszystkie wymienia art. 17 ust. 1 pkt. 4 ustawy o podatku dochodowych od osób prawnych). Fundacja, aby uzyskać możliwość korzystania ze zwolnienia, musi mieć wpisana działalność w wyżej wspomnianych dziedzinach do statutu i musi taką działalność prowadzić.

Działalność gospodarcza. Fundacja, oprócz działalności statutowej, może prowadzić działalność gospodarczą, czyli działalność polegającą na sprzedaży z zyskiem towarów lub usług. Warunkiem podjęcia takiej działalności przez fundację jest zezwalający na to zapis w statucie oraz wpisanie fundacji do rejestru przedsiębiorców.

Działalność gospodarcza nigdy nie może dominować nad działalnością statutową. Działalność gospodarcza może być jedynie działalnością pomocniczą, prowadzoną w rozmiarach służących realizacji celów statutowych.

Organy fundacji. Jedynym obligatoryjnym organem fundacji wymaganym przez ustawę, a więc organem niezbędnym, aby fundacja mogła powstać i działać, jest zarząd (art. 5 ust. 1). Nie ma jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, z ilu osób powinien składać się zarząd. Kontrowersje wzbudzać może zarząd jednoosobowy, nie wzbudza ich natomiast zarząd kolegialny, czyli składający się przynajmniej z dwóch osób. Praktyka sądów w podejściu do rejestrowania fundacji z jednoosobowym zarządem jest zróżnicowana. Zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego (któremu nie nadano jednak rangi zasady prawnej), zarząd fundacji powinien być organem kolegialnym, co oznacza, że powinien składać się z więcej niż jednej osoby (postanowienie SN z 8.12.1992 r., I CRN 182/92).

Statut fundacji powinien precyzyjnie opisywać procedurę wyboru członków zarządu, ich obowiązki i uprawnienia.

Fundacja oprócz zarządu może mieć inne organy np. organ kontroli wewnętrznej (może on nosić nazwę np. rady fundacji). **Ważne jest, aby statut dokładnie opisywał sposób powoływania, odwoływania oraz kompetencje każdego z organów.** Wybór członków zarządu czy też innych organów powinien być dokonany poprzez uchwałę w trybie, jaki został opisany w statucie fundacji. Fundacja, która zamierza ubiegać się o status organizacji pożytku publicznego, ma obowiązek posiadania zarówno organu reprezentacji (zarząd) jak i organu

kontroli wewnętrznej lub nadzoru (np. rada fundacji), którego członkowie spełniają określone wymogi (art. 20 pkt. 6 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie).

Jednostki terenowe. Ustawa nie wymusza na fundacjach struktury organizacyjnej. Fundacja może mieć zatem strukturę rozbudowaną, szczególnie kiedy działa na terenie całego kraju. Możliwość tworzenia biur, oddziałów i innych placówek musi być jednak zapisana w statucie fundacji razem z zasadami ich powoływania i kierowania nimi.

Zmiana statutu. Po zarejestrowaniu organizacji, statut może zostać zmieniony, jeśli wcześniej zawierał postanowienia o tym, kto i w jakim zakresie statut może zmienić. Każdą zmianę statutu należy zgłosić do Krajowego Rejestru Sądowego (art. 11 ust. 2).

Gdzie rejestruje się fundację?

Fundację rejestruje się w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS), który jest rejestrem ogólnopolskim, prowadzonym przez sądy rejonowe i składa się z:

- rejestru przedsiębiorców,
- rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej,
- rejestru dłużników niewypłacalnych.

Każda fundacja wpisywana jest do rejestru stowarzyszeń, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej (art. 49 ust. 1 ustawy o KRS). Dodatkowo te z fundacji, które rozpoczynają działalność gospodarczą, wpisywane są do rejestru przedsiębiorców (art. 50 i 36 pkt. 13 ustawy o KRS).

Fundacja uzyskuje osobowość prawną z chwilą wpisania jej do Krajowego Rejestru Sądowego (art. 7 ust. 1-2).

Fundację rejestruje się w sądzie właściwym ze względu na jej siedzibę, czyli w sądzie rejonowym, mającym siedzibę w mieście będącym siedzibą wojewody. Obejmuje on obszar danego województwa.

Kto i w jakim terminie składa wniosek o rejestrację?

Wniosek o rejestrację fundacji w KRS składa fundator (ewentualnie osoba przez niego upoważniona do składania wniosku o rejestrację) lub zarząd fundacji.

Wniosek musi zostać złożony nie później niż 7 dni od złożenia aktu fundacyjnego (art. 22 ustawy o KRS).

Jak złożyć wniosek?

Wniosek rejestracyjny składa się z formularzy urzędowych i dokumentów fundacji (oświadczenie woli, statut, określone uchwały). Wniosek o rejestrację fundacji składamy w jednym egzemplarzu z tym, że statut, stanowiący jeden z załączników, składamy w trzech egzemplarzach. Dobrze jest kopię całego wniosku zachować również w archiwum fundacji.

Ponieważ praktyka w poszczególnych sądach nie jest jednolita, warto przed złożeniem wniosku skontaktować się z właściwym oddziałem KRS. Pamiętajmy, że złożenie w sądzie niewymaganego, dodatkowego dokumentu, nie grozi nam żadnymi negatywnymi konsekwencjami. Natomiast niezłożenie któregoś z potrzebnych dokumentów powoduje przedłużenie rejestracji. Wniosek rejestracyjny trzeba dostarczyć do właściwego sądu rejonowego. Można to zrobić osobiście, składając wniosek w biurze podawczym, można też wysłać wniosek pocztą. Jeśli wysyłamy wniosek pocztą najlepiej zrobić to listem poleconym, zachowując potwierdzenie nadania na wypadek, gdyby wniosek nie dotarł do sądu.

Wypełnione formularze i dokumenty wysyłamy wówczas mailem ze strony internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości: www.ms.gov.pl. Druki formularzy KRS otrzymujemy w sądzie. Można je również skserować lub wydrukować ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości: www.ms.gov.pl (zakładka: „Rejestry i ewidencje” – „Krajowy Rejestr Sądowy”).

Przed przystąpieniem do wypełniania formularzy warto zajrzeć na stronę serwisu www.poradnik.ngo.pl, żeby zobaczyć, jak wyglądają przykładowo wypełnione formularze do KRS.

Przy wypełnianiu formularzy sądowych trzeba uważnie czytać instrukcje.

Zasadą jest, że:

- Tam, gdzie została dana możliwość wyboru, należy tego wyboru dokonać, stawiając w odpowiednim miejscu znak X.
- Tam, gdzie takiej możliwości nie ma, ale pole nie dotyczy rejestrowanej fundacji – przekreślamy je od lewej do prawej po skosie,
- Formularze wypełniamy drukowanymi literami (czytelnie) – maszynowo, ręcznie lub komputerowo.

Z czego składa się wniosek o rejestrację?

Podstawowym formularzem służącym do rejestracji nowej fundacji w KRS jest formularz KRS-W20. Oprócz niego składamy, jako załączniki, dodatkowe formularze i dokumenty.

Na wniosek rejestracyjny fundacji składają się:

1. formularze:

- **KRS W-20** – podstawowy formularz służący do zgłoszenia fundacji – jej nazwy, siedziby itd.
- **KRS-WK** – formularz – załącznik służący do zgłoszenia osób wchodzących w skład zarządu oraz organu nadzorczego. Jeden formularz KRS-WK składamy, kiedy statut fundacji przewiduje powołanie jedynie organu uprawnionego do reprezentacji. Wypełniamy go wtedy tylko dla zarządu. Cytujemy za statutom sposob reprezentacji, czyli informację, kto podpisuje umowy w imieniu fundacji. Oprócz tego zgłaszamy konkretne osoby wchodzące w skład zarządu z podaniem ich funkcji. Jeśli fundacja ma jeszcze organ nadzoru wewnętrznego, to składamy też drugi formularz KRS-WK, zgłaszając osoby będące członkami tego organu, bez podawania ich funkcji (zależnie od treści statutu organ kontroli wewnętrznej może nosić nazwę np. rada fundacji, komisja rewizyjna).
- **KRS-WM** – formularz załącznik – służy do zgłoszenia zakresu działalności gospodarczej i wpisania tym samym fundacji do rejestru przedsiębiorców. Składamy go tylko wówczas, gdy fundacja w statucie ma zapisaną możliwość prowadzenia działalności gospodarczej i chce rozpocząć tę działalność od razu po zarejestrowaniu w rejestrze fundacji. Jeśli fundacja ma zapisaną w statucie możliwość prowadzenia działalności gospodarczej, ale chce tę działalność rozpocząć w późniejszym czasie, to tego formularza nie składa.

Wszystkie formularze o rejestrację fundacji muszą zostać podpisane przez fundatora (fundatorów) lub zarząd, w oznaczonym do tego celu miejscu.

2. dokumenty (w oryginałach lub kopie notarialnie poświadczone):

- **oświadczenie o ustanowieniu fundacji** (akt notarialny lub inny dokument – patrz rozdział dotyczący aktu fundacyjnego; w ostatnim rozdziale broszury podajemy jego przykład takiego oświadczenia),
- **oświadczenie wskazujące właściwego ministra nadzoru** (jeżeli nie znalazło się ono w akcie fundacyjnym),
- **statut** (w trzech egzemplarzach, podpisany przez fundatora),
- **uchwały o powołaniu organów fundacji** – w zależności od zapisów statutowych, ustalających wzajemne relacje między organami fundacji, uchwały te mogą być podejmowane przez różne organy, np. jeśli wg. statutu fundator powołuje zarząd i radę fundacji, to jego uchwały o powołaniu tych organów powinny zostać dołączone do wniosku o rejestrację fundacji (w ostatnim rozdziale broszury podajemy przykłady wzorów takich uchwał),
- **wzory podpisów osób upoważnionych do reprezentowania fundacji** uwierzytelnione notarialnie albo złożone przed sędzią lub upoważnionym pracownikiem sądu (składane są tylko wówczas, gdy fundacja rejestruje jednocześnie działalność gospodarczą),

- **dowód dokonania opłaty za wniosek o wpis do rejestru** – wpis do KRS jest płatny; składający wniosek powinien dołączyć zaświadczenie o wniesieniu **opłaty** za rejestrację lub wniosek o zwolnienie z opłaty za rejestrację.

We wniosku do KRS podajemy adres siedziby fundacji. Nie mamy obowiązku składania dokumentu potwierdzającego prawo do korzystania z niej, **czyli potwierdzającego tytuł prawny do lokalu/nieruchomości** (np. umowy najmu), w którym ma być prowadzona działalność. Sąd może jednak zażądać takiego dokumentu na podstawie art. 23 ust. 2 ustawy o KRS.

Nawet jeżeli KRS nie zażąda umowy użyczenia lub najmu lokalu, to warto zadbać o sporządzenie takiego dokumentu, ponieważ będzie on niezbędny, gdy po zarejestrowaniu fundacji, będziemy starać się w urzędzie skarbowym o nadanie organizacji numeru NIP.

Ile kosztuje rejestracja fundacji w KRS?

Fundacja, która składa wniosek o wpis do KRS, musi ten wniosek opłacić. Wpłaty należy dokonać na rachunek lub do kasy sądu, w którym składamy wniosek. Koszt, jaki poniesie fundacja, wynosi odpowiednio:

- dla fundacji rejestrującej się wyłącznie w rejestrze fundacji, stowarzyszeń (...) oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej – 250 zł,
- dla fundacji rejestrującej się zarówno w rejestrze fundacji, stowarzyszeń (...) jak i w rejestrze przedsiębiorców – 1500 zł, z czego 1000 stanowi opata za wpis do rejestru przedsiębiorców, a 500 zł za ogłoszenie tego wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym (nie płaci się już za wpis do rejestru fundacji, bo sąd pobiera, przy jednoczesnym rejestrowaniu w dwóch rejestrach tylko jedną opłatę; jest to zgodne z zasadą, że jeżeli przepis przewiduje dla danego rodzaju spraw opłatę w różnych wysokościach to pobiera się opłatę wyższą).

Ile czasu ma sąd na odpowiedź na wniosek o rejestrację?

Złożenie wniosku rozpoczyna postępowanie rejestrowe. Sąd rozpoznaje wniosek o zarejestrowanie fundacji nie później niż w ciągu 14 dni od daty jego złożenia (art. 20a). Jeśli sąd nie ma zastrzeżeń do złożonych dokumentów i formularzy, wpisuje fundację do KRS, a informację o zarejestrowaniu przesyła fundacji listem poleconym na adres korespondencyjny podany w formularzu KRS-W20.

Jeśli jednak np. nieprawidłowo wypełnimy formularze, nie dostarczymy wszystkich wymaganych załączników, nie opłacimy wniosku, to sąd zwraca wówczas wniosek bez wezwania do uzupełnienia braków. Takie sytuacje zdarzają się często. Niech nas nie zniechęcają. Organizacja powinna poprawić błędy i zgłosić uzupełnienie wniosku w ciągu 7 dni od daty dostarczenia jej wcześniejszego postanowienia sądu. Termin przewidziany na rozpoznanie poprawionego wniosku biegnie od daty złożenia naszego pierwszego wniosku, a nie tego poprawionego (art. 19 ust. 4 ustawy o KRS).

Tak więc nie ma ściśle określonego czasu, w jakim zarejestrujemy fundację. Zależy to, przede wszystkim, od tego czy nasz wniosek o rejestrację nie zawiera błędów. Od momentu wpisania fundacji do KRS, mamy obowiązek umieszczać (w umowach, oficjalnych pismach do urzędów itp.): swój numer KRS, nazwę, oznaczenie formy prawnej (czyli – fundacja), siedzibę i adres. Jeśli sąd rejestrowy stwierdzi niewykonanie tego obowiązku, może nałożyć na osoby odpowiedzialne grzywnę w wysokości do 5000 zł (art. 34 ustawy o KRS).

2.8. DZIAŁALNOŚĆ NIEODPŁATNA I ODPŁATNA POŻYTKU PUBLICZNEGO. DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Zgodnie z prawem – ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, organizacja pozarządowa może prowadzić:

- **działalność nieodpłatną pożytku publicznego** – jest to działalność statutowa organizacji (w części obejmującej działalność pożytku publicznego), za którą nie jest pobierane wynagrodzenie,
- **działalność odpłatną pożytku publicznego** – jest to działalność statutowa organizacji (w części obejmującej działalność pożytku publicznego), za którą jest pobierane wynagrodzenie (nie wyższe jednak niż koszty bezpośrednie tej działalności),
- **działalność gospodarczą.**

DZIAŁALNOŚĆ NIEODPŁATNA POŻYTKU PUBLICZNEGO

Działalnością nieodpłatną pożytku publicznego jest taka działalność (prowadzona w sferach pożytku publicznego), za którą organizacja nie pobiera opłat (wynagrodzenia).

Jest to więc klasyczna działalność statutowa – potocznie działalność nieodpłatna pożytku publicznego nazywana jest też czasem działalnością statutową nieodpłatną. Organizacja najpierw z różnych źródeł pozyskuje środki finansowe na swoją działalność (występuje o dotacje, poszukuje darczyńców, sponsorów, organizuje zbiórki publiczne itp.), może zatrudniać pracowników, korzysta również z pracy wolontariuszy, a następnie nieodpłatnie świadczy usługi na rzecz swoich „klientów” (np. organizuje szkolenia, za które uczestnicy nie muszą płacić, drukuje bezpłatne publikacje, wydaje darmowe posiłki itp.).

Rodzaje działalności muszą mieścić się w sferach pożytku publicznego (sferach zadań publicznych, opisanych w ustawie o działalności pożytku publicznego – art. 4 ustawy).

Zasady prowadzenia działalności nieodpłatnej przez organizacje pozarządowe:

- Organizacja realizuje któryś z ustawowych zadań pożytku publicznego i ma to odzwierciedlenie w statucie.
- Nie może pobierać opłat za swoje działania, a co za tym idzie nie może wystawiać rachunków albo faktur.
- Finansuje swoją nieodpłatną działalność pożytku publicznego m.in. z dotacji, darowizn, składek członkowskich.

DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA POŻYTKU PUBLICZNEGO

Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest działalność statutowa organizacji pozarządowej, mieszcząca się w zestawie zadań publicznych, opisanych w ustawie o pożytku publicznym, za którą organizacja pobiera opłaty (wynagrodzenie).

Działalność odpłatna pożytku publicznego potocznie nazywana jest też działalnością statutową odpłatną. Organizacja za swoje usługi czy produkty (np. szkolenia, publikacje) pobiera opłaty, których wysokość nie może być wyższa od wartości bezpośrednich kosztów tej działalności. Działalność odpłatna polega więc na sprzedaży usług i towarów po kosztach ich „wyprodukowania”:

- organizacja nie zarabia na tym, tylko uzyskuje zwrot poniesionych nakładów,
- w tym celu należy dokonać kalkulacji kosztów.

Organizacje często pytają o to, czy mogą coś sprzedawać, czyli pobierać opłaty za działania statutowe, jeśli nie prowadzą działalności gospodarczej. Otóż prowadzenie odpłatnej działalności pożytku publicznego oznacza, że organizacje pozarządowe, pod pewnymi warunkami, mogą pobierać opłaty, wystawiać rachunki za swoje usługi bez konieczności rejestrowania działalności gospodarczej. To bardzo ważne udogodnienie dla organizacji pozarządowych.

Formy działalności odpłatnej

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przewiduje następujące rodzaje działalności odpłatnej pożytku publicznego:

- Sprzedaż towarów lub usług wytworzonych lub świadczonych przez osoby bezpośrednio korzystające z działalności pożytku publicznego, w szczególności w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania do pracy zawodowej osób niepełnosprawnych (w tym pobieranie opłat od osób korzystających z działalności organizacji).
- Sprzedaż przedmiotów darowizny na cele prowadzenia działalności pożytku publicznego.

Zasady prowadzenia działalności odpłatnej przez organizacje pozarządowe

Prowadzenie odpłatnej działalności pożytku publicznego wymaga zachowania kilku ważnych zasad wynikających z przepisów.

Zapisy zawarte w art. 6-10 ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie, mówiące o odpłatnej i nieodpłatnej

działalności pożytku publicznego, odnoszą się do wszystkich organizacji, które działają w sferze pożytku, a nie tylko do organizacji, które mają status OPP.

Zasady prowadzenia działalności odpłatnej pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe:

- Odpłatną działalnością musi być działalność statutowa prowadzona w sferze pożytku publicznego (czyli musi wynikać z celów zapisanych w statucie i mieścić się w zadaniach publicznych pożytku publicznego).
- **Dochód z odpłatnej działalności pożytku publicznego może służyć wyłącznie realizacji zadań należących do celów statutowych organizacji.**
- Przychody nie mogą być większe niż koszty tej konkretnej działalności.

Pobierana odpłatność od prowadzonego działania, nie może być wyższa od tego, co wynika z kalkulacji bezpośrednich kosztów tej działalności.

- Statut, w części mówiącej o majątku, powinien pozwalać na opłaty, czyli z zapisów w statucie powinno wynikać, że organizacja może pobierać opłaty np. za swoje usługi, produkty.
- Działalność odpłatna nie jest rejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym (chyba, że chce ją prowadzić organizacja pożytku publicznego, która wpisuje tę działalność do formularza KRS-W-OPP i musi ją zarejestrować w KRS), ale musi być wyodrębniona księgowo.
- **Ustawa nakłada obowiązek rachunkowego wyodrębnienia działalności odpłatnej oraz działalności nieodpłatnej w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników działalności.**

Wymaga to od organizacji wyodrębnienia rachunkowego działalności odpłatnej i nieodpłatnej – może to nastąpić poprzez opracowanie nowych kont lub subkont w księgach rachunkowych. Muszą być oddzielnie wykazywane przychody i koszty związane z odpłatnością. Musimy wykazać, jakie koszty zostały zapłacone z przychodów z odpłatnej działalności pożytku publicznego.

- **Nie można prowadzić działalności odpłatnej pożytku publicznego i działalności gospodarczej tego samego rodzaju, tj. w odniesieniu do tego samego przedmiotu działalności.**
- W przypadku prowadzenia działalności odpłatnej pożytku publicznego – kupujący, czyli podmiot od którego pobieramy opłaty, wynagrodzenie za świadczone usługi, towar, ma prawo żądać rachunku potwierdzającego tę wpłatę. W takiej sytuacji organizacja może wystawić rachunek.
- VAT nie jest związany i zależny od tego, czy organizacja prowadzi działalność gospodarczą i odpłatną. VAT zależy od konkretnych sprzedawanych usług i towarów i ich kwalifikacji w ustawie o VAT oraz od tego, czy organizacja korzysta ze zwolnienia VAT ze względu na nieprzekroczenie wysokości przychodów opodatkowanych (50 tys. zł rocznie).
- W organizacjach prowadzących działalność odpłatną limitowane są wynagrodzenia osób w nich zatrudnionych.
- Działalność odpłatna pożytku publicznego staje się działalnością gospodarczą, jeśli wykracza poza ramy określone w ustawie o działalności pożytku publicznego.

Stanie się tak wtedy, gdy pobierana przez organizację odpłatność jest wyższa od tej, jaka wynika z kalkulacji bezpośrednich kosztów tej działalności oraz jeśli wynagrodzenie osób fizycznych w danej organizacji z tytułu zatrudnienia przy wykonywaniu statutowej działalności nieodpłatnej i odpłatnej przekracza 1,5-krotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ogłaszanego przez GUS za rok poprzedni (dla roku 2008 przeciętne wynagrodzenie to 2888,20 zł więc limit ten wynosi 4332,30 zł brutto).

Koszty bezpośrednie.

Działalność odpłatna pożytku publicznego staje się działalnością gospodarczą w szczególności, jeżeli pobierana przez organizację odpłatność jest wyższa od tej, jaka wynika z kalkulacji bezpośrednich kosztów tej działalności, i dlatego jest tak ważne wyliczenie kosztów bezpośrednich.

Jak obliczamy koszty bezpośrednie?

- Z kalkulacji ma wynikać, jakie koszty są bezpośrednio związane z danym działaniem i jak została ustalona cena, wynagrodzenie, które pobiera organizacja. Wynika z tego, że taką kalkulację należy sporządzić przed rozpoczęciem pobierania opłat.
- Na zakończenie przedsięwzięcia należy podsumować i sprawdzić czy ze względu na np. oszczędności lub większą liczbę uczestników niż planowaliśmy nie powstał dochód. Zgodnie z ustawą ma być on przekazany na działalność statutową.

Z komentarza do ustawy i interpretacji Departamentu Pożytku Publicznego wynika, że taki dochód nie powinien wystąpić i jedynie w pojedynczych sytuacjach, nieplanowanych, niezależnych od naszej organizacji dochód powstały na danym działaniu nie zmieni nam kwalifikacji działalności z odpłatnej na gospodarczą. Sytuacja uzyskiwania dochodu nie powinna się powtarzać.

Jak ustala się koszty bezpośrednie?

Przy ustalaniu szczegółowej definicji kosztów bezpośrednich można skorzystać z art. 28 ust. 3 Ustawy z dn. 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2002 r., Nr 76, poz. 694 z późn. zm.) mówiącego o kosztach wytworzenia. Zgodnie z jego treścią na koszt wytworzenia produktu składają się koszty pozostające w bezpośrednim związku z danym produktem oraz uzasadniona część kosztów pośrednio związana z wytworzeniem tego produktu.

Do kosztów bezpośrednich zalicza się:

- wartość zużytych materiałów bezpośrednich,
- koszty pozyskania i przetworzenia związane bezpośrednio z produkcją,
- inne koszty poniesione w związku z doprowadzeniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje w dniu wyceny.

Jednocześnie ten sam artykuł wylicza koszty, które nie mogą być zaliczone do kosztów wytworzenia produktu (zarówno bezpośrednich jak i pośrednich). Są to:

- koszty będące konsekwencją niewykorzystanych zdolności produkcyjnych i strat produkcyjnych,
- koszty ogólnego zarządu, które nie są związane z doprowadzaniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje na dzień wyceny,
- magazynowania wyrobów gotowych i półproduktów, chyba że poniesienie tych kosztów jest niezbędne w procesie produkcji,
- kosztów sprzedaży produktów.

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Czy organizacje pozarządowe mogą prowadzić działalność gospodarczą?

Pomimo, że organizacje pozarządowe z definicji są podmiotami niedziałającymi w celu osiągnięcia zysku, to zarówno stowarzyszenia, jak i fundacje mogą prowadzić działalność gospodarczą. Stowarzyszenia ani fundacje nie są powoływane w celu prowadzenia działalności gospodarczej. **Podstawowym celem tych podmiotów jest zawsze prowadzenie działalności statutowej.**

Działalność gospodarcza jest jedynie działalnością uboczną, służącą pozyskiwaniu środków finansowych na prowadzenie działalności statutowej. A więc zysk nie może być dzielony np. między członków stowarzyszenia. Działalność gospodarcza nie może dominować nad działalnością statutową. Jest to podstawowa zasada, o której muszą pamiętać wszystkie organizacje.

Aby mieć możliwość prowadzenia działalności gospodarczej konieczne jest zarejestrowanie się organizacji w rejestrze przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym. Z chwilą dokonania wpisu (rejestracji) organizacja staje się przedsiębiorcą.

Co ważne, w odniesieniu do jednego typu działań można prowadzić działalność odpłatną i nieodpłatną – nie można natomiast łączyć działalności odpłatnej i gospodarczej w tej samej dziedzinie, np. wydawanie

publikacji nie może być po części działalnością odpłatną, a po części działalnością gospodarczą.

To, że przepisy pozwalają stowarzyszeniom i fundacjom prowadzić działalność gospodarczą jako działalność pomocniczą, uboczną wobec działalności statutowej, potwierdzają zapisy w ustawach:

- art. 34 ustawy Prawo o stowarzyszeniach:

„Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą, według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach. Dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków.”

- art. 5 ust. 5 Ustawy o fundacjach:

„Fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji jej celów.” Prowadzenie działalności gospodarczej nie powoduje, że organizacja przestaje być organizacją pozarządową. W przypadku działań społecznie użytecznych, za które pobierana jest odpłatność, czasami jest ona nieunikniona, jeśli np. organizacja przekroczy limit wynagrodzeń .

Czym jest „działalność gospodarcza” i co jej definicje, pochodzące z różnych aktów prawnych, oznaczają dla fundacji i stowarzyszeń?

Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej

Zgodnie z art. 2 Ustawy z dn. 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.

Zgodnie z tą ustawą prowadzenie działalności gospodarczej musi mieć charakter ciągły (musi odbywać się w sposób „ciągły”, co oznacza, że musi być prowadzona w sposób stały, powtarzalny – zorganizowany) i zarobkowy (musi przynosić zysk, czyli koszty muszą być mniejsze niż przychody).

W przypadku rozpatrywania działalności gospodarczej organizacje pozarządowe są jednak w bardziej specyficznej sytuacji niż to wynika z opisanych zapisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Aby wyjaśnić, czym jest działalność gospodarcza w przypadku organizacji pozarządowych, musimy znów odwołać się do ustawy o działalności pożytku publicznego.

Ustawa o działalności pożytku publicznego

Ustawa ta określa sytuacje powodujące, że odpłatna działalność pożytku publicznego prowadzona przez organizację pozarządową staje się działalnością gospodarczą.

Przekroczenie kosztów bezpośrednich

Działalność odpłatna pożytku publicznego staje się działalnością gospodarczą, jeśli pobierana przez organizację odpłatność jest wyższa od tej, jaka wynika z kalkulacji bezpośrednich kosztów tej działalności. Jeżeli nie chcemy, by nasza działalność odpłatna stała się gospodarczą, zmuszeni jesteśmy do przygotowywania kalkulacji kosztów danego przedsięwzięcia.

Limit wynagrodzeń

Działalność odpłatna pożytku publicznego staje się działalnością gospodarczą, jeśli wynagrodzenie osób fizycznych w danej organizacji z tytułu zatrudnienia przy wykonywaniu statutowej działalności nieodpłatnej i odpłatnej przekracza 1,5-krotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ogłaszanego przez GUS za rok poprzedni (dla roku 2008 suma ta wynosi 4332,30 zł brutto).

Wynagrodzenie osób fizycznych, o którym jest mowa wyżej, to miesięczne wynagrodzenie z tytułu świadczenia pracy lub usług, niezależnie od rodzaju stosunku pracy lub rodzaju i treści zawartej umowy cywilnoprawnej. Oznacza to, że jeżeli osoba fizyczna pobiera wynagrodzenie z tytułu świadczenia pracy w organizacji pozarządowej przy wykonywaniu statutowej działalności, a oprócz tego uzyskuje wynagrodzenie z tytułu świadczenia usług, np. na podstawie umowy zlecenia lub o dzieło – to do limitu wynagrodzeń liczy się wynagrodzenia z obu tytułów. Dotyczy to wszystkich zatrudnionych w danej organizacji osób, a nie tylko tych, które są zatrudnione bezpośrednio przy odpłatnej działalności pożytku publicznego.

Limit wynagrodzeń dotyczy sytuacji sprawdzania czy pobieranie przez organizację opłat może być kwalifikowane jako prowadzenie przez nią działalności statutowej o charakterze odpłatnym. Nie jest kryterium związanym z prowadzeniem przez organizację tylko działalności nieodpłatnej, czy z możliwością uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego. Organizacja może więc starać się o status organizacji pożytku publicznego niezależnie od tego jak wysokie są wynagrodzenia osób pracujących na jej rzecz.

W skrócie można ją zawrzeć w stwierdzeniu, że jeśli organizacja pobiera opłaty za prowadzone działania to, jeśli nie spełnia ona definicji odpłatnej działalności pożytku publicznego, czyli przekracza koszty i wynagrodzenie jest wyższe niż dopuszczalny limit, to jest to działalność gospodarcza. Wyjątek od tej zasady może nastąpić jedynie w sytuacji wyłączenia ustawowego danego rodzaju działalności z działalności gospodarczej. Dzieje się tak w przypadku działalności polegającej na prowadzeniu szkoły (wyłączenie z ustawy o systemie oświaty).

Nie można prowadzić działalności odpłatnej pożytku publicznego i działalności gospodarczej tego samego rodzaju, tj. w odniesieniu do tego samego przedmiotu działalności.

Przedmiot (zakres) działalności gospodarczej

Decydując się, w jakim zakresie będzie prowadzona działalność gospodarcza, warto jest posługiwać się terminologią zaczerpniętą z Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), ponieważ zgłaszając działalność gospodarczą do Krajowego Rejestru Sądowego należy podać kod i opis działalności zgodny z PKD.

Stowarzyszenia i fundacje mogą w zasadzie prowadzić każdy rodzaj działalności gospodarczej, pod warunkiem, że inne przepisy nie zastrzegają do jej prowadzenia określonego rodzaju przedsiębiorców. Przykładowo prawo bankowe zastrzega działalność bankową tylko dla banków państwowych, spółdzielczych lub w formie spółek akcyjnych. Również działalność ubezpieczeniową mogą prowadzić jedynie zakłady ubezpieczeń w formie spółek akcyjnych lub towarzystw ubezpieczeń wzajemnych. Warto też pamiętać, że niektóre rodzaje działalności wymagają uzyskania koncesji lub zezwolenia.

Zapisy w statucie

Jeśli fundacja lub stowarzyszenie ma zamiar prowadzić działalność gospodarczą (lub ma obowiązek jej rejestracji, ponieważ z ustawy OPP wynika, że musi ją zarejestrować, bo np. został przekroczony limit wynagrodzeń), to w statucie musi znaleźć się zapis mówiący o takiej możliwości. Może to być ogólny zapis mówiący o tym, że fundacja może prowadzić działalność gospodarczą dla realizacji celów statutowych, a cały dochód z jej prowadzenia przeznaczają na cele statutowe. W statucie wymienia się wtedy ogólnie dziedziny prowadzenia takiej aktywności (np. działalność wydawnicza i szkoleniowa). Jednak często spotykanym rozwiązaniem jest wskazanie już na poziomie statutu dokładnego rodzaju prowadzonej działalności.

Jeśli fundacja ma zamiar prowadzić działalność gospodarczą, to fundator przekazując majątek deklaruje, jaka kwota majątku założycielskiego jest przeznaczona na działalność gospodarczą. Zgodnie z ustawą nie może to być mniej niż 1000 zł (art. 5 ust. 5 ustawy o fundacjach). W przypadku stowarzyszenia nie jest konieczne posiadanie specjalnego funduszu przeznaczonego na działalność gospodarczą.

Rejestracja w KRS

Aby organizacja mogła prowadzić działalność gospodarczą, jej statut musi zawierać odpowiednie zapisy (przede wszystkim musi być określony przedmiot działalności gospodarczej). Poza tym, aby rozpocząć działalność gospodarczą, trzeba zgłosić jej prowadzenie do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Działalność gospodarczą można zgłosić już przy rejestracji organizacji w KRS, wtedy oprócz wszystkich formularzy i dokumentów, obowiązkowych dla rejestrującej się organizacji, do wniosku trzeba dołączyć:

- formularz KRS-WM,
- potwierdzone notarialnie wzory podpisów członków zarządu,
- dowód opłaty za wpis do rejestru przedsiębiorców,
- dowód opłaty za ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

W przypadku organizacji istniejącej, która nie prowadziła działalności gospodarczej, ale chce ją rozpocząć, trzeba dokonać zmian w statucie. Zmiany statutu można zgłosić jednocześnie z wnioskiem o wpis do rejestru przedsiębiorców.

Wówczas wniosek będzie się składał z:

- formularza podstawowego KRS-W9 (w nim będzie wskazana zmiana statutu),
- formularza KRS-WM,
- uchwały o zmianie statutu,
- protokołu z zebrania, na którym przyjęto uchwałę,
- potwierdzonych notarialnie wzorów podpisów członków zarządu,
- dowodu opłaty za wpis do rejestru przedsiębiorców (w wysokości 1000 zł),
- dowodu opłaty za ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym (w wysokości 500 zł).

W przypadku zgłaszania kilku zmian, na kilku wnioskach, pobierana jest jedna opłata, wyższa. Warto więc zastanowić się, czy już przy pierwszej rejestracji nie zgłosić działalności gospodarczej do KRS (oczywiście jeśli w ogóle, już na początku, rozważamy taką możliwość).

Organizacje prowadzące działalność gospodarczą, od momentu jej zarejestrowania, ponoszą dodatkowe koszty przy zgłaszaniu zmiany do KRS (np. zmiany władz czy statutu) – płacą za ogłoszenie tych zmian w Monitorze Sądowym i Gospodarczym: 500 zł za pierwsze zgłoszenie lub 250 zł za każde kolejne zgłoszenie (np. zmian). Nie ma możliwości zwolnienia z opłat za MSiG.

Pamiętajmy, że podmioty prowadzące działalność gospodarczą, w tym stowarzyszenia i fundacje, muszą posiadać nazwę, która wyraźnie wskazuje ich formę prawną, tzn. w nazwie organizacji powinno występować słowo: fundacja lub stowarzyszenie (art. 435 Ustawy Kodeks cywilny).

Zasady prowadzenia działalności gospodarczej przez organizacje pozarządowe

Aby rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej:

1. Konieczna jest uchwała władz organizacji uprawnionych w statucie do tego, by podjąć decyzję o podjęciu działalności gospodarczej.
2. W statucie fundacji, stowarzyszenia musi znajdować się zapis o prowadzeniu działalności gospodarczej i musi być określony przedmiot działalności gospodarczej.
3. Dla fundacji zamierzającej prowadzić działalność gospodarczą, dodatkowy warunek jest taki, że fundator musi określić w akcie notarialnym wartość majątku, jaki przeznacza na prowadzenie działalności gospodarczej. Zgodnie z ustawą nie może to być mniej niż 1000 zł (art. 5 ust. 5 ustawy o fundacjach).
4. Organizacja musi być wpisana do rejestru przedsiębiorców w KRS. Z chwilą dokonania wpisu (rejestracji) organizacja staje się przedsiębiorcą.

Najważniejsze zasady prowadzenia działalności gospodarczej przez organizacje pozarządowe:

- Zyski, dochody z działalności gospodarczej muszą być przeznaczone na działalność statutową organizacji.
- Przekroczenie limitu wynagrodzeń powoduje, że działalność odpłatna staje się działalnością gospodarczą i konieczne jest zarejestrowanie działalności gospodarczej w KRS.
- Z faktu służebności działalności gospodarczej wobec działalności statutowej nie wynika zakaz pokrywania się przedmiotu działalności gospodarczej organizacji z przedmiotem jej działalności statutowej.

Oznacza to, że fundacja, stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą również w tym samym zakresie, w jakim prowadzi działalność statutową.

Nie może natomiast pokrywać się zakres prowadzonej przez fundację, stowarzyszenie działalności gospodarczej i działalności odpłatnej pożytku publicznego. Nie można prowadzić działalności odpłatnej

pożytku publicznego i działalności gospodarczej w odniesieniu do tego samego przedmiotu działalności.

- Nie można korzystać z pracy wolontariuszy z związku z działalnością gospodarczą.

- Organizację obowiązuje bardziej rozbudowany wzór sprawozdania finansowego – bilansu, który zawiera więcej informacji i w związku z tym konieczne jest prowadzenie bardziej szczegółowej księgowości.
- Organizacje prowadzące działalność gospodarczą są w świetle prawa przedsiębiorcami i obowiązują je takie same zasady jak innych przedsiębiorców – podlegają tym samym zasadom podatkowym, są płatnikami podatku dochodowego od osób prawnych oraz podatku od towarów i usług (VAT).
- Organizacja prowadząca działalność gospodarczą ma obowiązek składania sprawozdań rocznych do KRS.
- Jeżeli organizacja jest płatnikiem VAT-u to dochodzi obowiązek naliczania VAT-u i comiesięczne lub kwartalne rozliczenia w urzędzie skarbowym.
- Jeżeli organizacja ma dochód do opodatkowania (nie jest zwolniony i przeznaczony na cele społecznie użyteczne), to trzeba płacić podatek dochodowy od osób prawnych (rozliczać co miesiąc do 20 dnia miesiąca następnego).

Nie ma wymogu formalnego posiadania subkonta przez organizację prowadzącą działalność gospodarczą, ale warto mieć oddzielne konto, subkonto dla prowadzonej działalności gospodarczej.

Faktury

Podstawowym dokumentem potwierdzającym sprzedaż usługi lub towaru jest rachunek (zgodnie z art. 87 ordynacji podatkowej). Gdy organizacja jest zarejestrowana jako aktywny płatnik VAT (jest „vatowcem”) wtedy rachunek zastępuje faktura (zasady określone są w ustawie o VAT). W przypadku prowadzenia działalności odpłatnej pożytku publicznego – kupujący, czyli podmiot, od którego pobieramy opłaty, wynagrodzenie za świadczone usługi lub towar, ma prawo żądać rachunku, potwierdzającego tę wpłatę. W takiej sytuacji organizacja może wystawić rachunek.

Zwolnienie z podatku dochodowego

Organizacja prowadząca działalność gospodarczą jest przedsiębiorcą. Dotyczą ją również przepisy podatkowe, takie jak wszystkich przedsiębiorców. Jeżeli dochód z działalności gospodarczej jest przeznaczany na cele statutowe mieszczące się w zwolnieniu podatkowym (art. 17 ust. 1; są to dochody przeznaczone na działalność naukową, naukowo-techniczną, oświatową, w tym również polegającą na kształceniu studentów, kulturalną, w zakresie kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska, wspierania inicjatyw społecznych na rzecz budowy dróg i sieci telekomunikacyjnej na wsi oraz zaopatrzenia wsi w wodę, dobroczynności, ochrony zdrowia i pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej inwalidów oraz kultu religijnego), to wówczas organizacja ta jest zwolniona od podatku dochodowego od osób prawnych. Dotyczy to zarówno tej prowadzącej działalność gospodarczą jak i tej, która nie prowadzi działalności gospodarczej.

Jednak w przypadku dochodów pochodzących z produkcji i handlu niektórymi artykułami jest to zawsze działalność opodatkowana (art. 17 ust. 1a).

Wyłączone są ze zwolnienia podatkowego (bez względu na ich przeznaczenie) dochody organizacji z wytwarzania i handlu wyrobami:

- przemysłu elektronicznego,
- paliwowego,
- tytoniowego i alkoholowego,
- z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali.

VAT a organizacje prowadzące działalność gospodarczą

VAT nie jest związany i zależny od tego, czy organizacja prowadzi działalność gospodarczą odpłatną. VAT zależy od konkretnych sprzedawanych usług i towarów, ich kwalifikacji w ustawie o VAT oraz od tego, czy organizacja korzysta ze zwolnienia VAT ze względu na nieprzekroczenie wysokości przychodów opodatkowanych 50 tys. zł. rocznie.

2.9. STATUS ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO

Stosownie do przepisów uchwalonej w dniu 24 kwietnia 2003 r. ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 873) oraz ustawy: Przepisy wprowadzające ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 874), organizacje pozarządowe oraz inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego mogą od dnia 1 stycznia 2004 r. uzyskiwać szczególny status organizacji pożytku publicznego. Ze statusem tym związane są szczególne uprawnienia, ale też i obowiązki takich organi-

zacji, głównym celem jego utworzenia było stworzenie pewnej elity wśród podmiotów zaliczanych do trzeciego sektora. Elity prowadzącej działalność społecznie użyteczną na rzecz ogółu społeczności, której cechą charakterystyczną jest transparentność zarówno w momencie rejestracji, jak i w całym okresie działania.

Organizacją pożytku publicznego może być organizacja pozarządowa, stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego lub podmiot działający na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli m.in.:

- prowadzi działalność na rzecz ogółu społeczności lub określonej grupy wyodrębnionej ze względu na szczególnie trudną sytuację życiową lub materialną w stosunku do społeczeństwa;
- nie prowadzi działalności gospodarczej albo prowadzi ją w rozmiarach służących realizacji celów statutowych;
- cały dochód przeznaczają na działalność pożytku publicznego;
- posiada statutowy kolegialny organ kontroli lub nadzoru, odrębny od organu zarządzającego, który mu nie podlega w zakresie wykonywania kontroli wewnętrznej lub nadzoru;
- posiada statut, w którym przewidziane są ograniczenia dotyczące wykorzystywania majątku organizacji oraz dokonywania zakupów od podmiotów związanych z członkami organizacji;
- podlega wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego;
- sporządza roczne sprawozdanie merytoryczne ze swojej działalności oraz podaje je do publicznej wiadomości;
- sporządza i ogłasza roczne sprawozdanie finansowe także wówczas, gdy obowiązek jego sporządzenia oraz ogłoszenia nie wynika z przepisów o rachunkowości;
- przekazuje wyżej wymienione sprawozdania ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego.

O status organizacji pożytku publicznego może się ubiegać organizacja prowadząca działalność w zakresie:

1. pomocy społecznej,
2. zapewnienia zorganizowanej opieki byłym żołnierzom zawodowym,
3. działalności charytatywnej,
4. podtrzymywania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
5. działalności na rzecz mniejszości narodowych,
6. ochrony i promocji zdrowia,
7. działania na rzecz osób niepełnosprawnych,
8. promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej,
9. działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn,
10. działalności wspomagającej rozwój gospodarczy,
11. działalności wspomagającej rozwój społeczności lokalnych,
12. nauki, edukacji, oświaty i wychowania,
13. krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży,
14. kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji,
15. kultury fizycznej i sportu,
16. ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego,

17. porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałania patologiom społecznym,
18. upowszechniania wiedzy i umiejętności na rzecz obronności państwa,
19. upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji,
20. ratownictwa i ochrony ludności,
21. pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą,
22. ochrony praw konsumentów,
23. integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami,
24. promocji i organizacji wolontariatu.

Przywileje organizacji pożytku publicznego:

- użytkowanie nieruchomości na preferencyjnych warunkach,
- prawo do otrzymywania 1-proc. podatku dochodowego od osób fizycznych,
- zwolnienie od: podatku dochodowego od osób prawnych, podatku od nieruchomości, opłat od czynności cywilnoprawnych (np. umów), opłat skarbowych i sądowych w odniesieniu do prowadzonej działalności pożytku publicznego,
- możliwość nieodpłatnego informowania o prowadzonej działalności poprzez jednostki publicznej radiofonii i telewizji.

PODMIOTY MOGĄCE UZYSKAĆ STATUS ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie. Organizacjami pozarządowymi są, stosownie do ust. 2 art. 3, niebędące jednostkami sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej, utworzone na podstawie ustaw. Obok organizacji pozarządowych, działalność pożytku publicznego może być prowadzona również przez kościelne osoby prawne i jednostki organizacyjne oraz stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego. Ważnym elementem działalności pożytku publicznego jest jej społeczna użyteczność. Podmioty prowadzące zgodnie z ustawą działalność pożytku publicznego, mogą starać się uzyskać status organizacji pożytku publicznego. Wyjątek w tym zakresie stanowią: partie polityczne, związki zawodowe i organizacje pracodawców, samorządy zawodowe, fundacje utworzone przez partie polityczne oraz fundacje, których jedynym fundatorem jest Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego (z pewnymi wyjątkami), a także spółki działające na podstawie przepisów o kulturze fizycznej. Organizacje pozarządowe oraz pozostałe podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, spełniające określone ustawą wymagania, uzyskują status organizacji pożytku publicznego z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego. W tym miejscu należy podkreślić, że status taki mogą uzyskiwać zarówno organizacje zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym, jak np. fundacje czy stowarzyszenia, ale również te, które nie podlegają obowiązkowemu wpisowi do KRS-u, lecz rejestrowane są w innych rejestrach jak np. ewidencja starosty, w której rejestrowane są uczniowskie kluby sportowe.

WARUNKI, KTÓRE NALEŻY SPEŁNIĆ W CELU UZYSKANIA STATUSU ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO

Zgodnie z art. 20 pkt. 1 i 2 ustawy wyłączną działalnością statutową podmiotów ubiegających się o uzyskanie statusu organizacji pożytku publicznego musi być działalność dotycząca realizacji określonych w art. 4 ustawy zadań publicznych na rzecz ogółu społeczności lub określonej grupy podmiotów, pod warunkiem, że grupa ta jest wyodrębniona ze względu na szczególnie trudną sytuację życiową lub materialną w stosunku do społeczeństwa. Należy przyjąć, że społecznością, w rozumieniu tego przepisu, jest zbiorowość ludzi mieszkająca na określonym obszarze (kraju, gminy, miasta, powiatu) powiązana więzami społecznymi, wspólnotą warunków życia, tradycjami, kulturą itp. Jeżeli więc statut danej organizacji ograniczałby się np. wyłącznie do działania

na rzecz członków, to organizacja ta nie działałaby na rzecz ogółu społeczności i tak np. Stowarzyszenie Romów, aby spełniać warunek określony w art. 20 pkt. 1 i 2, nie może działać tylko i wyłącznie na rzecz swoich członków, ale na rzecz wszystkich Romów w Polsce. Należy przy tym zauważyć, że w pkt. 3 art. 20 zostało doprecyzowane, że stowarzyszenie może działać również na rzecz swoich członków. Przepis ten został wprowadzony w celu uniknięcia ewentualnych wątpliwości, że działanie na rzecz członków nie stoi w sprzeczności z wymogiem prowadzenia działalności statutowej na rzecz ogółu społeczności lub określonej grupy.

Zgodnie z pkt. 1 art. 20 dana organizacja powinna wykazać się prowadzeniem działalności, co oznacza że powinna istnieć przed ubieganiem się o uzyskanie statusu organizacji pożytku publicznego i od jakiegoś czasu prowadzić działalność społecznie użyteczną. W celu potwierdzenia swojej dotychczasowej działalności organizacja może przedstawić m.in. wypis z właściwego rejestru, wymagane na podstawie odrębnych przepisów sprawozdanie z działalności lub CIT. W przypadku, gdyby organizacja nie spełniała tego wymogu, sąd może oddalić wniosek jako przedwczesny.

Określony w pkt. 4 wymóg prowadzenia działalności gospodarczej w rozmiarach służących realizacji celów statutowych dość precyzyjnie został wyjaśniony w orzecznictwie, które powstało na tle ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz.U. z 1991 r., Nr 46, poz. 203 ze zm.). Sformułowanie „prowadzą działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji celów statutowych” wytycza granicę dopuszczalnej skali działalności gospodarczej prowadzonej przez organizację pożytku publicznego. Należy uznać, że dopóki cel zarobkowy nie dominuje nad celem statutowym, działalność gospodarcza jest prowadzona zgodnie z treścią art. 20 pkt. 4 ustawy. Ze względu na duży stopień ogólności w określaniu celu statutowego, dopiero w trakcie jego realizacji oraz po podjęciu przez organizację pożytku publicznego faktycznej działalności gospodarczej, będzie możliwa miarodajna ocena, czy granica ta jest przestrzegana (postanowienie Sądu Najwyższego z 12 lutego 2002 r., I CKN 1568/99). Należy zaznaczyć, że z treści tego przepisu wynika podporządkowanie rozmiarów działalności gospodarczej realizowanym przez organizację pożytku publicznego celom statutowym oraz zachowanie akcesoryjności działalności gospodarczej względem działalności statutowej (postanowienie Sądu Najwyższego z 7 lipca 2002 r., I CKN 162/00).

Podobnie regulację zawartą w pkt. 5 należy rozumieć w taki sam sposób jak art. 34 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. (Dz.U. z 2001 r., Nr 79, poz. 855 ze zm.) Prawo o stowarzyszeniach, tj. dochód organizacji pożytku publicznego powinien w całości być przeznaczony na jej działalność statutową.

Statut organizacji musi w pełni odpowiadać wymogom określonym w pkt. 6 i 7 art. 20, tj. organizacja musi posiadać statutowy organ kontroli, odrębny i niezależny oraz w statucie lub innym akcie wewnętrznym powinien znaleźć się zakaz dokonywania na rzecz jej członków lub pracowników jakichkolwiek przysporzeń majątkowych na preferencyjnych warunkach.

Należy zauważyć, że w stosunku do kościelnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych, w art. 21 zostały ustalone odmienne zasady. Działalność pożytku publicznego, określona zgodnie z art. 20 pkt. 1, powinna zostać wyodrębniona w sposób zapewniający należyłą identyfikację pod względem rachunkowym i organizacyjnym (praktycznie oznacza to istnienie odrębnej jednostki organizacyjnej prowadzącej działalność pożytku publicznego), nie ma zastosowania określony w art. 20 pkt. 2 wymóg wyłączności. Przepis pkt. 5 stosuje się do dochodu uzyskiwanego wyłącznie w wyniku prowadzenia działalności pożytku publicznego (jest to istotne, gdyż wiele wyznaniowych osób prawnych, zwłaszcza zakony prowadzą działalność gospodarczą, z której dochody mogą w całości być przeznaczane na cele kultowe), zaś przepis pkt. 6 zawierający wymóg istnienia statutowego organu kontroli lub nadzoru, odrębnego od organu zarządzającego i nie podlegającego jego władzy, stosuje się odpowiednio tzn. z uwzględnieniem szczegółowych zasad organizacji i działania tych jednostek.

Jednakże, tak samo jak podmioty świeckie, kościelne osoby prawne i jednostki organizacyjne starające się o uzyskanie statusu organizacji pożytku publicznego muszą prowadzić działalność pożytku publicznego na rzecz ogółu społeczności lub określonej grupy podmiotów, co w tym przypadku oznacza, że grupa ta nie może być wyodrębniona na podstawie kryterium wyznaniowego.

Należy w tym miejscu ponownie podkreślić, że ideą organizacji pożytku publicznego jako pewnej elity wśród podmiotów zaliczanych do trzeciego sektora jest ich transparentność, w momencie rejestracji, jak i w całym okresie działania.

REJESTRACJA

Status pożytku publicznego uzyskują ww. podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego spełniające przedstawione wyżej wymagania, z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego. Odpowiednie formularze, które należy złożyć do właściwego sądu rejestrowego w celu uzyskania statusu pożytku publicznego, zostały określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego (Dz.U. Nr 188, poz. 1846). Podmioty wpisane do KRS-u składają wniosek na formularzu KRS-Z20 wraz załącznikiem KRS-W-OPP, natomiast podmioty niepodlegające z innego tytułu obowiązkowi rejestracji składają wniosek na formularzu KRS-W21 do którego dołączają załącznik KRS-W-OPP.

Rejestracja statusu nie podlega opłatom sądowym. Natomiast informacja o uzyskaniu statusu organizacji pożytku publicznego będzie ogłaszana w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, co wiąże się z koniecznością poniesienia opłaty za ogłoszenie w wysokości 500 złotych. Opłata ta musi zostać uiszczona w momencie składania wniosku.

Na podstawie art. 19 ust. 3 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2001 r., Nr 17, poz. 209 ze zm.), wniosek niezłożony na urzędowym formularzu lub nieprawidłowo wypełniony sędzia zwraca wnioskodawcy bez wezwania do uzupełnienia braków.

OBOWIĄZKI ZWIĄZANE ZE STATUSEM ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO

Organizacja pożytku publicznego ma obowiązek sporządzenia i ogłoszenia sprawozdania z działalności. Roczne sprawozdanie z działalności organizacji składa się ze sprawozdania merytorycznego i ze sprawozdania finansowego. Oprócz tego organizacje pożytku publicznego podlegają specjalnemu nadzorowi właściwego ministra. Zgodnie z art. 28 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie nad działalnością organizacji pożytku publicznego w zakresie korzystania z uprawnień wynikających z ustawy o działalności pożytku publicznego nadzór sprawuje minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego (obecnie – Minister Pracy i Polityki Społecznej).

PRZYWILEJE ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO

Przywileje organizacji pożytku publicznego mają zastosowanie w części dotyczącej prowadzonej przez nie działalności pożytku publicznego, co oznacza że nie dotyczą one prowadzonej przez nie działalności gospodarczej. Wymaga też podkreślenia, że kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne i jednostki organizacyjne korzystają, z innego tytułu, z większości uprawnień przewidzianych dla organizacji pożytku publicznego.

1. Przywileje prawno-podatkowe

W art. 24 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie ustawodawca stworzył organizacjom pożytku publicznego możliwość skorzystania z szeregu uprawnień podatkowych. Jednym z ważniejszych jest zwolnienie z podatku dochodowego od osób prawnych. Zgodnie z art. 27d ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.) dotyczy to dochodów przeznaczonych na cele statutowe – z wyłączeniem działalności gospodarczej oraz, co jest rozwiązaniem nowym, stosownie do treści art. 17 ust. 1e tej ustawy – przeznaczonych na nabycie obligacji Skarbu Państwa lub bonów skarbowych oraz obligacji wyemitowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, a także przeznaczonych na nabycie innych papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu oraz na nabycie jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych. Ponadto organizacje pożytku publicznego są na podstawie art. 17 ust. 1 pkt. 14 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 84 ze zm.) całkowicie zwolnione od podatku od nieruchomości w części zajętej na prowadzenie nieodpłatnej statutowej działalności pożytku publicznego. Natomiast wysokość stawek podatku od nieruchomości, na nieruchomości zajęte przez organizacje pożytku publicznego na prowadzenie odpłatnej działalności statutowej, nie może być wyższa niż 0,31 zł od 1 m² powierzchni – w przypadku gruntów i 5, 82 zł od 1 m² powierzchni użytkowej – przypadku budynków lub ich części (art. 5 ust. 1 pkt. 1c i 2e tej ustawy).

Organizacje pożytku publicznego, jeżeli składają podania, występują z wnioskiem o dokonanie czynności urzędowej lub z wnioskiem o wydanie zaświadczenia lub zezwolenia, bądź wystawiają dokumenty – zwolnione są również od opłaty skarbowej – zwolnienie to dotyczy czynności związanych wyłącznie z nieodpłatną działalnością pożytku publicznego (art. 8 pkt. 4 ustawy z dnia 9 września 2000 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. Nr 86, poz. 960 ze zm.)). Ponadto są one, na podstawie art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach

sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm.), zwolnione z opłat sądowych (w tym więc opłat tytułu wpisów w Krajowym Rejestrze Sądowym). Zwolnienie to nie obejmuje jednak spraw związanych z prowadzoną przez organizacje działalnością gospodarczą. Podobnie od podatku od czynności cywilnoprawnych zwolnione są organizacje pożytku publicznego, ale tylko wtedy gdy dokonana czynność cywilnoprawna dotyczy nieodpłatnej działalności pożytku publicznego (art. 8 pkt. 2a ustawy z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz.U. Nr 86, poz. 959 ze zm.).

2. Prawo użytkowania nieruchomości

Organizacje pożytku publicznego mogą nabywać prawo użytkowania nieruchomości należących do Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego na preferencyjnych zasadach. Oznacza to, że minister właściwy do spraw Skarbu Państwa może dokonać darowizny nieruchomości z zasobu Skarbu Państwa na rzecz organizacji pożytku publicznego. W przypadku zaś niewykorzystania nieruchomości na cel określony w umowie, a także w razie utraty przez organizację statusu organizacji pożytku publicznego – nastąpi odwołanie darowizny. Ponadto właściwy organ, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, może udzielić bonifikaty od ceny ustalonej zgodnie z art. 67 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2000 r. Nr 46, poz. 543 ze zm.), organizacjom pożytku publicznego – jeżeli nieruchomość będzie wykorzystywana na cel prowadzonej przez nie działalności pożytku publicznego.

Należy jednakże pamiętać, że z chwilą utraty przez organizację statusu organizacji pożytku publicznego użytkowanie wygasa, zaś umowa najmu lub dzierżawy może zostać wypowiedziana bez zachowania terminów.

3. 1%

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wprowadziła niezmiernie ważną dla organizacji pożytku publicznego możliwość przekazywania 1% podatku dochodowego przez osoby fizyczne na ich rzecz. Środki z 1% muszą być wyłącznie wydatkowane na działalność pożytku publicznego. To ograniczenie związane jest m.in. z pojawieniem się możliwości uzyskiwania statusu OPP przez spółki prawa handlowego. Ustawa wprowadza szczegółowe regulacje dotyczące tworzenia listy OPP na potrzeby dystrybucji 1%. Taka lista ma być sporządzana do 15 grudnia roku poprzedzającego okres, w którym składane będą zeznania podatkowe. Lista ta powstanie na podstawie stanu rejestru sądowego na dzień 30 listopada. Organizacje do 31 grudnia mogą przedstawić ministrowi zastrzeżenia co do poprawności danych zamieszczonych w opublikowanej liście (będzie ona dostępna na stronie internetowej ministra). Do 15 stycznia na liście zamieszczone zostaną numery kont bankowych. Organizacja ma kolejne 15 dni na interwencje (tym razem u naczelnika właściwego urzędu skarbowego), jeżeli numer ten jest niepoprawny. Kolejny wykaz publikowany jest 15 lutego – znowu organizacja może zgłosić zastrzeżenia co do poprawności numeru bankowego. Od 15 marca do 31 lipca korekty takie będą mogły być dokonywane tylko wtedy, jeżeli numer konta zmienił się z przyczyn niezależnych od organizacji.

Szczegóły dotyczące przepływu danych między ministerstwami: sprawiedliwości, finansów, pracy i organami podatkowymi zostaną zawarte w specjalnym rozporządzeniu. Podatnik może wpłacić określoną kwotę na konto organizacji w okresie pomiędzy pierwszym dniem roku następującego po roku, za które dokonywane jest rozliczenie podatkowe a ostatnim dniem złożenia zeznania podatkowego (najpóźniej – 30 kwietnia) oraz wskazać ten fakt w formularzu PIT.

4. Pozostałe uprawnienia

Zgodnie z art. 189 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2002 r. Nr 21, poz. 205 ze zm.) poborowi będą mogli odbywać służbę zastępczą w organizacjach pożytku publicznego, z wyjątkiem prowadzonej przez te organizacje działalności gospodarczej. Oznacza to, że poborowi, będą mogli odpracowywać wojsko we wszystkich organizacjach pożytku publicznego, bez względu na to czy są to stowarzyszenia, czy fundacje, wyłącznie jednak w ramach działalności statutowej tych organizacji.

Ponadto organizacje pożytku publicznego będą miały prawo, a publiczne radio i telewizja obowiązek, umożliwienia organizacjom nieodpłatnego informowania o prowadzonej przez nie działalności nieodpłatnej (art. 23a ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 2001 r. Nr 101, poz. 1114 ze zm.)). Zasady dostępu organizacji do mediów publicznych – o ile Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji uzna to za zasadne – zostaną określone w rozporządzeniu.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnianiu socjalnym (Dz.U. Nr 122, poz. 1143) organizacje pożytku publicznego są jednym z podmiotów uprawnionych do tworzenia centrów integracji społecznej.

Mówiąc o uprawnieniach organizacji pożytku publicznego, należy pamiętać, że mogą one na takich samych zasadach, jak organizacje pozarządowe i pozostałe podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego – nieposiadające tego statusu, korzystać ze świadczeń wolontariuszy i otrzymywać dotacje na zlecone zadania publiczne.

5. Nadzór nad działalnością OPP

Za nadzór odpowiada Minister Pracy i Polityki Społecznej. Nadzór ten nie dotyczy tylko praw i obowiązków OPP, ale również dotyczy całej sfery działalności pożytku publicznego OPP (np. działalność odpłatną).

Minister może przeprowadzić kontrolę z inicjatywy własnej lub na wniosek organu administracji publicznej lub innej organizacji pozarządowej. Kontrolę przeprowadza Minister Pracy i Polityki Społecznej, który może także ją zlecić innemu ministrowi (o ile działalność organizacji jest merytorycznie zbieżna z działalnością danego ministra) lub wojewodzie.

Minister może wystąpić o wykreślenie statusu OPP jeżeli organizacja nie usunie uchybień wskazanych w wystąpieniu pokontrolnym lub jeżeli uchyli się od przeprowadzenia kontroli.

Utrata statusu OPP może nastąpić również w następujących przypadkach:

- nienadesłania do organu, który udzielił pozwolenia na przeprowadzenie zbiórki publicznej, sprawozdania z wyników zbiórki publicznej i ze sposobu zużytkowania zebranych ofiar lub nieogłoszenia w prasie wyników zbiórki publicznej i sposobu zużytkowania zebranych ofiar;
- nienadesłania informacji o rozliczeniu środków pochodzących ze zbiórki publicznej lub informacji o otrzymanych darowiznach;
- prowadzenia bez zezwolenia: placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, centrum integracji społecznej, domów pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- prowadzenia bez wpisu do rejestru zakładu opieki zdrowotnej.

Dodatkową przesłanką do utraty statusu może być powtarzające się wykorzystywanie otrzymanych dotacji niezgodnie z przeznaczeniem. Takie korzystanie z dotacji musi być stwierdzone decyzją organów administracji publicznej lub prawomocnym orzeczeniem sądu.

6. Obowiązki sprawozdawcze

Organizacje pożytku publicznego są zobowiązane do podawania swoich sprawozdań do wiadomości opinii publicznej, tak by mogły się z nimi zapoznać zainteresowane podmioty. Ustawa wskazuje, że jednym ze sposobów upublicznienia sprawozdania jest publikacja na własnej stronie internetowej.

Przypomnijmy, że sprawozdanie OPP składa się ze sprawozdania merytorycznego, sporządzanego na wzorze Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz finansowego – sporządzanego na podstawie przepisów o rachunkowości.

W Ustawie zawarto specjalną delegację dla Ministra Pracy i Polityki Społecznej, który określi nowy wzór sprawozdania – w tym (co jest nowością) sprawozdania z wydatkowania środków z 1%.

Niezależnie od innych przepisów organizacja pożytku publicznego jest zobowiązana do przekazania sprawozdania rocznego do Ministra Pracy i Polityki Społecznej (w ciągu 15 dni od jego zatwierdzenia). Nowym obowiązkiem jest zamieszczanie tego sprawozdania w bazie internetowej prowadzonej przez Ministra (obecnie na stronie www.pozytek.gov.pl).

Ustawa nakłada daleko idące sankcje za opóźnienie przesłania sprawozdania, przesłanie go po terminie, niepełne lub budzące wątpliwości. I tak:

- za nieprzesłanie sprawozdania w ustawowym terminie organizacja nie zostanie zamieszczona w spisie organizacji pożytku publicznego uprawnionych do 1%;
- w pozostałych przypadkach minister wzywa organizację do zaniechania naruszeń oraz przedstawienia niezbędnych wyjaśnień. Jeżeli organizacja nie uczyni tego w ciągu 30 dni, Minister może wystąpić do sądu o wykreślenie wpisu o posiadaniu przez organizację statusu OPP.

UTRATA STATUSU ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO

Zgodnie z art. 22 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz art. 49a ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym organizacje pozarządowe oraz pozostałe podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego tracą status organizacji pożytku publicznego z chwilą wykreślenia z urzędu lub na wniosek. Należy podkreślić, że wykreślenia to nie oznacza, że dana organizacja, bądź podmiot nie może funkcjonować na właściwych im zasadach np. jako fundacja czy stowarzyszenie (nieposiadające statusu organizacji pożytku publicznego oczywiście), odpowiednio do podstawy prawnej tego funkcjonowania.

Zgodnie z art. 33 ust. 2 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w przypadku nieusunięcia przez organizację pożytku publicznego uchybień stwierdzonych podczas kontroli minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego posiada uprawnienia do wystąpienia do sądu rejestrowego z wnioskiem o pozbawienie takiej organizacji statusu organizacji pożytku publicznego.

W przypadku utraty przez organizację lub właściwy podmiot statusu organizacji pożytku publicznego, ciąży na nich obowiązek wykorzystania na własną działalność pożytku publicznego, w terminie 6 miesięcy, środków pochodzące ze zbiorów publicznych, zebrane w okresie posiadania statusu organizacji pożytku publicznego. Niewykorzystane zaś środki muszą zostać przekazane na rzecz prowadzącej działalność statutową w tym samym lub zbliżonym zakresie organizacji pożytku publicznego wskazanej przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Jednocześnie należy podkreślić, że organizacja, która nie chce dłużej być organizacją pożytku publicznego może również sama wystąpić z wnioskiem o wykreślenie z rejestru.

PODSTAWA PRAWNA:

- Ustawa z dn. 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. z 1991 r., Nr 46, poz. 203 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 24 kwietnia 2003 r. Przepisy wprowadzające ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 874 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 1964 r., Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2001 r., Nr 17, poz. 209 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 13 lutego 1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2002 r., Nr 215, poz. 1823 z późn. zm.)

Literatura obowiązkowa:

Polski model ekonomii społecznej Rekomendacje dla rozwoju, Piotr Frączak, Jan Jakub Wygnański (red.), Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych. Warszawa 2008;

Jerzy Hausner, Norbert Laurisz, Przedsiębiorstwo społeczne – konceptualizacja, w: Zarządzanie podmiotami ekonomii społecznej, Jerzy Hausner (red.), Kraków 2007.

Literatura uzupełniająca:

Paweł Sarnecki, Prawo o stowarzyszeniach. Komentarz, Wydanie II Zakamycze, A-5, Kraków 2007;

Henryk Cioch, Andrzej Kidyba, Ustawa o fundacjach, Komentarz, Wolters Kluwer Polska - Lex, Warszawa 2007;

Witold Kwaśnicki, Ekonomia (gospodarka) społeczna, Instytut Nauk Ekonomicznych, Uniwersytet Wrocławski Wrocław 2005.

3.1. CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ – ZAGADNIENIA PRAWNE

Celem tworzenia Centrów Integracji Społecznej jest reintegracja zawodowa i społeczna uczestników Centrum, co czynione jest poprzez: kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu; nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych; naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą; uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Zgodnie z regulacjami ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2003 r. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.) tworzenie CIS odbywać może się dwutorowo bądź z inicjatywy organu wykonawczego gminy, bądź z inicjatywy organizacji pozarządowej. W zależności od tego, z jakim podmiotem założycielskim mamy do czynienia, inaczej ukształtowana została struktura organizacyjna Centrum. Jeżeli CIS tworzone jest przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), może działać w formie a) jednostki budżetowej, b) samorządowego zakładu budżetowego, zgodnie z projektem o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Czyli mamy tutaj do czynienia z jedną z form organizacyjno-prawnych jednostek sektora finansów publicznych, którą charakteryzuje wyodrębnienie z jednostki budżetowej pod względem organizacyjnym i finansowym, jako część jej działalności podstawowej lub jako jej działalność uboczna. Należy mieć na uwadze wzajemną relację ustawy o finansach publicznych i ustawy o zatrudnieniu socjalnym, ta druga stanowić będzie bowiem *lex specialis*, co oznacza, że ustawa o finansach publicznych znajdzie zastosowanie dopiero w przypadku braku uregulowania konkretnej kwestii w ustawie o zatrudnieniu socjalnym.

Jeśli natomiast podmiotem tworzącym będzie organizacja pozarządowa, Centrum stanowić ma wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo jednostkę. Ustawodawca stara się doprecyzować, iż owo wyodrębnienie ma umożliwić należytą identyfikację pod względem organizacyjnym i finansowym w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników, odsyłając w tym zakresie do stosownych regulacji ustawy o rachunkowości. Wniosek (którego obligatoryjne elementy wymienia szczegółowo ustawa o zatrudnieniu socjalnym) winien być skierowany do wojewody, który w drodze decyzji administracyjnej rozstrzyga co do możliwości powstania CIS. Dlatego również wojewoda prowadzi rejestr jednostek organizacyjnych, którym nadał (na okres pięcioletni) status CIS. Działalność Centrum podlega stałemu nadzorowi ze jego strony, gdyż jest zobowiązane informować w terminie 30 dnia o każdej zmianie danych zawartych we wniosku (a znajdują się tam takie informacje, jak: planowany rodzaj działalności wytwórczej, handlowej, usługowej, czy też dane o zakładanych efektach działania Centrum – a więc kwestie mające nierzadko wpływ na rację bytu danego CIS), a ponadto przedłożyć sprawozdanie finansowe. Ponadto wojewoda winien podjąć decyzję o utracie statusu Centrum w razie uchybień w działalności Centrum polegających na:

- niezrealizowaniu założeń przyjętych we wniosku w stopniu uniemożliwiającym wykonanie usług zmierzających do realizacji celu jakim jest reintegracja zawodowa i społeczna uczestników CIS,
- nieprawidłowościach w rozliczeniach finansowych.

Centrum, w ramach reintegracji zawodowej, może prowadzić działalność wytwórczą, handlową lub usługową oraz działalność wytwórczą w rolnictwie, z wyłączeniem działalności polegającej na wytwarzaniu i handlu wyrobami przemysłu paliwowego, tytoniowego, spirytusowego, winiarskiego, piwowarskiego, a także pozostałych wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 0,5% oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali.

Zgodnie z wyraźną regulacją ustawową, działalność powyższa nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej. Dodać należy, że uczestnicy CIS mogą podjąć wspólną działalność gospodarczą w formie omówionej już spółdzielni socjalnej. W takim przypadku, w stosunku do osób zatrudnionych na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, będących uprzednio uczestnikami Centrum, część wynagrodzenia odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadająca składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby spółdzielni a spółdzielnią może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy przez okres 12 miesięcy od dnia zatrudnienia. Zwrotu opłaconych składek dokonuje starosta, w okresach kwartalnych na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni, w terminie 30 dni od dnia jego złożenia.

CIS jest formą prawną adresowaną do instytucji oraz organizacji pozarządowych pracujących z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.

W grupie beneficjentów CIS ustawa wymienia osoby:

- bezdolne realizujące indywidualny program wychodzenia z bezdomności,
- uzależnione od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,
- uzależnione od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,
- chore psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
- długotrwale bezrobotne w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- zwalniane z zakładów karnych, mające trudności w integracji ze środowiskiem,
- uchodźców realizujący indywidualny program integracji,
- niepełnosprawne, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Należy podkreślić, że nie jest to katalog zamknięty i do CIS mogą zostać skierowane osoby nienależące do żadnej w wyżej wymienionych grup. Podstawą do skierowania uczestnika do zajęć w CIS jest przede wszystkim kryterium wykluczenia społecznego. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym wskazuje, że osoby zagrożone wykluczeniem społecznym to te, które ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym. CIS może również realizować programy specjalne dla osób niepełnosprawnych i ubiegać się z tego tytułu o dofinansowanie z funduszu PFRON.

CIS to instytucja mająca charakter przede wszystkim edukacyjny, a jednym z elementów programu edukacyjnego może być praca uczestników w ramach działalności wytwórczej, handlowej, usługowej lub działalności wytwórczej w rolnictwie, którą CIS może prowadzić. Ustawa wyraźnie wskazuje, że taka działalność CIS nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej.

Z prowadzeniem CIS związany jest korzystny system dofinansowania obejmujący koszty związane z utworzeniem oraz bieżącą działalnością CIS. Szeroki zakres kosztów podlegających dofinansowaniu umożliwia podmiotom prowadzącym CIS przygotowanie dla uczestników atrakcyjnej oferty dodatkowej, obejmującej prawo do świadczeń integracyjnych oraz szerokiej gamy kursów i szkoleń zawodowych.

Koszty związane z utworzeniem CIS, w szczególności wydatki poniesione na przystosowanie i wyposażenie pomieszczeń, mogą zostać sfinansowane przez samorząd wojewódzki na zasadzie porozumienia stron. Podobnie, na zasadach porozumienia marszałek województwa może przyznać organizacji tworzącej CIS dotację na działalność przez okres pierwszych trzech miesięcy. Późniejsza działalność CIS może być finansowana z dotacji pochodzącej z dochodów własnych gminy, środków z Unii Europejskiej oraz, co bardzo ważne, ze środków uzyskanych z działalności wytwórczej, handlowej lub usługowej prowadzonej przez CIS (przy czym ustawa mówi wyraźnie, że działalność taka nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej). Uzyskane fundusze mogą zostać przeznaczone m.in. na najem lokali, świadczenia integracyjne dla uczestników oraz wynagrodzenia dla pracowników, a środki z Unii Europejskiej mogą pokryć koszty przygotowania szkoleń i kursów zawodowych.

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym wyposaża CIS w możliwość zaoferowania uczestnikom szczególnej formy świadczeń zwanych świadczeniami integracyjnymi. Świadczenie integracyjne wypłaca się uczestnikom raz w miesiącu w wysokości:

- 80% zasiłku dla bezrobotnych przez pierwszy miesiąc (brutto 430,70 zł, netto 397,71 zł) (w tym składka na ubezpieczenie zdrowotne w wysokości 32,99 zł);
- 100% zasiłku – podczas dalszego uczestnictwa (brutto 538,30 zł, netto 477,85 zł) (w tym składka na ubezpieczenie zdrowotne w wysokości 48,45 zł).

Przy czym wypłata świadczeń integracyjnych zostaje wstrzymana, gdy uczestnik zajęć uporczywie narusza postanowienia programu lub przestał uczęszczać na zajęcia.

Nowelizacja ustawy o zatrudnieniu socjalnym z 15 czerwca 2007 r. wprowadziła również możliwość przyznania uczestnikowi programu motywacyjnej premii integracyjnej w wysokości uwzględniającej jego zaangażowanie oraz postępy.

Wysokość premii nie może jednak przekroczyć 20% świadczenia integracyjnego. Organizacje prowadzące CIS podkreślają, że aspekt finansowy jest zachętą dla uczestników tylko na początku, później większość uczestników zajęć zaczyna dostrzegać i cenić uczestnictwo w zajęciach ze względu na szeroką gamę kursów i szkoleń zawodowych. Nie zmienia to jednak faktu, że świadczenie integracyjne może być postrzegane przez zdecydowaną większość uczestników CIS jako forma zasiłku dla bezrobotnych, a nie wynagrodzenie za wykonywaną w CIS pracę.

Należy podkreślić, że pomiędzy uczestnikiem zajęć a CIS nie ma stosunku pracy (w rozumieniu przepisów prawa pracy), a zatem świadczenie integracyjne nie jest wynagrodzeniem z tytułu umowy o pracę. Uczestnicy CIS nadal figurują w ewidencji urzędów pracy jako osoby posiadające status osób długotrwale bezrobotnych lub osób poszukujących pracy.

Okres uczestnictwa w zajęciach może trwać do 12 miesięcy (z możliwością przedłużenia o kolejne 6 miesięcy w szczególnie uzasadnionych przypadkach), co rodzi pytanie o dalsze możliwości wspierania osób, które przeszły przez program CIS. Ustawa przewiduje trzy możliwe scenariusze:

Skierowanie uczestnika CIS do pracy u pracodawcy prywatnego. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym oferuje pracodawcom możliwość nawiązywania z uczestnikami CIS stosunku pracy na szczególnych zasadach w formie tzw. Zatrudnienia wspieranego.

1. CIS jako pracodawca swoich własnych absolwentów. Podobnie jak pracodawca prywatny, CIS może zdecydować o zatrudnieniu w CIS własnego absolwenta w formie zatrudnienia wspieranego. W takiej sytuacji CIS ma prawo do takiego samego zakresu dofinansowania jak pracodawca prywatny. Absolwent CIS, w odróżnieniu od uczestnika CIS, powinien świadczyć pracę. Jeśli jednak zgodnie z ustawą przyjmiemy, że CIS pełni przede wszystkim funkcje edukacyjne, a działalność ekonomiczna jest zaledwie jednym z kilku elementów programu edukacyjnego, powstaje pytanie, czy CIS w obecnym kształcie będzie w stanie zorganizować dla absolwentów normalne miejsca pracy. CIS zainteresowany zatrudnianiem własnych absolwentów powinien zatem odpowiedzieć na dwa podstawowe pytania – na czym ma polegać tworzone miejsce pracy i skąd uzyskać środki na pokrycie wynagrodzeń (starosta finansuje tylko część związanych z tym kosztów). Wydaje się zatem, że zatrudnianie własnych absolwentów oznacza w praktyce konieczność rozwinięcia działalności ekonomicznej, gwarantującej ciągłość zleceń, przy których pracowaliby zatrudnieni absolwenci CIS, oraz zysk pozwalający na sfinansowanie części ich wynagrodzeń, które nie będą finansowane w ramach zatrudnienia wspieranego, innych kosztów związanych z zatrudnianiem pracowników, inwestycji w działalność itp. Zatem,

jeśli założymy, iż CIS powinien zatrudniać swoich absolwentów, działalność ekonomiczna powinna odgrywać znacznie większą rolę niż obecnie.

2. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym mówi o możliwości podjęcia przez uczestników CIS działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej, przy czym ustawa ta nie określa roli CIS w procesie tworzenia spółdzielni. Prowadzenie działalności gospodarczej wymaga wiedzy i doświadczenia, których zazwyczaj brakuje osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym, i wydaje się, że CIS dysponuje odpowiednimi zasobami oraz możliwościami, aby wspomóc swoich wychowanków m.in. w zakresie tworzenia biznesplanu, zasad prowadzenia działalności gospodarczej, księgowości czy zdobywania zleceń.

3.2. PROBLEMY I BARIERY PRAWNE I FINANSOWE ZWIĄZANE Z DZIAŁALNOŚCIĄ CIS

Dofinansowanie

Z korzystnym systemem dofinansowania dla CIS wiążą się obciążenia finansowe dla samorządów lokalnych, których możliwości finansowe mogą się bardzo różnić w zależności od województwa, w którym się znajdują. Organizacje planujące utworzenie CIS powinny zatem wziąć pod uwagę realne możliwości gmin, na terenie których chcą prowadzić działalność, ponieważ może się okazać, że niektórych polskich gmin po prostu nie będzie stać na sfinansowanie tego typu przedsięwzięcia. Ponadto rozbudowany system dotacyjny związany jest z licznymi i bardzo sformalizowanymi procedurami oraz koniecznością regularnej współpracy z samorządem lokalnym. Podobnie z problemem braku środków mogą się spotkać osoby składające wnioski o skierowanie uczestnika lub absolwenta CIS do pracy u pracodawcy prywatnego w formie zatrudnienia wspieranego. Zdarza się, że urzędy pracy wnioski takie odrzucają właśnie ze względu na brak środków z powiatowego funduszu pracy.

Brak samodzielności i elastyczności

Z ustawy o zatrudnieniu socjalnym wyłania się obraz CIS jako instytucji realizującej zadania państwa z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej, w szczególności działalności edukacyjnej, dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. CIS to bardzo kosztowna forma działalności, całkowicie oparta na systemie dotacji ze środków publicznych, co wiąże się z m.in. z tym, że ustawa bardzo szczegółowo reguluje funkcjonowanie i zasady uczestnictwa w CIS.

Np. do CIS mogą zostać przyjęte jedynie te osoby, które zostały tam skierowane przez ośrodek pomocy społecznej. Oznacza to, że to pracownik ośrodka pomocy społecznej decyduje o tym, kto może wziąć udział w rocznym programie CIS. W przypadku organizacji pozarządowych prowadzących CIS jedną z najważniejszych decyzji, czyli decyzję o przyjęciu danej osoby do CIS, podejmuje zatem osoba z zewnątrz.

Podobnie ustawa szczegółowo reguluje sytuacje, w których program ma przestać być realizowany w odniesieniu do konkretnej osoby. W praktyce oznacza to, że w często dramatycznych sytuacjach pogorszenia się szeroko rozumianego stanu zdrowia uczestnika CIS, np. depresji, kiedy wydawałoby się, że potrzebna byłaby elastyczność pozwalająca w uzasadnionych okolicznościach dać tej osobie drugą szansę, kierownik CIS ma ustawowy obowiązek przerwania opieki na uczestnikiem. Dla osób prowadzących CIS nie ulega wątpliwości, że przypadek każdego uczestnika CIS, jego lepszych i gorszych okresów funkcjonowania, jest inny i wymaga indywidualnego podejścia. Ustawodawca jednak nie podzielił tych wątpliwości i jednoznacznie przesądził, kiedy uczestnictwo w CIS jest wskazane oraz w jakich sytuacjach kierownik CIS ma obowiązek zaprzestać realizacji programu w odniesieniu do konkretnego uczestnika, który tym samym powraca do systemu opieki społecznej.

CIS a przyszłość jego uczestników

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym koncentruje się głównie na mechanizmach integrujących osoby wykluczone w specjalnie stworzonym dla nich miejscu, w CIS, i wydaje się pomijać rolę CIS w odniesieniu do własnych absolwentów.

Ustawa ta niezwykle szczegółowo reguluje kwestie związane z uczestnictwem w CIS, podczas gdy zaledwie dwa artykuły tej ustawy odnoszą się do zatrudnienia wspieranego. Można zatem odnieść wrażenie, że zabrakło pomysłu na dalszą pomoc dla absolwentów CIS mających wejść na otwarty rynek pracy. Sytuację absolwenta CIS można porównać do sytuacji osoby bezrobotnej, która właśnie założyła własne przedsiębiorstwo.

Zważywszy na fakt, iż w przeciętnym inkubatorze przedsiębiorczości osoba rozpoczynająca własną działalność może korzystać z różnych form wsparcia przez okres około 3 lat, niezrozumiałym jest, dlaczego już po 12 miesiącach (z możliwością przedłużenia o 6 miesięcy) osoba wykluczona zostaje nagle pozbawiona możliwości dalszego wsparcia za strony CIS.

Doświadczenie krajów Europy Zachodniej wskazuje, że w przypadku pracy z osobami długotrwale bezrobotnymi oraz zagrożonymi wykluczeniem społecznym, bardzo ważne jest objęcie takich osób stałym systemem opieki jednej instytucji zajmującej się wsparciem i doradztwem zawodowym.

W Polsce taką instytucją mógłby być właśnie CIS, gdyby nie fakt, że zgodnie z ustawą oczekuje się, że absolwent CIS samodzielnie poradzi sobie bez dalszego wsparcia instytucjonalnego. Doradztwo zawodowe świadczone przez CIS i pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy powinny rozpocząć się już w trakcie programu edukacyjnego CIS, tak aby jego uczestnicy jak najszybciej zaczęli szukać ofert pracy zgodnie z własnymi możliwościami psychofizycznymi i przygotowaniem zawodowym.

Zatrudnienie wspierane

Pracodawca, który zdecyduje się na zatrudnienie uczestnika CIS, może podpisać ze starostą umowę, na mocy której w zamian za zobowiązanie się do zatrudnienia danej osoby przez okres nie krótszy niż 18 miesięcy otrzymuje prawo do refundacji części wynagrodzenia wypłaconego tej osobie podczas pierwszych 12 miesięcy zatrudnienia (w ustawowo określonej wysokości). Problem polega na tym, że najpierw pracodawca musi się zobowiązać do zatrudnienia uczestnika CIS przez okres nie krótszy niż 18 miesięcy, co stanowi bardzo poważne zobowiązanie, nawet w przypadku tych osób, które z łatwością funkcjonują na rynku pracy. Uczestnicy CIS to często osoby, co do których bardzo trudno przewidzieć, czy ich szeroko rozumiany stan zdrowia pozwoli im wywiązać się z obowiązków wobec pracodawcy. Prywatni pracodawcy mogą mieć zatem uzasadnione obawy przed podejmowaniem takiego zobowiązania. W związku z tym pracodawcy chroniąc interesy swoich firm, coraz częściej ubiegają się o dofinansowanie nie na konkretnego uczestnika CIS, lecz na stanowisko stworzone z myślą o takich osobach (możliwość taką wprowadza ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy). Takie rozwiązanie pozwala pracodawcy na zatrudnienie nowej, innej osoby z CIS w przypadku, gdy dotychczasowy pracownik przestał wywiązywać się z obowiązków lub po prostu przestał przychodzić do pracy.

Innym rozwiązaniem, które pozwala prywatnym pracodawcom na zmniejszenie ryzyka związanego z zatrudnieniem osób, co do których istnieje niebezpieczeństwo, że nie wywiążą się z obowiązków wobec pracodawcy, może być uwzględnienie w programie CIS praktyk zawodowych w prywatnych firmach. Dzięki praktykom uczestnicy CIS mogą zaznajomić się z realiami funkcjonowania na otwartym rynku pracy, a właściciele prywatnych firm mogą lepiej poznać osoby, które w przyszłości mogliby chcieć zatrudnić, i samodzielnie ocenić, czy są to osoby godne zaufania.

Z zatrudnieniem wspieranym wiążą się również bardzo niejasne kwestie proceduralne. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym wskazuje tylko, że kierownik Centrum, pracownik socjalny czy sam uczestnik CIS może złożyć w powiatowym urzędzie pracy wniosek o skierowanie do pracy u pracodawcy prywatnego w formie zatrudnienia wspieranego. Na podstawie takiego wniosku powiatowy urząd pracy może skierować uczestnika CIS do pracy u pracodawcy prywatnego na podstawie umowy pomiędzy starostą a pracodawcą w sprawie refundacji określonej części kosztów związanych z zatrudnieniem.

Po pierwsze, w ustawie powiedziane jest tylko, że urząd pracy może skierować uczestnika CIS do pracodawcy prywatnego, a przez wielu urzędników słowo „może” interpretowane jest w znaczeniu, że nie musi.

Po drugie, nie jest jasno określona rola pracodawcy zainteresowanego zatrudnieniem absolwenta CIS – powstaje pytanie, co krok po kroku powinien zrobić pracodawca zainteresowany zatrudnieniem absolwenta CIS, w szczególności gdzie się zgłosić i jakie formularze wypełnić i jakie dokumenty powinien załączyć? Ustawa nie odpowiada na te pytania, a urzędnicy urzędu pracy, którzy często po raz pierwszy słyszą o tej formie zatrudnienia, tworzą długie procedury i przedstawiają pracodawcom prywatnym długą listę wymaganych dokumentów i zaświadczeń. Prowadzi to do sytuacji, w której prywatni pracodawcy często rezygnują z możliwości skorzystania z zatrudnienia wspieranego i albo nie zatrudniają absolwentów CIS w ogóle, albo podpisują z nimi normalne umowy o pracę opiewające na najniższe wynagrodzenie. Formuła zatrudnienia wspieranego jest krytykowana również ze względu na powiązanie zatrudnienia wspieranego z działalnością CIS. Zgodnie z art.16 ustawy

o zatrudnieniu socjalnym zatrudnieniem wspieranym mogą zostać objęci tylko uczestnicy CIS, a zatem z możliwości zatrudnienia wspieranego mogą skorzystać wyłącznie ci pracodawcy, w których powiecie CIS istnieje. Wydaje się, że ustawodawca nie przewidział sytuacji, z którą mamy do czynienia obecnie, czyli że mogą istnieć powiaty, w których ze względu na znaczne obciążenie budżetowe nie zdecydowano się na stworzenie tego typu instytucji. Co za tym idzie, w powiatach, w których nie stworzono CIS, pracodawcy prywatni nie mają możliwości tworzenia miejsc pracy w systemie zatrudnienia wspieranego.

CIS jako przedsiębiorca społeczny

CIS to instytucja prowadząca szeroko rozumianą działalność edukacyjną i całkowicie oparta na systemie dotacji ze środków publicznych. Jednym z elementów programu edukacyjnego CIS jest prowadzenie działalności ekonomicznej polegającej na działalności usługowej, handlowej lub wytwórczej, z której zysk może stanowić dodatkowe środki na działalność CIS. W działalności CIS można wyróżnić co najmniej kilka następujących elementów (cech), które poddają w wątpliwość charakter CIS jako przedsiębiorstwa społecznego:

- Uczestnicy CIS nie są zatrudnieni na umowę o pracę i za uczestnictwo w działalności ekonomicznej CIS nie otrzymują wynagrodzenia (wykraczającego ponad świadczenie integracyjne związane z uczestnictwem w CIS);
- Działalność CIS nie jest oparta na rachunku ekonomicznym;
- CIS nie podejmuje ryzyka gospodarczego;
- CIS nie funkcjonuje na otwartym rynku.

Z powyższych względów trudno jest mówić o CIS jako o przedsiębiorstwie społecznym. Jest to kolejna instytucja całkowicie uzależniona od środków publicznych. Wydaje się jednak, że gdyby rola CIS jako inkubatora spółdzielni socjalnych została bardziej wyeksponowana i rozbudowana, CIS mógłby stanowić ważną instytucję wspierającą osoby zainteresowane tworzeniem przedsiębiorstw społecznych. Podobnie rozwinięcie działalności ekonomicznej pozwoliłoby CIS gromadzić dodatkowe środki finansowe, którymi mógłby swobodnie dysponować i wydatkować je w zależności od bieżących potrzeb, w tym m.in. na remonty, modernizację, materiały edukacyjne czy sprzęt komputerowy, a sama działalność ekonomiczna pozwoliłaby uczestnikom CIS poznać realia zbliżone do otwartego rynku pracy.

CIS a lokalna społeczność

Organizacje pozarządowe prowadzące działalność w formie CIS zwracają uwagę na to, że jednym z warunków, aby CIS działał sprawnie i efektywnie, jest bliska współpraca pomiędzy CIS, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Powiatowym Urzędem Pracy, lokalnymi organizacjami pozarządowymi, samorządem lokalnym oraz lokalnym biznesem. Jeśli działania CIS będą znane i szanowane przez mieszkańców, lokalni pracodawcy prywatni będą bardziej otwarci na możliwość zatrudniania absolwentów CIS w formie zatrudnienia wspieranego. Ponadto skomplikowany i sformalizowany system dotacyjny wiąże się z koniecznością regularnej współpracy z samorządem lokalnym.

Literatura obowiązkowa:

Iwona Sierpowska, Zatrudnienie socjalne, Monitor Prawa Pracy 11/2004, Wydawnictwo C.H. BECK;

Julia Kluczyńska, Anna Sienicka, Centrum Integracji Społecznej – przedsiębiorstwo społeczne?, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008.

4 Zakład Aktywności Zawodowej

4.1. Czym jest ZAZ ?

Zakład aktywności zawodowej (zwany dalej ZAZ) jest rozwiązaniem prawnym wprowadzonym ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (zwaną dalej ustawą o rehabilitacji). ZAZ nie jest samodzielną formą prawną – jest organizacyjnie i finansowo wydzieloną jednostką, która uzyskuje

status zakładu aktywności zawodowej. O utworzenie ZAZ ubiegać się mogą jednostki i organizacje wymienione w ustawie, których statutowym zadaniem jest rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych. Status ZAZ jest instrumentem prawnym dostępnym wyłącznie dla instytucji oraz organizacji pracujących z osobami niepełnosprawnymi, w szczególności zatrudniającymi osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności, a po wejściu w życie ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej – także niektóre osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (u których stwierdzono autyzm, chorobę psychiczną lub upośledzenie umysłowe). ZAZ zaprojektowany został jako element trzystopniowego systemu rehabilitacji osób niepełnosprawnych, w którym osoby niepełnosprawne, które przeszły przez warsztaty terapii zajęciowej (zwane dalej WTZ) i są w stanie pracować, mogą podjąć zatrudnienie w ZAZ i tym samym uzyskać niezbędne umiejętności i doświadczenie przed wejściem na otwarty rynek pracy. W ZAZ mogą znaleźć zatrudnienie również osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, które nie uczestniczyły w zajęciach WTZ, w szczególności te, które zostały skierowane do pracy przez powiatowe urzędy pracy.

4.2. Kto może utworzyć ZAZ?

Zakłady aktywności zawodowej mogą być tworzone przez jednostki samorządu lokalnego (gminy i powiaty) oraz takie organizacje społeczne, których statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych. Statutowym działaniem fundacji, stowarzyszenia lub innej organizacji społecznej, która chce utworzyć ZAZ, powinna być działalność polegająca na rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Rehabilitacją zawodową jest między innymi prowadzenie poradnictwa zawodowego uwzględniającego ocenę zdolności do pracy oraz umożliwiającego wybór odpowiedniego zawodu i szkolenia, przygotowanie zawodowe z uwzględnieniem perspektyw zatrudnienia, dobór odpowiedniego dla osób niepełnosprawnych miejsca pracy i jego wyposażenie. Rehabilitacja społeczna może być realizowana przez pobudzanie aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej, likwidację barier (w szczególności architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się i dostępie do informacji) czy też działanie na rzecz kształtowania w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi.

Warunki utworzenia ZAZ, poprzez utworzenie wyodrębnionej organizacyjnie i finansowo jednostki, są następujące:

- co najmniej 70% ogółu osób zatrudnionych w tej jednostce stanowią osoby niepełnosprawne, w szczególności skierowane do pracy przez powiatowe urzędy pracy,
- obiekty i pomieszczenia użytkowane przez ZAZ odpowiadają przepisom i zasadom BHP oraz uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych w zakresie przystosowania stanowisk pracy, pomieszczeń higieniczno-sanitarnych i ciągów komunikacyjnych oraz spełniają wymagania dostępności do nich,
- jest zapewniona doraźna i specjalistyczna opieka medyczna, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne,
- uzyskane dochody przeznaczone są na zakładowy fundusz aktywności,
- istnieje pozytywna opinia starosty o potrzebie utworzenia ZAZ.

Podmiot ubiegający się o nadanie statusu ZAZ nie może prowadzić działalności polegającej na wytwarzaniu wyrobów przemysłu paliwowego, tytoniowego, spirytusowego, winiarskiego, piwowarskiego, a także pozostałych wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 1,5% oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali lub handlu tymi wyrobami.

4.3. Procedura nadania statusu ZAZ

Nadanie statusu ZAZ następuje w drodze decyzji wydawanej przez właściwego miejscowo wojewodę na wniosek podmiotu ubiegającego się o nadanie statusu ZAZ.

Utworzenie ZAZ obejmuje następujące etapy:

1. uzyskanie pozytywnej opinii starosty;
2. stwierdzenie przez Państwową Inspekcję Pracy, że pomieszczenia i obiekty użytkowane przez podmiot ubiegający się o nadanie statusu ZAZ odpowiadają przepisom bezpieczeństwa i higieny pracy oraz uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych;
3. pozytywne rozpatrzenie wniosku przez właściwego miejscowo wojewodę (organ w tym wypadku bada prawidłowość planowanych kosztów utworzenia i działania zakładu);

4. zawarcie umowy określającej w szczególności: wysokość i termin przekazania środków PFRON przeznaczonych na utworzenie ZAZ, wysokość i sposób przekazywania środków PFRON przeznaczonych na działalność obsługowo-rehabilitacyjną ZAZ do końca danego roku kalendarzowego, warunki renegotjacji umowy oraz termin, w jakim musi być zawarta umowa ubezpieczenia wyposażenia i środków trwałych dofinansowanych ze środków PFRON;
5. po przyznaniu statusu ZAZ organizator składa we właściwej jednostce samorządu województwa kopię decyzji wraz z wnioskiem o uruchomienie środków PFRON przeznaczonych na dofinansowanie kosztów działania ZAZ, zgodnie z zawartą umową.

Dotacje

Pierwszym i, wydaje się, najważniejszym czynnikiem decydującym o wyborze prowadzenia działalności w formie ZAZ jest bardzo szeroki zakres kosztów finansowanych ze środków PFRON. Ogólnie rzecz ujmując, PFRON finansuje koszty związane z utworzeniem i prowadzeniem ZAZ, w tym koszty związane z działalnością obsługowo-rehabilitacyjną. Część kosztów ZAZ powinien finansować również samorząd w ramach środków przeznaczonych na rehabilitację, integrację oraz aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych w danym regionie. Zatem pod względem samego finansowania ta forma wydaje się dużo korzystniejsza niż zakład pracy chronionej, czy korzystanie z dofinansowania jako pracodawca zatrudniający osoby niepełnosprawne, choć oczywiście są to formy istotnie różniące się między sobą w zakresie przepisów, procedur czy wreszcie celu, na jaki przeznaczane są przychody z działalności gospodarczej. Zgodnie z rozporządzeniem, które reguluje kwestie przyznawania dofinansowania dla ZAZ ze środków PFRON, przedmiotem dofinansowania mogą być koszty utworzenia oraz koszty działalności obsługowo-rehabilitacyjnej ZAZ. Do kosztów utworzenia ZAZ, które mogą zostać sfinansowane ze środków PFRON, zalicza się:

1. przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych pomieszczeń produkcyjnych lub pomieszczeń służących świadczeniu usług oraz pomieszczeń socjalnych i przeznaczonych na rehabilitację;
2. zakup sprzętu rehabilitacyjnego;
3. wyposażenie pomieszczeń socjalnych i przeznaczonych na rehabilitację, pomieszczeń produkcyjnych lub pomieszczeń służących świadczeniu usług oraz przygotowanie stanowisk pracy, w tym zakup maszyn, narzędzi i urządzeń niezbędnych do prowadzenia produkcji lub świadczenia usług;
4. zakup surowców i materiałów potrzebnych do rozpoczęcia działalności gospodarczej;
5. zakup lub wynajem środków transportu.

Natomiast do kosztów działalności obsługowo-rehabilitacyjnej, które mogą zostać sfinansowane ze środków PFRON, zalicza się:

1. wynagrodzenia osób niepełnosprawnych o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, do wysokości 100% minimalnego wynagrodzenia, proporcjonalnie do wymiaru czasu pracy określonego w umowie o pracę;
2. wynagrodzenia pracowników zatrudnionych przy działalności obsługowo-rehabilitacyjnej;
3. dodatkowe wynagrodzenia roczne, odprawy emerytalne i pośmiertne oraz nagrody jubileuszowe;
4. składki należne na ubezpieczenie społeczne i ubezpieczenie zdrowotne pracowników;
5. materiały, energię, usługi materialne i usługi niematerialne;
6. transport i dowóz osób niepełnosprawnych;
7. szkolenia osób niepełnosprawnych związane z przygotowaniem ich do pracy na otwartym rynku pracy lub z działalnością gospodarczą zakładu;
8. odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych lub wypłaty świadczeń urlopowych, dokonywane na podstawie odrębnych przepisów;

9. wymianę zamortyzowanych maszyn, urządzeń i wyposażenia niezbędnych do prowadzenia produkcji lub świadczenia usług;

10. wymianę maszyn i urządzeń w związku ze zmianą profilu działalności zakładu.

Dotacja PFRON przekazywana jest organizatorowi ZAZ przez samorząd województwa. Szczegółowe warunki przyznanej dotacji oraz wysokość dofinansowania określone są w umowie zawartej pomiędzy organizatorem ZAZ a marszałkiem województwa. Natomiast dofinansowanie ze środków samorządu terytorialnego i innych źródeł unormowane jest w przepisach odrębnych. Ustawa o samorządzie powiatowym wskazuje jako należące do kompetencji powiatu zadania polegające na wspieraniu osób niepełnosprawnych oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy (zadania publiczne o charakterze ponadgminnym).

Dofinansowanie składek na ubezpieczenia społeczne

Zgodnie z art. 25a ust. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych PFRON finansuje tę część wynagrodzenia osoby niepełnosprawnej zatrudnionej w ZAZ, która odpowiada należnej składce pracownika na ubezpieczenie emerytalne i chorobowe. Dodatkowo PFRON finansuje część kosztów osobowych pracodawcy, odpowiadających należnej od pracodawcy składce na ubezpieczenie emerytalne, zdrowotne i wypadkowe pod warunkiem terminowego opłacania przez pracodawcę tych składek w całości.

Zwolnienia podatkowe

Podmiot prowadzący ZAZ jest zwolniony z:

- podatku od nieruchomości,
- podatku rolnego,
- podatku leśnego,
- podatku od czynności cywilnoprawnych pozostających w bezpośrednim związku z prowadzeniem ZAZ,
- opłat, z wyjątkiem opłaty skarbowej oraz opłat o charakterze sankcyjnym.

Zwolnienie podatkowe nie przysługuje natomiast w odniesieniu do:

- podatku od towarów i usług,
- podatku akcyzowego,
- podatku od gier,
- cła,
- podatków dochodowych,
- podatku od środków transportowych.

Podmiot prowadzący ZAZ przekazuje środki uzyskane z tytułu powyższych zwolnień (oraz wpływy z działalności gospodarczej) na zakładowy fundusz aktywności.

Wysokość dofinansowania w latach 2007-2009

Należy pamiętać, że zgodnie z art. 68c ustawy o rehabilitacji zawodowej udział dotacji PFRON w kosztach tworzenia i funkcjonowania ZAZ będzie stopniowo malał. Podczas gdy w roku 2007 PFRON finansował 95% kosztów działalności obsługowo-rehabilitacyjnej ZAZ, to w 2008 r. i w latach następnych będzie to 90% kosztów. Z kolei koszty utworzenia ZAZ w 2007 r. były finansowane w wysokości 85%, w 2008 r. było to 75%, a w roku 2009 – 65% kosztów. Pozostałe koszty powinny zostać sfinansowane z innych źródeł, w tym z dotacji samorządu w ramach środków przeznaczonych na rehabilitację, integrację oraz aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych w danym regionie. Z tego względu instytucje zainteresowane stworzeniem ZAZ powinny starannie rozważyć kwestię efektywności i dochodowości planowanej działalności oraz dotacji pochodzących od grantodawców innych niż PFRON.

Natomiast w przypadku już istniejących ZAZ ich działalność powinna być oparta na profesjonalnym rachunku ekonomicznym uwzględniającym realne koszty, wysokość osiąganego zysku oraz środki pochodzące z budżetu samorządu. Nie ulega jednak wątpliwości, że podstawowym źródłem dochodu ZAZ, gwarantującym samodzielność i stabilność finansową, powinna być przede wszystkim efektywna działalność gospodarcza.

Relacja pomiędzy ZAZ a WTZ

Organizacje pozarządowe prowadzące warsztaty terapii zajęciowej (dalej WTZ) mogą być szczególnie zainteresowane tworzeniem ZAZ ze względu na systemowe powiązanie tych dwóch instytucji.

Prowadzenie zarówno ZAZ, jak i WTZ umożliwia instytucji lub organizacji zajmującej się osobami niepełnosprawnymi stworzenie dla swoich podopiecznych pełnego systemu opieki i rehabilitacji, w którym w zależności od stanu zdrowia mogą oni przechodzić z WTZ do ZAZ i stopniowo się usamodzielniać, a w sytuacji nawrotu choroby czy pogorszenia stanu zdrowia – wrócić do WTZ. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że dla utworzenia WTZ potrzebna jest grupa co najmniej 20 uczestników (przy ZAZ przepisy nie określają minimalnej liczby zatrudnionych), prowadzenie przez organizację jednocześnie i WTZ, i ZAZ oznacza w praktyce opiekę nad 30-40 osobami, co zdecydowanie przerasta możliwości większości organizacji pozarządowych, a w przypadku grup wymagających szczególnej opieki, np. osób chorych na autyzm, jest wręcz niemożliwe.

Zakładowy fundusz aktywności

Zgodnie z art. 31 pkt. 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej organizacja prowadząca ZAZ musi przekazać środki uzyskane z tytułu ulg i zwolnień oraz, co najważniejsze, wpływy z dochodu związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej na zakładowy fundusz aktywności. Przepisy nakładają na organizatora ZAZ obowiązek prowadzenia ewidencji środków funduszu aktywności oraz oddzielnego rachunku bankowego.

Zgodnie z par. 15 rozporządzenia w sprawie zakładów aktywności zawodowej środki zakładowego funduszu aktywności przeznaczone są na następujące rodzaje wydatków:

- usprawnienie i dodatkowe oprzyrządowanie stanowisk pracy, wspomagające samodzielne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w zakładzie pracy,
- poprawę warunków pracy osób niepełnosprawnych
- zakup sprzętu i wyposażenia pomagającego osobie niepełnosprawnej w samodzielnym życiu i uczestnictwie w życiu społecznym w lokalnym środowisku,
- pomoc w przygotowaniu osób niepełnosprawnych do pracy poza zakładem i wyrównaniu ich szans w nowym miejscu pracy,
- dokształcanie, przekwalifikowanie i szkolenie osób niepełnosprawnych,
- pomoc w przygotowaniu, budowie, remoncie i wyposażeniu indywidualnych i zbiorowych form mieszkalnictwa chronionego dla osób niepełnosprawnych, które nie znajdują oparcia we własnej rodzinie lub podejmują świadome decyzje dotyczące samodzielnego życia,
- rekreację i uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu kulturalnym,
- pomoc w zaspokajaniu innych potrzeb socjalnych i związanych z rehabilitacją społeczną zatrudnionych osób niepełnosprawnych.

Rozporządzenie w § 16 dodaje, że środki funduszu aktywności przeznaczone na poprawę warunków pracy nie mogą przekraczać 30% rocznych wpływów tego funduszu. Powyższe rodzaje wydatków dotyczą pracowników niepełnosprawnych z orzeczonym znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Środki na inwestycje

Rozporządzenie w sprawie ZAZ określa w § 8, z jakich źródeł ZAZ może sfinansować tak ważne w każdym przedsiębiorstwie wydatki, jak choćby koszty związane z bieżącą konserwacją maszyn, konserwacją budynku, inwestycje w park maszynowy, nie wspominając o obowiązku dostosowania działalności ZAZ do przepisów Sanepidu oraz do wymogów Unii Europejskiej, zgodnie z którym w ramach kosztów działalności ZAZ z zakładowego funduszu aktywności może zostać sfinansowana m.in. „wymiana amortyzowanych maszyn, urządzeń i wyposażenia niezbędnych do prowadzenia produkcji lub świadczenia usług”, „wymiana maszyn i urządzeń w związku ze zmianą profilu działalności zakładu” oraz „inne [koszty] niezbędne do realizacji rehabilitacji, obsługi i prowadzenia działalności gospodarczej”. Można zastanawiać się, czy przywołany przepis rozwiązuje problem wszystkich niezbędnych inwestycji w ZAZ, np. zakupu nowych maszyn, których wcześniej w zakładzie nie było, lub dokupienia dodatkowych maszyn w związku z rozszerzeniem działalności, zwłaszcza że w wielu

przypadkach celem zakupu będzie zwiększenie wydajności zakładu, a nie wspomaganie samodzielności osób niepełnosprawnych w ZAZ. Natomiast kategorią wydatków, która powinna zostać uznana za koszty „niezbędne do realizacji rehabilitacji, obsługi i prowadzenia działalności gospodarczej”, powinny być wydatki związane z konserwacją maszyn oraz budynków, np. naprawy nieszczelnego dachu.

Przepisy wprowadzające możliwość finansowania ze środków funduszu powołanych wyżej kategorii wydatków obowiązują od grudnia 2007 r. i są odpowiedzią na postulaty podmiotów prowadzących ZAZ. Przepisy te są sformułowane stosunkowo ogólnie i wydają się stwarzać możliwości szerokiego korzystania z tej formy dofinansowania, ale wiele będzie zależało od ich interpretacji przez urzędy.

ZAZ jako przedsiębiorca

Przepisy dotyczące ZAZ dopuszczają wprawdzie prowadzenie działalności gospodarczej, ale jednocześnie znacznie ograniczają możliwość podejmowania przez ZAZ działań o charakterze rynkowym. W szczególności obowiązek przekazywania zysku na zakładowy fundusz aktywności oraz bardzo restrykcyjnie sformułowany katalog dozwolonych wydatków z tego funduszu ograniczają możliwości inwestycji w ZAZ. Dochodu ZAZ nie można np. inwestować w nieruchomości. Wypracowanego zysku nie można przeznaczyć także na budowę nowych budynków czy zakup terenu, nie można z niego sfinansować również stworzenia własnej bazy usługowo-rehabilitacyjnej dla pracowników ZAZ. Oznacza to, że jeśli organizacja prowadząca ZAZ zamierza rozwijać działalność i tworzyć nowe miejsca pracy lub jeśli chce stworzyć własną bazę rehabilitacyjną, potrzebną ziemię i nieruchomości musi zakupić ze środków innych niż zysk z działalności ZAZ. Nie jest też jasne, czy środki z zakładu funduszu aktywności można przeznaczać na zakup nowych maszyn w związku z rozszerzeniem działalności ZAZ.

ZAZ jest zatem typowym przedsiębiorstwem społecznym: jego cele społeczne polegające na tworzeniu miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych oraz zapewnieniu pracownikom, uczestnikom ZAZ szans na integrację społeczną i zawodową, osiągane są dzięki działalności ekonomicznej.

W tym sensie działalność gospodarczą ZAZ należy traktować jako instrument służący wyłącznie do osiągnięcia celów społecznych.

Literatura obowiązkowa:

Julia Kluczyńska, Anna Sienicka, Zakład Aktywności Zawodowej jako przedsiębiorstwo społeczne, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008.

Literatura uzupełniająca:

Monika Misztal Warsztaty Terapii Zajęciowej – prawo i praktyka, Wydawnictwo Profesjonalne ALPHA pro Ostrołęka 2005.

Obecnie w Polsce poszukuje się najlepszych form prawnych dla tworzących się przedsiębiorstw społecznych. Jedną z takich form jest **spółka z ograniczoną odpowiedzialnością**.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jest typem spółki bardzo (i nie bez powodu) rozpowszechnionym w naszym obrocie gospodarczym. Wynika z tego, że jest ona cenionym, wypróbowanym i uznanym instrumentem. Wbrew temu, co sugeruje nazwa, to nie sama spółka ponosi nieograniczoną odpowiedzialność, ale ograniczenie odpowiedzialności dotyczy wspólników tej spółki (uczestnicząc w niej, ryzykują oni tylko ten majątek, który wnieśli do spółki). Jedną z najważniejszych zalet spółki z o.o. jest więc taka, że prowadząc biznes w tej for-

mie, nie ryzykuje się straty całego swojego majątku. W zasadzie odpowiedzialność wspólnika ograniczona jest do zadeklarowanych udziałów i wniesionych na ich pokrycie wkładów. Jest sporo przepisów prawnych przewidujących odpowiedzialność członków zarządu wobec spółki i jej wierzycieli. Spółka z o.o. jest więc wiarygodnym partnerem gospodarczym. Spółka z o.o. umożliwia pozyskiwanie kapitału i nowych wspólników, wyłącza odpowiedzialność wspólników za zobowiązania samej spółki (a są zobowiązani jedynie do świadczeń określonych w umowie spółki) oraz daje możliwość pełnej kontroli poczynąń zarządu przez udziałowców spółki. Ważną jej zaletą jest możliwość pozyskania kapitału (dokapitalizowanie spółki) poprzez przyjęcie nowego wspólnika. Dla spółki z o.o. prawo przewiduje kolejną jej zaletę – możliwość pokrycia udziału w kapitale wkładem rzeczowym.

Spółka z o.o. jest wyjątkowo dobrą formą prowadzenia działalności, gdy planuje się spore, wymagające dużego kapitału i bardzo ryzykowne przedsięwzięcie (w takiej sytuacji koszty związane z funkcjonowaniem spółki będą z powodzeniem zrekomensowane przez korzyści – w tym szczególnie to, że jako wspólnik nie odpowiada się za zobowiązania spółki), ale spółka z o.o. sprawdza się również przy niewielkim biznesie. W razie potrzeby bez wielkich komplikacji można do niej przyjąć nowego wspólnika. Spółka może uzyskiwać koncesje i zezwolenia. W umowie spółki można uregulować swobodnie stosunkowo wiele kwestii, co ma szczególne znaczenie dla przedsiębiorstwa społecznego.

W spółce z o.o. nie ma ograniczeń co do wskaźnika zatrudnienia (tak jak w przypadku spółdzielni socjalnej), można więc zatrudnić dodatkowych menadżerów, którzy nie mogliby być członkami spółdzielni, z powodu niemożliwości spełnienia kryterium ustawowego. W spółce z o.o. – jako przedsiębiorstwie społecznym – udziałowiec będzie szczególnie czuł się formalnie ale i faktycznie odpowiedzialny za spółkę.

Jeżeli wśród pracowników spółki znajda się osoby niepełnosprawne, spółka będzie mogła korzystać ze zwrotu części kosztów zatrudnienia z systemu SOD – PFRON, dostępnego dla każdego pracodawcy.

Dla tworzenia PS w formie spółki z o.o. zachęcający wydaje się być przykład „Allozaura”. Jest to przedsiębiorstwo społeczne powstałe właśnie w formie spółki z o.o., której założycielem jest Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Bałtów „BAŁT”. „Allozaur” działa od kwietnia 2006 r. Zresztą właśnie w kierunku tworzenia przedsiębiorstw społecznych w formie spółki z o.o. idą kolejne organizacje tego regionu.

Przegląd niektórych obecnych doświadczeń w zakresie zmian legislacyjnych, gdy chodzi o ekonomię spółdzielczą i społeczną oraz zmieniające się wykorzystanie struktur prawnych w obrębie sektora dowodzi, że istnieje do dzisiaj **silna tendencja w kierunku klasycznych struktur biznesowych**. Chodzi w szczególności o struktury o wielu udziałowcach i takie, które zawierają więcej elementów sektora.

Przedsiębiorstwo społeczne o zróżnicowanych udziałowcach wyróżniają specjalne cele (poprawa jakości życia członków, beneficjentów i społeczności jako całości, osiągnane przez mobilizowanie samopomocy, wzajemnego wsparcia, solidarności i zewnętrznej pomocy promującej samopomoc), kształtowanie członkostwa (wiele grup może kształtować lub przyłączyć się do przedsiębiorstwa, np. osoby wykluczone społecznie), harmonizacja interesów, pozyskiwanie funduszy, kwalifikowanie się do publicznego subsydiowania, zarządzanie i ocena rezultatów.

W polskim ustawodawstwie nie ma definicji przedsiębiorstwa społecznego, jednakże definicji PS jest bardzo wiele. Ich autorami są socjologowie, ekonomiści, politycy oraz działacze ekonomii społecznej. Najbardziej popularny zestaw wskaźników stosowanych w charakterystyce przedsiębiorstw społecznych przedstawił europejski międzynarodowy zespół badaczy EMES (European Research Network), wyróżniając dwie grupy wskaźników: ekonomiczne oraz społeczne, utrzymując, że organizacja powinna spełniać kryteria z obu tych obszarów, aby zasługiwać na miano przedsiębiorstwa społecznego. Powiedzieć jednak należy, że przedsiębiorstwo społeczne to takie przedsiębiorstwo, które w oparciu o reguły gry rynkowej jednocześnie wykonuje pewne zadania ważne dla lokalnej społeczności.

Zgodnie z art. 151 §1 KSH *„spółka z ograniczoną odpowiedzialnością może być utworzona przez jedną albo więcej osób w każdym celu prawnie dopuszczalnym, chyba, że ustawa stanowi inaczej”*. Spółki z o.o. mogą więc być tworzone w celach gospodarczych, ale również w innych celach (co oznacza, że mają charakter instytucji non profit), choćby w celach kulturalnych czy naukowych. Nie ma przeszkód prawnych, aby spółka taka

powstała np. w celu kierowania holdingiem. Nie ma więc przeszkód, aby spółka z o.o. działała na rzecz dobra wspólnoty, realizując cele reintegracji społecznej i zawodowej przypisywane przedsiębiorstwom społecznym.

Pamiętać jednak przy tym należy o pewnej, mającej zasadnicze znaczenie kwestii. Otóż przedsiębiorców można podzielić na dwie grupy:

1. **przedsiębiorców sensu stricto** (takich, których celem, w jakim mogą powstawać, jest cel zarobkowy, a ich działalność jest prowadzona we własnym imieniu i zawodowo (tu m.in. spółka z o.o.);
2. **przedsiębiorców non for profit** (w odróżnieniu od odrębnej kategorii podmiotów non profit, działalność gospodarcza może być prowadzona z ukierunkowaniem na osiąganie zysków, ale zysk ten nie jest dzielony między członków czy uczestników przedsięwzięcia, ale na rzecz podmiotu realizującego określone cele, z przeznaczeniem na te cele).

Przy czym organizacje non profit wykorzystują działalność gospodarczą, aby wzmocnić skuteczność realizacji celów społecznych, natomiast **non for profit** wykorzystują programy społeczne, aby długofalowo maksymalizować zyski.

Biorąc pod uwagę powyższy podział (przedsiębiorcy sensu stricto i **non for profit**), należy zauważyć, że problematyczny może być status spółek z o.o. lub akcyjnych, które powszechnie są traktowane jako przedsiębiorcy, ale jeżeli są tworzone w celu charytatywnym, kulturalnym itp., a nie nakierowanym na zysk, to status ich będzie dyskusyjny. W takich przypadkach możliwe będzie zakwalifikowanie obu typów spółek do kategorii non for profit. Przedmiot działalności spółki powinien być określony w umowie spółki i stanowi on konkretyzację wspólnego celu, w jakim spółka została utworzona. Nie powinien więc być sprzeczny lub oderwany od celu spółki. Określenie przedmiotu działalności spółki ma przede wszystkim skutek wewnętrzny i przekroczenie przedmiotu działalności spółki pozostaje bez wpływu na ważność czynności prawnych dokonywanych przez spółkę z osobami trzecimi.

Jednakże organy skarbowe mogą nie uznać za koszty uzyskania przychodu wydatków na cele niezwiązane z określonym w umowie spółki przedmiotem działalności. Przedmiot działalności spółki powinien być skonkretyzowany określeniem przynajmniej rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej.

Wspólnikami spółki z o.o. mogą być zarówno osoby fizyczne jak i prawne, zgodnie z art. 1 k. c. wprowadzającym dychotomiczny podział podmiotów prawa.

Literatura obowiązkowa:

Jerzy Hausner, Norbert Laurisz, Przedsiębiorstwo społeczne - konceptualizacja, Zarządzanie podmiotami ekonomii społecznej, Jerzy Hausner (red.), Kraków 2007;

Andrzej Kidyba, Prawo handlowe, C. H. Beck, Warszawa, 2006.

Literatura uzupełniająca:

Witold Kwaśnicki, Ekonomia (gospodarka) społeczna, Instytut Nauk Ekonomicznych, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2005;

Polski model ekonomii społecznej. Rekomendacje dla rozwoju, Piotr Frączak, Jan Jakub Wygnański (red.), Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008.

,

Cezary Miżejewski

Publiczne źródła finansowania
gospodarki społecznej w Polsce

Warsztaty **FORMA ZAJĘĆ**

Celem przedmiotu jest przedstawienie bezpośredniego i pośredniego systemu wsparcia finansowego władz publicznych dla podmiotów gospodarki społecznej.

CEL PRZEDMIOTU

Krótkie streszczenie zawartości przedmiotu.

Dotacja, pożyczka, poręczenie, refundacja, zaliczka, pomoc publiczna, zamówienia publiczne, zlecenie zadania publicznego.

Kluczowe pojęcia

OPIS PRZEDMIOTU – PLAN ZAJĘĆ

1 *Architektura wsparcia finansowego podmiotów gospodarki społecznej*

W tej części omówione zostaną możliwe obszary wsparcia dla podmiotów gospodarki społecznej ze wskazaniem ich cech szczególnych, które pozwalają na traktowanie ich w zakresie finansowania z jednej strony jako podmioty o charakterze gospodarczym, a z drugiej jako podmioty o charakterze organizacji pozarządowych. Wskazane zostaną również perspektywy działania sektora gospodarki społecznej.

Literatura obowiązkowa:

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych;

Ustawa z dnia 23 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;

Wypowiedź prof. Jerzego Hausnera podczas III Ogólnopolskich Spotkań Ekonomii Społecznej, które odbyły się w Warszawie 21 października 2009, http://www.zdp.kprm.gov.pl/userfiles/OSSES_Hausner.pdf

Literatura nadobowiązkowa:

Marcin Chłudziński, Artur Gluziński, Źródła finansowania przedsiębiorczości społecznej, w: Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki, Ewa Leś (red. naukowa), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.

2 *Instrumenty finansowe wspierające tworzenie podmiotów gospodarki społecznej ze źródeł krajowych*

W tej części omówione zostaną obecnie obowiązujące możliwości finansowania wsparcia przy tworzeniu podmiotów gospodarki społecznej przewidziane dla spółdzielni socjalnych ze środków zarówno Funduszu Pracy, jak i PFRON. Omówione zostaną także uwarunkowania przyznawania wsparcia finansowego

W trakcie wykładu omówione zostaną następujące kwestie:

- problematyka udzielania dotacji ze środków Funduszu Pracy na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej oraz na przystąpienie do spółdzielni socjalnej;
- problematyka udzielania dotacji ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnoprawnych;
- wsparcie przy tworzeniu spółdzielni socjalnej osób prawnych poprzez zrefundowanie kosztów utworzenia miejsc pracy ze środków Funduszu Pracy;
- wsparcie tworzenia spółdzielni socjalnych poprzez zwolnienie z opłat przy rejestracji spółdzielni (Krajowy Rejestr Sądowy, Monitor Sądowy).

Literatura obowiązkowa:

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (wybrane fragmenty);

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych (Dz. U. z 2010r. Nr 30, poz. 155);

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007 r. w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej;

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

Literatura nadobowiązkowa:

Przykładowe regulaminy udzielania dotacji Powiatowych Urzędów Pracy na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnych.

- W pierwszej części zostanie zaprezentowany zostanie wniosek o dofinansowanie ze środków Funduszu Pracy na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej na podstawie przykładowego wniosku jednego z PUP;
- W drugiej części uczestnicy zostaną podzieleni na grupy 5-6 osobowe, w ramach których będą musieli przygotować wnioski o dotacje. Każda z grup przedstawi swój wniosek oraz omówi podstawowe problemy wynikające z jego wypełnienia;
- W trzeciej zostaną omówione koncepcje finansowania poszczególnych projektów spółdzielni w odniesieniu do przepisów wynikających z obowiązującego prawa.

Literatura obowiązkowa:

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych (Dz. U. z 2010r. Nr 30, poz. 155);

Przykładowy regulaminy Powiatowych Urzędów Pracy udzielania dotacji na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnych.

W ramach Działania 6.2. Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia możliwe jest otrzymanie wsparcia finansowego dla osób fizycznych zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej (z wyłączeniem osób, które posiadały zarejestrowaną działalność gospodarczą w okresie 1 roku przed przystąpieniem do projektu), w wysokości 20 000,00 zł. na osobę przy założeniu spółdzielni lub spółdzielni socjalnej. Oznacza to, że grupa pięciu spółdzielców może otrzymać dotację w wysokości 100 000,00 zł.

Dotacja może być przeznaczona na pokrycie wydatków inwestycyjnych (w tym m.in. składniki majątku trwałego, koszty prac remontowych i budowlanych) oraz wydatków na środki obrotowe uznane za niezbędne dla prowadzenia działalności gospodarczej i odpowiednio uzasadnione przez wnioskującego. Kwota aktywów obrotowych w rozumieniu ustawy z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości nabytych ze środków dotacji nie powinna przekroczyć 40% wartości przyznanego wsparcia.

Literatura obowiązkowa:

Szczegółowy Opis Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (wybrane fragmenty).

Literatura nadobowiązkowa:

Przykładowe ogłoszenie konkursowe jednego z województw dotyczące Poddziałania 6.2 PO KL.

W tej części wykładu omówiona zostanie regulacja dotycząca możliwości refundacji składek na ubezpieczenie społeczne od osób zatrudnionych w spółdzielni uznanych za zagrożone wykluczeniem społecznym. Zgodnie z ustawą możliwe jest zrefundowanie części wynagrodzenia z Funduszu Pracy, odpowiadającej składce

należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadającej składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe. Refundacja może zostać dokonana za okres 24 miesięcy w pełnej wysokości i kolejne 12 miesięcy w połowie wysokości.

Literatura obowiązkowa:

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych;

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 października 2009 r. w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu.

Literatura nadobowiązkowa:

Aktualne wysokości składek na ubezpieczenie społeczne, www.zus.pl.

6 *Możliwości finansowe wsparcia projektów społecznych podmiotów gospodarki społecznej*

W tej części omówiona zostanie rola Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w zakresie finansowania działań spółdzielni socjalnych. Przedstawione zostaną kierunki, cele działania i priorytety programu, ze szczególnym uwzględnieniem Priorytetu IV. Rozwój przedsiębiorczości społecznej, na który przeznaczono 9 mln. zł. rocznie Priorytet ten obejmuje zadania w zakresie przedsiębiorczości społecznej i upowszechniania idei partnerstwa trójsektorowego, w tym szkoleniowo-doradcze wsparcie rozwoju różnych form przedsiębiorczości społecznej inicjowanej i prowadzonej przez organizacje pozarządowe, promowanie i upowszechnianie idei przedsiębiorczości społecznej oraz dobrych praktyk w tym obszarze, promowanie i upowszechnianie idei społecznego zaangażowania przedsiębiorców oraz współpracy organizacji pozarządowych, biznesu i administracji publicznej, promowanie nowych form gospodarowania i tworzenia własnych miejsc pracy – spółdzielczość socjalna.

Literatura obowiązkowa:

Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2009-2013;

Zasady przyznawania i rozliczania dotacji w ramach Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w 2010 r.

Literatura nadobowiązkowa:

Ustawa z dnia 23 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw.

7 *Możliwości finansowe wsparcia projektów społecznych podmiotów gospodarki społecznej, (warsztaty 45 min)*

W tej części zostaną przeprowadzone warsztaty w zakresie wypełniania wniosku o dotację z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich. W pierwszej części przedstawiony zostanie wniosek o dotację oraz sposób jego wypełnienia. Szczegółowo zostanie omówiona kwestia zasad horyzontalnych oraz sposób podejścia do tych kwestii we wniosku.

W drugiej części słuchacze podzieleni na grupy będą wypełniali generator wniosków przedstawiając swoje propozycje, które następnie zostaną omówione pod względem technicznym i merytorycznym.

Literatura obowiązkowa:

Zasady przyznawania i rozliczania dotacji w ramach Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w 2010 r.;

Generator wniosków FIO na stronie www.pozytek.gov.pl

Literatura nadobowiązkowa:

Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2009-2013.

Infrastrukturalne instrumenty wsparcia podmiotów gospodarki społecznej, (wykład, 45 min)

8

W tej części omówiona zostanie rola wsparcia udzielanego przez Ośrodki Wsparcia Spółdzielczości Socjalnej. Początkowo w 2005 r. były to cztery regionalne fundusze ekonomii społecznej (dzięki którym powstało ok. 20 spółdzielni socjalnych). W latach 2006- 2009 ogłaszany był coroczny konkurs na ośrodki wsparcia spółdzielczości socjalnej (OWSS). Zadaniem OWSS-ów było prowadzenie działalności w trzech obszarach usług:

- doradczym - najczęściej związanym z przygotowaniem podstawowej dokumentacji spółdzielni socjalnych, tj. uchwała założycielska, statut, uchwała o rozpoczęciu działalności gospodarczej;
- edukacyjnym - najczęściej wykonywanym wobec grup spółdzielców chcących założyć własny podmiot społeczno- gospodarczy w formule warsztatów oraz spotkań konsultacyjnych z istniejącymi już spółdzielniami. Często była to również pomoc finansowa w organizowaniu tego typu spotkań. Ponadto, przedstawiciele OWSS działali w gminach, nakłaniając osoby bezrobotne do zakładania własnych spółdzielni socjalnych (przykład OWSS Warszawa);
- finansowym - granty na pierwsze wyposażenie spółdzielni w podstawowy sprzęt techniczny (bardzo często komputerowy z oprogramowaniem), a także bardzo rzadko pożyczki i poręczenia.

Przedstawiona zostanie także sytuacja po likwidacji działań OWSS oraz propozycje rozwiązań funduszu grantowego lub mikropożyczkowego w ramach projektu 1.19. „Zintegrowany system wsparcia zatrudnienia socjalnego i ekonomii społecznej”.

Literatura obowiązkowa:

Program MPiPS „Wspieranie Rozwoju Spółdzielczości Socjalnej”, <http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=930>;

Sprawozdanie z realizacji programu Ministra Pracy i Polityki Społecznej „Wspieranie rozwoju spółdzielczości socjalnej” za 2008 r., Warszawa, luty 2008 r., <http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=1298> ;

Literatura nadobowiązkowa:

Przedstawiony przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej dokument: „Sprawozdanie z realizacji zadań ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych” (druk sejmowy nr 930) z 31 lipca 2008, www.sejm.gov.pl.

Instrumenty wsparcia podmiotów gospodarki społecznej w ramach realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego, (wykład, 3 x 45 min)

9

W tej części wykładu zostaną omówione kwestie możliwości zlecania zadań publicznych w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, spółdzielniom socjalnym oraz możliwości preferowania m.in. podmiotów gospodarki społecznej w zamówieniach publicznych poprzez zastosowanie tzw. „klauzul społecznych”.

W trakcie wykładu zostaną omówione następujące kwestie:

- status spółdzielni socjalnych w ramach ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- zlecanie zadań w trybie powierzenia zadań lub dofinansowania zadań;
- tryb konkursowy wyboru organizacji/spółdzielni realizującej zadanie publiczne;
- tryb niekonkursowy dla zadań do 10 tys. zł.

Literatura obowiązkowa:

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 grudnia 2005 r. w sprawie wzoru oferty realizacji zadania publicznego, ramowego wzoru umowy o wykonanie zadania publicznego i wzoru sprawozdania z wykonania tego zadania.

Literatura nadobowiązkowa:

Hubert Izdebski, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003.

10 **Instrumenty wsparcia podmiotów gospodarki społecznej w ramach realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego, (wykład, 3 x 45 min)**

W tej części wykładu zostaną omówione kwestie możliwości preferowania spółdzielni w ramach klauzul społecznych i zamówień zastrzeżonych w zamówieniach publicznych oraz działań w ramach zasady konkurencyjności w PO KL.

W trakcie wykładu zostaną omówione:

- konstrukcja i zasady klauzul społecznych przewidzianych prawem zamówień publicznych;
- zamówienia zastrzeżone dla podmiotów zatrudniających osoby niepełnosprawne;
- konstruowanie klauzul społecznych w specyfikacji istotnych warunków zamówienia;
- zamówienia poniżej 14 tys. euro i możliwości z tym związane;
- zasada konkurencyjności w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki i preferencje dla podmiotów gospodarki społecznej.

Literatura obowiązkowa:

Ustawa z dnia z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (wybrane fragmenty);

Zasady finansowania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (wybrane fragmenty).

Literatura nadobowiązkowa:

Zalecenia Ministra Rozwoju Regionalnego oraz Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych dotyczące stosowania „klauzul społecznych” w zamówieniach publicznych z dnia 20 października 2009 r.

11 **Problematyka pomocy publicznej dla podmiotów gospodarki społecznej, (wykład, 2 x 45 min)**

W tej części omówione zostaną zasady stosowania pomocy publicznej dla podmiotów gospodarki społecznej w ramach obecnego ustawodawstwa unijnego i krajowego. Omówiona zostanie kwestia pomocy publicznej na zatrudnienie w przypadku podmiotów gospodarki społecznej zatrudniających osoby niepełnosprawne oraz w przypadku pomocy publicznej dla spółdzielni socjalnych;

W ramach tego wykładu omówione zostaną:

- Zasady pomocy *de minimis* w przepisach unijnych i krajowych;
- Zastosowanie przepisów *de minimis* w przypadku spółdzielni socjalnych z rozgraniczeniem działalności gospodarczej i działalności odpłatnej pożytku publicznego;

- Zastosowanie pomocy publicznej przez jednostki samorządu terytorialnego;
- Pomoc publiczna w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki.

Literatura obowiązkowa:

Rozporządzenie Komisji (UE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy de minimis (Dz. Urz. Unii Europejskiej L 379 z 28 grudnia 2006 r., str. 5) (Wybrane fragmenty);

Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (wybrane fragmenty);

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 marca 2010 r. w sprawie zakresu informacji przedstawianych przez podmiot ubiegający się o pomoc de minimis;

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

Literatura nadobowiązkowa:

Zasady udzielania pomocy publicznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Warszawa 8 lipca 2009;

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznającym niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych); (wybrane fragmenty);

Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 6 maja 2008 r. w sprawie udzielania pomocy publicznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

ZAŁĄCZNIKI:

MOŻLIWOŚCI WSPARCIA PRZY TWORZENIU SPÓŁDZIELNI SOCJALNEJ

I. Osoba bezrobotna może otrzymać jednorazowo środki z Funduszu Pracy na podjęcie działalności gospodarczej, w wysokości nie przekraczającej 4-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia na każdego członka założyciela spółdzielni socjalnej oraz 3-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia na każdego członka przystępującego do już istniejącej spółdzielni socjalnej.

Obecnie jest to kwota do **12.974,44** zł. na jednego bezrobotnego. Oznacza to, że przy założeniu spółdzielni przez pięć osób dotacja może łącznie wynieść do **64.872,2** zł.

II. **Podstawa prawna:** art. 46, ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Osoba bezrobotna, który przystąpi do istniejącej spółdzielni socjalnej może otrzymać jednorazowo środki z Funduszu Pracy: jednorazową dotację w wysokości określonej w umowie, nie wyższej niż trzykrotne przeciętne wynagrodzenie.

*Obecnie stanowi to kwotę do **9.730,80** zł. na jednego bezrobotnego.*

Podstawa prawna: art. 46, ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy

Kwestie wsparcia w pkt. I i II reguluje Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010r. w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych (Dz. U. z 2010r.Nr 30, poz. 155):

Zgodnie z rozporządzeniem środki mogą być przyznane bezrobotnej osobie, która spełnia następujące warunki:

- w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku nie odmówiła bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniego zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, szkolenia, stażu, przygotowania zawodowego dorosłych, wykonywania prac interwencyjnych lub robót publicznych,
- nie otrzymała dotychczas z Funduszu Pracy lub z innych środków publicznych bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej,
- nie prowadziła działalności gospodarczej oraz nie posiadała wpisu do ewidencji działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku,
- nie była w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku skazana za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. - kodeks karny,
- złożony przez nią wniosek o przyznanie środków jest kompletny i prawidłowo sporządzony.
- Bezrobotni zamierzający założyć spółdzielnię socjalną mogą złożyć wspólny wniosek zawierający:
- Kwotę wnioskowanych środków;
- Rodzaj prowadzonej działalności, która zamierza się podjąć (wraz symbolem klasy i podklasy PKD);
- Kalkulację kosztów oraz sposób ich finansowania;
- Specyfikację i harmonogram wydatków w ramach wnioskowanych środków przeznaczanych w szczególności na zakup środków trwałych, urządzeń, maszyn, materiałów, usług i materiałów reklamowych, pozyskanie lokalu, opłatę wpisowego lub wkładu do spółdzielni socjalnej;
- Proponowaną formę zabezpieczenia.

Istnieją także dodatkowe warunki określone przez poszczególne urzędy pracy.

III. PUP może zrefundować spółdzielni socjalnej koszty wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego w wysokości określonej w umowie, nie wyższej jednak niż 6-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia.

Obecnie stanowi to kwotę do **19.461,60** zł. na jednego bezrobotnego.

Podstawa prawna: art. 46, ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

IV. Dla osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy jako osoba bezrobotna albo poszukująca pracy. Osoba taka może, zgodnie osoba ta może otrzymać ze środków Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych środki na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej w wysokości określonej w umowie zawartej ze starostą, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia.

Obecnie stanowi to kwotę do **48.654** zł. Oznacza to, że przy założeniu spółdzielni przez pięć osób niepełnosprawnych dotacja może łącznie wynieść do **243.270** zł.

Podstawa prawna: art. 12a, ust. 1, ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Kwestie szczegółowe reguluje Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007r. w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej:

- *Osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu, zwana dalej „wnioskodawcą”, może jednorazowo otrzymać środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na wniesienie po raz pierwszy wkładu do spółdzielni socjalnej; lub wniesienie po raz kolejny wkładu do spółdzielni;*
- *Wnioskodawca zobowiązuje się lub członkostwa w spółdzielni socjalnej przez okres co najmniej 24 miesięcy, z uwzględnieniem okresów choroby etc.;*
- *Zabezpieczenie zwrotu kwoty środków - w formie poręczenia, w tym poręczenia spółdzielni socjalnej, weksła z poręczeniem wekslowym (awal), gwarancji bankowej, zastawu na prawach lub rzeczach, blokady rachunku bankowego lub aktu notarialnego o poddaniu się egzekucji przez dłużnika.*

V. Spółdzielnie socjalne na mocy przepisów ustawy o zatrudnieniu socjalnym nie uiszczają opłaty sądowej od wniosku o wpis spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego oraz nie uiszczają opłaty za ogłoszenie tego wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Opłaty te wynoszą obecnie - wpis do rejestru: opłata 1000 zł oraz za ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym opłata 500 zł, zaś zmiana wpisu: opłata 400 zł oraz za ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym opłata 250 zł.

Podstawa prawna: art. 6, ust.3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

W ramach realizacji projektów **Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Działaniu 6.2. Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia** możliwe jest otrzymanie wsparcia finansowego dla osób fizycznych zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej (z wyłączeniem osób, które posiadały zarejestrowaną działalność gospodarczą w okresie 1 roku przed przystąpieniem do projektu), w wysokości 20.000 zł. na osobę przy założeniu spółdzielni lub spółdzielni socjalnej. Oznacza to, że grupa pięciu spółdzielców może otrzymać dotację w wysokości 100.000 zł.

W ramach realizacji projektów **Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Działaniu 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej** - możliwe jest otrzymanie wsparcia dla osób fizycznych w zakresie doradztwa, szkoleń na temat zakładania i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej (w tym również spółdzielni socjalnych).

VI. **W ramach realizacji projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Działaniu 7.1 (Projekty systemowe Ośrodków Pomocy Społecznej i Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie)** samorządy mogą dodatkowo aplikować o środki na wsparcie na rzecz zatrudnienia w spółdzielniach socjalnych tworzonych przez osoby prawne, o ile są one beneficjentami, partnerami beneficjenta lub wykonawcami zadań zleconych w ramach projektu, w ryczałtowej wysokości określonej przez Instytucję Pośredniczącą.

MOŻLIWOŚCI WSPARCIA PRZY FUNKCJONOWANIU SPÓŁDZIELNI SOCJALNEJ

I. Część wynagrodzenia osób, bezrobotnych, niepełnosprawnych oraz osób, o których mowa w ustawie o zatrudnieniu socjalnym, odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadająca składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego może zostać zrefundowana z Funduszu Pracy.

Refundacja możliwa jest na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby spółdzielni a spółdzielnią.

Refundacja może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy, do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia.

Refundacja dokonywana jest w okresach kwartalnych. Możliwa jest comiesięczna zaliczka.

Na jednego pracownika stanowi to kwotę w wysokości około 4,5 tys. zł. rocznie, czyli w przypadku spółdzielni kwota refundacji 22 tys. tys. zł. rocznie.

Podstawa prawna: art. 12, ust. 3a-3d ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

II. Ulga w podatku dochodowym od osób prawnych. W trakcie działalności spółdzielni socjalnej, dochody wydatkowane w roku podatkowym na:

- społeczną reintegrację członków spółdzielni,
- zawodową reintegrację członków spółdzielni,

na zasadach określonych w tej ustawie, w części nie zaliczonej do kosztów uzyskania przychodów wolne są od podatku dochodowego od osób prawnych.

Podstawa prawna: art. 17, ust.1, pkt. 43 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych.

III. W ramach realizacji projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Działaniu 7.1 (Projekty systemowe Ośrodków Pomocy Społecznej i Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie) jednym z instrumentów aktywnej integracji jest skierowanie do pracy w istniejącej spółdzielni socjalnej utworzonej przez osoby prawne lub osoby fizyczne; Możliwe jest sfinansowanie:

- zajęć w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej lub/i
- sfinansowanie jednorazowego wsparcia na utworzenie spółdzielni na zasadach art.43 ustawy o pomocy społecznej (dotacja na usamodzielnienie) lub/i sfinansowanie kosztów wynajmu lokalu i kosztów obsługi spółdzielni w pierwszych sześciu miesiącach działalności zakresie działalności odpłatnej statutowej.

WZÓR WNIOSKU O DOTACJĘ DLA SPÓŁDZIELNI SOCJALNEJ

.....
Data złożenia wniosku

(wypełnia urząd)

Urząd Pracy Powiatu w.....

WNIOSZEK

o przyznanie bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnej

w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanych z podjęciem tej działalności

Podstawa prawna: art. 46 ust. 1, pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jednolity Dz.U.z 2008 r. Nr 69, poz. 415 z późn. zm.);Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2009 r. w sprawie dokonywania refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego oraz przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 62, poz. 512); ustawa z dnia z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (tekst jednolity Dz.U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404 z późn. zm.); ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2003 r. Nr 122, poz. 1143); ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651), Kodeks Cywilny.

Wniosek niekompletny i nieprawidłowo sporządzony nie będzie rozpatrywany

Wnioskowana kwota dotacji:

Słownie:

(max. 4-krotne przeciętne wynagrodzenie na jednego członka założyciela spółdzielni lub 3-krotne przeciętne wynagrodzenie na jednego członka przystępującego do spółdzielni po jej założeniu)

II. Wnioskowana kwota będzie przeznaczona na założenie spółdzielni socjalnej / przystąpienie do istniejącej spółdzielni socjalnej * *niepotrzebne skreślić*

II. Przeznaczenie środków:

.....

.....

.....

V. INFORMACJA O WNIOSKODAWCY:

Nazwisko i imię:

Adres zameldowania:

Adres do korespondencji i telefon:

Data urodzenia:Wiek:

Dowód osobisty: seria.....nr..... wydany przez.....

..... data wydania.....

PESEL:NIP:

Zarejestrowany w PUP od dnia:

- z prawem do zasiłku od do.....

- bez prawa do zasiłku* (niepotrzebne skreślić)

Wykształcenie

nazwa szkoły i rok ukończenia

zawód wyuczony:

Dodatkowe kwalifikacje, uprawnienia zawodowe i ukończone kursy:

.....
.....
.....

Przebieg dotychczasowego zatrudnienia:

Okres		Nazwa i adres pracodawcy	Stanowisko
Od	do		

Stan cywilny:

Liczba dzieci: w tym nieletnich:

Liczba osób pozostających na utrzymaniu wnioskodawcy:

.....

/proszę podać pokrewieństwo i wiek/

Czy prowadził/a Pan/i kiedykolwiek działalność gospodarczą na własny rachunek? Jeżeli tak, proszę podać formę, okres prowadzenia, rodzaj i powód wyrejestrowania:

.....

Proszę podać motywy kierujące Panem/ą do podjęcia działalności gospodarczej w ramach spółdzielni socjalnej?

.....

.....

Jakie posiada Pan/i kwalifikacje, uprawnienia zawodowe, umiejętności i doświadczenie zawodowe związane z kierunkiem planowanego przedsięwzięcia

.....

.....

Rodzaj planowanej do wykonywania pracy w spółdzielni socjalnej (rodzaj zadań, nazwa stanowiska)

.....
.....
.....

Czy jest Pan/i zadłużony/a w banku lub innej instytucji kredytowej? Jeżeli tak, proszę podać kwotę kredytu, ile pozostało do spłacenia, cel i planowany termin spłaty i podmiot udzielający kredytu:

.....
.....
.....

inne do spłacenia zobowiązania finansowe:

.....
.....

Czy korzystał/a Pan/i z usług instrumentów rynku pracy oferowanych przez Powiatowy Urząd Pracy powiatu (pożyczki, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, oferty pracy, prace interwencyjne, szkolenia, staż, przygotowanie zawodowe, prace społecznie użyteczne i inne)? Jeżeli tak, proszę podać formę i termin jej udzielenia:

.....
.....

V. FORMY ZABEZPIECZENIA ZWROTU PRZEZ BEZROBOTNEGO

PRYZNANYCH ŚRODKÓW *właściwe podkreślić

poręczenie cywilne (Współmałżonek poręczyciela wyraża pisemną zgodę na poręczenie)

..... 2.....
.....

- blokada rachunku bankowego
- weksel z poręczeniem wekslowym
- gwarancja bankowa
- zastaw na prawach lub rzeczach

VI. DANE DOTYCZĄCE WSPÓŁMAŁŻONKA

1. Imię i nazwisko:
2. Zawód, miejsce pracy:

Świadomy/a odpowiedzialności karnej za składanie nieprawidłowych danych (art. 233 k.k.) oświadczam, że dane zawarte w oświadczeniu są zgodne z prawdą.

....., dnia

/czytelny podpis wnioskodawcy/

VII. OŚWIADCZENIE WSPÓŁMAŁŻONKA

Ja

legitymujący/a się dowodem osobistym seria nr

wydanym przez dnia

Wyrażam zgodę na ubieganie się o środki z Funduszu Pracy na podjęcie działalności na zasadach spółdzielni/przystąpienie do spółdzielni socjalnej przez żonę/męża

.....
/imię, nazwisko wnioskodawcy/

.....
/czytelny podpis współmałżonka/

Pouczenie

Zostałem/am poinformowany/a, że okres prowadzenia działalności gospodarczej może zostać zaliczony do okresu uprawniającego do zasiłku dla bezrobotnych pod warunkiem opłacania składek na ubezpieczenie społeczne od kwoty wynoszącej co najmniej minimalne wynagrodzenie za pracę.

.....
/czytelny podpis wnioskodawcy /

do wniosku o przyznanie środków Funduszu Pracy na podjęcie działalności na zasadach spółdzielni socjalnej / przystąpienie do istniejącej spółdzielni socjalnej.

Szczegółowa specyfikacja zakupów finansowanych z Funduszu Pracy przypadająca na jednego członka spółdzielni

/środki mogą być przeznaczone na zakup środków trwałych (maszyn, urządzeń), materiałów i towarów (w wysokości max. 10% przyznanej kwoty), opłatę wpisowego lub wkładu do spółdzielni (jeżeli statut określa taką konieczność).

Zakupy mogą być dokonane po podpisaniu umowy z urzędem/

Lp.	Rodzaj wydatków	Ilość	Kwota w zł. brutto
	RAZEM		

W kalkulacji można uwzględnić koszty pomocy prawnej, konsultacji o doradztwa dotyczące wyłącznie planowanej działalności.

.....
/czytelny podpis wnioskodawcy/

VIII. OŚWIADCZENIE WNIOSKODAWCY:

Świadomy/a, iż zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy zgodnie z art. 233 § 1 Kodeksu Karnego podlega karze pozbawienia wolności do lat 3, oświadczam, że:

- Spełniam warunki, o których mowa w rozporządzeniu Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy de minimis (Dz. Urz. UE L 379 z 28.12.2006, str.5), albo pomocy de minimis w rybołówstwie, w rozumieniu przepisów rozporządzenia Komisji (WE) nr 875/2007 z dnia 24 lipca 2007 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady de minimis dla sektora rybołówstwa i zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1860/2004 (Dz. Urz. UE L 193 z 25.07.2007, str. 6), w przypadku podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą w zakresie przetwórstwa lub wprowadzania do obrotu produktów rybołówstwa;
- Nie korzystałem/am z bezzwrotnych środków Funduszu Pracy lub innych środków publicznych na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej;
- W okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku nie odmówiłem/am bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniego zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, szkolenia, stażu, przygotowania zawodowego dorosłych, wykonywania prac interwencyjnych lub robót publicznych;
- Spełniam warunki dotyczące przyznawania i wydatkowania otrzymanych środków określonych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jednolity Dz. U z 2008r.Nr 69, poz. 415 z późn. zm.) oraz zawarte w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2009 r. w sprawie dokonywania refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego oraz przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 62, poz. 512);
- W okresie 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku nie prowadziłem/am działalności gospodarczej oraz nie posiadałem/am wpisu do ewidencji działalności gospodarczej;
- Wykorzystam przyznane środki zgodnie z przeznaczeniem;
- W okresie 12 miesięcy po dniu zawarcia spółdzielczej umowy o pracę nie podejmę zatrudnienia;
- W okresie 2 lat przed złożeniem wniosku nie byłem /am karany/a za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks Karny (Dz. U. Nr 88, poz.553, z późn. zm.);
- Nie złożyłem/am wniosku o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej lub wniosku o przystąpieniu do spółdzielni socjalnej, do innego Starosty/Prezydenta
- Zostałem poinformowany/a, że w przypadku niewykorzystania środków zgodnie z przeznaczeniem lub naruszeniem innych warunków umowy zwrócę otrzymana kwotę wraz z odsetkami ustawowymi, w ciągu 30 dni od dnia otrzymanego wezwania

Wiarygodność danych wyszczególnionych we wniosku potwierdzam własnoręcznym podpisem.

....., dnia.....

(miejscowość)

/czytelny podpis wnioskodawcy/

.....

.....

(imię, nazwisko, adres)

OŚWIADCZENIE

1. Oświadczam, że w okresie ostatnich trzech lat przed złożeniem wniosku o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej nie uzyskałem/am pomocy de minimis* lub

2. Uzyskałem/am w okresie ostatnich trzech lat przed złożeniem wniosku pomoc de minimis

w wysokości:.....

.....

/czytelny podpis wnioskodawcy/

* niepotrzebne skreślić

BIZNES PLAN PRZEDSIĘWZIĘCIA

ANALIZA MOŻLIWOŚCI ZORGANIZOWANIA SPÓŁDZIELNI SOCJALNEJ

I. INFORMACJA DOTYCZĄCA SPÓŁDZIELNI SOCJALNEJ

1. Proponowana nazwa spółdzielni:

2. Rodzaj podejmowanej działalności w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej

Symbol podklasy rodzaju działalności określony zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD):

1. Proponowana siedziba spółdzielni:

2. Powierzchnia lokalu przeznaczonego na działalność:

- stan techniczny pomieszczeń (planowane remonty)

- proszę wskazać tytuł prawny do lokalu:

- w przypadku umowy najmu lub dzierżawy proszę podać następujące dane:

- a. okres, na który jest/będzie podpisana umowa

- b. wysokość opłaty z tytułu miesięcznego czynszu:

3. Dane współzałożycieli, z którymi bezrobotny zamierza założyć spółdzielnię / imię i nazwisko,
adres zamieszkania/

4. Informacja na temat zakładanej spółdzielni socjalnej/ istniejącej spółdzielni

5. Uzasadnienie wyboru rodzaju i profilu planowanej spółdzielni socjalnej:

6. Planowane i zrealizowane działania związane z uruchomieniem spółdzielni socjalnej (opis)

7. Planowany termin rozpoczęcia działalności na zasadach spółdzielni socjalnej lub w przypadku przystępowania do istniejącej spółdzielni przewidywana data przystąpienia do spółdzielni:

II. OCENA RYNKU:

1. Oferowane produkty lub usługi (co spółdzielnia będzie wytwarzać, dostarczać, jakie usługi świadczyć, do kogo będzie skierowana oferta):
2. Główni odbiorcy produktów i usług (posiadane rozeznanie, podpisane umowy, kontakty – opisać):
3. Główni dostawcy surowców, towarów (opisać jak w punkcie 2):
4. Konkurenci spółdzielni socjalnej (wymienić najważniejsze firmy, ich produkty, usługi, ceny, itp.)
5. Planowane działania promocyjne - doraźne i długofalowe:
6. Cele spółdzielni socjalnej w I roku działalności:
7. Cele spółdzielni socjalnej długookresowe (na najbliższe 4 lata):

III. KALKULACJA KOSZTÓW ZWIĄZANYCH Z PODJĘCIEM DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ, ŹRÓDŁA ICH FINANSOWANIA ORAZ HARMONOGRAM WYDATKÓW

Rodzaj wydatków	Środki własne (kwota w zł. brutto)	Środki Funduszu Pracy (kwota w zł. brutto)	Razem	Termin zakupu (miesiąc, rok)
Razem wydatki				

IV. SZCZEGÓŁOWA SPECYFIKACJA WYDATKÓW W RAMACH WNIOSKOWANYCH ŚRODKÓW W ZŁ

Lp.	Rodzaj wydatków	Typ, model (podać w przypadku, gdy jest możliwość określenia)	Uzasadnienie zakupu

V. ANALIZA FINANSOWA SPÓŁDZIELNI SOCJALNEJ

Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	Średnio w miesiącu w zł. (1 m-c)	Rocznie w zł. (12 m-cy)
A.	PRZYCHODY (ilość x cena jednostkowa)		
1.	Ze sprzedaży produktów		
2.	Ze sprzedaży usług		
3.	Ze sprzedaży towarów i materiałów		
4.	Pozostałe przychody (wymienić jakie)		
B.	KOSZTY		
1.	Zakup towaru do handlu		
2.	Zakup surowców/materiałów części zamiennych		
3.	Wynagrodzenie pracowników (liczba pracowników x płaca brutto)		
4.	Narzuty na wynagrodzenie pracowników		
5.	Amortyzacja środków trwałych (stopa amortyzacji x wartość śr. trwałego: 12 m-cy)		
6.	Koszt najmu lokalu lub podatek od nieruchomości		
7.	Transport (własny i obcy) - samochód prywatny osobowy używany do działalności gospodarczej ilość przejechanych km x obowiązująca stawka za 1 km - samochód stanowiący środek trwały firmy - zakup paliwa, oleju, smarów, obowiązkowe składki ubezpieczeniowe, remonty - transport obcy (zgodnie z fakturą)		
8.	Koszty opakowań		
9.	Energia, co, gaz, woda		
10.	Zużycie materiałów i przedmiotów nietrwałych – narzędzia, ubrania robocze, środki czystości itp.		
11.	Usługi zewnętrzne (np. księgowość, ochrona, koszty drobnych remontów)		
12.	Reklama		
13.	Poczta, Internet, telefon		
14.	Ubezpieczenie firmy		
15.	Oplaty skarbowe, administracyjne, licencje, koncesje		
16.	ZUS (ubezpieczenie zdrowotne oraz ubezpieczenia społeczne)		
17.	Podatki lokalne (podatek od nieruchomości, gruntu)		
18.	Inne koszty		
C.	ZYSK BRUTTO (A-B)		
D.	PODATEK DOCHODOWY		
E.	ZYSK NETTO (C-D)		

Olsztyn, dnia

.....
/czytelny podpis wnioskodawców/

V. WYMAGANE DOKUMENTY W PRZYPADKU ZAKŁADANIA SPÓŁDZIELNI SOCJALNEJ:

1. Kserokopie wniosku złożonego do Krajowego Rejestru Sądowego dot. rejestracji spółdzielni socjalnej,
2. Kopia statutu spółdzielni, uchwała o powołaniu spółdzielni i przyjęciu statutu, lista członków spółdzielni, protokół z zebrania założycielskiego, zaświadczenie z urzędu pracy potwierdzające posiadanie statusu osoby bezrobotnej,
3. Udokumentowanie kwalifikacji o posiadanych umiejętnościach niezbędnych do prowadzenia danego rodzaju działalności,
4. Dokument potwierdzający uprawnienia do lokalu, w którym prowadzona będzie działalność (umowa najmu, przedwstępna umowa najmu, akt własności, użyczenia, itp.),
5. Kserokopia dowodu osobistego, wszystkich świadectw pracy, świadectw ukończenia szkoły i zaświadczenia o ukończonych kursach.
6. Opinia gospodarza terenu (wójta, burmistrza, gdy działalność prowadzona będzie na terenie gminy lub miasta i gminy),
7. Decyzja o nadaniu nr NIP z Urzędu Skarbowego – kserokopia.

Urząd może zażądać innych dokumentów i informacji umożliwiających rozpatrzenie wniosku.

- Wniosek składa każdy bezrobotny, potencjalny członek spółdzielni indywidualnie. Biznes plan przygotowuje się na całość przedsięwzięcia.

Wniosek winien być złożony do Urzędu najpóźniej w momencie złożenia wniosku o wpisanie spółdzielni socjalnej do KRS. Jeżeli przystąpienie do spółdzielni socjalnej uzależnione jest od otrzymania środków z Funduszu Pracy, to wniosek o przyznanie środków należy złożyć do Urzędu przed złożeniem dokumentów o rejestrację spółdzielni.

- Do dnia podpisania umowy dotyczącej przyznania środków FP na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych, członkowie spółdzielni nie mogą dokonywać zakupów wyszczególnionych w kalkulacji wydatków, podpisywać spółdzielczych umów o pracę oraz dokonywać zgłoszenia o podleganiu obowiązkowi podatkowemu i ubezpieczeniowemu w stosownych instytucjach.

Zakupy ze środków Funduszu Pracy mogą być dokonywane tylko i wyłącznie od dnia podpisania umowy z urzędem. Wydatki poniesione przed tym terminem nie będą rozliczane, a wydatkowana kwota podlegać będzie zwrotowi.

VI. WYMAGANE DOKUMENTY W PRZYPADKU PRZYSTĘPOWANIA DO ISTNIEJĄCEJ SPÓŁDZIELNI SOCJALNEJ:

1. Szczegółowa specyfikacja zakupów finansowanych ze środków Funduszu Pracy (zał. Nr. 1)
2. Informacja o Spółdzielni Socjalnej, do której bezrobotny przystępuje zawierająca: nazwę, rok założenia, aktualną liczbę członków i rodzaj prowadzonej działalności,
3. Pisemne zobowiązanie spółdzielni socjalnej do przyjęcia bezrobotnego do spółdzielni socjalnej jako członka, po wniesieniu wpłaty w wysokości określonej w zobowiązaniu;
4. Pisemna informacja spółdzielni socjalnej o niezaleganiu przez spółdzielnię w dniu wydawania informacji z opłacaniem z terminie składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, FP i FGŚP i innych danin publicznych oraz nieposiadaniu nieuregulowanych w terminie zobowiązań cywilnoprawnych;
5. Pisemna informacja spółdzielni socjalnej o nieznajdowaniu się jej w stanie likwidacji.

W terminie 30 dni od dnia złożenia kompletnego wniosku do MUP/UPPO, Urząd powiadamia wnioskodawcę o rozpatrzeniu wniosku i podjętej decyzji.

Wnioski są rozpatrywane w oparciu o obowiązujące przepisy i regulaminy wewnętrzne. Przepisy prawne i regulaminy dostępne są do wglądu u pracowników Urzędu Pracy.

FUNDUSZ GWARANCYJNY DZIAŁDOWSKIEGO FUNDUSZU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Regulamin udzielania poręczeń dla członków spółdzielni socjalnych oraz osób korzystających z dotacji z Urzędu Pracy i PFRON.

1. PRZEDMIOT REGULAMINU

Regulamin określa warunki udzielania poręczeń przez Działdowską Agencję Rozwoju S.A. zwaną dalej „Agencją”, do wsparcia finansowego udzielanego osobom bezrobotnym na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych przez Urząd Pracy i PFRON zwanych dalej „Urzędem”. Zasięg działania Agencji obejmuje beneficjentów zamieszkałych na terytorium województwa warmińsko-mazurskiego.

2. BENEFICJENCI FUNDUSZU GWARANCYJNEGO DZIAŁDOWSKIEGO FUNDUSZU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Beneficjentami mogą być osoby bezrobotne ubiegające się o dofinansowanie ze środków z Urzędu na podjęcia działalności gospodarczej na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych.

3. WARUNKI PORĘCZENIA

1. Udzielane przez Agencję zabezpieczenie do wsparcia finansowego dla osób określonych w pkt 2 obejmuje 100% kapitału wsparcia finansowego wraz z odsetkami określonymi w umowie wsparcia finansowego.
2. Odpowiedzialność Agencji nie obejmuje prowizji i innych opłat naliczanych przez Urząd oraz kosztów związanych z dochodzeniem należności.
3. Agencja udziela poręczenia na czas określony obejmujący okres obowiązywania umowy wsparcia finansowego powiększony o trzy miesiące.
4. Zabezpieczenie spłaty poręczenia na rzecz Agencji stanowi weksel własny *in blanco* wraz z deklaracją wekslową wystawiony przez beneficjenta i poręczony przez:
 - osoby zakładające spółdzielnię socjalną, które korzystają z poręczenia Agencji,
 - współmałżonków wystawców weksla i współmałżonków osób poręczających,
 - spółdzielnię socjalną.
5. Zabezpieczenie udzielane jest na rzecz Urzędu na podstawie poręczenia według prawa cywilnego.
6. Komisja Kwalifikacyjna dokonuje oceny wniosku beneficjenta.
7. Na podstawie opinii Komisji, Zarząd Agencji działając zgodnie z postanowieniami Statutu Agencji, podejmuje decyzję o udzieleniu poręczenia w formie uchwały.
8. Decyzje Zarządu Agencji są ostateczne i nie przysługuje od nich odwołanie.

Wszelkie zmiany warunków umowy zwiększające zakres odpowiedzialności Agencji, jak również zmiany zabezpieczeń spłaty poręczonej przez Agencję umowy wymagają zgody Agencji pod rygorem nieważności poręczenia.

4. PROCEDURA UBIEGANIA SIĘ O PORĘCZENIE

1. Formularze wniosków o udzielenie poręczenia są dostępne w siedzibie Urzędu bądź siedzibie Agencji lub na stronie internetowej www.darsa.pl.
2. Urząd przekazuje beneficjentom pisemną informację o warunkach udzielania poręczeń przez Agencję.
3. Beneficjent składa wniosek o poręczenie w siedzibie Agencji lub Urzędu.
4. Kserokopie dokumentów złożonych przez beneficjenta do właściwego Urzędu wraz z wnioskiem o poręczenie o którym mowa w ust. 3 są przekazywane do siedziby Agencji
5. Urząd przekazuje Agencji informację o podjęciu warunkowej decyzji o udzieleniu wsparcia finansowego.
6. Agencja informuje Urząd i beneficjenta o podjętej decyzji w sprawie udzielenia poręczenia. W przypadku decyzji pozytywnej zawiera z beneficjentem umowę o udzielenie poręczenia.
7. Umowa poręczenia może być podpisywana w siedzibie Agencji bądź w siedzibie właściwego Urzędu.

5. OPŁATY I KOSZTY

1. Warunkiem uruchomienia poręczenia jest:
 - a. Wpłata prowizji przez Beneficjenta w wysokości odpowiadającej wartości 1% kwoty udzielonego poręczenia;
 - b. Ustanowienie zabezpieczenia, o którym mowa w pkt 3 ppkt 4.
2. Wszelkie koszty i opłaty związane z udzieleniem poręczenia i ewentualne koszty prowadzenia windykacji ponosi beneficjent.
3. Za sporządzenie aneksu do umowy poręczenia na wniosek beneficjenta jest pobierana opłata w wysokości 50 zł.

6. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

1. Beneficjent wyrazi zgodę na udostępnianie prowadzonych dokumentów i informacji pozostających w związku z prowadzoną działalnością. Dokumenty i informacje udostępniane będą na każde żądanie Agencji i przedstawicieli instytucji uprawnionych do kontroli Agencji w zakresie udzielania poręczeń.
2. Spory spowodowane działaniami beneficjenta niezgodne z niniejszą instrukcją poddaje się pod rozstrzygnięcie sądów powszechnych właściwych dla siedziby Agencji.
3. Agencja ma prawo zażądać dodatkowych dokumentów i informacji niezbędnych do podjęcia decyzji o udzieleniu poręczenia.
4. Zmian w treści niniejszego Regulaminu dokonuje Zarząd Agencji.

Dobre praktyki gospodarki społecznej w województwie śląskim.

Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być razem”

<i>Rok założenia:</i>	2007
<i>Liczba członków założycieli:</i>	Nie dotyczy.
<i>Aktualna liczba członków:</i>	Nie dotyczy.
<i>Profil działalności:</i>	Usługowo-produkcyjna.
<i>Główni odbiorcy usług w 2009 r.:</i>	Samorząd, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy
<i>Świadczone usługi:</i>	Pralnicze, stolarskie, ślusarskie, remontowo-budowlane, realizacja szkoleń.
<i>Realizowane projekty:</i>	„Strategia współdziałania NGO na terenie Śląska Cieszyńskiego” w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej RCZ-RP 2007-2013; • „Osiemnastka w sieci – porozumienie inkubatorów organizacji pozarządowych” w ramach Poddziałania 5.4.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki;• „W stronę klastra – promocja ekonomii społecznej” w ramach PO FIO;• „PEAD 2009 – wsparcie żywnościowe najuboższych mieszkańców gminy Cieszyn”;• „Design społeczny” w ramach programu Wydarzenia artystyczne• Sztuki wizualne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
<i>Partnerzy, w tym administracja publiczna:</i>	Urząd Miasta w Cieszynie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie, Powiatowy Urząd Pracy w Cieszynie, Śląski Zamek Sztuki i Przedsiębiorczości w Cieszynie, Ośrodek Pomocy Społecznej w Skoczowie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brennej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Katowicach, organizacje pozarządowe z terenu całej Polski, prywatni przedsiębiorcy.
<i>Formy współpracy:</i>	Realizacja wspólnych projektów, zlecenie zadań i usług.
<i>Największy sukces:</i>	Uruchomienie przedsiębiorstwa społecznego Centrum Edukacji Socjalnej w Cieszynie. Przedsiębiorstwo prowadzi działalność usługowo – produkcyjną w kilku warsztatach, pełni funkcję inkubatora dla podmiotów gospodarki społecznej a także świadczy usługi szkoleniowe.
<i>Największa porażka:</i>	Optymistyczne założenie, że Centrum Edukacji Socjalnej będzie w stanie utrzymać się tylko dzięki prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej.
<i>Perspektywy rozwoju:</i>	Działalność gospodarcza, realizacja projektów.
<i>Kontakt:</i>	Cieszyn, ul. Wołowa 4, tel. 33 851 41 03
<i>Adres e-mail:</i>	fundacjabycrazem@wp.pl
<i>Strona WWW:</i>	www.fundacjabycrazem.pl

Dąbrowskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Otwarte Serca”

<i>Rok założenia:</i>	2002
<i>Liczba członków założycieli:</i>	25
<i>Aktualna liczba członków:</i>	25
<i>Profil działalności:</i>	Działalność nieodpłatna. • działanie na rzecz osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin i opiekunów, niezależnie od ich ideologicznych, politycznych czy religijnych przekonań;• inicjowanie i realizowanie działań zmierzających do poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych;• wspieranie działań osób niepełnosprawnych i promocja ich inicjatyw;• zapobieganie deprecjacji społecznej, edukacyjnej, zawodowej oraz w zakresie ochrony zdrowia i prawa rehabilitacji i rewalidacji osób niepełnosprawnych;• tworzenie sprzyjających warunków dla funkcjonowania osób niepełnosprawnych;• podnoszenie szans osób niepełnosprawnych ze środowisk wiejskich na jak pełniejszy dostęp do rehabilitacji i rewalidacji;• wszechstronne propagowanie informacji, metod i technik w zakresie rehabilitacji i rewalidacji osób niepełnosprawnych;• promocja wspieranie i wdrażanie idei integracji społecznej, zawodowej kulturalnej osób niepełnosprawnych;• zwiększenie aktywności społecznej osób niepełnosprawnych;• pobudzanie świadomości i wiedzy społeczeństwa na temat niepełnosprawności;• popieranie budownictwa dostępnego dla osób niepełnosprawnych;• propagowanie i wdrażanie w Polsce norm i standardów dotyczących pomocy osobom niepełnosprawnym, obowiązującym w Unii Europejskiej;• dzielenie się dokonaniami w zakresie celów i metod działania Stowarzyszenia z podobnymi organizacjami w kraju i zagranicą;
<i>Główni odbiorcy usług w 2009 r.:</i>	Osoby niepełnosprawne.
<i>Świadczone usługi:</i>	Usługi na rzecz osób niepełnosprawnych: • terapia dla dorosłych osób niepełnosprawnych w Warsztacie Terapii Zajęciowej „Otwarte serca”;• uczestnictwo w Integracyjnej Grupie Teatralnej „Prometeusz”;• półkolonie dla dzieci niepełnosprawnych;• inne projekty.
<i>Realizowane projekty:</i>	Projekty zrealizowane przez Stowarzyszenie „Otwarte Serca” w Dąbrowie Górniczej.
<i>Nazwa projektu, termin realizacji, źródło finansowania:</i>	Wycieczka integracyjna do Wieliczki - 13.07.2004 - PFRON. Impreza integracyjna „Nie zadzieraj nosa, baw się razem z nami” - 22.12.2004 - PFRON. Wyjazd do Teatru Roma w Warszawie na musical „Koty” - 07.06.2005 - PFRON.

Wycieczka do Węgierskiej Górki – impreza integracyjna
- **29.10.2005** - **PFRON**.

„Możemy wszystko – biwak dla osób niepełnosprawnych”- wyjazd integracyjny do Cieszyna Śląskiego - **07.07.2006** - **PFRON**.

Impreza Sportowo-Kulturalna „Spotkanie Otwartych Serc”
- **24.09.2007** - **PFRON**.

Wycieczka do Parku Linowego w Ustroniu - „Na Adrena-Linie”
- **25.06.2007** - **PFRON**.

„Piękno muzyki i ruchu”. Wyjazd do Opery Śląskiej w Bytomiu na operetkę „Zemsta Nietoperza”- spektakl odbył się w Bytomskim Centrum Kultury -
kwiecień, październik 2007r. - **PFRON**.

„Zdobywamy szczyty,, – wędrowki górskie szlakami Beskidu Śląskiego -
maj, październik 2008 r. - **PFRON**.

„Szlakiem Karola Wojtyły” wycieczka jednodniowa do Wadowic -
18.06.2008r. - **PFRON**.

Cykliczny program 6 wypraw rowerowych - "Cykle na bicyklach,, -
01.04.2008- 31.10.2008 (6 cykli) - **PFRON**.

Projekt INTEGRA - Program w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 – koncentrujący wsparcie w obszarach (zatrudnienie, edukacja, integracja społeczna) **Lipiec, sierpień 2008r.**

**Realizowany przez MOPS w partnerstwie z WTZ „Otwarte Serca”-
Program Współfinansowany ze środków Unii Europejskiej .**

„Integracja przez sztukę”- prowadzenie edukacji, rehabilitacji i integracji ze środowiskiem osób chorych i niepełnosprawnych z Dąbrowy Górniczej.
- **15.02.2009 do 15.06.2009r.** - **Urząd Miasta Dąbrowa Górnicza**.

*Partnerzy,
w tym administracja publiczna:*

Urząd Miasta Dąbrowy Górniczej.

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej.
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, oddział regionalny w Katowicach.
- Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Dąbrowie Górniczej.
- Powiatowy Urząd Pracy w Dąbrowie Górniczej.
- Przychodnie Zdrowia: „Medico”, „Merkury”, „Cedler” z terenu Dąbrowy Górniczej.
- Specjalistyczny Szpital im Sz. Starkiewicza w Dąbrowie Górniczej.
- Zespół Szkół Specjalnych Nr 5 w Dąbrowie Górniczej.
- Zespół Szkół Specjalnych Nr 6 w Dąbrowie Górniczej.
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Dąbrowie Górniczej.
- Stowarzyszenie WULKAN z Sosnowca.
- Stowarzyszenie NEURON z Dąbrowy Górniczej.
- Europejskie Stowarzyszenie Młodych Regionalistów z Katowic.
- Biblioteka Pedagogiczna w Dąbrowie Górniczej.
- Firma KEM.
- Firma URSA z Dąbrowy Górniczej.
- Firma ALPO z Dąbrowy Górniczej.
- Super Market Auchan w Sosnowcu i POGORIA w Dąbrowie Górniczej.

Formy współpracy: Dofinansowanie działalności warsztatu terapii zajęciowej zgodnie z Ustawą o rehabilitacji i zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

- Realizacja programów finansowych ze środków unijnych, partnerstwo w programie INTEGRA, Wsparcie i nadzór merytoryczny i finansowy nad działalnością placówki.
- Konsultacje w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych.
- Wsparcie merytoryczne.
- Podpisanie umów z PUP na przygotowanie zawodowe i staż, które dało zatrudnienie 2 osobom zdrowym i 2 niepełnosprawnym.
- Wizyty ustalane i nadzorowane przez pielęgniarkę z WTZ w celu kontroli, konsultacji stanu zdrowia psychicznego i fizycznego uczestników
- Stała współpraca z ordynatorem szpitala – regularne wizyty z uczestnikami WTZ, prowadzone przez pielęgniarkę, włączanie w proces terapii także rodziców/ opiekunów uczestników.
- Różnego typu działania oparte o zasady partnerstwa.

Największy sukces: Skuteczne działania odnoszone na polu rehabilitacji zawodowej poparte znalezieniem zatrudnienia dla uczestników Warsztatu Terapii Zajęciowej (współczynnik zatrudnienia wyższy niż średni współczynnik podawany przez PFRON).

- Dobrze zorganizowana i wykształcona pod względem merytorycznym kadra, wykazująca się dużą kreatywnością w zakresie poszukiwania nowych sposobów realizacji celów terapii, gotowości podejmowania działań wykraczających często poza podstawowy zakres obowiązków.
- Doprowadzenie siedziby Warsztatu Terapii Zajęciowej „Otwarte Serca” do stanu w którym terapia odbywa się w komfortowych warunkach i pozwala na wprowadzanie nowych inicjatyw i pomysłów.

Największa porażka: Na szczęście jak do tej pory nie przyszło nam się pogodzić z „jakąś” wielką porażką natomiast dużym problem dla nas jest brak perspektyw i możliwości podejmowania działań w stosunku do uczestników którzy są w naszym warsztacie od początku jego powstania a nie rokuja na dalszy rozwój a w perspektywie tego rozwoju na podjęcie zatrudnienia.

Perspektywy rozwoju: Idealną perspektywą rozwoju było by stworzenie Hostelu lub mieszkań chronionych które mogłyby nam pomóc w reagowaniu i podejmowaniu szybkich decyzji w sytuacjach kryzysowych które czasem zdarzają się wśród uczestników Warsztatu Terapii Zajęciowej a mogłyby w znaczący sposób podnieść komfort życia uczestników i pozytywnie wpłynąć na realizację założeń rehabilitacji społecznej.

Kontakt: ul. Gwardii Ludowej 107, 41-303 Dąbrowa Górnicza

Adres e-mail: kierownik@otwarteserca.com
Strona WWW: www.otwarteserca.com

Spółdzielnia socjalna „Nowy Horyzont”

<i>Rok założenia:</i>	2008
<i>Liczba członków założycieli:</i>	5
<i>Aktualna liczba członków:</i>	8
<i>Profil działalności:</i>	Spółdzielnia świadczy głównie usługi w zakresie: specjalistyczne i niespecjalistyczne sprzątanie, zagospodarowanie terenów zielonych, drobne remonty, zimowe utrzymanie chodników, placów itp.
<i>Główni odbiorcy usług w 2009 r.:</i>	Śląski Zamek Sztuki i Przedsiębiorczości Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie Zakład Budynków Miejskich Sp. z o. o. w Cieszynie Fundacja Rozwoju Kultury Audiowizualnej „Strefa Szarej”
<i>Świadczone usługi:</i>	Usługi porządkowe, utrzymanie terenów zielonych, malowanie pomieszczeń.
<i>Realizowane projekty:</i>	-
<i>Partnerzy, w tym administracja publiczna:</i>	MOPS w Cieszynie, Śląski Zamek Sztuki i Przedsiębiorczości.
<i>Formy współpracy:</i>	Zlecenie zadań Spółdzielni.
<i>Największy sukces:</i>	Spółdzielnia cały swój majątek wypracowała ciężką pracą członków i do dnia dzisiejszego nie korzystała z żadnych środków pomocowych na założenie czy prowadzenie działalności gospodarczej.
<i>Największa porażka:</i>	-
<i>Perspektywy rozwoju:</i>	Uzyskanie kolejnych zleceń od JST, wygranie projektu w ramach PO FIO 2010 w celu dalszego doskonalenia zawodowego członków spółdzielni.
<i>Kontakt:</i>	ul. Wałowa 4, 43-400 Cieszyn
<i>Adres e-mail:</i>	walowa.admin@gmail.com
<i>Strona WWW:</i>	www.nowychoryzont.net.pl

Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Ratownik Górniczy”

<i>Rok założenia:</i>	2006
<i>Liczba członków założycieli:</i>	2
<i>Aktualna liczba członków:</i>	20
<i>Profil działalności:</i>	Pomoc osobom niepełnosprawnym.
<i>Główni odbiorcy usług w 2009 r:</i>	Osoby niepełnosprawne.
<i>Świadczone usługi:</i>	Zajęcia rehabilitacyjno-sportowe dla ON.
<i>Realizowane projekty:</i>	Prowadzenie zajęć sportowych dla ON.
<i>Partnerzy, w tym administracja publiczna:</i>	Urząd Miejski w Jaworznie.
<i>Formy współpracy:</i>	Partnerstwo.
<i>Największy sukces:</i>	Sukcesy sportowe uczestników zajęć.
<i>Największa porażka:</i>	-
<i>Kontakt:</i>	Jaworzno, ul. Kraszewskiego 5, tel. 32 66 00 279
<i>Adres e-mail:</i>	poczta@fundacjarg.org.pl
<i>Strona WWW:</i>	www.fundacjarg.org.pl

Śląska Fundacja ETOH - Błękitny Krzyż

<i>Rok założenia:</i>	2002
<i>Liczba członków założycieli:</i>	4
<i>Aktualna liczba członków:</i>	4
<i>Profil działalności:</i>	Prowadzenie i wspieranie działań programów i placówek służących profilaktyce i rozwiązywaniu problemów uzależnień oraz zdrowia psychicznego. Gromadzenie środków i zasobów materialnych w celu utrzymywania i wspierania tych działań, programów i placówek.
<i>Główni odbiorcy usług w 2009 r:</i>	Osoby z wykluczenia społecznego: bezdomni, bezrobotni, uzależnieni i współuzależnieni oraz osoby po opuszczeniu zakładów karnych.
<i>Świadczone usługi:</i>	Działalność statutowa nieodpłatna: • 85 31 B Pomoc społeczna pozostała, z zakwaterowaniem;• 85 32 C Pomoc społeczna pozostała, bez zakwaterowania;• 91 33 Z Działalność pozostałych organizacji członkowskich, gdzie indziej niesklasyfikowana;• 80 42 B Kształcenie ustawiczne dorosłych i pozostałe formy kształcenia, gdzie indziej niesklasyfikowane;

Działalność statutowa odpłatna:

- 85 31 B Pomoc społeczna pozostała, z zakwaterowaniem;
- 80 42 B Kształcenie ustawiczne dorosłych i pozostałe formy kształcenia, gdzie indziej niesklasyfikowane;
- 85 32 C Pomoc społeczna pozostała, bez zakwaterowania;
- 91 33 Z Działalność pozostałych organizacji członkowskich, gdzie indziej niesklasyfikowana.

Realizowane projekty:

W roku 2009 realizowaliśmy następujące projekty :

- Ministerstwo Sprawiedliwości (fundusz postpenitencjarny) – dotacja na rzecz osób opuszczających zakłady karne, które znajdują miejsce w Ośrodku Readaptacyjnym;
- Ministerstwo Sprawiedliwości: projekt „Sieć pomocy ofiarom przestępstw” – dotacja i wsparcie merytoryczne (szkolenia) na rzecz Ośrodka Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przeszłością (projekt trwa nadal);
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej: projekt „Powrót osób bezdomnych do społeczności 2009” – dotacja na potrzeby beneficjentów otrzymujących pomoc w Ośrodku Readaptacyjnym;
- Partnerstwo Transgraniczne: projekt „Zachód Polska Wschód” – dotacja na szkolenia i wizyty studyjne w ośrodkach zagranicznych oraz transfer wiedzy związanej z terapią uzależnień w tym DDA (projekt trwa nadal);
- Urząd Miejski w Bielsku-Białej: projekt „Prowadzenie działań readaptacyjnych skierowanych do mieszkańców Bielska-Białej dotkniętych wykluczeniem społecznym.” – dotacja na rzecz beneficjentów Ośrodka Readaptacyjnego;
- Urząd Miejski w Bielsku-Białej: projekt „Spotkanie wigilijne dla mieszkańców Ośrodka Readaptacyjnego Śląskiej Fundacji ETOH – Błękitny Krzyż oraz ich rodzin.” – dotacja na rzecz beneficjentów Ośrodka Readaptacyjnego;
- Urząd Miejski w Bielsku-Białej: projekt „Spotkanie wigilijne dla beneficjentów Miejskiego Ośrodka Terapii Uzależnień Śląskiej Fundacji ETOH – Błękitny Krzyż, będących mieszkańcami Bielska – Białej oraz ich rodzin.” – dotacja na rzecz pacjentów MOTU Bielsko-Biała w tym DDA;
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie: projekt „Pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób – organizacja Wieczery Wigilijnej z okazji świąt Bożego Narodzenia dla ubogich i samotnych mieszkańców powiatu bielskiego w 2009r.” – dotacja na rzecz pacjentów MOTU Czecho-wice-Dziedzice w tym DDA;
- Urząd Miejski w Żywcu: projekt „Programy zajęć oraz imprez wspierające rehabilitację osób i rodzin z problemem alkoholowym.” – dotacja na rzecz pacjentów OLU Żywiec w tym DDA;
- Urząd Miejski w Ustroniu: projekt „Prowadzenie Oddziału Leczenia Zespołów Abstynencyjnych” – dotacja na rzecz pacjentów OLZA w Bielsku-Białej (oddział detoksykacyjny);
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 7.2.2: projekt „Akademia Ekonomii Społecznej” dotacja rozwojowa z Unii Europejskiej i budżetu państwa na rzecz organizacji z sektora ekonomii społecznej (szkolenia kadry w tym zarządzającej oraz podnoszenie kompetencji organizacji w pozyskiwaniu środków finansowych poprzez granty).

*Partnerzy,
w tym administracja publiczna:*

Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego;
Urzędy Miejskie i Gminne z Powiatów: Bielsko-Biała, Żywiec, Cieszyn;
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej;
Ministerstwo Sprawiedliwości;

Ministerstwo Spraw Zagranicznych;
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bielsku- Białej.

Formy współpracy: Pomoc finansowa: dotacja rozwojowa (EFS i budżet Państwa);
Dotacje na realizowanie zadań własnych UM i UG z ww. powiatów;
Dotacje jako dofinansowanie działań projektowych z MPiPS oraz z MS i MSZ.

Największy sukces: Rozwój działań w ośrodkach NZOZ-u prowadzonego przez Fundację, utworzenie nowych ośrodków (w tym Ośrodka Readaptacyjnego, Ośrodka Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przesłęstwem), utrzymanie zatrudnienia na niemal tym samym poziomie (mimo kryzysu), podniesienie kwalifikacji zawodowych personelu, co przekłada się na większy profesjonalizm, fachowość oraz efektywność podejmowanych działań. Rozszerzenie oferty pomocowej dla nowych grup docelowych naszych ośrodków. Partnerstwa z organizacjami krajowymi i międzynarodowymi wzbogacające nasze doświadczenia i wiedzę. Nagroda Ministra Pracy i Polityki Społecznej „Dobre Praktyki 2008” za działania na rzecz powrotu osób bezdomnych do społeczności.

Największa porażka: Dotychczasowy brak własnych ośrodków: ambulatoryjnych i ośrodka detoksykacyjnego oraz Ośrodka Readaptacyjnego (obecne ośrodki mieszczą się w wynajętych lokalach).

Perspektywy rozwoju: Pozyskanie własnej bazy lokalowej na potrzeby NZOZ i Ośrodka Readaptacyjnego prowadzonych przez naszą Fundację przy jednoczesnym rozszerzeniu oferty działań pomocowych dla osób uzależnionych, współzależnionych, wykluczonych społecznie (bezdomnych, bezrobotnych, osób opuszczających zakłady karne), oraz współpraca z Ministerstwem Sprawiedliwości i organizacjami międzynarodowymi na rzecz pomocy osobom pokrzywdzonym przestęstwem.

Kontakt: ul. Mostowa 1, tel./fax 33 817 28 38

Adres e-mail: sekretariat@bk-europe.pl
Strona WWW: www.bk-europe.pl

Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne - placówka Łazy

<i>Rok założenia:</i>	2004
<i>Liczba członków założycieli:</i>	22
<i>Aktualna liczba członków:</i>	30
<i>Profil działalności:</i>	Organizacja non profit.
<i>Główni odbiorcy usług w 2009 r:</i>	Niepelnosprawni, osoby długotrwale bezrobotne, kobiety bezdomne i z przemocy.
<i>Świadczone usługi:</i>	Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centrum Integracji Społecznej, Dom Nadziei Hostel.
<i>Realizowane projekty:</i>	Rodzic Pracujący niemniej kochający - Przystankowe Centrum Zabaw, Centrum Integracji Społecznej Twoją szansą na lepsze jutro.
<i>Partnerzy, w tym administracja publiczna:</i>	Urząd Miasta Łazy.
<i>Formy współpracy:</i>	Współpraca z administracją publiczną, realizacja zadań zleconych i konkursowych, współpraca ze środowiskiem lokalnym.
<i>Największy sukces:</i>	Otrzymanie dofinansowania na realizację projektów.
<i>Perspektywy rozwoju:</i>	Rozwój działalność statutowej naszego stowarzyszenia.
<i>Największa porażka:</i>	-
<i>Kontakt:</i>	ul. Brzozowa 19, 42-450 Łazy, tel. 32 672 90 97
<i>Adres e-mail:</i>	cis.lazy@op.pl
<i>Strona WWW:</i>	www.chsd.pl

ANEKSY

1. Wniosek o zwrot opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne

.....
(nazwa pracodawcy)

Data.....

Starosta

WNIOSEK

o zwrot opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne, o których mowa w art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. Nr 122, poz. 1143), z tytułu zatrudnienia na podstawie społecznej umowy o pracę, w związku z umową zawartą ze starostą z dnia nr zgodnie z rozliczeniem

Dane płatnika składek:

1. Nazwa pracodawcy
2. Siedziba 3. Telefon
4. NIP 5. REGON

ROZLICZENIE

Lp.	Dane pracownika		Okres za który zapłacono składki (od dnia do dnia)	Podstawa wymiaru składek w zł ^{a)}	Kwota opłaconych składek w zł ^{a)}				Kwota opłaconych składek w zł ^{a)}	Kwota składek podlegająca zwrotowi w zł ^{a)}
					emerytalne	rentowe	chorobowe	wypadkowe		
	Imię i nazwisko									
	PESEL									
	NIP									
	Okres, na który zawarto umowę o pracę									
1										
2										

^{a)} Do dwóch miejsc po przecinku.

Należne środki proszę przekazać na rachunek bankowy

nr

Oświadczam, że dane zawarte we wniosku są zgodne ze stanem prawnym i faktycznym.

W załączeniu:

Kopie dokumentów potwierdzających opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne, to jest komplet kopii deklaracji rozliczeniowych i przelewów składek na ubezpieczenie społeczne oraz kopii imiennych raportów miesięcznych o należnych składkach i wypłaconych świadczeniach (ZUS RCA) za osoby objęte wnioskiem.

.....
(data i podpis głównego księgowego
(imię i nazwisko))

.....
(data i podpis pracodawcy
(imię i nazwisko))

2. Wniosek o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztów utworzenia i działalności warsztatu terapii zajęciowej

W N I O S E K

o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztów utworzenia i działalności warsztatu terapii zajęciowej

Wniosek złożono w
w
w dniu Numer sprawy
Wniosek kompletny przyjęto
w
w.....w dniu

/pieczęć powiatowego centrum pomocy rodzinie/

Część A - wypełnia wnioskodawca*)

/pieczęć wnioskodawcy/

..... dnia
/miejsowość/

I. INFORMACJA O WNIOSKODAWCY

Nazwa i adres:

Pełna nazwa:			
Kod pocztowy	Miejscowość	Ulica	Numer
Powiat		Województwo	
Numer telefonu	Numer faksu	e - mail	
Organ założycielski			
Źródła finansowania działalności			

Informacja o realizacji obowiązku wpłat na rzecz PFRON:

Zobowiązanie do wpłat na rzecz PFRON	tak	nie
Data ostatniej wpłaty		
Kwota zaległości		
Podstawa zwolnienia z wpłat		

*) Fundacja, stowarzyszenie lub inny podmiot prowadzący warsztak terapii zajęciowej

Informacja o korzystaniu ze środków PFRON:

Wnioskodawca korzysta bądź korzystał ze środków PFRON w okresie ostatnich 3 lat					tak	nie
Numer i data zawarcia umowy	Przyznana kwota	Cel	Termin rozliczenia	Rozliczona kwota	Źródła finansowania /PFRON, samorząd powiatowy/	
			Razem			

II. PROPONOWANA LOKALIZACJA I STRUKTURA WARSZTATU TERAPII ZAJĘCIOWEJ

Adres warsztatu:

Kod pocztowy	Miejscowość	Ulica		Numer
Powiat		Województwo		
Numer telefonu		Numer faksu	e-mail	
Liczba pomieszczeń		Powierzchnia użytkowa		
Tytuł prawny wnioskodawcy do dysponowania pomieszczenia na potrzeby warsztatu terapii zajęciowej: (własność, umowa najmu itp.)				

Proponowana liczba nowych uczestników	
Proponowana liczba etatów pracowników	
Rodzaj planowanych pracowni terapii zajęciowej:	
1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

III. KOSZTY UTWORZENIA I DZIAŁALNOŚCI WARSZTATU TERAPII ZAJĘCIOWEJ

Wnioskodawca prowadzi dochodową działalność gospodarczą	tak	nie
Całkowity koszt adaptacji pomieszczeń		
Całkowity koszt wyposażenia pomieszczeń		
Całkowity koszt zakupu samochodu na potrzeby		
Całkowity koszt działalności za okres m-cy wroku		
Całkowity koszt przedsięwzięcia		
Deklarowany udział własny wnioskodawcy		

Numer sprawy:

Część C

Część C - wypełnia kierownik powiatowego centrum

W dniu przyjęto / nie przyjęto do finansowania w części lub w całości koszty zorganizowania i działalności warsztatu terapii zajęciowej w przy w łącznej kwocie: zł, w tym na: adaptację pomieszczeń: zł wyposażenie: zł (w tym samochód).....zł) działalność na okres m-cy w roku:zł.

.....
/podpis/

3. Wniosek o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztów wynikających ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu terapii zajęciowej

W N I O S E K

o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztów wynikających ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu terapii zajęciowej

Wniosek złożono w
w
w dniu Numer sprawy
Wniosek kompletny przyjęto
w
w.....w dniu

/pieczęć powiatowego centrum pomocy rodzinie/

Część A - wypełnia wnioskodawca*¹⁾

/pieczęć wnioskodawcy/

..... dnia
/miejsowość/

I. INFORMACJA O WNIOSKODAWCY

Nazwa i adres:

Pełna nazwa:			
Kod pocztowy	Miejscowość	Ulica	Numer
Powiat		Województwo	
Numer telefonu	Numer faksu	e - mail	
Organ założycielski			
Źródła finansowania działalności			

Informacja o realizacji obowiązku wpłat na rzecz PFRON:

Zobowiązanie do wpłat na rzecz PFRON	tak	nie
Data ostatniej wpłaty		
Kwota zaległości		
Podstawa zwolnienia z wpłat		

*¹⁾ Fundacja, stowarzyszenie lub inny podmiot prowadzący warsztak terapii zajęciowej

Numer sprawy:

Część B

Część A - wypełnia powiatowe centrum pomocy rodzinie

Ocena możliwości zwiększenia liczby uczestników w warsztacie terapii zajęciowej

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Numer sprawy:

Część C

Część C - wypełnia kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie

W dniu przyjęto / nie przyjęto do dofinansowania koszty wynikające ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu terapii zajęciowej w przy w łącznej kwocie: zł, w tym na:
adaptację pomieszczeń: zł
dodatkowe wyposażenie pomieszczeń zł
działalność warsztatu na okres m-cy w roku: zł

..... /podpis/

Informacja o korzystaniu ze środków PFRON:

Wnioskodawca korzysta bądź korzystał ze środków PFRON w okresie ostatnich 3 lat					tak	nie
Numer i data zawarcia umowy	Przyznana kwota	Cel	Termin rozliczenia	Rozliczono kwotę	Źródła finansowania /PFRON, samorząd powiatowy/	
Razem			Razem			

II. LOKALIZACJA I STRUKTURA WARSZTATU TERAPII ZAJĘCIOWEJ

Adres warsztatu:

Kod pocztowy	Miejscowość	Ulica	Numer
Powiat		Województwo	
Numer telefonu			Numer faxu
Liczba pomieszczeń		Powierzchnia użytkowa	
Liczba uczestników warsztatu			
Data rozpoczęcia działalności przez warsztat			
Tytuł prawny wnioskodawcy do dysponowania pomieszczenia na potrzeby warsztatu terapii zajęciowej: (własność, umowa najmu itp.)			

III. KOSZTY WYNIKAJĄCE ZE ZWIĘKSZENIA LICZBY UCZESTNIKÓW WARSZTATU TERAPII ZAJĘCIOWEJ

Proponowana liczba nowych uczestników
Kwota wnioskowana na dofinansowanie kosztów wynikających ze zwiększenia liczby uczestnikówzł, w tym:
1) kosztu adaptacji pomieszczeńzł,
2) kosztu dodatkowego wyposażenia pomieszczeńzł,
3) kosztu działalności warsztatu na okres od dniado dnia roku 20....zł.

W załączeniu informacje, o których mowa w § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej (Dz. U. Nr. 63, poz. 587).

Podpisy osób uprawnionych do reprezentowania wnioskodawcy:

/pieczęć imienna/

/pieczęć imienna/

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie warsztatów terapii zajęciowej

z dnia 25 marca 2004 r. (Dz.U. Nr 63, poz. 587)

Na podstawie art. 10b ust. 7 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.) zarządza się, co następuje:

§ 1.

Rozporządzenie określa:

- 1) szczegółowe zasady tworzenia, działania i dofinansowywania warsztatu terapii zajęciowej, zwanego dalej „warsztatem”, w tym:
 - a) wzory, tryb składania oraz sposób rozpatrywania wniosków o dofinansowanie kosztów utworzenia, działalności i kosztów wynikających ze zwiększonej liczby uczestników warsztatu,
 - b) sposób dofinansowania kosztów utworzenia, działalności i kosztów wynikających ze zwiększonej liczby uczestników warsztatu,
 - c) sposób sporządzania informacji o wykorzystaniu środków oraz sprawozdań z działalności warsztatu,
 - d) szczegółowe zasady obniżania dofinansowania w zależności od wskaźnika udziału osób niepełnosprawnych przebywających w jednostkach organizacyjnych obowiązanych do zapewnienia terapii zajęciowej na podstawie odrębnych przepisów;
- 2) szczegółowy zakres działania rady programowej oraz sposób dokonywania oceny postępów osób uczestniczących w rehabilitacji;
- 3) skład i zakres działania zespołu rozpatrującego wnioski o dofinansowanie kosztów utworzenia i działalności warsztatu oraz wnioski o dofinansowanie kosztów wynikających ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu;
- 4) zakres i tryb przeprowadzania kontroli warsztatów przez powiatowe centra pomocy rodzinie.

§ 2.

Fundacja, stowarzyszenie lub inny podmiot, zwane dalej „jednostkami”, zamierzające utworzyć lub prowadzące warsztat, kwalifikują kandydatów do uczestnictwa w warsztacie zgodnie ze wskazaniami do terapii zajęciowej, zawartymi w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności wydanym przez właściwy organ.

§ 3.

1. Jednostka zamierzająca utworzyć warsztat składa do właściwego, ze względu na siedzibę warsztatu, powiatowego centrum pomocy rodzinie, zwanego dalej „centrum pomocy”, wniosek o dofinansowanie kosztów utworzenia i działalności warsztatu, zwany dalej „wnioskiem”, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, zwanego dalej „Funduszem”; wzór wniosku stanowi załącznik nr 1 do rozporządzenia.
2. Do wniosku należy dołączyć projekt utworzenia warsztatu, zwany dalej „projektem”.
3. Projekt zawiera:
 - 1) nazwę oraz określenie siedziby jednostki zamierzającej utworzyć warsztat;
 - 2) adres i dokument potwierdzający tytuł prawny do obiektu lub lokalu przeznaczonego na warsztat na okres nie krótszy niż 10 lat;
 - 3) promesę zwolnienia z opłat za użytkowanie obiektu lub lokalu przeznaczonego na warsztat przez okres nie krótszy niż 10 lat, w przypadku gdy ten obiekt lub lokal stanowi własność jednostki samorządu terytorialnego;
 - 4) aktualny wypis z rejestru sądowego lub inny dokument potwierdzający osobowość prawną jednostki, a w przypadku nieposiadania osobowości prawnej - dokument potwierdzający istnienie takiej jednostki;

- 5) statut jednostki zamierzającej utworzyć warsztat;
 - 6) zgłoszenie co najmniej 20 kandydatów na uczestników warsztatu, z określeniem stopni i rodzajów ich niepełnosprawności łącznie z wynikającym z orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wskazaniem do rehabilitacji w formie terapii zajęciowej oraz z podaniem wieku kandydatów;
 - 7) plan działalności warsztatu określający metody pracy z uczestnikami warsztatu w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej;
 - 8) zobowiązanie do opracowania indywidualnych programów rehabilitacji uczestników warsztatu, w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące od dnia rozpoczęcia zajęć przez uczestników warsztatu;
 - 9) propozycje dotyczące obsady etatowej warsztatu, z wyszczególnieniem liczby stanowisk i wymaganych kwalifikacji pracowników;
 - 10) preliminarz kosztów utworzenia warsztatu wraz z:
 - a) kosztorysem ewentualnych prac adaptacyjnych, sporządzonym i podpisanym przez osobę posiadającą uprawnienia budowlane, zawierającym wyliczenia poszczególnych pozycji na podstawie cen jednostkowych stawek i narzutów wraz z podaniem podstawy kalkulacji,
 - b) dokumentacją projektową w przypadku modernizacji lub rozbudowy obiektu,
 - c) wykazem niezbędnego wyposażenia warsztatu wynikającego z programu terapii w układzie rzeczowo finansowym, z podaniem cen jednostkowych,
 - d) uzasadnieniem;
 - 11) preliminarz rocznych kosztów działalności warsztatu uwzględniający:
 - a) wielkość kosztów przypadających miesięcznie na jednego uczestnika,
 - b) przewidywany procentowy udział środków Funduszu w finansowaniu tych kosztów;
 - 12) informację o własnych lub pozyskanych z innych źródeł środkach finansowych przeznaczonych na finansowanie kosztów utworzenia warsztatu;
 - 13) plan pomieszczeń warsztatu, z określeniem ich powierzchni użytkowej i przeznaczenia;
 - 14) regulamin warsztatu zatwierdzony przez jednostkę zamierzającą utworzyć warsztat;
 - 15) określenie formy opieki medycznej w warsztacie.
4. W przypadku złożenia niekompletnego wniosku centrum pomocy, w terminie 14 dni od dnia jego złożenia, powiadamia w formie pisemnej jednostkę o konieczności uzupełnienia dokumentacji.
5. W przypadku nieuzupełnienia wniosku w wymaganym terminie lub podania informacji niezgodnych ze stanem faktycznym wniosek pozostaje bez rozpatrzenia.

§ 4.

1. Wniosek podlega merytorycznej i formalnej ocenie dokonywanej przez zespół utworzony przez starostę w centrum pomocy, w którego skład wchodzi:
 - 1) kierownik centrum pomocy lub wyznaczony przez niego pracownik, jako przewodniczący zespołu;
 - 2) psycholog;
 - 3) osoba posiadająca uprawnienia budowlane;
 - 4) inni specjaliści, w zależności od potrzeb;
 - 5) nie więcej niż dwóch przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych na terenie powiatu.
2. W pracach zespołu, na wniosek przewodniczącego, może uczestniczyć przedstawiciel jednostki zamierzającej utworzyć warsztat lub jednostki prowadzącej warsztat.
3. Zespół dokonuje oceny wniosku w terminie 30 dni od dnia przyjęcia przez centrum pomocy kompletnego wniosku, biorąc pod uwagę:

- 1) adekwatność planu działalności warsztatu do rodzaju niepełnosprawności kandydatów na uczestników warsztatu;
- 2) zgodność projektu z zadaniami warsztatu;
- 3) adekwatność zakresu planowanych prac adaptacyjnych do celów realizowanych przez warsztat i rodzaju niepełnosprawności kandydatów na uczestników warsztatu;
- 4) prawidłowość i zasadność planowanych kosztów utworzenia i działalności warsztatu, określonych w preliminarzach, o których mowa w § 3 ust. 3 pkt 10 i 11.

§ 5.

1. Powiat zawiera z jednostką zamierzającą utworzyć warsztat umowę określającą warunki i wysokość dofinansowania kosztów utworzenia i działalności warsztatu ze środków Funduszu, zwaną dalej „umową”.
2. W umowie określa się:
 - 1) strony umowy;
 - 2) siedzibę i zakres działania warsztatu;
 - 3) liczbę uczestników warsztatu;
 - 4) liczbę pracowników, liczbę etatów, wykaz stanowisk oraz wymagane kwalifikacje pracowników warsztatu;
 - 5) termin rozpoczęcia działalności warsztatu;
 - 6) wysokość środków finansowych niezbędnych do utworzenia (uruchomienia) warsztatu i jego rocznej działalności - z podziałem na rodzaje kosztów oraz źródła ich finansowania;
 - 7) sposób finansowania oraz sposób i termin rozliczania kosztów utworzenia i działalności warsztatu;
 - 8) szczegółowe warunki rozwiązania umowy.
3. Umowa powinna zawierać ponadto zobowiązanie jednostki do:
 - 1) dostarczania centrum pomocy niezbędnych informacji i dokumentów dotyczących działalności warsztatu;
 - 2) wyodrębnienia w księgach rachunkowych jednostki działalności warsztatu;
 - 3) pokrycia ze środków własnych kwoty, o jaką przekroczono określoną w umowie kwotę środków przeznaczonych na utworzenie warsztatu;
 - 4) zwrotu do Funduszu, za pośrednictwem powiatu:
 - a) kwoty stanowiącej równowartość wyposażenia warsztatu w środki trwałe, zakupionego ze środków Funduszu, pomniejszonej o kwotę amortyzacji - w przypadku likwidacji warsztatu lub rozwiązania umowy z przyczyn leżących po stronie jednostki,
 - b) całości środków otrzymanych na adaptację dotychczas zajmowanych przez warsztat pomieszczeń wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od dnia dokonania płatności tych środków, w przypadku:
 - *nieuzasadnionej ważnymi przyczynami zmiany lokalizacji warsztatu, dokonanej bez uzgodnienia z centrum pomocy w okresie 10 lat od podpisania umowy, lub*
 - *rozwiązania tej umowy z przyczyn leżących po stronie jednostki prowadzącej;*
 - 5) zachowania formy pisemnej dla dokonywania zmian w umowie.
4. Plan finansowy warsztatu na rok następny jednostka prowadząca warsztat składa do centrum pomocy nie później niż do dnia 15 października roku poprzedzającego.
5. Strony umowy w terminie 14 dni od dnia przyjęcia przez radę powiatu uchwały, o której mowa w art. 35a ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zwanej dalej „ustawą”, określają w formie aneksu do umowy wysokość środków na działalność warsztatu w danym roku, z uwzględnieniem:

- 1) podziału na poszczególne rodzaje kosztów, zaliczonych do kosztów działalności warsztatu finansowanych ze środków Funduszu;
- 2) procentowego udziału środków Funduszu w ogólnej kwocie środków na działalność warsztatu.

§ 6.

1. Jednostka prowadząca warsztat może wystąpić do centrum pomocy właściwego ze względu na siedzibę warsztatu z wnioskiem o dofinansowanie ze środków Funduszu kosztów wynikających ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu nie wcześniej niż po upływie dwóch lat od dnia akceptacji przez powiat kosztów utworzenia warsztatu; wzór wniosku stanowi załącznik nr 2 do rozporządzenia.
2. Do wniosku dołącza się:
 - 1) informacje o:
 - a) liczbie i wieku kandydatów na uczestników warsztatu wraz z określeniem rodzaju ich niepełnosprawności,
 - b) posiadaniu przez kandydatów na uczestników warsztatu aktualnych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności zawierających wskazanie do uczestnictwa w terapii zajęciowej,
 - c) warunkach lokalowych, rzeczowych, organizacyjnych i kadrowych umożliwiających przyjęcie zwiększonej liczby uczestników;
 - 2) preliminarz kosztów wynikających ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu;
 - 3) zobowiązanie do opracowania indywidualnych programów rehabilitacji i terapii uczestników warsztatu w terminie nie dłuższym niż miesiąc od dnia zawarcia umowy.
3. Przy rozpatrywaniu wniosku § 3 ust. 4 i 5 oraz § 4 ust. 1 stosuje się odpowiednio.
4. Zespół dokonuje oceny wniosku w terminie 30 dni od dnia przyjęcia przez centrum pomocy kompletnego wniosku, biorąc pod uwagę w szczególności:
 - 1) ważność posiadanych przez kandydatów na uczestników warsztatu orzeczeń o stopniu niepełnosprawności, zawierających wskazanie do uczestnictwa w terapii zajęciowej;
 - 2) adekwatność profilu terapii zajęciowej oferowanej przez warsztat do rodzaju niepełnosprawności tych kandydatów;
 - 3) możliwość zapewnienia przez warsztat warunków lokalowych, rzeczowych, organizacyjnych i kadrowych umożliwiających przyjęcie zwiększonej liczby uczestników.
5. Dofinansowanie kosztów wynikających ze zwiększenia liczby uczestników ze środków Funduszu następuje na warunkach i w sposób określony w aneksie do umowy.
6. Nowi uczestnicy warsztatu zaczynają zajęcia od dnia rozpoczęcia dofinansowania ze środków Funduszu uczestnictwa w warsztacie.

§ 7.

Wniosek, o którym mowa w § 3 ust. 1 lub § 6 ust. 1, może złożyć wyłącznie jednostka, która nie posiada wymagalnych zobowiązań wobec Funduszu ani też w okresie ostatnich trzech lat nie była stroną umowy zawartej z Funduszem i rozwiązanej z przyczyn leżących po stronie tej jednostki.

§ 8.

1. Warsztat jest placówką pobytu dziennego.
2. Czas trwania zajęć w warsztacie wynosi nie więcej niż 7 godzin dziennie i 35 godzin tygodniowo. W przypadku ustalenia krótszego niż 35 godzin tygodniowo wymiaru zajęć zmniejsza się proporcjonalnie wysokość dofinansowania.

3. Zajęcia w warsztacie są prowadzone zgodnie z indywidualnym programem rehabilitacji i terapii, zwanym dalej „indywidualnym programem”, przygotowanym dla uczestnika warsztatu przez radę programową warsztatu, o której mowa w art. 10a ust. 4 ustawy.
4. Warsztat zapewnia warunki niezbędne do pełnej realizacji indywidualnego programu.

§ 9.

Warsztat działa na podstawie regulaminu organizacyjnego zatwierdzonego przez jednostkę prowadzącą warsztat. Regulamin organizacyjny warsztatu określa w szczególności:

- 1) prawa i obowiązki uczestnika warsztatu;
- 2) sposób ustalania wysokości środków finansowych otrzymywanych przez uczestnika warsztatu w ramach treningu ekonomicznego i gospodarowania nimi;
- 3) organizację pracy i zajęć;
- 4) sposób dowozu uczestników do warsztatu;
- 5) obowiązki kierownika warsztatu w zakresie:
 - a) zapewnienia odpowiednich warunków pracy i organizowanych zajęć,
 - b) planowania:
 - rozkładu zajęć w warsztacie,
 - przerw wakacyjnych uczestników warsztatu,
 - urlopów pracowników.

§ 10.

1. Działalność warsztatu jest działalnością o charakterze niezarobkowym.
2. Dochód ze sprzedaży produktów i usług wykonanych przez uczestników warsztatu w ramach realizowanego programu terapii przeznaczają się, w porozumieniu z uczestnikami warsztatu, na pokrycie wydatków związanych z integracją społeczną uczestników.
3. W przypadku gdy wysokość dochodu przekracza w skali miesiąca kwotę odpowiadającą iloczynowi liczby uczestników warsztatu i 30% minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w grudniu roku poprzedniego, o przeznaczeniu kwoty przekroczenia tego dochodu decydują strony umowy.

§ 11.

Warsztat jest obowiązany do prowadzenia dokumentacji:

- 1) zawierającej informacje dotyczące:
 - a) podstawy do zakwalifikowania osoby niepełnosprawnej do uczestnictwa w warsztacie,
 - b) miejsca zamieszkania, stanu rodzinnego uczestnika, jego warunków mieszkaniowych i bytowych,
 - c) współpracy z rodzinami lub opiekunami uczestnika warsztatu, w tym:
 - daty i czasu trwania kontaktów,
 - formy kontaktów,
 - oceny współpracy,
 - d) przyczyn zaprzestania uczestnictwa w warsztacie,
 - e) działalności rehabilitacyjnej warsztatu, w tym w zakresie realizacji indywidualnych programów;
- 2) innej, wynikającej z przepisów odrębnych.

§ 12.

1. Uczestnik warsztatu, który w ramach indywidualnego programu bierze udział w treningu ekonomicznym,

może otrzymać do swojej dyspozycji środki finansowe w wysokości nieprzekraczającej 20% minimalnego wynagrodzenia za pracę.

2. Wysokość środków finansowych oraz ich przeznaczenie indywidualnie dla każdego uczestnika ustala rada programowa warsztatu zgodnie z indywidualnym programem, uwzględniając postanowienia regulaminu organizacyjnego warsztatu.

§ 13.

1. Pracownikami warsztatu są:

- 1) kierownik warsztatu;
- 2) specjaliści do spraw rehabilitacji lub rewalidacji;
- 3) instruktorzy terapii zajęciowej;
- 4) psycholog.

2. W zależności od potrzeb w warsztacie zatrudnia się:

- 1) pielęgniarkę lub lekarza;
- 2) pracownika socjalnego;
- 3) instruktora zawodu;
- 4) inne osoby niezbędne do prawidłowego funkcjonowania warsztatu.

3. Pracowników warsztatu zatrudnia jednostka prowadząca warsztat.

4. Na jedną osobę pracującą bezpośrednio z uczestnikami nie powinno przypadać więcej niż pięciu uczestników warsztatu.

5. Liczebność grup terapeutycznych oraz pracujących w grupie instruktorów terapii zajęciowej ustala się w zależności od stopnia i rodzaju niepełnosprawności uczestników.

§ 14.

1. Rada programowa warsztatu:

- 1) opracowuje corocznie indywidualne programy rehabilitacji dla każdego uczestnika warsztatu;
- 2) wskazuje osoby odpowiedzialne za realizację tych programów.

2. Co najmniej raz w roku rada programowa dokonuje okresowej oceny realizacji indywidualnego programu rehabilitacji; nie rzadziej niż raz na pół roku rada programowa ocenia indywidualne efekty rehabilitacji przy udziale uczestnika warsztatu.

3. Kompleksowa ocena realizacji indywidualnego programu rehabilitacji jest dokonywana na podstawie oceny:

- 1) stopnia zdolności do samodzielnego wykonywania czynności życia codziennego;
- 2) umiejętności interpersonalnych, w tym komunikowania się oraz współpracy w grupie;
- 3) stopnia opanowania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia, z uwzględnieniem sprawności psychofizycznej, stopnia dojrzałości społecznej i zawodowej oraz sfery emocjonalno-motywacyjnej.

§ 15.

1. Środki Funduszu są przekazywane zgodnie z umową jednostce prowadzącej warsztat na wyodrębniony rachunek bankowy warsztatu.

2. Pierwszą transzę środków Funduszu na cele związane z dofinansowaniem kosztów utworzenia warsztatu w wysokości określonej w umowie powiat przekazuje w terminie 14 dni od dnia podpisania umowy.

§ 16.

Ze środków Funduszu nie mogą być dofinansowane koszty związane z przygotowaniem projektu.

§ 17.

Kwota dofinansowania ze środków Funduszu kosztów uczestnictwa w warsztacie osób niepełnosprawnych przebywających w jednostkach organizacyjnych obowiązanych do zapewnienia terapii zajęciowej na podstawie odrębnych przepisów wynosi odpowiednio:

- 1) przy wskaźniku udziału 79% do 70% tych osób w ogólnej liczbie uczestników warsztatu - 30% dofinansowania kosztów uczestnictwa osoby nieprzebywającej w takiej placówce;
- 2) przy wskaźniku udziału 69% do 60% tych osób w ogólnej liczbie uczestników warsztatu - 45% dofinansowania kosztów uczestnictwa osoby nieprzebywającej w takiej placówce;
- 3) przy wskaźniku udziału 59% do 50% tych osób w ogólnej liczbie uczestników warsztatu - 60% dofinansowania kosztów uczestnictwa osoby nieprzebywającej w takiej placówce;
- 4) przy wskaźniku udziału 49% do 40% tych osób w ogólnej liczbie uczestników warsztatu - 75% dofinansowania kosztów uczestnictwa osoby nieprzebywającej w takiej placówce;
- 5) przy wskaźniku udziału 39% do 31% tych osób w ogólnej liczbie uczestników warsztatu - 90% dofinansowania kosztów uczestnictwa osoby nieprzebywającej w takiej placówce.

§ 18.

1. Jednostka przedkłada rozliczenie kosztów utworzenia warsztatu w terminie określonym w umowie.
2. Powiat dokonuje oceny przedłożonego rozliczenia kosztów utworzenia warsztatu w terminie 30 dni od dnia złożenia dokumentacji.
3. Przyjmuje się, że terminem utworzenia warsztatu jest dzień akceptacji przez powiat rozliczenia kosztów utworzenia warsztatu.
4. Dofinansowanie ze środków Funduszu kosztów działalności warsztatu przysługuje od dnia rozpoczęcia zajęć przez uczestników warsztatu.

§ 19.

1. Do kosztów działalności warsztatu, które mogą być dofinansowywane ze środków Funduszu, zalicza się koszty:
 - 1) wynagrodzenia pracowników warsztatu, należnych od pracodawcy składek na ubezpieczenia społeczne pracowników, a także składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz odpisów na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych - w przypadku ich ponoszenia;
 - 2) niezbędnych materiałów, energii, usług materialnych i usług niematerialnych związanych z funkcjonowaniem warsztatu;
 - 3) dowozu uczestników lub eksploatacji samochodu, związanej z realizacją programu rehabilitacyjnego i niezbędną obsługą działalności warsztatu;
 - 4) szkoleń pracowników warsztatu związanych z działalnością warsztatu;
 - 5) ubezpieczenia uczestników warsztatu;
 - 6) ubezpieczenia mienia warsztatu;
 - 7) wycieczek organizowanych dla uczestników warsztatu;
 - 8) materiałów do terapii zajęciowej w pracowniach, w tym w pracowni gospodarstwa domowego;
 - 9) związane z treningiem ekonomicznym.
2. Za zgodą powiatu, nie więcej niż 3% środków Funduszu przeznaczonych na pokrycie rocznych kosztów działalności warsztatu można wykorzystać na niezbędną wymianę zużytego wyposażenia warsztatu lub jego dodatkowe wyposażenie.

§ 20.

1. Jednostka prowadząca warsztat w terminie do 10 dnia miesiąca następującego po okresie rozliczeniowym składa w centrum pomocy kwartalne informacje o wydatkowaniu środków Funduszu, sporządzone w formie zestawienia planowanych i wydatkowanych środków w ramach poszczególnych pozycji preliminarza kosztów wraz z opisem wydatków.

2. Odsetki naliczane przez bank od środków Funduszu, przekazane na wyodrębniony rachunek bankowy warsztatu, nie zwiększają limitu środków przekazanych warsztatowi na jego działalność w okresie sprawozdawczym. Odsetki te są wykazywane w kwartalnych informacjach o wydatkowaniu środków Funduszu oraz w rozliczeniu rocznym, o którym mowa w § 21 ust. 2 pkt 1.
3. Powiat przekazuje jednostce prowadzącej warsztat na wyodrębniony rachunek bankowy warsztatu, nie później niż do 25 dnia miesiąca rozpoczynającego kwartał, środki finansowe na ten kwartał, pomniejszone o kwotę odsetek po przyjęciu informacji określonych w ust. 1.

§ 21.

1. Jednostka prowadząca warsztat składa powiatowi roczne sprawozdanie z działalności rehabilitacyjnej i wykorzystania środków finansowych warsztatu, zwane dalej „sprawozdaniem”, w terminie do dnia 1 marca następnego roku.
2. Sprawozdanie zawiera w szczególności:
 - 1) rozliczenie roczne oraz informację o wykorzystaniu przez warsztat środków finansowych, z uwzględnieniem kwot uzyskanych ze sprzedaży produktów i usług, o których mowa w § 10 ust. 2 i 3;
 - 2) informacje o:
 - a) liczbie uczestników warsztatu oraz stopniu i rodzaju ich niepełnosprawności,
 - b) ogólnej frekwencji uczestników w zajęciach warsztatu w poszczególnych miesiącach roku sprawozdawczego,
 - c) formach i metodach realizowanej przez warsztat działalności rehabilitacyjnej,
 - d) liczbie uczestników, którzy opuścili warsztat, wraz z podaniem przyczyn ich odejścia,
 - e) liczbie uczestników, którzy poczynili postępy w zakresie:
 - *zaradności osobistej i samodzielności,*
 - *rehabilitacji społecznej,*
 - *rehabilitacji zawodowej*
 - *wraz z opisem tych postępów;*
 - 3) informację o decyzjach podjętych przez radę programową w stosunku do uczestników warsztatu, wobec których rada programowa dokonała oceny realizacji indywidualnego programu rehabilitacji.
3. Sprawozdanie stanowi podstawę do dokonywania przez powiat corocznej oceny działalności warsztatu.

§ 22.

1. Kontrolę warsztatu przeprowadza się po okazaniu przez kontrolującego pisemnego, imiennego upoważnienia, wydanego przez kierownika centrum pomocy, oraz legitymacji służbowej lub dowodu osobistego.
2. Kontroli działalności warsztatu podlega w szczególności:
 - 1) prawidłowość kwalifikowania kandydatów na uczestników warsztatu;
 - 2) ważność posiadanych przez uczestników warsztatu orzeczeń oraz treść zawartych w nich wskazań;
 - 3) prawidłowość prowadzonej dokumentacji dotyczącej:
 - a) uczestników,
 - b) działalności merytorycznej warsztatu, w tym działalności rady programowej,
 - c) współpracy z rodzicami lub opiekunami uczestników;
 - 4) prawidłowość w zakresie zatrudnienia i kwalifikacji kadry warsztatu;
 - 5) zgodność postanowień umowy ze stanem faktycznym;

- 6) zgodność organizacji pracy i zajęć w warsztacie z postanowieniami rozporządzenia, regulaminu organizacyjnego warsztatu oraz z umową;
 - 7) prawidłowość realizacji planu działalności warsztatu i indywidualnych programów rehabilitacji;
 - 8) prawidłowość wykorzystania środków Funduszu.
3. W ramach kontroli pracownik centrum pomocy może:
- 1) wchodzić na teren i do obiektów warsztatu;
 - 2) żądać udzielenia przez pracowników warsztatu informacji i wyjaśnień w sprawach objętych kontrolą;
 - 3) żądać okazania dokumentów związanych z działalnością warsztatu, niezbędnych do przeprowadzenia kontroli.
4. Centrum pomocy przekazuje jednostce prowadzącej warsztat w terminie 30 dni od dnia przeprowadzenia kontroli pisemną informację o wynikach kontroli. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w zakresie objętym kontrolą do informacji dołącza się wnioski i zalecenia pokontrolne.
5. Jednostka prowadząca warsztat w terminie 30 dni od dnia otrzymania informacji o wynikach kontroli powiadamia na piśmie centrum pomocy o sposobie wykonania zaleceń pokontrolnych lub przyczynach ich niewykonania.

§ 23.

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zakładów aktywności zawodowej

z dnia 14 grudnia 2007 r. (Dz.U. Nr 242, poz. 1776)

Na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1.

Rozporządzenie określa:

- 1) szczegółowy sposób, tryb i warunki tworzenia, finansowania i działania zakładów aktywności zawodowej, zwanych dalej „zakładami”;
- 2) czas pracy i rehabilitacji osób zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
- 3) sposób tworzenia i wykorzystywania zakładowego funduszu aktywności.

§ 2.

1. Gmina, powiat oraz fundacja, stowarzyszenie lub inna organizacja społeczna, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych, zwane dalej „organizatorem”, składają we właściwej jednostce organizacyjnej samorządu województwa wnioski o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, zwanego dalej „Funduszem”, kosztów utworzenia i działania zakładu.

2. Wniosek powinien zawierać:

- 1) nazwę i siedzibę organizatora;
- 2) status prawny i podstawę działania organizatora;
- 3) statut organizatora;
- 4) adres i dokument potwierdzający tytuł prawny do obiektu lub lokalu przeznaczzonego na zakład;
- 5) proponowaną liczbę niepełnosprawnych pracowników zakładu wraz z określeniem stopnia i rodzaju ich niepełnosprawności;
- 6) plan i rodzaj działalności gospodarczej oraz zakres planowanej rehabilitacji zawodowej i społecznej;
- 7) proponowaną wysokość podstawowego wynagrodzenia osób niepełnosprawnych zaliczonych do:
 - a) znacznego stopnia niepełnosprawności,
 - b) umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną
– zwanych dalej „osobami niepełnosprawnymi zaliczonymi do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności”, wyrażoną jako wskaźnik procentowy minimalnego wynagrodzenia za pracę określonego w przepisach o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, zwanego dalej „minimalnym wynagrodzeniem”;
- 8) proponowaną obsadę etatową zakładu, z wyszczególnieniem liczby stanowisk i wymaganych kwalifikacji pracowników zatrudnionych w działalności obsługowo-rehabilitacyjnej;
- 9) preliminarz kosztów utworzenia zakładu, z uwzględnieniem podziału na poszczególne rodzaje kosztów, o których mowa w § 7, z kalkulacją lub innym uzasadnieniem przyjętych kosztów;
- 10) preliminarz kosztów działalności obsługowo-rehabilitacyjnej zakładu, z podziałem na poszczególne rodzaje kosztów, o których mowa w § 8, z kalkulacją lub innym uzasadnieniem przyjętych kosztów;

1) Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1997 r. Nr 160, poz. 1082, z 1998 r. Nr 99, poz. 628, Nr 106, poz. 668, Nr 137, poz. 887, Nr 156, poz. 1019 i Nr 162, poz. 1118 i 1126, z 1999 r. Nr 49, poz. 486, Nr 90, poz. 1001, Nr 95, poz. 1101 i Nr 111, poz. 1280, z 2000 r. Nr 48, poz. 550 i Nr 119, poz. 1249, z 2001 r. Nr 39, poz. 459, Nr 100, poz. 1080, Nr 125, poz. 1368, Nr 129, poz. 1444 i Nr 154, poz. 1792 i 1800, z 2002 r. Nr 169, poz. 1387, Nr 200, poz. 1679 i 1683 i Nr 241, poz. 2074, z 2003 r. Nr 7, poz. 79, Nr 90, poz. 844, Nr 223, poz. 2217 i Nr 228, poz. 2262, z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 99, poz. 1001 i Nr 240, poz. 2407, z 2005 r. Nr 44, poz. 422, Nr 132, poz. 1110, Nr 163, poz. 1362, Nr 164, poz. 1366 i Nr 167, poz. 1398, z 2006 r. Nr 63, poz. 440, Nr 94, poz. 651 i Nr 170, poz. 1217 oraz z 2007 r. Nr 23, poz. 144, Nr 115, poz. 791 i Nr 181, poz. 1288.

- 11) plan pomieszczeń zakładu oraz projekt dostosowania obiektów i lokali do potrzeb prowadzonej produkcji w zakładzie z uwzględnieniem dostosowania do potrzeb i możliwości pracowników wynikających z ich niepełnosprawności;
 - 12) projekt regulaminu zakładu oraz regulaminu zakładowego funduszu aktywności.
3. W przypadku stwierdzenia braków w złożonym przez organizatora wniosku, właściwa jednostka organizacyjna samorządu województwa wzywa do ich uzupełnienia w terminie 14 dni od daty doręczenia. Nieuzupełnienie tych braków powoduje pozostawienie wniosku bez rozpatrzenia.
 4. Właściwa jednostka organizacyjna samorządu województwa przedkłada wniosek właściwemu staroście, który w ciągu 14 dni wydaje opinię dotyczącą zasadności utworzenia zakładu.
 5. Po uzyskaniu pozytywnej opinii starosty właściwa jednostka organizacyjna samorządu województwa rozpatruje wniosek pod względem prawidłowości planowanych kosztów utworzenia i działania zakładu, z uwzględnieniem w szczególności:
 - 1) wysokości środków Funduszu w danym roku;
 - 2) liczby osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
 - 3) wkładu organizatora w utworzenie zakładu.

§ 3.

1. W terminie 30 dni od dnia otrzymania opinii starosty właściwa jednostka organizacyjna samorządu województwa powiadamia organizatora o sposobie rozpatrzenia wniosku, a następnie w przypadku pozytywnego jego rozpatrzenia - w terminie 30 dni od dnia powiadomienia organizatora - prowadzi z organizatorem negocjacje w przedmiocie warunków umowy i wysokości dofinansowania ze środków Funduszu.
2. Po osiągnięciu porozumienia i zakończeniu negocjacji strony zawierają umowę o dofinansowanie ze środków Funduszu kosztów utworzenia i działania zakładu, zwaną dalej „umową”, określającą w szczególności:
 - 1) wysokość, termin oraz sposób przekazania środków Funduszu przeznaczonych na utworzenie zakładu, z podziałem na poszczególne rodzaje kosztów;
 - 2) wysokość, termin oraz sposób przekazywania środków Funduszu przeznaczonych na działalność obsługowo-rehabilitacyjną zakładu do końca danego roku kalendarzowego, z podziałem na poszczególne rodzaje kosztów;
 - 3) warunki renegotjacji umowy;
 - 4) termin zawarcia umowy ubezpieczenia wyposażenia i środków trwałych dofinansowywanych ze środków Funduszu.
3. Strony umowy określają corocznie, nie później niż do dnia 30 listopada, w formie aneksu do umowy, wysokość środków Funduszu na działalność obsługowo-rehabilitacyjną zakładu w roku następnym z uwzględnieniem podziału na poszczególne rodzaje kosztów dofinansowywanych ze środków Funduszu.
4. Umowa wygasa z dniem utraty przez zakład statusu zakładu aktywności zawodowej.

§ 4.

1. Po utworzeniu zakładu pracy organizator składa do Państwowej Inspekcji Pracy wniosek o stwierdzenie spełnienia warunków, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zwanej dalej „ustawą”.
2. Po stwierdzeniu przez Państwową Inspekcję Pracy spełnienia warunków, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy, organizator składa do właściwego wojewody wniosek o przyznanie statusu zakładu aktywności zawodowej wraz z kompletem dokumentów potwierdzających spełnianie warunków określonych w art. 29 ust. 1 i 1a ustawy.

§ 5.

1. Po otrzymaniu decyzji w sprawie przyznania statusu zakładu aktywności zawodowej organizator składa jej kopię we właściwej jednostce organizacyjnej samorządu województwa wraz z wnioskiem o uruchomienie środków Funduszu przeznaczonych na dofinansowanie kosztów działania zakładu, zgodnie z zawartą umową.

2. W przypadku odmowy przyznania statusu zakładu aktywności zawodowej, organizator zwraca niezwłocznie środki otrzymane z Funduszu zgodnie z umową.

§ 6.

Preliminarz kosztów działalności obsługowo-rehabilitacyjnej zakładu na rok następny organizator składa właściwej jednostce organizacyjnej samorządu województwa do dnia 30 września roku poprzedzającego rok, którego preliminarz dotyczy.

§ 7.

W ramach kosztów utworzenia zakładu ze środków Funduszu może być finansowane:

- 1) przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych pomieszczeń produkcyjnych lub pomieszczeń służących świadczeniu usług oraz pomieszczeń socjalnych i przeznaczonych na rehabilitację;
- 2) zakup sprzętu rehabilitacyjnego;
- 3) wyposażenie pomieszczeń socjalnych i przeznaczonych na rehabilitację, pomieszczeń produkcyjnych lub pomieszczeń służących świadczeniu usług oraz przygotowanie stanowisk pracy, w tym zakup maszyn, narzędzi i urządzeń niezbędnych do prowadzenia produkcji lub świadczenia usług;
- 4) zakup surowców i materiałów potrzebnych do rozpoczęcia działalności gospodarczej;
- 5) zakup lub wynajem środków transportu.

§ 8.

1. W ramach kosztów działalności zakładu ze środków Funduszu mogą być finansowane:

- 1) wynagrodzenia osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, do wysokości 100% minimalnego wynagrodzenia, proporcjonalnie do wymiaru czasu pracy określonego w umowie o pracę, stosownie do art. 15 ust. 2 ustawy;
 - 2) wynagrodzenia pracowników zatrudnionych przy działalności obsługowo-rehabilitacyjnej;
 - 3) dodatkowe wynagrodzenia roczne, odprawy emerytalne i pośmiertne oraz nagrody jubileuszowe;
 - 4) składki należne od pracownika i pracodawcy na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne od pracowników, naliczonych od kwot wynagrodzeń wymienionych w pkt 1 i 2;
 - 5) materiały, energia, usługi materialne i usługi niematerialne;
 - 6) transport i dowóz osób niepełnosprawnych;
 - 7) szkolenia osób niepełnosprawnych związane z przygotowaniem ich do pracy na otwartym rynku pracy lub z prowadzoną działalnością gospodarczą zakładu;
 - 8) odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych lub wypłaty świadczeń urlopowych, dokonywanych na podstawie odrębnych przepisów;
 - 9) wymiana amortyzowanych maszyn, urządzeń i wyposażenia niezbędnych do prowadzenia produkcji lub świadczenia usług;
 - 10) wymiana maszyn i urządzeń, w związku ze zmianą profilu działalności zakładu;
 - 11) inne niezbędne do realizacji rehabilitacji, obsługi i prowadzenia działalności gospodarczej.
2. Do kosztów działalności gospodarczej zakładu realizowanej przez osoby niepełnosprawne zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, finansowanych ze sprzedaży wyrobów i usług, zalicza się koszty:
- 1) wynagrodzenia osób niepełnosprawnych za wykonaną pracę, obliczane na podstawie ustalonego w procedurze przyznawania statusu zakładu wskaźnika podstawowego wynagrodzenia, o którym mowa w § 2 ust. 2 pkt 7;
 - 2) nagród i premii dla osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, w wysokości do 30% podstawowego wynagrodzenia, o którym mowa w § 2 ust. 2 pkt 7;
 - 3) materiałów, energii, usług materialnych i usług niematerialnych, niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej;

- 4) naprawy maszyn i urządzeń oraz koniecznej wymiany części, wynikającej z prawidłowej eksploatacji maszyn i urządzeń niezbędnych do prowadzenia produkcji lub świadczenia usług.

§ 9.

W przypadku zbycia zamortyzowanych maszyn i urządzeń oraz maszyn i urządzeń zbędnych w związku ze zmianą profilu działalności zakładu, nabytych ze środków Funduszu w ramach tworzenia zakładu, organizator przeznaczając uzyskane w ten sposób środki na zakup maszyn i urządzeń niezbędnych do dalszego prowadzenia działalności.

§ 10.

1. Środki Funduszu, o których mowa w § 3 ust. 3, są przekazywane na rachunek bankowy organizatora zgodnie z umową, w ratach półrocznych, jednak nie później niż do 5. dnia miesiąca rozpoczynającego półrocze.
2. Organizator:
 - 1) prowadzi odrębną, pełną ewidencję księgową dla działalności zakładu, według planu kont uzgodnionego w umowie;
 - 2) przekazuje właściwej jednostce organizacyjnej samorządu województwa informację o wydatkowanych środkach Funduszu w okresach kwartalnych, nie później niż do 5. dnia miesiąca rozpoczynającego następnego kwartału, na formularzu uzgodnionym w umowie;
 - 3) składa we właściwej jednostce organizacyjnej samorządu województwa pełne rozliczenie rocznego wykorzystania środków Funduszu oraz ich merytoryczne uzasadnienie, w terminie do dnia 15 marca następnego roku;
 - 4) udostępnia na żądanie właściwej jednostki organizacyjnej samorządu województwa do wglądu bilans rocznej działalności zakładu.
3. Po zatwierdzeniu pełnego rozliczenia rocznego wykorzystania środków Funduszu właściwa jednostka organizacyjna samorządu województwa może dokonać korekty wysokości środków na rok następnym.

§ 11.

1. Czas pracy zatrudnionych w zakładzie osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności wynosi co najmniej 0,55 wymiaru czasu pracy określonego w art. 15 ust. 2 ustawy.
2. Wymiar czasu pracy osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności może być na wniosek zespołu programowego, o którym mowa w § 13, zwiększony do wysokości 0,8 wymiaru czasu pracy określonego w art. 15 ust. 2 ustawy.

§ 12.

Czas trwania zajęć rehabilitacyjnych dla zatrudnionych w zakładzie osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności wynosi nie mniej niż 60 minut dziennie i może ulec przedłużeniu do 120 minut dziennie na wniosek służb rehabilitacyjnych zakładu.

§ 13.

1. Kierownik zakładu tworzy zespół programowy, w którego skład powołuje pracowników zatrudnionych przy działalności rehabilitacyjno-obslugowej.
2. Zespół programowy opracowuje, a kierownik zakładu zatwierdza, indywidualne programy rehabilitacji zawodowej i społecznej zatrudnionych osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, służące osiągnięciu optymalnego poziomu uczestnictwa tych osób w życiu społecznym i zawodowym, określające w szczególności:
 - 1) poziom i zakres sprawności niezbędnych w pracy osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności oraz metody służące ich osiągnięciu;
 - 2) zakres dostosowania technologii z określeniem rodzajów czynności i oprzyrządowania stanowiska pracy przystosowanego do indywidualnych możliwości osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;

- 3) przewidywane efekty działań służących poprawie u zatrudnionych osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności sprawności psychofizycznych, zaradności osobistej i funkcjonowania społecznego.
3. Zespół programowy dokonuje okresowo, nie rzadziej niż raz do roku, oceny efektów rehabilitacji, w tym sprawności zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, a także w miarę potrzeb modyfikuje programy, o których mowa w ust. 2.
4. W stosunku do osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, które osiągnęły odpowiedni poziom sprawności społecznej i zawodowej, kierownik zakładu przy pomocy zespołu programowego oraz z udziałem tych osób dokonuje oceny możliwości i opracowuje plan zatrudnienia ich u innego pracodawcy.
5. Na podstawie planu, o którym mowa w ust. 4, kierownik zakładu wspiera zatrudnioną osobę niepełnosprawną w poszukiwaniu odpowiedniego miejsca pracy, współpracując w tym zakresie z właściwym dla miejsca zamieszkania pracownika powiatowym urzędem pracy.

§ 14.

1. Zakładowy fundusz aktywności tworzy się ze środków, o których mowa w art. 31 ust. 4 ustawy oraz art. 38 ust. 2 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176, z późn. zm.)²⁾
2. Środki zakładowego funduszu aktywności przechowywane są na wyodrębnionym rachunku bankowym i ewidencjonowane przez organizatora.

§ 15.

1. Ze środków zakładowego funduszu aktywności mogą być finansowane wydatki związane z:
 - 1) usprawnianiem i dodatkowym oprzyrządowaniem stanowisk pracy, wspomagającym samodzielne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności w zakładzie;
 - 2) poprawą warunków pracy osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
 - 3) zakupem sprzętu i wyposażenia pomagającego osobie niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności w samodzielnym życiu i uczestnictwie w życiu społecznym w lokalnym środowisku;
 - 4) pomocą w przygotowaniu osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności do pracy poza zakładem i wyrównaniem ich szans w nowym miejscu pracy;
 - 5) doksztalcaniem, przekwalifikowaniem i szkoleniem osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
 - 6) pomocą w przygotowaniu, budowie, remoncie i wyposażeniu indywidualnych i zbiorowych form mieszkalnictwa chronionego dla osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, które nie znajdują oparcia we własnej rodzinie lub usamodzielniających się;
 - 7) rekreacją i uczestnictwem osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności w życiu kulturalnym;
 - 8) pomocą w zaspokajaniu innych potrzeb socjalnych i związanych z rehabilitacją społeczną zatrudnionych osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2000 r. Nr 22, poz. 270, Nr 60, poz. 703, Nr 70, poz. 816, Nr 104, poz. 1104, Nr 117, poz. 1228 i Nr 122, poz. 1324, z 2001 r. Nr 4, poz. 27, Nr 8, poz. 64, Nr 52, poz. 539, Nr 73, poz. 764, Nr 74, poz. 784, Nr 88, poz. 961, Nr 89, poz. 968, Nr 102, poz. 1117, Nr 106, poz. 1150, Nr 110, poz. 1190, Nr 125, poz. 1363 i 1370 i Nr 134, poz. 1509, z 2002 r. Nr 19, poz. 199, Nr 25, poz. 253, Nr 74, poz. 676, Nr 78, poz. 715, Nr 89, poz. 804, Nr 135, poz. 1146, Nr 141, poz. 1182, Nr 169, poz. 1384, Nr 181, poz. 1515, Nr 200, poz. 1679 i Nr 240, poz. 2058, z 2003 r. Nr 7, poz. 79, Nr 45, poz. 391, Nr 65, poz. 595, Nr 84, poz. 774, Nr 90, poz. 844, Nr 96, poz. 874, Nr 122, poz. 1143, Nr 135, poz. 1268, Nr 137, poz. 1302, Nr 166, poz. 1608, Nr 202, poz. 1956, Nr 222, poz. 2201, Nr 223, poz. 2217 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 29, poz. 257, Nr 54, poz. 535, Nr 93, poz. 894, Nr 99, poz. 1001, Nr 109, poz. 1163, Nr 116, poz. 1203, 1205 i 1207, Nr 120, poz. 1252, Nr 123, poz. 1291, Nr 162, poz. 1691, Nr 210, poz. 2135, Nr 263, poz. 2619 i Nr 281, poz. 2779 i 2781, z 2005 r. Nr 25, poz. 202, Nr 30, poz. 262, Nr 85, poz. 725, Nr 86, poz. 732, Nr 90, poz. 757, Nr 102, poz. 852, Nr 143, poz. 1199 i 1202, Nr 155, poz. 1298, Nr 164, poz. 1365 i 1366, Nr 169, poz. 1418 i 1420, Nr 177, poz. 1468, Nr 179, poz. 1484, Nr 180, poz. 1495 i Nr 183, poz. 1538, z 2006 r. Nr 46, poz. 328, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 107, poz. 723, Nr 136, poz. 970, Nr 157, poz. 1119, Nr 183, poz. 1353 i 1354, Nr 217, poz. 1588, Nr 226, poz. 1657 i Nr 249, poz. 1824 oraz z 2007 r. Nr 35, poz. 219, Nr 99, poz. 658, Nr 115, poz. 791 i 793, Nr 176, poz. 1243, Nr 181, poz. 1288, Nr 191, poz. 1361 i 1367, Nr 192, poz. 1378 i Nr 211, poz. 1549.

2. Pomoc, o której mowa w ust. 1 pkt 3, 5-8, może być udzielana osobom niepełnosprawnym zatrudnionym w zakładzie, w formie pomocy bezzwrotnej lub w formie nieoprocentowanej pożyczki oraz zakupów bezpośrednich.
3. Na wniosek osoby niepełnosprawnej, pożyczka może zostać umorzona, jeżeli zostanie wykorzystana zgodnie z przeznaczeniem.

§ 16.

1. Organizator opracowuje i zatwierdza regulamin zakładowego funduszu aktywności, określający w szczególności tryb i zasady przeznaczania środków na wydatki, o których mowa w § 15.
2. Środki zakładowego funduszu aktywności przeznaczone na poprawę warunków pracy nie mogą przekraczać 30% rocznych wpływów tego funduszu.
3. Wydatki, o których mowa w § 15 ust. 1 pkt 3, 5-8, mogą być ponoszone w ramach realizacji indywidualnych programów rehabilitacji, o których mowa w § 13 ust. 2.

§ 17.

Samorząd województwa właściwy ze względu na siedzibę zakładu do dnia 30 czerwca 2008 r. zawiera z organizatorem zakładu, którego działalność w 2007 r. jest dofinansowywana ze środków Funduszu na podstawie umowy zawartej z tym Funduszem, umowę o finansowanie kosztów działalności obsługowo-rehabilitacyjnej tego zakładu, z uwzględnieniem § 3, przy czym umowa ta będzie obowiązywać od dnia 1 lipca 2008 r.

§ 18.

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.³⁾³

³⁾³ Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 stycznia 2000 r. w sprawie zakładów aktywności zawodowej (Dz. U. Nr 6, poz. 77 oraz z 2003 r. Nr 132, poz. 1229), które na mocy art. 20 ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 115, poz. 791) traci moc z dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

**Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej
w sprawie określenia wzoru sprawozdania przedstawianego
przez centrum integracji społecznej**

z dnia 9 października 2007 r. (Dz.U. Nr 196, poz. 1421)

Na podstawie art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. Nr 122, poz. 1143, z późn. zm.^[1]) zarządza się, co następuje:

§ 1.

[Zakres regulacji]

Rozporządzenie określa wzór sprawozdania przedstawianego przez centrum integracji społecznej zawierającego dane dotyczące:

- 1) liczby pracowników zatrudnionych w okresie sprawozdawczym;
- 2) liczby uczestników z uwzględnieniem podziału na grupy osób, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- 3) liczby uczestników usamodzielnionych ekonomicznie;
- 4) liczby uczestników objętych reintegracją zawodową i społeczną;
- 5) usług kierowanych do uczestników w ramach reintegracji zawodowej i społecznej;
- 6) wykonania planu finansowego za rok poprzedni z uwzględnieniem przyznanych dotacji, wypłaconych świadczeń integracyjnych i premii motywacyjnych;
- 7) preliminarza wydatków i przychodów na rok bieżący.

§ 2.

[Sprawozdanie]

Określa się wzór sprawozdania centrum integracji społecznej, który stanowi załącznik do rozporządzenia.

§ 3.

[Wejście w życie]

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia^[2] .^[3]

Warszawa, 20 października 2009r.

Zalecenia

Ministra Rozwoju Regionalnego

oraz Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych

dotyczące stosowania „klauzul społecznych” w zamówieniach publicznych

16 lipca 2009r. weszły w życie, zmiany w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych wprowadzone z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Zmiany te wprowadziły do polskiego porządku prawnego, możliwość stosowania „klauzul społecznych przewidzianych prawem wspólnotowym.

Zgodnie z art. 26 Dyrektywy 2004/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane, dostawy i usługi, określono, że *„instytucje zamawiające mogą określić warunki szczególne związane z realizacją zamówienia, pod warunkiem, że są one zgodne z przepisami prawnymi Wspólnoty oraz zostały wskazane w ogłoszeniu o zamówieniu lub specyfikacjach. Warunki rządzące realizacją zamówienia mogą, w szczególności, dotyczyć względów społecznych i środowiskowych”*. Co więcej sprecyzowano ten zapis w punkcie 33 preambuły dyrektywy określając iż: *„Warunki realizacji zamówienia zgodne są z niniejszą dyrektywą, pod warunkiem, że nie są one, bezpośrednio lub pośrednio, dyskryminujące oraz są przedstawione w ogłoszeniu o zamówieniu lub w dokumentacji zamówienia. Mogą one, w szczególności, zachęcać do organizacji wewnętrznych szkoleń zawodowych, zatrudnienia osób mających szczególnych trudności z integracją, a także zwalczania bezrobocia lub ochrony środowiska. Można na przykład ustanowić wymóg - odnoszący się do realizacji zamówienia - co do zatrudnienia osób długotrwale poszukujących pracy, co do przeprowadzenia szkoleń dla bezrobotnych lub młodocianych, co do przestrzegania postanowień Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP), o ile przepisy te nie zostały wdrożone do prawa krajowego, oraz co do zatrudnienia większej liczny osób niepełnosprawnych, niż przewiduje to ustawodawstwo krajowe”*.

Zgodnie z nowym art. 29 ust. 4 z dnia 29 stycznia 2004r. Prawo zamówień publicznych **Zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, dotyczące:**

- zatrudnienia osób:
 - bezrobotnych lub młodocianych w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
 - niepełnosprawnych, o których mowa w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnieniu osób niepełnosprawnych.